

Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Міністерство освіти і науки України
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Міністерство освіти і науки
України

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

ДЬЯКОВА ЄВГЕНІЯ ОЛЕКСАНДРІВНА

УДК 911.3:339.9(477:510)(043.5)

ДИСЕРТАЦІЯ

**УКРАЇНСЬКО-КИТАЙСЬКІ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНІ ЗВ'ЯЗКИ:
СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНИЙ АСПЕКТ**

11.00.02 – економічна та соціальна географія

Природничі науки

Подається на здобуття наукового ступеня кандидата географічних наук

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

Є. О. Дьякова

Науковий керівник – *Смирнов Ігор Георгійович*, доктор географічних наук,
професор

Київ –2018

АНОТАЦІЯ

Дьякова Є.О. Українсько-китайські зовнішньоекономічні зв'язки: суспільно-географічний аспект. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата географічних наук за спеціальністю 11.00.02 «Економічна та соціальна географія». – Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, 2018.

Дослідження за темою дисертації виконувалось протягом 2010 – 2016 років згідно з планами науково - дослідних робіт кафедри країнознавства та туризму географічного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Інформаційну базу дисертаційного дослідження становлять матеріали Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, Міністерства закордонних справ України, Міністерства інфраструктури України, Державної служби статистики України, обласних державних адміністрацій, Міністерства комерції Китайської Народної Республіки, Національного бюро статистики КНР, Національної адміністрації туризму КНР, Світового банку, Всесвітньої туристичної організації, зібрані особисто автором під час камерального та експедиційного етапів, а також наукові публікації у фахових виданнях.

Дослідження мало на меті: здійснити, на основі джерел літератури, суспільно-географічне дослідження зовнішньоекономічних зв'язків України та Китайської Народної Республіки в сучасних умовах та визначити перспективні напрями співпраці. Для досягнення мети дослідження використовувались як загальнонаукові, так і спеціальні методи суспільно-географічної науки, у т.ч. літературний, статистичний, економіко-математичний, системного та порівняльного аналізу, типізації, табличний, графічний та картографічного моделювання.

У дисертаційній роботі відображені результати суспільно-географічного дослідження українсько-китайських зовнішньоекономічних зв'язків; поглиблено науково-методичні засади суспільно-географічного дослідження зовнішньоекономічних зв'язків держав. Зазначено, що географічне дослідження

зовнішньоекономічних зв'язків держав є більш цілісним та всеохоплюючим адже ґрунтується на всебічному просторовому аналізі та виражається через ключові поняття економічної географії такі як простір, місце та масштаб.

Досліджено геопросторову організації сучасних зовнішньоторговельних зв'язків України. У регіональній структурі переважаючою є частка Європи (64,5% обсягу товарообігу за вартістю) та Азії (25,7%). Решта припадає на країни Африки (5,2%), Америки (4%) та інші країни (0,1%). Встановлено, що серед торговельних країн-партнерів України Китай займає друге місце за обсягами торгівлі.

Досліджено сучасний стан та географію українсько-китайського співробітництва *у сфері торгівлі товарами та послугами*. Встановлено, що левову частку у структурі торгівлі між країнами становлять товари (98%), у той час як частка послуг складає лише 2%. Максимальне зростання обсягів торгівлі товарами та послугами зафіксовано у 2013 р. В українському експорті переважають товари сировинної спрямованості, натомість імпорт з КНР є досить різноманітним та представлений значною номенклатурою товарів. У структурі українського експорту послуг до Китаю домінують: транспортні послуги, ділові послуги, послуги з ремонту та технічного обслуговування та ті, що не віднесені до інших категорій. У структурі імпорту послуг з Китаю переважають послуги, пов'язані з фінансовою діяльністю та транспортні послуги; до ТОП 10 регіонів України за обсягами товарообігу з Китаєм (2016 р.) входять: м. Київ, Дніпропетровська область, Київська область, Одеська область, Харківська область, Закарпатська область, Полтавська область, Львівська область, Вінницька область, Запорізька область. При цьому м. Київ забезпечує майже половину (48%) обсягу торгівлі товарами між Україною та КНР за вартістю. До ТОП 10 регіонів України за обсягами обороту послуг: м. Київ, Запорізька область, Харківська область, Київська область, Миколаївська область, Дніпропетровська область, Донецька область, Львівська область, Полтавська область, Івано-Франківська область.

У сфері інвестицій встановлено, що Китайські інвестиції (ПІІ) в економіку України складають лише 0,05% (2016 р.) від загального обсягу інвестицій в

економіку України. У розрізі областей України відмічено наявність значних регіональних диспропорцій із залучення китайських інвестицій.

Розкрито тенденції співробітництва між Україною та КНР у сфері науки та техніки (науково-технічне співробітництво – НТС). Визначено пріоритетні напрями НТС, серед них: енергетика та енергоефективність, авіабудування, суднобудування, раціональне природокористування, розвиток аерокосмічних, інформаційних та комунікаційних технологій, а також підготовку та стажування аспірантів і молодих вчених.

Досліджено співробітництво в туристичній сфері, окреслені основні заходи та напрями співробітництва які б мали вплив на активізацію українсько-китайської взаємодії в зазначеній сфері, зокрема одним із перспективних напрямів, який може сприяти подальшому розвитку українсько-китайської співпраці у сфері туризму є відповідне співробітництво з туризму вздовж Нового Шовкового Шляху в межах Ініціативи “Один пояс, один шлях” (створення конкурентоспроможних міжнародних туристичних маршрутів, програм круїзного туризму, рекламних заходів тощо).

Українсько-китайська співпраця з розвитку міжнародних транспортних коридорів має значну перспективу та велику актуальність в світлі проголошеної урядом КНР у 2013 р. Ініціативи “Один пояс, один шлях”. Долучення України до Ініціативи матиме позитивний вплив на розвиток української транспортно-логістичної інфраструктури та зміцнення позицій України в якості транзитної країни у євразійських транспортних коридорах тощо.

У дисертації здійснено SWOT-аналіз перспектив розвитку українсько-китайських зовнішньоекономічних зв'язків із зазначенням його варіантів. Найбільш вигідним для України та Китаю є варіант розвитку №1 “Можливості-Сильні сторони” . На реалізацію зазначеного варіанту і повинні бути спрямовані спільні зусилля держав.

Запропоновано систему заходів реалізація яких сприяла би розширенню українсько-китайського співробітництва та виведення його до задекларованого рівня стратегічного партнерства, одним із головних заходів є розробка та прийняття

найближчим часом Національної стратегії розвитку зовнішньоекономічного співробітництва України із КНР.

Ключові слова: Україна, Китай, стратегічне партнерство, географія зовнішньоекономічних зв'язків, географія торгівлі товарами та послугами, географія інвестицій, географія туризму, “Один пояс, один шлях”, “Зроблено в Китаї – 2025”, міжнародний транспортно-логістичний коридор.

SUMMARY

Diakova E.O. “Ukrainian and Chinese foreign economic relations: social and geographical aspect” - Manuscript. Thesis for the degree of candidate of geographical sciences in specialty 11.00.02 – economic and social geography. Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ministry of Education and Science of Ukraine, 2018.

The research of the dissertation was carried out during 2010 - 2016 in accordance with the plans of research works of the department of geography and tourism of the faculty of geography of the Kyiv National Taras Shevchenko University.

The information base of the dissertation consists of materials from the Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine, the Ministry of Foreign Affairs of Ukraine, the Ministry of Infrastructure of Ukraine, the State Statistics Service of Ukraine, regional state administrations, the Ministry of Commerce of the People's Republic of China, the National Bureau of Statistics of the People's Republic of China, the National Tourism Administration of the People's Republic of China, The World Tourism Organization, collected personally by the author during the cameral and expeditionary stages, as well as scientific publications in professional editions.

The research was aimed at: to implement, on the basis of literature sources, the socio-geographical study of foreign economic relations of Ukraine and the People's Republic of China in modern conditions and to identify promising areas of cooperation.

To achieve the purpose of the study, both general scientific and special methods of socio-geographical science were used, including literary, statistical, economic-mathematical, system and comparative analysis, typification, tabular, graphic and cartographic modeling.

The dissertation reflects the results of socio-geographical research of Ukrainian-Chinese foreign economic relations; In-depth scientific and methodical principles of socio-geographical study of foreign economic relations of states. It is noted that geographic study of foreign economic relations of the states is more integral and comprehensive because it is based on comprehensive spatial analysis and is expressed through key concepts of economic geography such as space, location and scale.

The geospatial organization of modern foreign trade relations of Ukraine is explored. The regional structure is dominated by the share of Europe (64.5% of the value of goods turnover) and Asia (25.7%). The rest falls to the countries of Africa (5.2%), America (4%) and other countries (0.1%). It was established that among the trading partner countries of Ukraine, China ranks second in terms of trade.

The present state and geography of Ukrainian-Chinese cooperation in the field of trade in goods and services is explored. It has been established that the share of goods in the structure of trade between countries is 98%, while the share of services is only 2%. Maximum growth in volumes of trade in goods and services was recorded in 2013. In Ukrainian exports, commodity commodity prevails, whereas imports from the People's Republic of China are quite diverse and are represented by a significant nomenclature of goods. The structure of Ukrainian export of services to China is dominated by transport services, business services, repair and maintenance services and those not included in other categories. In the structure of import of services from China, services related to financial activities and transport services prevail; to the TOP of the 10 regions of Ukraine in terms of trade turnover with China (2016) include: Kyiv, Dnipropetrovsk region, Kyiv region, Odeska region, Kharkiv region, Zakarpatska region, Poltavaska region, Lviv region, Vinnitsa region, Zaporizka region.

At the same time, Kyiv provides almost half (48%) of the volume of trade in goods between Ukraine and China at a cost. To the TOP of 10 regions of Ukraine in terms of turnover of services: Kyiv, Zaporizhzhya region, Kharkiv region, Kiev region, Mykolaiv region, Dnipropetrovsk region, Donetsk region, Lviv region, Poltava region, Ivano-Frankivsk region. In the field of investment, it was found that China's investment in the Ukrainian economy is only 0.05% (2016) of the total investment in the Ukraina

economy. According to the regions of Ukraine, there are significant regional disparities in attracting Chinese investments.

The tendencies of cooperation between Ukraine and the People's Republic of China in the field of science and technology (scientific and technical cooperation - STC) are revealed. The priority directions of the STC have been identified, among them: energy and energy efficiency, aircraft building, shipbuilding, rational use of natural resources, development of aerospace, information and communication technologies, as well as preparation and training of graduate students and young scientists.

The cooperation in the field of tourism was explored, the main measures and directions of cooperation were outlined that would have an impact on the intensification of the Ukrainian-Chinese interaction in this area, in particular, one of the promising areas that could contribute to the further development of Ukrainian-Chinese cooperation in the field of tourism is the appropriate cooperation on tourism along New Silk Road within the "One Belt, One Road" initiative (creation of competitive international tourist routes, cruise tourism programs, promotional events, etc.).

Ukrainian-Chinese cooperation on the development of international transport corridors has a significant prospect and great relevance in light of the proclamation of the Government of the People's Republic of China in 2013, the One Belt, One Road Initiative. Ukraine's accession to the Initiative will have a positive impact on the development of Ukrainian transport and logistics infrastructure and strengthening Ukraine's position as a transit country in Euro-Asian transport corridors.

In the dissertation SWOT-analysis of prospects of development of Ukrainian-Chinese foreign economic relations with indication of its following variants is carried out. Development №1 "Opportunities-Strengths" is the most advantageous for Ukraine and China, and the joint efforts of our states should be directed towards their implementation.

A system of measures is proposed that would promote the expansion of Ukrainian-Chinese cooperation and bring it to the declared level of strategic partnership, one of the main measures is the development and adoption in the near future of the National Strategy

for the Development of Foreign Economic Cooperation of Ukraine with the People's Republic of China.

Key words: Ukraine, China, strategic partnership, geography of foreign economic relations, geography of trade in goods and services, geography of investments, geography of tourism, "One belt, one road", "Made in China - 2025", international transport and logistics corridor.

СПИСОК НАУКОВИХ ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях України

1. Дьякова Є.О. Співробітництво між Україною та Китайською Народною Республікою в сфері туризму / Є.О. Дьякова // Географія та туризм. – Вип. 25. – Київ, 2013. — С. 18-25.

2. Дьякова Є.О. Україна та Шанхайська організація співробітництва, перспективи співпраці / Є.О. Дьякова // Географія та туризм. – Вип.19. – Київ, 2012. – С. 281-287.

3. Смирнов І.Г. Логістика та міжнародний тероризм: площини протистояння / І.Г. Смирнов, Є.О. Дьякова // Географія та туризм. – Вип. 20. – Київ, 2012. – С 204-212 с. *(особистий внесок здобувача: дослідження та аналіз випадків терористичних актів в країнах Азіатського регіону за період з 2000 по 2010 рр. та з 1994 по 2010 рр).*

4. Просвірніна Є.О. Українсько-китайське співпраця в рамках розвитку транспортного коридору Європа-Кавказ-Азія / Є.О. Просвірніна // Географія та туризм. – Вип.6. – Київ, 2010. — С 45-49.

5. Дьякова Є.О. Сучасний стан та проблеми українсько-китайського торговельно-економічного співробітництва / Є.О. Дьякова // Економічна та соціальна географія. Вип. 60. – Київ, 2010.— С. 232-239.

Статті у наукових періодичних виданнях інших держав

6. Дьякова Е.А. Сотрудничество между Украиной и КНР в сфере торговли. Географический аспект / Е.О. Дьякова // Могилевский Меридиан. – Т. 18, Вып.1-2 (41-42). – Могилёв, 2018. – С 50-53.

6. Dyakova E. Investment cooperation between Ukraine and China Geographic aspect / E. Dyakova // Středoevropský věstník pro vědu a výzkum. – NR 8 (44). – Praha, 2017. – P. 62-69.

Окремі видання та праці в інших наукових виданнях

7. Дьякова Є.О. Співробітництво регіонів України з Китайською Народною Республікою у сфері торгівлі / Є.О. Дьякова // Матеріали 37 всеукраїнської науково-практичної інтернет конференції “Вітчизняна наука на зламі епох: проблеми та перспективи розвитку” – Переяслав-Хмельницький, 2017. – С 14-16.

8. Смирнов І.Г., Українсько-китайська співпраця з розвитку євразійських транспортних коридорів та логістики / І.Г. Смирнов, Просвірніна Є.О. // Матеріали 7 міжнародної науково-практичної конференції “Ключові питання в сучасній науці”. – Т. 16 – Софія, 2011 – С. 5–14 (*особистий внесок здобувача: збір, узагальнення та аналіз матеріалів у т.ч. статистичних даних щодо ролі та місця КНР на світовій арені в контексті співробітництва з розвитку міжнародних транспортних коридорів*).

9. Дьякова Є.О. Развитие научно-технического сотрудничества между Украиной та Китайской Народной Республикой/ Є.О. Дьякова // Матеріали 7 міжнародної науково-практичної конференції “Наука та технології: крок в майбутнє” – Т. 13. – Прага, 2011 – С 52-54.

10. Просвірніна Є.О. Договірно-правова база українсько-китайських відносин, як передумова для взаємовигідного двостороннього співробітництва / Є. О. Просвірніна // Матеріали 6 міжнародної науково-практичної конференції “Наука та технології: крок в майбутнє” – Т. 13. –Прага, 2010 – С 39-42.

ЗМІСТ

ВСТУП	12
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКО-КИТАЙСЬКИХ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИХ ЗВ'ЯЗКІВ	18
1.1. Зовнішньоекономічні зв'язки держав та їх форми, географічний вимір	18
1.2. Геопросторова організація зовнішньоекономічних зв'язків України та їх чинники	32
1.3. Методичні засади суспільно-географічного дослідження міждержавних зовнішньоекономічних зв'язків	41
Висновки до розділу I	50
РОЗДІЛ II. ГЕОГРАФІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОСНОВНИХ ФОРМ УКРАЇНСЬКО-КИТАЙСЬКОГО ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА	54
2.1 Географічний аспект торгівлі між Україною та КНР	54
2.2. Географічний аспект торгівлі між регіонами України та КНР	66
2.3. Географічний аспект українсько-китайського співробітництва в інвестиційній сфері	86
2.4. Співробітництво між Україною та Китайською Народною Республікою в рамках міжнародних транспортних коридорів та його географічний вираз	96
2.5. Співробітництво між Україною та КНР у сфері науки та техніки, географічний аспект	108
2.6. Співробітництво між Україною та Китайською Народною Республікою в сфері туризму, географічний аспект	118
Висновки до розділу II	126

ІІІ. ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКО-КИТАЙСЬКОГО СПІВРОБІТНИЦТВА	130
3.1. Договірною-правова база українсько-китайського співробітництва в розрізі сфер взаємодії	130
3.2. Перспективи торговельно-економічного співробітництва із врахуванням SWOT- аналізу	137
Висновки до розділу ІІІ	150
ВИСНОВОК	154
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	161
ДОДАТКИ	181

ВСТУП

Актуальність теми. Сучасний світ диктує умови, за яких країни здійснюють активну зовнішньоекономічну діяльність задля забезпечення сталого розвитку власної національної економіки та соціального добробуту. Незалежна Україна, як повноцінний суб'єкт міжнародних відносин, формує свою власну зовнішньоекономічну стратегію яка базується на принципах євроатлантичної інтеграції та із визначенням пріоритетів розвитку міжнародних зв'язків. Одним із пріоритетних напрямів міжнародного співробітництва незалежної України є азійський вектор, а саме співробітництво з Китайською Народною Республікою — одним із світових економічних та політичних лідерів XXI століття.

Співробітництво між незалежною Україною та Китаєм задекларовано у державних документах як співпраця стратегічного партнерства, що вимагає від наших держав здійснення постійних кроків у забезпеченні практичної реалізації проголошеного напрямку.

У цьому зв'язку є зрозумілою необхідність наукового осмислення та узагальнення із суспільно-географічної позиції формування, реалізації та перспектив розвитку українсько-китайських зовнішньоекономічних зв'язків. Адже саме географічний підхід у дослідженні двосторонніх зовнішньоекономічних зв'язків є найбільш цілісним, оскільки полягає у концептуалізації та конкретизації об'єкту вивчення через призму географічного простору (територіальність, географічні реквізити, зовнішньоекономічні потоки у геопросторі), місця (специфіка та унікальність країни) та мірила (глобальний, регіональний, локальний).

Вагомий внесок у розвиток теорії та методології дослідження геопросторового розвитку світового господарства та географії основних форм зовнішньоекономічних зв'язків зроблений такими українськими та закордонними вченими-географами, як: Я. Олійник, І. Смирнов, П. Масляк, О. Топчієв, О. Шаблій, Б. Яценко, О. Любіцева, Є. Маруняк, В. Кіптенко, С. Запотоцький, В. Максаковський, Н. Алісов, Б. Хорєв, Р. Аблер (R. Abler), А. Амін (A. Amin), Л. Пулсіпер (L. Pulsipher), Г. Шаткін (G. Shatcin), а також вітчизняними та закордонними вченими-економістами, зокрема: В. Козиком, Л. Лазебник, Л. Панковою, А. Філіпенком, Л. Даниленко,

П. Кругманом (P. Krugman), С. Бракманом (S. Brakman), Г. Карретсеном (H. Garretsen), А. Керемом (A. Kerem).

Значна кількість публікацій вітчизняних та закордонних науковців присвячена ролі Китаю у світовій політиці та світовому господарстві та окремим напрямам його зовнішньоекономічної діяльності, у т.ч. зовнішньоекономічній співпраці з Україною, які розглядались з точки зору як соціально-економічної географії так і міжнародної економіки та економічної історії. Серед авторів, що присвятили свої роботи даній проблематиці, необхідно виділити К. Мезенцева, О. Голікова, О. Самбурову, Є. Бажанова, В. Кіктенка, А. Гончарука, В. Величка, В. Портякова, О. Генералова, О. Олейника, Н. Татаренка, Н. Фомічову, С. Толстова, Л. Цяня, Ч. Фицджеральда (C. Fitzgerald).

Суспільно-географічній характеристиці зовнішньоекономічних зв'язків України з іншими країнами світу присвячено дисертаційні роботи на здобуття наукового ступеня кандидата географічних наук: І.Хільчевської (2003 р.), В. Ободовської (2017 р.), А. Килимчук (2017 р.).

Проте, дослідження зовнішньоекономічних українсько-китайських зв'язків у суспільно-географічному аспекті до цього часу не здійснювалось.

Зв'язок роботи з науковими програмами, темами. Представлене дисертаційне дослідження пов'язане з тематикою науково - дослідної роботи географічного факультету та кафедри країнознавства і туризму Київського національного університету імені Тараса Шевченка, а саме з темою № 16КП050-02 “Роль рекреаційної діяльності і туризму в підвищенні якості життя міського населення похилого віку на засадах сталого розвитку” (автором було забезпечено збір, узагальнення та аналіз матеріалів, у т. ч. статистичних даних з використання міських парків у туризмі людей похилого віку у Китайській Народній Республіці, довідка про впровадження № 050/574-30 від 20.03.2018).

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є суспільно-географічне дослідження зовнішньоекономічних зв'язків України та Китайської Народної Республіки в сучасних умовах та визначення перспективних напрямів співпраці.

Для досягнення поставленої мети вирішувались наступні завдання:

розкрити теоретико-методологічні засади суспільно-географічного дослідження зовнішньоекономічних зв'язків країн;

дослідити геопросторову організацію зовнішньоекономічних зв'язків України за їх основними формами та чинники, що їх зумовлюють;

здійснити суспільно-географічний аналіз зовнішньої торгівлі товарами та послугами між Україною та КНР та виявити регіональні особливості цієї торгівлі між КНР та областями України;

охарактеризувати географію українсько-китайського співробітництва в інвестиційній сфері;

розкрити географічні особливості співпраці між Україною та Китайською Народною Республікою з розвитку міжнародних транспортних коридорів і логістики;

охарактеризувати географію співробітництва між Україною та КНР у сфері науки та техніки;

виконати суспільно-географічну оцінку співробітництва між Україною та Китайською Народною Республікою у сфері туризму;

дослідити договірно-правову базу українсько-китайського співробітництва в розрізі сфер взаємодії та її вплив на географію зовнішньоекономічних зв'язків;

визначити та обґрунтувати перспективні напрями торговельно-економічного співробітництва України та Китаю та їх географічний вимір.

Об'єктом дослідження є українсько-китайські зовнішньоекономічні зв'язки у різноманітності їх видів та форм.

Предметом дослідження є геопросторова організація основних форм зовнішньоекономічних зв'язків України та Китайської Народної Республіки.

Методи дослідження. Для досягнення мети дослідження використовувались як загальнонаукові, так і спеціальні методи суспільно-географічної науки, у т.ч. літературний, статистичний, економіко-математичний, системного та порівняльного аналізу, типізації, табличний, графічний та картографічного моделювання.

Інформаційну базу дисертаційного дослідження становлять матеріали Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, Міністерства закордонних справ України, Міністерства інфраструктури України, Державної служби статистики України, обласних державних адміністрацій, Міністерства комерції Китайської Народної Республіки, Національного бюро статистики КНР, Національної адміністрації туризму КНР, Світового банку, Всесвітньої туристичної організації, а також наукові публікації у фахових виданнях.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в наступному:

вперше:

- здійснено в незалежній Україні суспільно-географічне дослідження зовнішньоекономічних зв'язків між Україною та Китайською Народною Республікою;
- розкрито теоретичні засади комплексної геопросторової організації українсько-китайських зовнішньоекономічних зв'язків;
- здійснено суспільно-географічну інтерпретацію двосторонніх українсько-китайських зовнішньоекономічних зв'язків за їх основними формами;

удосконалено:

- методику суспільно-географічного аналізу міждержавного зовнішньоекономічного співробітництва на прикладі співпраці України та КНР;
- поняттєво-термінологічний апарат суспільно-географічного дослідження зовнішньоекономічних зв'язків держав;

отримали подальший розвиток:

- теоретичні та методологічні засади суспільно-географічного дослідження міждержавних зовнішньоекономічних зв'язків;
- обґрунтування напрямів та визначення заходів, що необхідні для інтенсифікації українсько-китайського співробітництва та виведення його на задекларований рівень стратегічного партнерства;
- методика кількісної оцінки інвестиційної привабливості регіонів за допомогою кластерного аналізу (на прикладі областей України для КНР).

Практичне значення одержаних результатів. Матеріали дисертаційного дослідження можуть бути використані для:

- розроблення державної стратегії співробітництва України з КНР, у частині зовнішньоекономічного співробітництва;
- удосконалення нормативно-правової бази українсько-китайського зовнішньоекономічного співробітництва;
- удосконалення регіональної політики (з розробки концепцій, програм та заходів) з розвитку зовнішньоекономічного співробітництва областей України з центральним урядом та провінціями КНР.

Основні наукові положення дисертації, теоретичні та практичні рекомендації використано у роботі Міністерства економічного розвитку і торгівлі України (Мінекономрозвитку), зокрема при підготовці та проведенні п'ятого спільного засідання (2017 р.) Підкомісії з торговельно-економічного співробітництва Комісії зі співробітництва між Урядом України та Урядом КНР (далі - Підкомісія), а також у матеріалах до проведення зустрічей керівництва Мінекономрозвитку України з представниками китайських урядових установ у період 2016 - 2017 рр. (довідка № 4313-06/23459-07 від 01.06.2018 р.). Також, положення дисертаційної роботи враховані Мінекономрозвитку України у матеріалах з підготовки до шостого засідання Підкомісії у вересні 2018 р., м. Київ (довідка № 4313-06/23459-07 від 01.06.2018 р.). Результати авторського дослідження стану та перспектив розвитку українсько-китайського торговельного співробітництва (у регіональному розрізі) знайшли використання у розробці бізнес-стратегії та планів оперативної діяльності української транспортно-логістичної компанії "Делівері енд Кліренс" (довідка № 17/037 від 08.05.2017 р.) та української дистриб'юторської компанії "Мікон трейд" (довідка №03/12 від 08.05.2017).

Результати дисертаційної роботи впроваджено у навчальні дисципліни «Географія світового господарства», «Географія глобальних господарських взаємодій», «Географія глобального співробітництва», «Географія міжнародного транспорту» та «Географічна логістика» на географічному факультеті Київського

національного університету імені Тараса Шевченка (довідка № 050/600-30 від 01.12.2017 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійною науковою працею, у якій викладено результати власного суспільно-географічного дослідження українсько-китайського зовнішньоекономічного співробітництва. Наукові висновки і положення, представлені у дисертації, сформульовані особисто. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, у роботі використані лише ідеї та положення, що отримані автором особисто.

Апробація результатів дисертації. Основні наукові положення та висновки дисертації викладені у доповідях на: 37-й Всеукраїнській науково-практичній інтернет конференції “Вітчизняна наука на зламі епох: проблеми та перспективи розвитку” (м. Переяслав-Хмельницький, 2017), VII Міжнародній науково-практичній конференції “Ключові питання в сучасній науці” (м. Софія, Болгарія, 2011), VII Міжнародній науково-практичній конференції “Наука та технології: крок у майбутнє” (м. Прага, Чехія, 2011), VI Міжнародній науково-практичній конференції “Наука та технології: крок у майбутнє” (м. Прага, Чехія, 2010).

Публікації. За матеріалами досліджень, представлених у дисертації, опубліковано 11 наукових праць, із них 5 статей у наукових фахових виданнях України; 2 статті в іноземних наукових періодичних виданнях; 4 тези доповідей у матеріалах Всеукраїнських та Міжнародних науково-практичних конференцій.

Структура і обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, 3-х розділів, висновків, списку використаних літературних джерел (192 найменування, розміщених на 18 сторінках, з них 16 латиницею), містить 17 рисунків, 27 таблиць та 22 додатки (розміщених на 38 сторінках). Загальний обсяг дисертаційного дослідження становить 228 сторінки, з них – 180 сторінки основного тексту

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКО-КИТАЙСЬКИХ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИХ ЗВ'ЯЗКІВ

1.1 Зовнішньоекономічні зв'язки держав та їх форми, географічний вимір.

Україна сьогодні – це самостійна європейська держава з площею території 603,7 млн. км. кв., друга за показником території країна Європи, з вигідним суспільно-географічним положенням, високим транзитним потенціалом, значним експортним потенціалом та перспективою розбудови дієвої організації зовнішньоекономічних зв'язків [79]. Населення України, відповідно до даних Державної служби статистики України станом на 01.09.2016, складає 42,6 млн. осіб [92]. Як і кожна незалежна держава Україна є повноцінним учасником світового господарства та забезпечує практичну участь у: взаємодії між країнами світу, здійснює обмін з країнами-партнерами різноманітною продукцією, інформацією, послугами на основі міжнародного поділу праці; співробітництві політичних органів, яке орієнтоване на вирішення світових проблем людства; здійсненні освітньо-культурних та інших суспільних та персональних контактів тобто налагоджує свої зовнішні зв'язки. Зазначене співробітництво між країнами світу відбувається у різних сферах у т.ч. в політичній, виробничій, торговельно-економічній, військовій, культурній, гуманітарній, екологічній тощо. Реалізуються ці відносини шляхом налагодження дипломатичних стосунків, які передбачають укладання відповідних угод, договорів, протоколів, меморандумів, декларацій [158].

Світове господарство - історично сформована та динамічна система національних господарств світу, які пов'язані між собою міжнародними відносинами [16]. Аношко В. С. під світовим господарством розуміє сукупність національних господарств взаємодіючих між собою через встановлення економічних відносин у вигляді міжнародної торгівлі, вивозу капіталу, міграції робочої сили, міжнародних економічних організацій умовами для формування якого

стали світовий ринок, розвиток транспорту та міжконтинентальних зв'язків. Липец Ю. Г. трактує світове господарство як – глобальну географічну систему [73].

Міжнародний географічний поділ праці, на думку ряду вчених-географів, вважається основою функціонування світового господарства та є його рушійною силою. Так за визначенням Олійника Я. Б міжнародний географічний поділ праці (далі - МГПП) – це поділ праці між країнами, спеціалізація їхнього виробництва на певних видах продукції, якими вони обмінюються [98]. Алісов М. В. під МГПП розуміє просторову форму суспільного поділу праці. На його думку умовою географічного поділу є перевезення результату праці із одного місця в інше [1].

Загалом можна зробити висновок, що міжнародний географічний поділ праці – це спеціалізація країн на виробництві певних видів продукції, наданні послуг і обміні ними, що являє собою найвищу форму суспільного поділу праці та характеризується рухом продукції, якою обмінюється.

На сьогоднішній день, зовнішні зв'язки являють собою потужний засіб прискорення темпів росту економіки та представляють собою різноманітні господарські зв'язки різних країн, які формуються відповідно до міжнародного географічного поділу праці (рис.1.1).

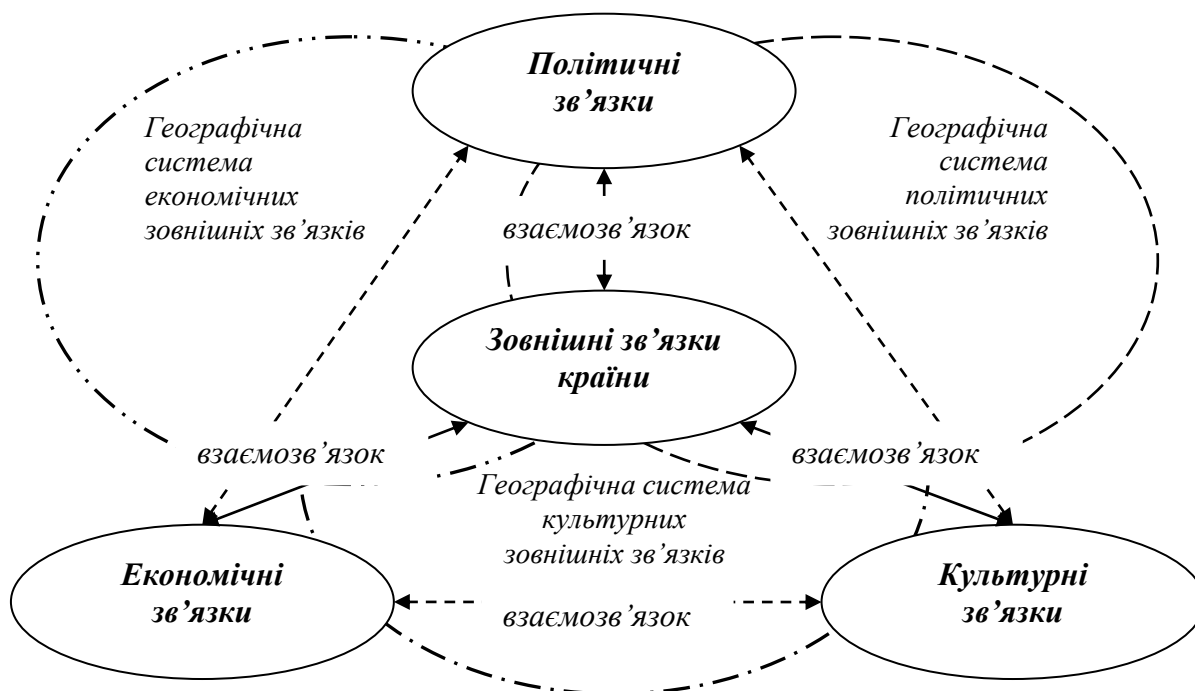

Рис. 1.1. Структура зовнішніх зв'язків за їх формою.

Джерело: розроблено автором на основі [1]

За визначенням Гілецького Й. Р. зв'язки країни з іншими державами світу називають зовнішніми [18]. За змістом, серед них виділяють політичні, економічні, культурні, гуманітарні, наукові та інші. Так, на його думку політичні зв'язки встановлюються у наслідку зустрічей керівників держав, урядових представників, а також владних, громадських структур. У його роботах поряд із важливістю розвитку політичних контактів між країнами велика увага приділяється необхідності розвитку стосунків з міжнародними організаціями, членом яких нині Україна уже є, або має на меті встановити взаємовигідне співробітництво на визначених умовах. Загалом, Гілецький Й. Р., у своїх роботах, відзначає важливість розвитку політичних стосунків, як таких, що мають безпосередній вплив на сприятливий розвиток всіх інших видів співробітництва [18]. Проте найвищим важелем в об'єднанні країн у світову господарську систему є міжнародні економічні зв'язки які відображаються у вигляді переміщення товарів та послуг, фінансів, робочої сили, інформації між країнами, регіонами й частинами світу [98].

Зовнішньоекономічні зв'язки як наукова категорія досліджується з точки зору різних дисциплін та має відповідне тлумачення. Основні з них представлені в табл. 1.1.

Таблиця 1.1

Тлумачення терміну “Зовнішньоекономічні зв'язки”

Напрямок	Визначення	Автор
Економічна географія	Зовнішньоекономічні зв'язки – це частина комплексної сукупності зв'язків між країнами.	Масляк П. [76]
	Зовнішні економічні зв'язки - система господарських зв'язків між національними економіками різних країн, що здійснюється на основі міжнародного поділу та інтеграції праці.	Тарангул Л. [158]
	Зовнішньоекономічні зв'язки – діяльність держави, окремих підприємств, приватних компаній, спрямована на реалізацію економічних відносин з іноземними державами або суб'єктами господарської діяльності іноземних країн, в основі якого лежить міжнародний розподіл праці	Горкин А [19]

Економіка	Зовнішньоекономічні зв'язки – це інструмент впливу на економічну систему держави, що здійснюється через механізм зовнішньоекономічної діяльності.	Балабанов І. [3]
	Зовнішньоекономічні зв'язки – торгові, виробничі, науково-технічні та інші економічні зв'язки країни з іншими державами.	Мочерний С. [32]
	Зовнішньоекономічні зв'язки – це сукупність торгово-економічних, виробничо-господарських, науково-технічних, коопераційних, валютно-фінансових і кредитно-розрахункових відносин країни з іноземними державами.	Авдокушин Е. [2]
Логістика	Зовнішньоекономічні зв'язки – це потокові явища які логістика розглядає комплексно, як суспільність потоків матеріальних, інформаційних, інформаційних, кадрових.	Смирнов І. [101]

Принципи дослідження зовнішньоекономічних зв'язків з позиції різних дисциплін передбачають: географічний аспект дослідження зовнішньоекономічних зв'язків виражається через ключові поняття економічної географії такі як простір, місце та масштаб [187]. Зокрема, концепція простору визначається: територіальністю, місцезнаходженням, потоками в просторі, нерівномірністю простору. Концепція місця спрямована на характеристики специфіки або унікальності місця (які включають природні умови, економічні, соціальні, культурні процеси). Загалом географічне дослідження має вертикальну інтеграцію внутрішніх характеристик яке визначає місце, а також горизонтальні зв'язки між місцями, що визначаються потоками товарів, послуг, фінансів, людей, матеріалів). Орієнтація географії на місцеположенні забезпечує наскрізний спосіб вивчення процесів та явищ, у той час як інші дисципліни схильні розглядати явища та події ізольовано. Концепція масштабу допомагає організувати місце через типологію просторових масштабів які включають: глобальний масштаб, макрорегіональний масштаб, національний масштаб, регіональний масштаб. Фокус географічних досліджень на масштабі надає можливість аналізувати вплив глобальних змін на місцеві події, а також вплив місцевих подій на глобальні зміни [187,177]. Враховуючи викладене

можна стверджувати, що саме географічний підхід до дослідження зовнішньоекономічних зв'язків держав є найбільш комплексним.

Економіка розглядає зовнішні економічні зв'язки як частину економічної теорії, що вивчає операції між країнами в області купівлі-продажу товарів і послуг, фінансових потоків і переміщення факторів виробництва та загалом спрямована здебільшого на аналіз та констатацію реальної ситуації, а також визначенні їх ефективності [179,182,183]. Нова Економічна Географія П. Кругмана, яка полягає в "місці виробництва в просторі" зосереджує увагу на тих факторах які можуть бути математично змодельовані, та не враховує низки факторів, які на думку вчених географів мають вплив на формування та трансформацію просторової економіки (географічний вплив переміщення технологій та знання) тобто нова економічна географія (з точки зору географів) використовує різноманітний набір підходів для вивчення об'єкта дослідження [137,178].

Логістика розглядає зовнішньоекономічні зв'язки як потокове явище яке включає сукупність потоків матеріальних, інформаційних, фінансових, кадрових. Логістика зовнішньоекономічних зв'язків відноситься до сфери послуг [101]. Логістика послуг є дуже складною до ототожнювання через добре відомі особливості послуг як товару (не зберігає місце, не відчутність, невідривність від виробника та споживача) Смирновим. І. Г. запропонував "Револьверний принцип логістичних послуг". Зокрема, характерною ознакою послуг є зміна положення потоків у різних галузях, оскільки в кожній галузі в сфері послуг виокремлюється головний потік та декілька другорядних [101].

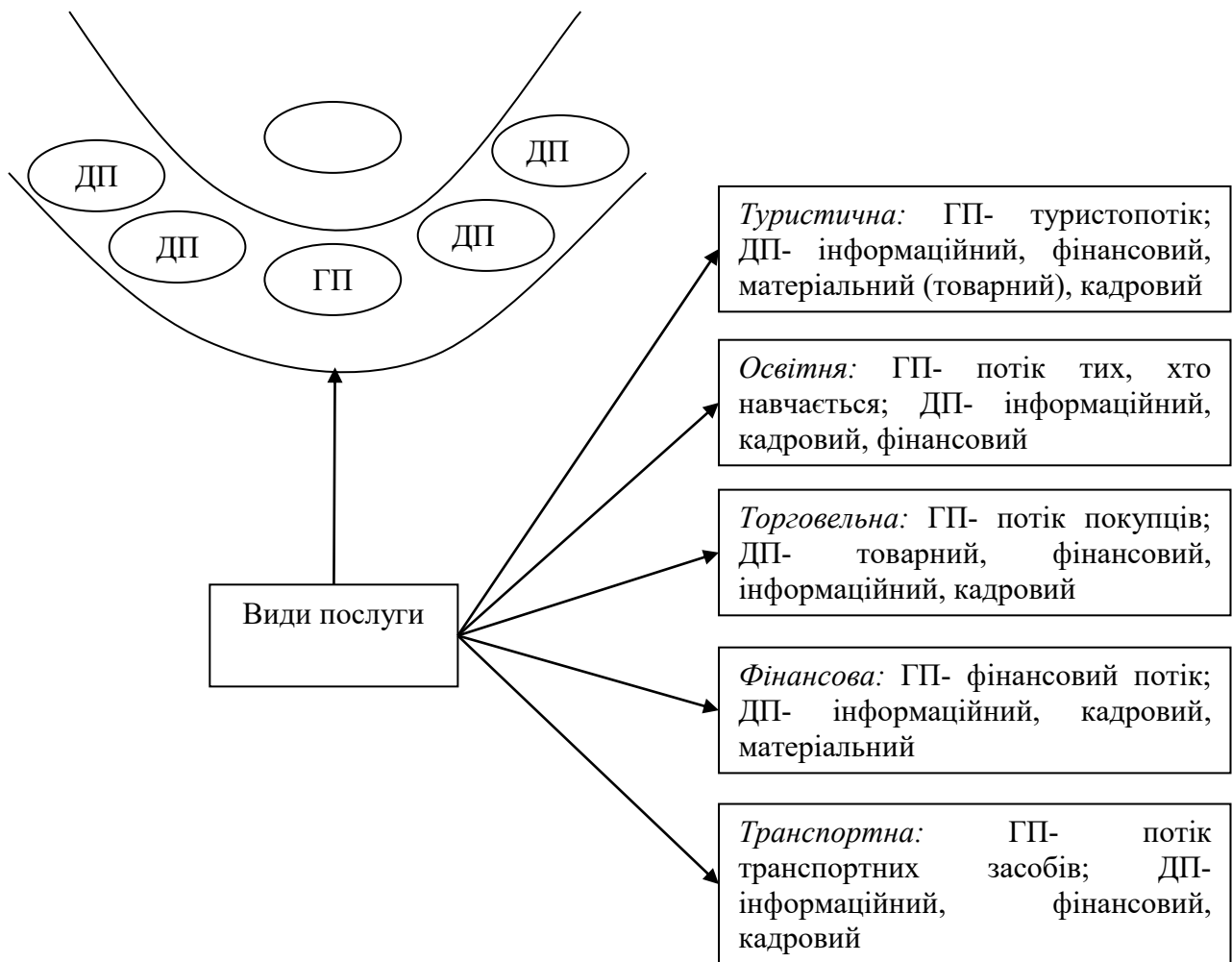

Рис. 1.2. Револьверний принцип логістики послуг [101].

За класифікацією вчених географів зовнішньоекономічні зв'язки виражаються в таких формах як: міжнародна торгівля товарами та послугами, міжнародна спеціалізація та кооперування виробництва, міжнародні капіталовкладення (інвестиції), міжнародний обмін робочою силою, науково-технічна співпраця, спільне будівництво господарських об'єктів тощо [98].

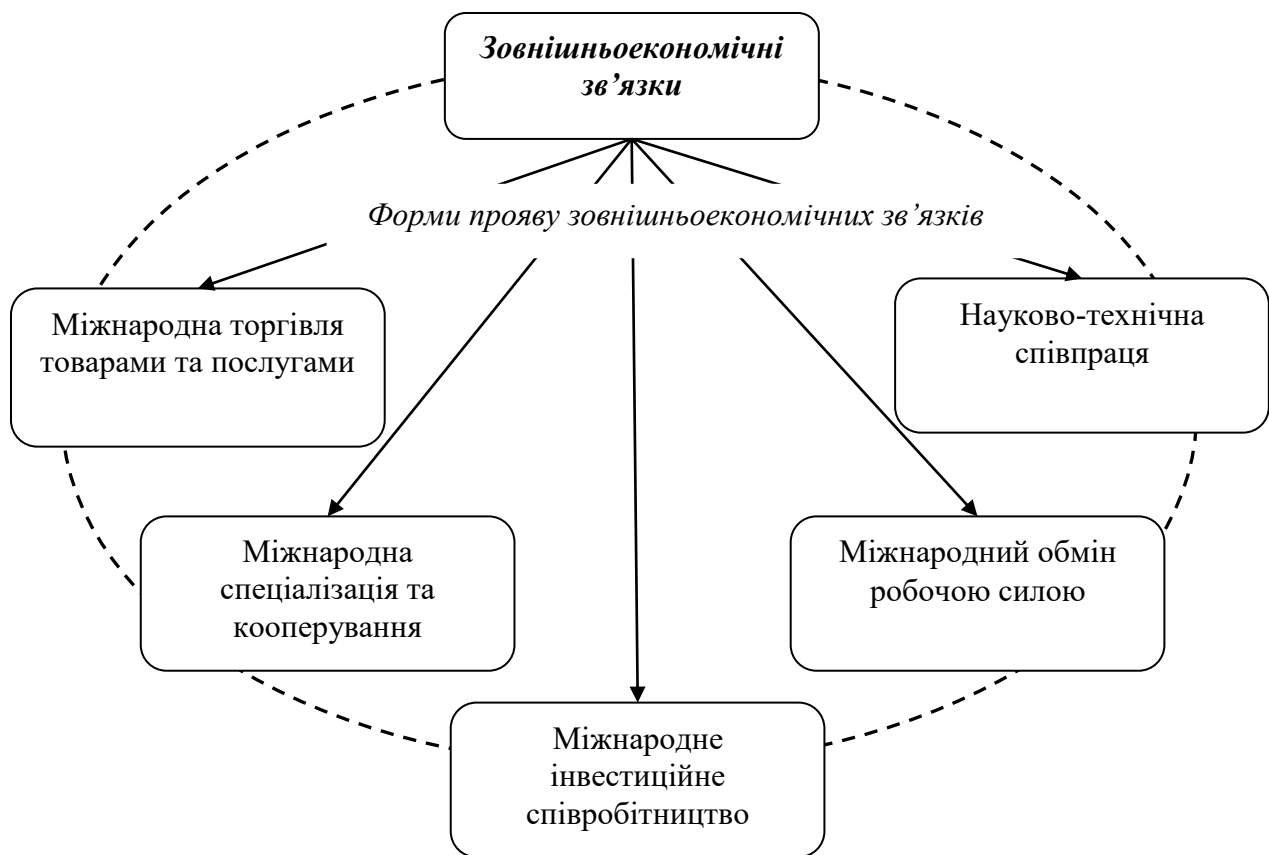

Рис. 1.3. Форми зовнішньоекономічних зв'язків.

Джерело: розроблено автором на основі [98].

Міжнародна торгівля товарами та послугами - представляє собою найстарішу форму економічних зв'язків між державами, що має своє відображення у здійсненні експортно-імпортних поставок [98]. Географічний аспект торгівлі товарами має чіткі реквізити по відношенню до країни-експортера, країни – імпортера та транзитної країни при практичному здійсненні зовнішньоекономічних операцій. До них можна віднести:

пункт виробництва - елемент територіальної структури господарства функцією якого є створення матеріальних благ (продукції) та послуг.

місце завантаження – частина гео економічного простору на території якого здійснюється процес переміщення вантажу з місця виробництва до відповідного транспортного засобу з метою його подальшого транспортування.

місце призначення – заздалегідь визначена частина гео економічного простору на території якого здійснюється процес переміщення вантажу з транспортного засобу до покупця.

пункт споживання – елемент території призначений для продажу товарів та послуг покупцям.

З урахуванням важливості транспортно-логістичного чинника у суспільно-географічних дослідженнях зовнішньоторговельних зв'язків держав складено логістичні схеми геопросторової організації переміщення товарів з використанням сухопутних транспортних коридорів, морських шляхів, а також особливостей геопросторової організації міжнародної торгівлі послугами.

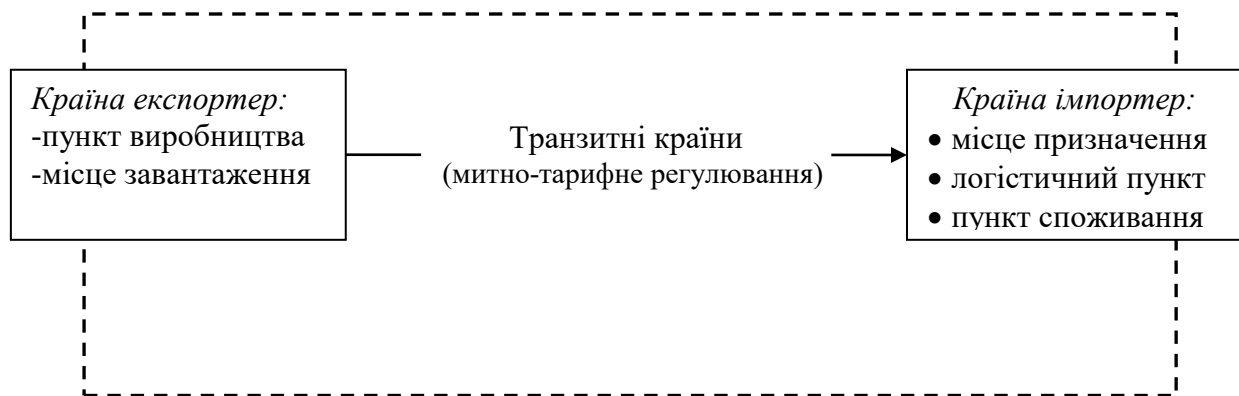

Рис. 1.4. Геопросторова організація переміщення товарів з використанням сухопутних транспортних коридорів.

Джерело: розроблено автором.

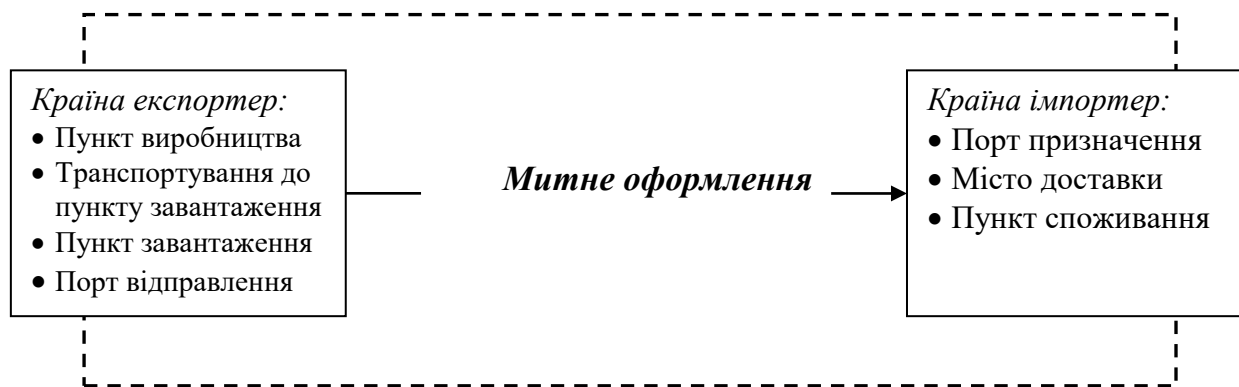

Рис. 1.5. Геопросторова організація переміщення товарів з використанням морських шляхів.

Джерело: розроблено автором.

Для географії послуг характерним є переміщення у просторі із зазначенням їх основних призначень, таких як розподільчі (торгівля, транспорт) або виробничі (професійні, споживчі, суспільні). Для розподільчих послуг притаманним є риси геопросторового переміщення товарів (пункту відправки, транзит, пункт призначення).

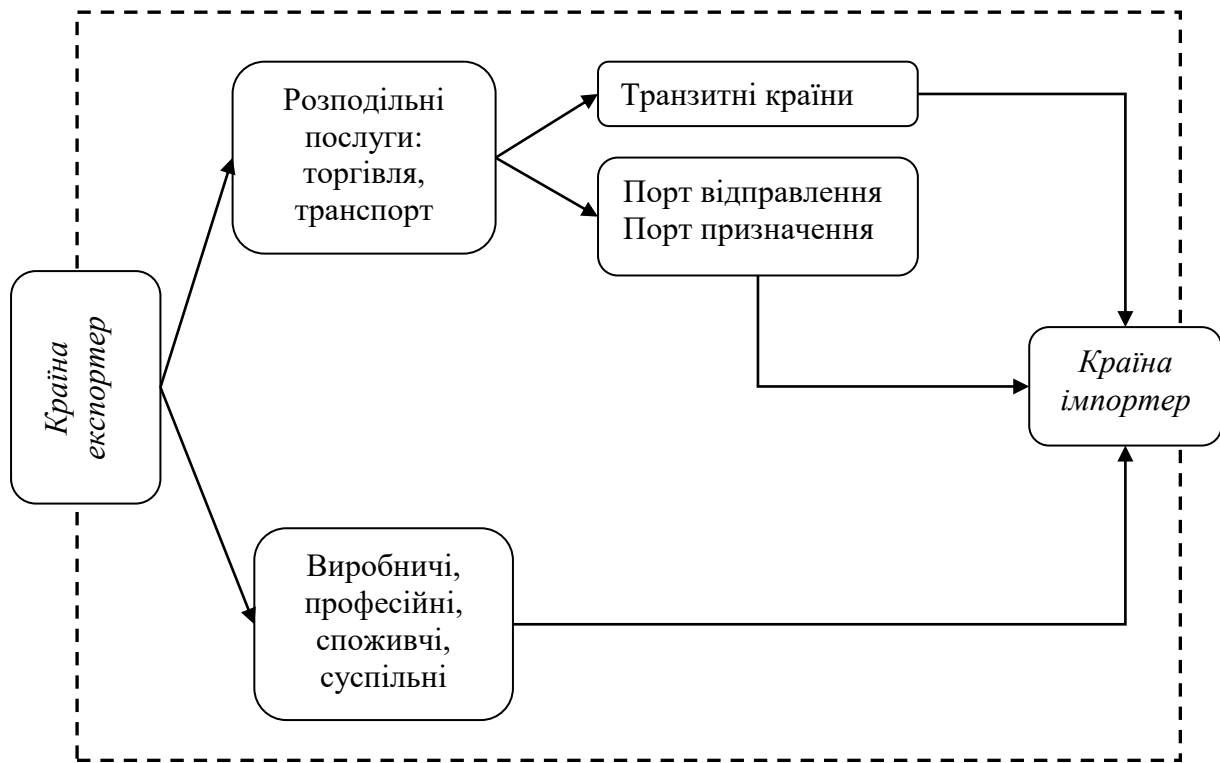

Рис. 1.6. Геопросторова організація переміщення послуг.

Джерело: розроблено автором.

На сьогоднішній день, у рамках світового господарства, взаємодія розвинутих країн характеризується найбільшими за обсягами торговельними операціями які відзначаються великою частиною, у товарообігу, продукції з високою доданою вартістю [98,131]. Міжнародна торгівля є однією із рушійних сил економічного розвитку країни. Козиком В. відзначається, що Україна з часів незалежності дедалі більше залучається до системи торговельних зв'язків, що надає їй сприятливі перспективи у посиленні ефективності зовнішньоторговельної діяльності шляхом оптимального використання переваг світогосподарського та міжнародного поділу праці [57].

Міжнародна спеціалізація – представляє собою виробництво певного продукту в межах певної галузі, за результатами виробництва якого країна набуває певної експортної спеціалізації на світовому ринку [98]. За класифікацією Олійника Я., Смирнова І. міжнародна спеціалізація може бути галузева у т.ч. спеціалізація підприємства, внутрішньогалузева, міжгалузева, а також геопросторова у т. ч. міжнародна спеціалізація країни, міжнародна спеціалізація регіону, міжнародна спеціалізація інтеграційного угруповання. Міжнародна кооперація – представляє собою взаємозв'язок підприємств. Виокремлюють такі форми кооперації як: виробнича, торговельна та сервісна, а також за методами міжнародну кооперацію розрізняють - просторову кооперацію, складну кооперацію та створення спільних підприємств [98]. Вкладання капіталів – витрати або надання коштів/матеріальних ресурсів підприємцям однієї країни для будівництва, реконструкції, модернізації, технічного переоснащення виробництва. Також може проявлятися у формі створення спільних підприємств [98].

Міжнародний обмін робочою силою – відображається у вигляді виїзду громадян будь-якої країни за кордон (трудова міграція). Обмін науково-технічною інформацією – проявляється у здійсненні обміну науковими розробками, технологіями між країнами [98]. Такий обмін на думку багатьох вчених є потужним механізмом не лише розвитку двостороннього співробітництва, але й має позитивний вплив на зростання соціального та економічного життя країн. Міжнародні послуги – відіграють не менш важливу роль у здійсненні країнами зовнішніх зв'язків, найпоширенішими з них можна виокремити транспортні, фінансові, туристичні, останні з яких з кожним роком займають все більшу позицію у структурі послуг [98,85].

Варто відмітити, що з точки зору економічних наук зовнішні зв'язки, або одні з найпоширеніших видів – міжнародні економічні зв'язки мають градацію за економічним рівнем: економічні контакти – представляють собою елементарні відносини, що мають епізодичний характер та регулюються одноразовими угодами; економічна взаємодія – характеризується стійким співробітництвом оснований на міжнародних економічних угодах; економічне співробітництво – сталі зв'язки між

країнами (угрупованням) заснованих на основі намірів закріплених в довгострокових міжнародних угодах; економічна інтеграція – найвищий рівень розвитку МЕВ переплетення економік країн, проведення погодженої економічної політики держави. За територіальними характеристиками виокремлюють інтернаціональні – представляють собою синтез усіх економічних взаємовідносин між країнами, регіональні – відносини між регіонами та національні міжнародні економічні відносини – відносини окремих країн [18]. Також МЕВ розподіляються за суб'єктами, зокрема на рівні підприємств, фірм та осіб представляють собою мікроекономічні; на рівні країн – макроекономічні; на рівні міжнародних організацій та інтеграційних об'єднань – наднаціональні [85].

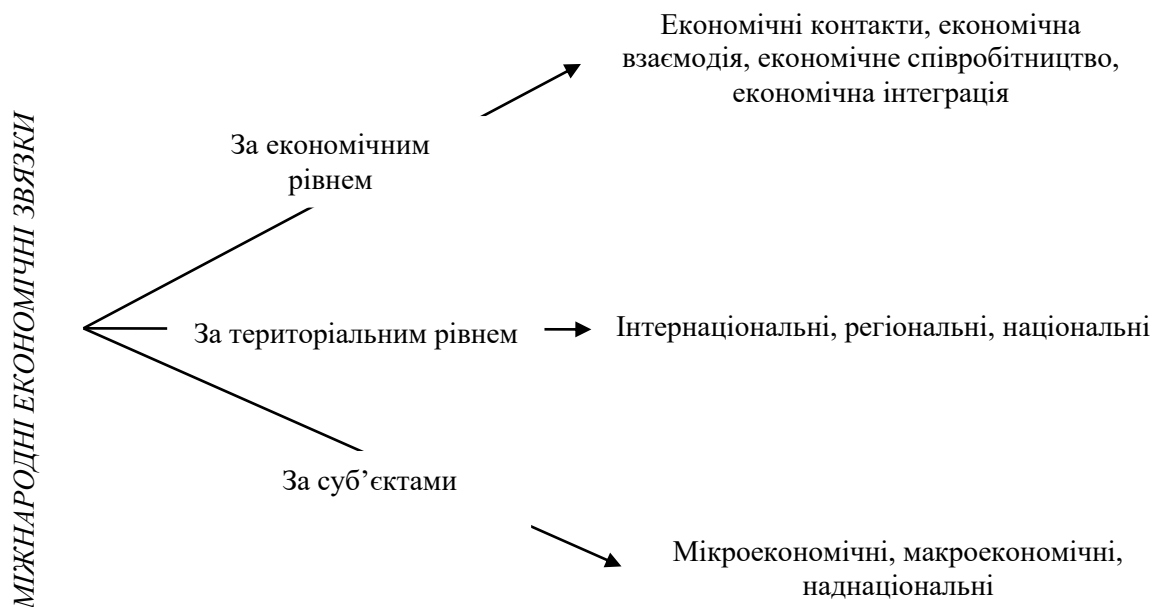

Рис.1.7. Структура зовнішніх зв'язків за їх змістом (фрагмент).

Джерело: розроблено автором на основі [85,18].

Для будь якої країни здійснення зовнішніх зв'язків з іншими країнами світу чи угрупованнями, є важливою складовою комплексу зовнішньої політики держави. Україна у цьому випадку не є виключенням, у зв'язку із чим впроваджується низка заходів задля підвищення політичної ваги країни на міжнародній арені, шляхом використання у повній мірі зовнішніх функцій. На думку вчених географів зовнішня функція – вагома складова концепції суспільного розвитку будь-якої країни, яка

охоплює не лише виробничу, але й інші сфери життя суспільства [158]. Основними принципами які формують зовнішню функцію є: підвищення суспільної ефективності; відповідність геополітичному та геоекономічному розташуванню; природоохоронна спрямованість; забезпечення конкурентоспроможності виробництва; значного розширення транспортно-логістичної складової; розширення посередницьких послуг тощо [158].

Рис. 1.8. Зовнішні функції держави з позиції економічної та соціальної географії. Джерело: розроблено автором на основі [158].

Основним документом, що здійснює регулювання діяльності у зазначеній сфері є Закон України “Про зовнішньоекономічну діяльність”. Зазначений Закон встановлює правові норми здійснення усіх видів зовнішньоекономічної діяльності на території України зокрема, у торгівлі товарами та послугами, науково-технічній та економічній взаємодії, спеціалізації та кооперації у галузі виробництва, транспорті, кредитних, банківських, страхових, експедиторських операціях тощо [114].

Міжнародна торгівля України в сучасних умовах переживає складні часи, що зумовлено багатьма факторами одними із яких необхідно виокремити: анексією АР Крим, проведення Операції об’єднаних сил на сході України, втратою найбільшого ринку збуту українських товарів, вимушеною переорієнтацією постачання товарів та послуг на інші світові ринки [131]. Після здобуття Україною незалежності та інтеграції її до системи світового господарства українська економіка долучилась до світового ринку торгівлі товарами та послугами. Здійснювались заходи спрямовані на зростання обсягів торговельних операцій, посилення експортної складової [131]. Наразі Україною здійснюється активна співпраця в рамках СОТ, затверджено “Національну експортну стратегію України”, що представляє собою основоположний документ, що визначатиме вектори державної політики у зазначеній сфері на найближчі кілька років. В зазначеній експортній стратегії робиться акцент на необхідності забезпечення доступу українських експортерів на світові ринки шляхом удосконалення двостороннього співробітництва, використання преференційних торговельних режимів тощо [131].

Сьогодні Україна як повноцінний суб’єкт світового господарства приділяє особливого значення розвитку торговельно-економічного співробітництва з країнами Азійсько-Тихоокеанського регіону [131,176]. Такий інтерес України до зазначеного регіону зумовлений рядом причин. В першу чергу це становлення регіону в якості “Центру сили” світового господарства або настанням “Тихоокеанської ери”. Варто відзначити, що припущення стосовно провідної ролі регіону на світовій арені не є новими. В другій половині ХХ століття активно розпочали обговорювати роль регіону у світовому господарстві. Така увага була

зумовлена зростанням економічної та політичної ваги окремих країн регіону. Ряд вчених пов'язує таке зростання із наявністю значних трудових ресурсів; наявністю природних багатств; вдалого, з точки зору доступу до дешевих морських шляхів, географічного розташування; умінням деяких країн регіону орієнтуватися на новітні досягнення НТР та вдало їх використовувати [80,81].

Провідну роль в регіоні АТР відіграє Китайська Народна Республіка і для України, співпраця з Китаєм, є однією із пріоритетних напрямів зовнішньоекономічної діяльності. Співробітництво між Україною та Китайською Народною Республікою, на сьогоднішній день, задекларовано як співробітництво стратегічного партнерства [131,133]. Для України зазначений напрямок співпраці повною мірою відповідає пріоритетам зовнішньої політики в Азійсько-Тихоокеанському регіону, та представляє собою неабияку можливість реалізації свого економічного потенціалу через співробітництво з КНР. У свою чергу офіційний Пекін, розглядає Україну не лише в якості країни, що є своєрідним містком для транспортування товарів до Європи але й в якості надійного та прогнозованого партнера. Дипломатичні відносини між країнами було встановлено 27 грудня 1991 року. Вже з 1992 р, функціонує Посольство КНР у Києві, а з березня 1993 відкрито Посольство України в КНР. Генеральне консульство України в Шанхаї функціонує з серпня 2001 р. З 2006 р. функціонує Генеральне консульство КНР у м. Одеса [17,20,111].

Спрямованість України в здійсненні зовнішніх зв'язків з Китаєм має на меті досягнення вищого рівня соціально-економічного, культурного, науково-технічного розвитку шляхом проведення відповідного діалогу з країною-партнером. Гончарук А. відзначає, що задля досягнення Україною її стратегічної мети, а саме стати повноправним членом у світовій та економічній спільноті, з максимальною реалізацією власних інтересів, зокрема: технологічною модернізацією виробництва, залученням інвестицій, розвитку зовнішньоекономічних відносин одним із основних векторів зовнішньої політики України має стати розвиток співробітництва з країнами Азії, а саме Китайською Народною Республікою, яка поправу вважається локомотивом азійського розвитку [17,20].

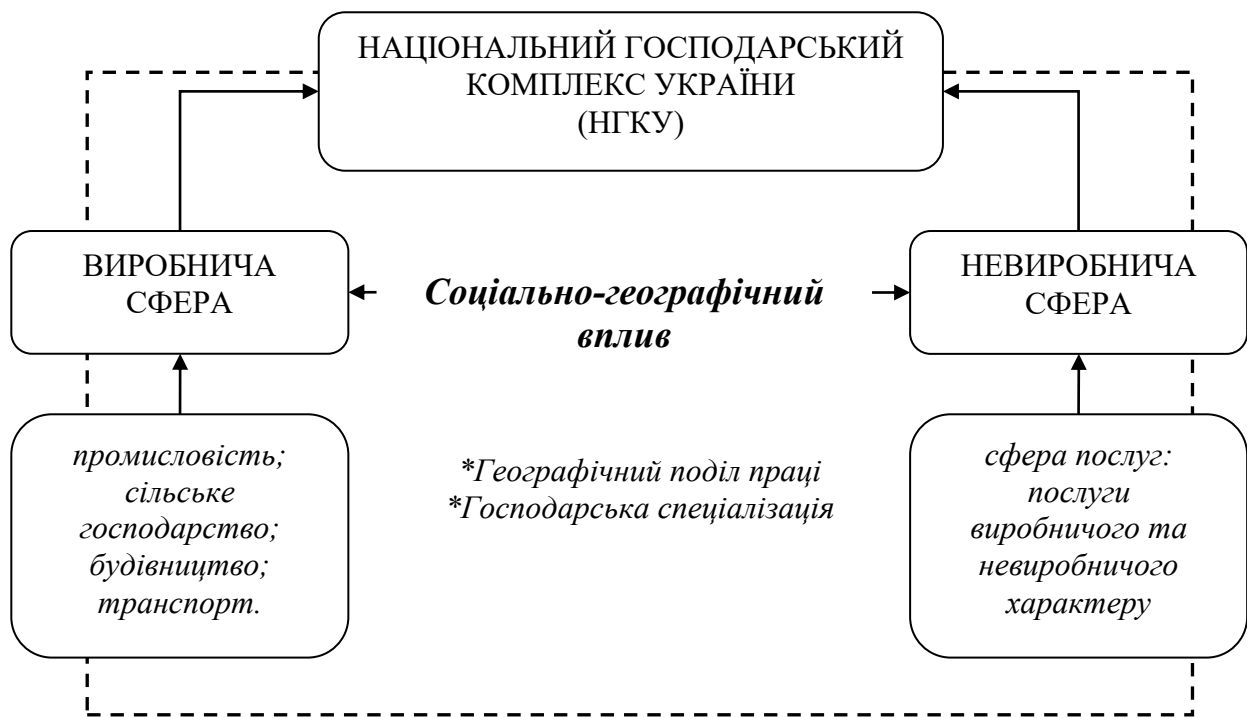
1.2 Геопросторова організація зовнішньоекономічних зв'язків України та їх чинники.

Розглядаючи питання просторової організації зовнішньоекономічної діяльності України варто розкрити поняттєво-термінологічні категорії із зазначеної тематики, зокрема “національний господарський комплекс країни” (НГКК), який має безпосередній вплив на формування зовнішньоекономічної політики держави. За визначення вчених-географів зокрема, Олійника Я. « національне господарство країни (НГК) це – сукупність усіх організацій, установ, закладів, підприємств країни, які об'єднуються в одне ціле не лише спільною територією, але й тісними та постійними господарськими зв'язками » [98]. З економічної точки зору, як приклад, на думку Старостенка Г. «господарський комплекс - це складна багатогалузева система, що об'єднує різні галузі, відрізняється високим рівнем інтеграції між її складовими елементами (підприємствами, організаціями тощо) та складовими компонентами (потужності, стійкість зв'язків, рівень керованості тощо), а тому володіє вищою ефективністю порівняно із звичайною сумарною ефективністю її складових, а також підвищеною стійкістю щодо зовнішніх факторів» [150]. Качан Є. під господарським комплексом розуміє - діяльність людей із виробництва матеріальних благ і послуг, спрямована на задоволення власних потреб, що охоплює не тільки продукування матеріальних і духовних благ, а й їх розподіл, споживання [58]. Отже, НГК можна охарактеризувати як цілісну систему взаємодіючих між собою підприємств країни. Будь-яка система утворюється та функціонує під впливом низки чинників та факторів, і національний господарський комплекс не є у цьому випадку виключенням. Одними із таких чинників прийнято розуміти: географічне положення, наявність трудових ресурсів, природно-ресурсний, науково-технічний та транспортний потенціал, а також кон'юнктуру ринку. До основних факторів національного господарства України відносять: високу господарську освоєність території, багатоманітний природо-ресурсний та значний трудоворесурсний потенціал, сприятливе геополітичне та транспортно-логістичне положення, давню

історію розвитку [82]. До основних рис національного господарського комплексу України як правило відносять: значна частина промислової та агропромислової ланки; інтенсивна участь у міжнародному територіальному поділі праці; значний рівень територіальної концентрації господарства; високий рівень концентрації промисловості у промислових агломераціях; галузева структура промисловості з переважанням у ній виробництва засобів виробництва; рівність промислового та агропромислового виробництв у багатьох регіонах; розвиток сільськогосподарського виробництва; наявність значних рекреаційних ресурсів із недостатнім рівнем рекреаційного комплексу; потужна транспортна система міжнародного значення; недостатній рівень розвитку ринкової, виробничої, соціальної та екологічної інфраструктури; слабкий розвиток інноваційного комплексу; застаріла технологічна та матеріально-технічна база; використання не в повній мірі потужностей сировинної бази (у т.ч. відходів), зокрема, у будівництві [82].

Національний господарський комплекс України, на сучасному етапі, має таку галузеву структуру: 1) матеріальне виробництво (виробнича сфера), яке включає в себе промисловість, сільське господарство, будівництво, транспорт (виробничий); 2) сферу послуг (або не виробничу сферу). Характерним для галузевої структури НГК України, за даними Державної служби статистики України (2016 р.), є переважання сфери послуг над сферою матеріального виробництва (57%) [93].

*Географічний поділ праці: процес спеціалізації територій на випуску певної продукції або наданні певних послуг

*Господарська спеціалізація: переважний розвиток тих галузей господарства, для яких на даній території найкращі умови, і значна частина продукції йде на обмін

Рис. 1.9. Структура національного господарського комплексу України.

Джерело: розроблено автором на основі [98].

Загалом, на сучасному етапі національний господарський комплекс України представляє собою сукупність великої кількості найрізноманітніших галузей, підгалузей виробництв, підприємств, які пов'язані між собою різними зв'язками. Однією із головних галузей, що відноситься до виробничої сфери, та ключових у економіці України є промисловість. Промисловість відіграє одну із провідних ролей у соціально-економічному розвитку країни, а також має значний вплив на експортний потенціал України. За даними Держстату, у 2016 році, частка промисловості у ВВП країни складала 20,5% при цьому частка промислової продукції в українському експорті складала приблизно 74% [93]. Водночас, найбільша частка галузей промисловості у промисловому виробництві була наступною: виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів (21,6%), постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря (21,5%),

металургійне виробництво і виробництво готових металевих виробів (17,1%), добувну промисловість і розроблення кар'єрів (13,0%) [93].

У регіональному відношенні діяльність у галузі промисловості розподілена по областях України не рівномірно. Так 65,8% промислового виробництва сконцентровано у 7 регіонах України, зокрема: Дніпропетровській області (18,4% від загального обсягу реалізованої промислової продукції), Донецькій області (11,8%), м. Києві (8,4%), Запорізькій області (8,1%), Харківській області (7,4%), Полтавській області (7,1%), Київській області (4,7%) [143].

Варто зауважити, що часта деяких областей у промисловому виробництві є надто слабкою, зокрема менше 2% промислового виробництва, сконцентрована у таких областях як: Івано-Франківська (2,0), Сумська (2%) , Хмельницька (1,9%), Житомирська (1,7%), Рівненська (1,7%), Херсонська (1,3%), Кіровоградська (1,3%), Чернігівська (1,3%), Волинська (1,3%), Закарпатська (1,0%), Тернопільська (0,9%), Чернівецька (0,5%) [143].

Другу позицію у структурі національного господарського комплексу України займає галузь сільського господарства [93,175]. За показником обсягів виробництва сільськогосподарської продукції, регіони України, розташовані у наступному порядку: Вінницька область (7,6% від загального обсягу), Полтавська область (7,0%), Дніпропетровська область (6,3%), Харківська область (6,1%), Черкаська область (6,1%), Київська область (5,9%), Хмельницька область (4,8%), Кіровоградська область (4,6%), Херсонська область (4,5%), Одеська область (4,4%), Запорізька область (4,2%), Чернігівська область (4,1), Сумська область (4,1%), Львівська область (3,8%), миколаївська область (3,7%), Тернопільська область (3,4%), Житомирська область (3,4%), Донецька область (2,9%), Волинська область (2,7%), рівненська область (2,7%), Івано-Франківська область (2,4%), Чернівецька область (1,8%), Закарпатська область (1,7%), Луганська область (1,7%) [143,175,52].

Заключні позиції у галузевій структурі національного господарського комплексу України, а саме виробничій сфері, займають такі галузі як: будівництво, транспорт, торгівля.

Невиробнича сфера НГК України представлена послугами. За даними Держстату на території України діє близько 59,6 тис. підприємств які працюють в сфері послуг, провідну позицію у структурі реалізованих послуг зайняли транспортні послуги (44,7%), друга позиція за послугами у сфері інформації та телекомунікації (19,1%), третя позиція за послугами у сфері професійної, наукової та технічної діяльності (10,6%). За обсягами реалізованих послуг регіони України розташовані у такому порядку: м. Київ (33,5% від загального обсягу послуг), Одеська область (10,8%), Дніпропетровська область (6,8%), Львівська область (6,4%), Донецька область (4,9%), Харківська область (4,6%), Київська область (3,8%), Миколаївська область (2,9%), Запорізька область (2,1%), Полтавська область (1,8%), Кіровоградська область (1,4%), Черкаська область (1,3%), Вінницька область (1,3%), Івано-Франківська область (1,3%), Херсонська область (1,1), Сумська область (1,0%), Волинська область (1,0), Закарпатська область (0,9%), Рівненська область (0,9%), Тернопільська область (0,8%), Житомирська область (0,8%), Хмельницька область (0,8%), Чернігівська область (0,7%), Чернівецька область (0,6%), Луганська область (0,5%) [14,27,143].

Варто відмітити, що галузева структура України під впливом економічних реформ, кон'юнктури світових ринків має тенденцію до змін. Як зазначається в роботах Олійника Я. перспективним вважається перетворення туристично-рекреаційного комплексу в одну з провідних галузей господарства [98]. Ураховуючи викладене, а також беручи до уваги наявних проблемних питань у розвитку національного господарського комплексу України перед нашою державою постає важливе питання, зокрема забезпечення зовнішньоекономічної діяльності в інтересах національної безпеки. Зовнішньоекономічний комплекс України повинен формуватися як органічна складова національного господарства, що надає їй можливість долучитись до економік інших країн задля забезпечення у повній мірі потреб суспільства як у виробничій так і в споживчій сферах. Відповідно до Закону України від 01.07.2010 “Про засади внутрішньої і зовнішньої політики” завданнями зовнішньої політики України є: у відповідності до норм та принципів міжнародного права здійснювати заходи із забезпечення національних інтересів та безпеки завдяки

підтримці мирного та взаємовигідного співробітництва з членами міжнародного співтовариства; захист суверенітету, територіальної цілісності та непорушності державних кордонів України, а також її інтересів шляхом використання дипломатичних та інших методів; використання міжнародного потенціалу для утвердження і розвитку України як суверенної, незалежної, демократичної, соціальної та правової держави, її сталого економічного розвитку; створення сприятливих зовнішньополітичних умов для розвитку української нації, її економічного потенціалу, утвердження провідного місця України у системі міжнародних відносин, зміцнення міжнародного авторитету держави; підтримка розвитку взаємовигідного торговельно-економічного, науково-технічного та інвестиційного співробітництва України з іноземними державами; розширення міжнародного співробітництва з метою залучення іноземних інвестицій, новітніх технологій та управлінського досвіду в національну економіку в інтересах її реформування, модернізації та інноваційного розвитку [126].

Зовнішньоекономічна діяльність України визначається багатьма чинниками. Серед них важливу роль відіграють гео економічне положення, природо-ресурсний потенціал, рівень економічного розвитку, галузева структура народногосподарського комплексу, розвиток транспортної мережі тощо. Основною складовою зовнішньоекономічної діяльності України є розвиток і поглиблення торгово-економічного співробітництва з країнами світу [138,168].

Геопросторова організація сучасних зовнішньоторговельних зв'язків України є досить складною та має наступний вигляд: у регіональній структурі переважаючою є частка Європи (64,5% обсягу товарообігу за вартістю) та Азії (25,7%) [35]. Решта припадає на країни Африки (5,2%), Америки (4%) та інші країни (0,1%). До ТОП 10 торговельних держав-партнерів України у 2016 р. входили: РФ, Китай, Німеччина, Польща, Білорусь, Італія, Туреччина, Індія, Єгипет, США частка торгівлі з цими країнами становила 56,6% від загального обсягу. За обсягами українського експорту до провідних країн-партнерів входили: Російська Федерація, Єгипет, Польща, Туреччина, Італія, Індія, Китай, Німеччина, Угорщина, Іспанія. За

імпортом: Російська Федерація, Китай, Німеччина, Білорусь, Польща, США, Франція, Італія, Туреччина, Швейцарія [35].

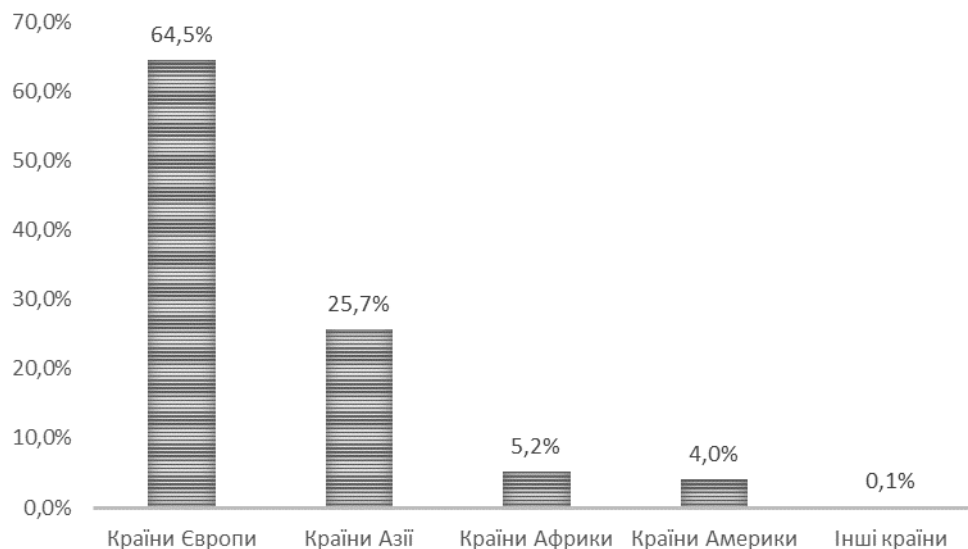

Рис. 1.10. Географічна структура зовнішньої торгівлі України

Джерело: розроблена автором на основі [35]

Здійснивши просторово-часовий аналіз торгівлі України із країнами світу з 2008 по 2016 рр. можна зробити наступні висновки: торгівля України з країнами Європи характеризується тенденцією до зростання, окрім 2016 року, що було спричинене деякими чинниками у тому числі зменшенням торгівлі України із Російською Федерацією. Зокрема, у 2008 році торгівля з Росією складала 23,2% від загальної торгівлі, а в 2016 році показник зменшився до 11,7%. Варто відзначити також, що у 2016 році спостерігалась тенденція до зростання обсягів торгівлі України з країнами ЄС, як за обсягами експорту так і імпорту [35,36,37,38,39] [Додаток А,Б, В,Г].

Однією із причин збільшення частки торговельних операцій з країнами ЄС є встановлення нового формату відносин між Україною та ЄС який відповідає принципу «політичної асоціації та економічної інтеграції». Вказаний формат відносин визначений в Угоді про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми

державами-членами, з іншої сторони (далі – Угода про асоціацію) [163]. Ще одним вагомим важелем у розширенні торгівлі з ЄС є створення поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі (далі - ЗВТ), згідно Угоди про асоціацію. ЗВТ передбачає зменшення або скасування мит на експорт та імпорт, гармонізація регламентів, норм, приведення Україною своїх технічних регламентів, процедур, санітарних та фіто - санітарних норм та заходів щодо безпеки харчових продуктів у відповідність з європейськими, доступ до ринку послуг сторін тощо [131].

З азійськими країнами показники торгівлі з 2008 року мали тенденцію до зниження, що було спричинено низкою чинників таких як світова криза (2008-2009 рр.), анексія АР Крим, проведення антитерористичної операції. Проте вже у 2016 році спостерігається певне зростання показників торгівлі з країнами Азії до 25,7 % та позитивне сальдо в торгівлі товарами. Правове поле здійснення торговельних операцій між Україною та азійськими країнами регламентується також угодами, в основному, про торговельно-економічне співробітництво [164]. Якими передбачено режими найбільшого сприяння з питань, що стосуються стягнення мита на експортні та імпортні товари країн, інших зборів, сплат, правил митного регулювання і виконання митних формальностей [164]. Китай з огляду на темпи розвитку своєї економіки є безперечним лідером в зазначеному регіоні, співпраці з яким Україна приділяє значну увагу. Проголошені урядом КНР Ініціативи “Один пояс, один шлях”, “Вироблено в Китаї - 2025” та задекларований у державних документах курс стратегічного партнерства України з КНР відкриває значні перспективи у розвитку українсько-китайського співробітництва [62,64,140,166].

Значно менші показники торговельних операцій України з країнами Америки, так відсоток зазначеної торгівлі з 2008 року не підіймався вище 5,3% та мав найнижчий показник у 2014 році який склав 3,4%. Нові можливості в торгівлі з країнами Америки відкриває нещодавно підписана Угода про вільну торгівлю між Україною та Канадою. На думку експертів переваги від зазначеної угоди, у першу чергу, відчують компанії легкої промисловості, меблевої, харчової (солодощі) [167].

За даними Держстату, безпосередні торговельні контакти встановлені лише із деякими африканськими країнами. Торгівля з країнами Африки зросла із 3,5% у 2008 році до 5,2% у 2016 році. Розвиток співробітництва із зазначеними країнами є перспективний. На інші країни світу припадає від 0,1% до 0,8% торгівлі.

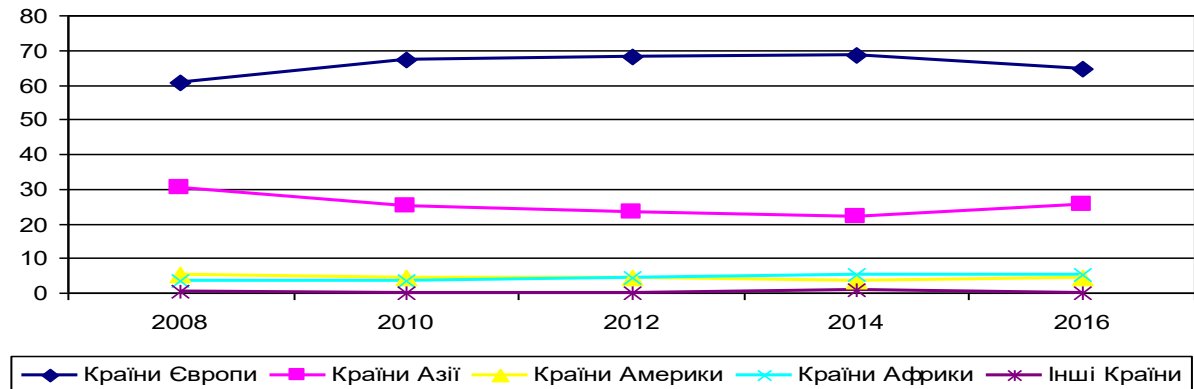

Рис. 1.11. Динаміка зовнішньої торгівлі України. Географічна структура.
Розроблено автором на основі [35,36,37,38,39].

Водночас, розглядаючи саме українсько-китайські зовнішньоекономічні відносини варто зауважити, що в географічній структурі торгівлі України Китай займає друге місце в якості зовнішньоторговельного партнера за обсягами товарообігу, частка якого у зовнішній торгівлі України складає 8,6%. Причому за обсягами експортних поставок Китай посідає 7 місце серед країн-партнерів України, а за обсягами імпорту – друге місце. У 2016 р. частка Китаю, у зовнішньоторговельному обороті України, у порівнянні до аналогічного показника 2008 р. зросла майже вдвічі [35,36].

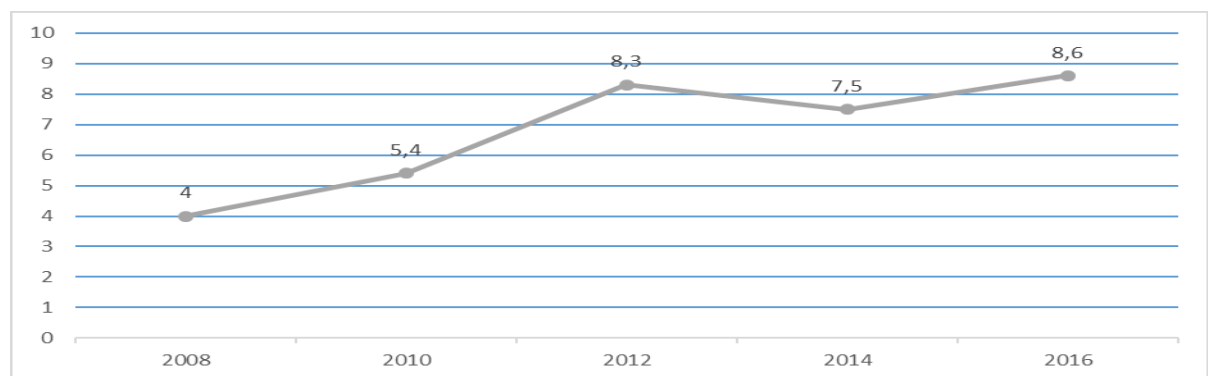

Рис. 1.12. Частка торгівлі України з Китайською Народною Республікою від загального зовнішньоторговельного обороту України з 2008-2016 рр. Розроблено автором на основі [35,36,37,38,39].

1.3. Методичні засади суспільно-географічного дослідження зовнішньоекономічних зв'язків.

Методологія вважається досить складним поняттям, що має різні інтерпретації тлумачення. Варто зауважити, що більшість іноземних наукових шкіл не розмежовують поняття метод та методологія. Проте на теренах вітчизняної науки під методологією розуміють загальне вчення про методи, яке у першу чергу вивчає можливості та кордони використання методів в процесі вивчення наукової істини [4]. За визначенням Крушельницької О. В. «методологія – це вчення про систему наукових принципів і способів дослідницької діяльності, що включає фундаментальні, загальнонаукові принципи, що є її основою, конкретно наукові принципи, що лежать в основі теорії тієї чи іншої дисципліни або наукової галузі, і систему конкретних методів і технік, що застосовуються для вирішення спеціальних дослідницьких завдань» [59]. На її думку будь-яке наукове відкриття має не тільки предметний але й методологічний зміст. Головна мета методології полягає у вивченні та проведенні аналізу методів, прийомів, за допомогою яких отримують нові знання в науці як на емпіричному, так і теоретичному рівнях пізнання [59]. В той же час Шейко В. зазначає, що методологія – це концептуальний виклад мети, який забезпечує отримання максимально об'єктивної, точної, систематизованої інформації про процеси та явища [171]. У працях Шаблія О. під методологією розуміється – філософське вчення про методи пізнання, наука про побудову людської діяльності [172].

Суспільно-географічний підхід у дослідженні зовнішньоекономічних зв'язків країн передбачає комплексність та розгляд об'єкту дослідження у просторовому аспекті [86]. Комплексність передбачає врахування низки особливостей, зокрема, виявлення та аналіз змісту основних понять з тематики дослідження; застосування широкого спектра загальнонаукових та спеціальних методів, що забезпечують системність, наукову достовірність і практичну значимість результатів; врахування показників соціально-економічного розвитку країн (у т.ч. на регіональному рівні), зовнішніх та внутрішніх впливів; виявлення історичних передумов; врахування специфічних рис територіальної відмінності; забезпечення прогностичної функції. [86,168].

Методичні засади суспільно-географічного дослідження зовнішньоекономічних зв'язків країн, передбачають виконання наступних етапів:

а) збір та узагальнення інформації з наукових літературних джерел щодо виявлення та розкриття теоретичних аспектів суспільно-географічного дослідження зовнішньоекономічних зв'язків держав;

б) виокремлення та оцінювання чинників формування та функціонування зовнішньоекономічних зв'язків між Україною та КНР;

в) проведення просторово-часового аналізу зовнішньоекономічного співробітництва між Україною та КНР за їх основними формами;

г) визначення перспектив розвитку українсько-китайського співробітництва, у т.ч. в суспільно-географічному вимірі, з використанням кластерного та SWOT аналізів.

Перший етап дослідження передбачає здійснення аналізу наукових літературних джерел щодо виявлення та розкриття теоретичних аспектів суспільно-географічного дослідження зовнішньоекономічних зв'язків держав. На даному етапі важливим є визначення об'єкту та предмету дослідження, забезпечити підбір відповідних методів дослідження. Здійснення аналізу наукових положень щодо визначення терміну “Зовнішньоекономічні зв'язки” з позиції економіко-географічної науки. Розкриття теоретичних суспільно-географічних основ формування зовнішньоекономічних зв'язків країн їх взаємозв'язок і взаємообумовленість з такими поняттями як: “Світове господарство”, “Міжнародний географічний поділ праці”, “Зовнішні зв'язки”, “Міжнародна торгівля товарами та послугами”, “Міжнародна спеціалізація та кооперування”, “Міжнародне інвестиційне співробітництво”, “Міжнародний обмін робочою силою”, “Міжнародне науково-технічне співробітництво”, “Національний господарський комплекс (НГК) країни ”. Обґрунтування доцільності використання саме суспільно-географічного підходу до вивчення зовнішньоекономічних зв'язків між Україною та Китаєм.

Другий етап дослідження передбачає виокремлення та оцінювання чинників формування та функціонування зовнішньоекономічних зв'язків між Україною та КНР. На даному етапі важливо дослідити позиції країн у геоекономічному

середовищі (з урахуванням товарної та географічної структури зовнішньої торгівлі, характеру участі країн в міжнародному русі капіталу, відкритості національної економіки, індексу конкурентоздатності транспортної інфраструктури тощо), географію зовнішньоекономічних зв'язків держав, нормативно-правову базу зовнішньоекономічних зв'язків країн.

У контексті визначення чинників, що впливають на формування та функціонування українсько-китайських зовнішньоекономічних зв'язків за доцільне вважається проведення аналізу, на основі даних Держстату України, галузевої структури національного господарського комплексу України, як одного із базових чинників формування зовнішньоекономічних зв'язків України. З огляду на важливість ролі регіонів як складової просторової глобальної господарської системи необхідним є дослідження участі регіонів України в зовнішньоекономічних зв'язках, характеристика регіональної структури НГК [49].

На третьому етапі проведено просторово-часовий аналіз (з 2006-2016 рр.) основних форм зовнішньоекономічного співробітництва між Україною та КНР. Напрямки дослідження українсько-китайських зовнішньоекономічних зв'язків наведено на Рис. 1. Зазначений етап включав аналіз статистичної та аналітичної бази за вищезгаданими напрямками дослідження українсько-китайських зовнішньоекономічних зв'язків. Так дослідження співробітництва України з КНР у сфері торгівлі товарам та послугами охоплює період з 2006 по 2016 рр. за такими групами статистичних даних як: абсолютні, відносні, показники структури. Так, до абсолютних показників в контексті дослідження українсько-китайських зовнішньоторговельних зв'язків у т.ч. в регіональному аспекті (на прикладі областей/регіонів України) були віднесені наступні: обсяги експорту товарів та послуг, обсяг імпорту товарів та послуг, зовнішньоторговельне сальдо. До відносних показників віднесені: темпи росту та приросту експорту, імпорту, зовнішньоторговельного обороту. Показники структури включають географічну, регіональну (на прикладі регіонів України), товарну структуру.

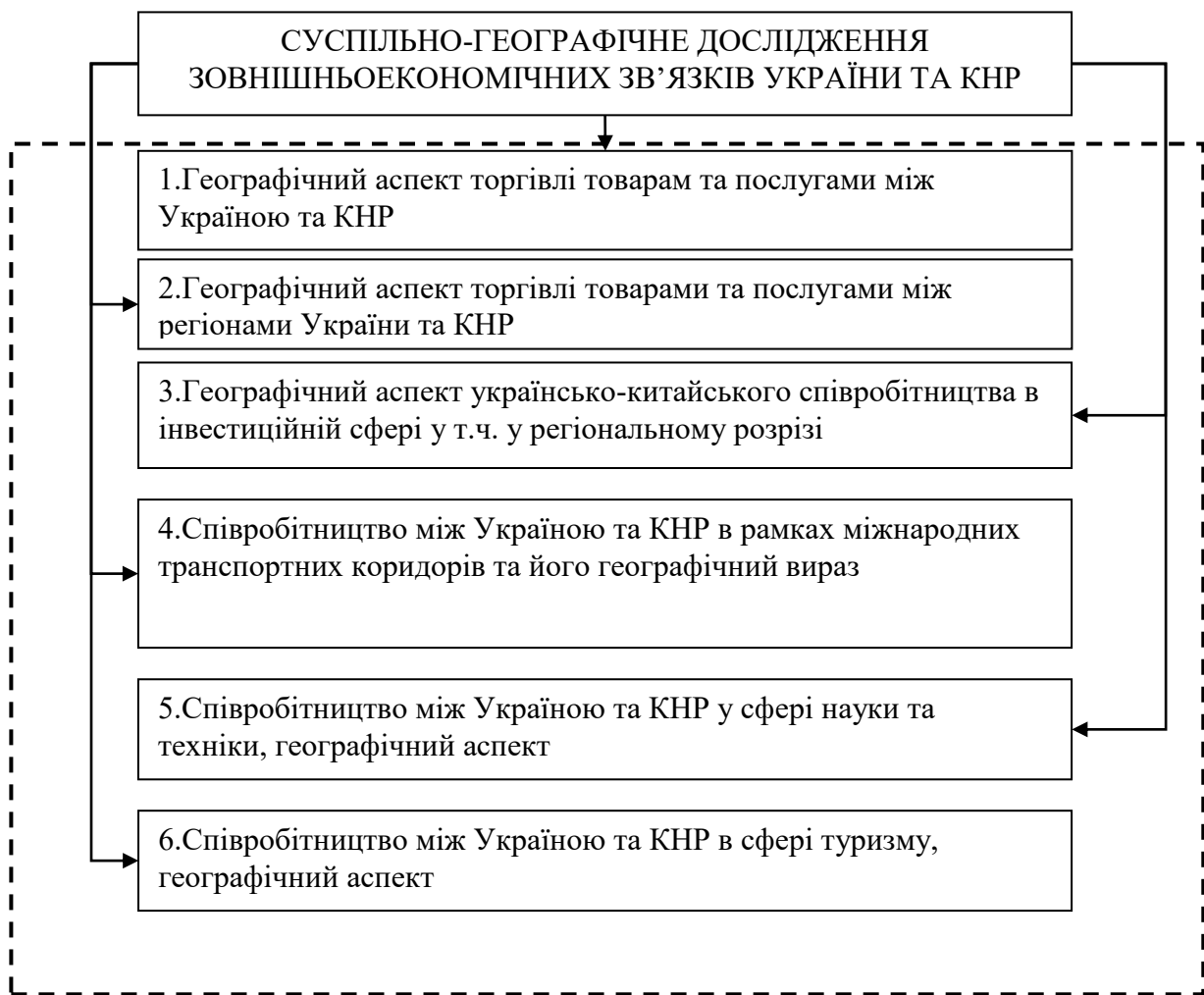

Рис.1.13. Суспільно-географічне дослідження зовнішньоекономічних зв'язків.
Розроблено автором.

Географічний аспект українсько-китайського співробітництва в інвестиційній сфері у т.ч. у регіональному розрізі передбачав здійснення аналізу рівня інвестиційної співпраці за період з 2006 по 2016 рр, напрямів інвестування за видами економічної діяльності, державних Ініціатив КНР участь України в яких активізувала би взаємодію досліджуваних країн в інвестиційній сфері.

З метою визначення привабливості регіонів (областей) України для китайських інвестицій був застосований метод кластерного аналізу який передбачає групування досліджуваних об'єктів на однорідні підмножини за схожими ознаками. При здійсненні кластерного аналізу об'єктів найголовнішим є встановлення мети кластеризації, яка буде формувати результати проведених досліджень. Буреєва Н. у своїх працях відзначає, що відмінність у меті та завданнях, варіаціях

статистичних даних та методів, що використовуються при дослідженнях застосування кластерного аналізу здійснюється в декілька етапів, зокрема: 1) забезпечення відбору даних для кластеризації; 2) виокремлення множинних ознак відповідно до яких буде здійснюватися оцінка об'єктів; 3) вирахування показників рівня схожості між об'єктами; 4) використання методу кластерного аналізу для створення груп схожих об'єктів; 5) забезпечення перевірки достовірності результатів кластерного рішення.

Визначення відстані між кластерами є одним і важливих елементів. Мхитарян В. зазначає, що на першому етапі агломеративного процесу, коли кожний об'єкт є окремим кластером, відстані між цими об'єктами визначаються обраною мірою. Разом з тим, коли декілька об'єктів поєднуються разом, доволі проблематичним є визначення відстані між групами показників (кластерами), тобто виникає необхідність у визначенні правила об'єднання або зв'язку для двох кластерів. Існує велика кількість методів об'єднання кластерів: 1) відстань «найближчого сусіда» (одиничний зв'язок); 2) відстань «дальнього сусіда» (повний зв'язок); 3) незважене та зважене попарне середнє (середній зв'язок); 4) незважений та зважений центроїдний метод, метод Уорда [89].

Заключним етапом послідовних операцій кластерного групування є перевірка обґрунтованості кластерного рішення. Зокрема, відповідно до дендрограми яка відображає результати групування на всіх кроках аналізу, дослідником на свій розсуд обирається доцільний поділ. Разом з тим, допустимим є використання математичних критеріїв якості групування. Варто відмітити, що кофенетична кореляція; тести значимості для ознак, що використовуються при створенні кластерів; повторна вибірка; тести значимості для незалежних є найпоширенішими методами перевірки достовірності кластеризації.

З метою більш ґрунтовного дослідження питання щодо залучення китайських інвестицій до регіонів України було сформовано групу показників, що характеризують інвестиційну привабливість регіонів України, з подальшим звуженням масиву даних та формування кластерів, що дозволить згрупувати регіони України за певними ознаками інвестиційної привабливості та сформувати напрями

щодо подальшого підвищення інвестиційної привабливості не тільки країни взагалі, а й по кожному з кластерів.

В якості основних індикаторів (об'єктів) були обрані показники, у першу чергу, економіко-географічні: територія регіонів України, населення областей, показники розвитку сільськогосподарської продукції областей, індекси промислового виробництва, індекси обороту торгівлі в межах регіонів України; зовнішньоекономічні показники: обсяги прямих інвестицій залучених в економіку України у розрізі областей, обсяги прямих інвестицій з регіонів України в країни світу, торгівля послугами; а також безпосередньо індикатори українсько-китайської взаємодії а саме: обсяги експортно-імпортних операцій та залучення інвестицій в економіку України з КНР у розрізі областей. При відборі статистичних даних враховувались інтереси китайських інвесторів у здійсненні інвестиційної діяльності на території України. Кластеризація проведена відповідно до даних Державної служби статистики України за 2016 р.

Співробітництво між Україною та КНР в рамках міжнародних транспортних коридорів та його географічний вираз передбачає аналіз транспортної інфраструктури України та КНР, виявлення місць України та КНР у рейтингу конкурентоздатності транспортної інфраструктури, огляд урядових програм з розвитку транспортної інфраструктури та транзитного потенціалу (України), вивчення Ініціативи КНР “Один пояс, один шлях”.

Співробітництво між Україною та КНР у сфері науки та техніки, географічний аспект передбачає дослідження наявного стану співробітництва в зазначеній сфері, зокрема роботи спільних платформ (наукових парків, Підкомісій) з розвитку науково-технічного співробітництва, досвіду КНР з розвитку науково-технічної сфери, можливостей для України з розвитку вищезгаданої взаємодії з КНР на тлі проголошеної ініціативи КНР “Вироблено в Китаї - 2025”.

Співробітництво між Україною та КНР в сфері туризму, географічний аспект передбачає аналіз туристичних ринків країн (місць країн на світовому туристичному ринку за обсягами надходжень від туризму, кількість туристів), просторово-часової характеристики щодо туристичних поїздок громадян України до

КНР та навпаки, вивчення досвіду КНР з розвитку формування та рекламування національного та регіонального туристичних продуктів, участі України у туристичних проектах вздовж Великого Шовкового Шляху.

Четвертий етап суспільно-географічного дослідження зовнішньоекономічних зв'язків між Україною та КНР, передбачає визначення сильних та слабких сторін взаємодії, а також перспективних напрямків подальшого розвитку українсько-китайського зовнішньоекономічного співробітництва та проведення SWOT-аналізу українсько-китайського зовнішньоекономічного співробітництва із подальшим зазначенням варіантів двосторонньої взаємодії з урахуванням внутрішніх та зовнішніх факторів.

Не дивлячись на те, що SWOT-аналіз частіше використовують як інструмент управління для визначення стратегічних пріоритетів підприємств на майбутнє зазначений метод широко використовується для визначення факторів, що мають та потенційно можуть мати вплив на двостороннє співробітництво та визначати відповідні варіанти розвитку, зокрема сильні та слабкі сторони дослідження мають вплив на нинішнє співробітництво, у той час як можливості і загрози можуть перешкоджати або підтримувати перетворення поточної ситуації в успішну співпрацю [189].

В основі SWOT-аналізу є поділ українсько-китайських зовнішньоекономічних зв'язків на зовнішню та внутрішню частини із подальшою побудовою матриці яка включає чотири елементи. Внутрішня та зовнішня частини SWOT - аналізу безпосередньо пов'язані між собою. Вплив зовнішніх факторів завжди має подальше відображення на внутрішні параметри. Внутрішня частина SWOT- аналізу включає сильні та слабкі сторони українсько-китайських зовнішньоекономічних зв'язків. До сильних сторін віднесені явища/дії які мають безпосередній вплив на показники параметрів компонента. До слабких сторін віднесені явища/дії які є свого роду негативним важелем у двосторонніх відносинах. Зовнішня частина SWOT-аналізу включає можливості та загрози. Можливості - явища/дії які мають вплив на створення або розширення нових напрямів у двосторонньому співробітництві.

Загрози – несприятливі умови/події які мають безпосередній вплив на розвиток двосторонніх відносин.

Результатами проведення SWOT – аналізу є створення прогнозу можливих варіантів розвитку українсько-китайського зовнішньоекономічного співробітництва. Проведений аналіз варіантів розвитку надасть можливість виокремити основні тенденції розвитку двостороннього співробітництва між Україною та КНР.

Будь-яке наукове пізнання обумовлюється необхідністю використання цілого ряду методів дослідження. Шаблій О. тлумачить «методи як – систему розумових і практичних операцій які націлені на розв’язання певних пізнавальних завдань з урахуванням певної пізнавальної мети. Функція методу полягає в тому, що з його допомогою отримують нову інформацію про навколишню дійсність, заглиблюються в сутність явищ і процесів, розкривають закони і закономірності розвитку, формування і функціонування об’єктів, які досліджуються». Методи розробляються виходячи із закономірностей об’єктів, що вивчаються [172].

Вітчизняними вченими такими як: Голіков А., Топчієв О., Мезенцев К., Олійник Я., Шаблій О. приділялась значна увага питанням застосування методів у суспільно-географічних дослідженнях. Економічна і соціальна географія світу використовує як традиційні методи дослідження, що є характерними для всієї ланки наук так і методи, що характерні для всієї системи географічних наук.

Для здійснення дослідження суспільно-географічних аспектів зовнішньоекономічних зв’язків українсько-китайського співробітництва у роботі використовувались як загальнонаукові, так і спеціальні методи суспільно-географічної науки, у т.ч. літературний, статистичний, системного та порівняльного аналізу, типізації, табличний, графічний та картографічного моделювання. За допомогою обраних методів було забезпечено збір і узагальнення первинної інформації про структуру, сучасний стан та перспектив зовнішньоекономічного співробітництва між Україною та Китайською Народною Республікою.

Літературний метод передбачав формування інформаційної бази дослідження до якої включені матеріали Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, Міністерства закордонних справ України, Міністерства інфраструктури України,

Державної служби статистики України, обласних державних адміністрацій, Міністерства комерції Китайської Народної Республіки, Національного бюро статистики КНР, Національної адміністрації туризму КНР, Світового банку, Всесвітньої туристичної організації, а також наукові публікації у фахових виданнях.

Статистичний метод – у роботі забезпечено збір та обробку первинних статистичних даних щодо: стану розвитку економік України та Китайської Народної Республіки в цілому (ВВП країн, експортно-імпортні операції, обсяги отриманого доходу від туристичної діяльності, обсяги залучення іноземних інвестицій тощо); питань українсько-китайського співробітництва в торговельно-економічній, інвестиційній, туристичній, транспортно-логістичній сферах. Визначено параметри, на основі узагальнення зведених статистичних даних, зазначеного співробітництва. Зокрема, на основі збору та обробки статистичних даних у торговельно-економічній сфері розглянуто динаміку торговельних операцій між країнами, у тому числі у розрізі регіонів України, сформовано думку щодо реального стану та можливих перспектив розвитку співробітництва у зазначеній сфері тощо. Визначено тенденції щодо подальшого зовнішньоекономічного розвитку українсько-китайського співробітництва.

Порівняльно-географічний метод – встановлення подібності та відмінності об'єктів пізнання дозволив виявити просторово-часові зміни зовнішньоекономічних зв'язків України.

Табличний метод – систематизація та наочне подання у вигляді таблиць текстової та цифрової інформації отриманих внаслідок збору даних, групування, проведення аналізу, синтезу нових показників, прогнозування розвитку подій та моделювання ситуації [113]. У дослідженні складено таблиці із інформацією щодо динаміки обсягів торгівлі товарами та послугами між Україною та КНР, у т.ч. регіональному плані, обсягів прямих іноземних інвестицій залучених в економіку України, динаміки туристичних поїздок громадян України до КНР та громадян КНР до України тощо.

Графічний метод - систематизація та наочне подання у вигляді графіків (діаграм, картограм, схем) певної інформації [113]. У даному випадку із використанням зазначеного методу складено діаграми які характеризують параметри українсько-китайської взаємодії за досліджуваними сферами зовнішньоекономічного співробітництва.

Історичний метод – передбачає дослідження географічних об’єктів у розвитку, зміст якого полягає у тому, що всі явища та події розглядаються як процеси у часі та просторі [113]. Використання зазначеного методу надало можливість здійснити аналіз усіх досліджуваних компонентів українсько-китайського зовнішньоекономічного співробітництва як цілісної системи, що формувалась на основі певного проміжку часу.

За допомогою картографічного методу який передбачає візуалізацію поверхні поля параметру географічного об’єкту [86] проілюстровано динаміку торгівлі України з країнами світу, геопросторовий розподіл інвестицій Китайської Народної Республіки та здійснення торговельних операцій за регіонами України.

Висновки до розділу 1

1. Аналіз наукових положень щодо визначення терміну “Зовнішньоекономічні зв’язки” та методики дослідження з позиції економічної географії, економіки та логістики дає підстави стверджувати, що суспільно-географічний підхід до дослідження зовнішньоекономічних зв’язків держав є найбільш комплексним адже використовує різноманітний набір підходів для вивчення об’єкта дослідження та виражається через ключові поняття економічної географії такі як простір, місце та масштаб. На відмінно від досліджень зовнішньоекономічних зв’язків з позиції економіки та логістики, зокрема економіка концентрує увагу на вивченні саме операцій між країнами (в сферах купівлі-продажу, фінансових потоків тощо) та їх ефективності, а логістика розглядає зовнішньоекономічні зв’язки як потокове явище.

2. У логічній послідовності розкрито теоретичні суспільно-географічні основи формування зовнішньоекономічних зв'язків країн та їх взаємозв'язок і взаємообумовленість з такими поняттями як: “Світове господарство”, “Міжнародний географічний поділ праці”, “Зовнішні зв'язки”, “Міжнародна торгівля товарами та послугами”, “Міжнародна спеціалізація та кооперування”, “Міжнародне інвестиційне співробітництво”, “Міжнародний обмін робочою силою”, “Міжнародне науково-технічне співробітництво”, “Національний господарський комплекс (НГК) країни ”.

3. Основу зовнішніх зв'язків України становлять зовнішньоекономічні зв'язки, що визначаються багатьма чинниками, зокрема: вигідним географічним та транспортно-логістичним положенням, потужним та різноманітним природно-ресурсним потенціалом, галузевою та регіональною структурою національного господарського комплексу, розвинутою транспортною мережею, потужним науково-технічним потенціалом, значним демографічним потенціалом та висококваліфікованою робочою силою тощо. Реалізуються зовнішньоекономічні зв'язки держав у таких формах, як: міжнародна торгівля товарами та послугами, міжнародна спеціалізація та кооперування виробництва, міжнародні капіталовкладення (інвестиції), міжнародний обмін робочою силою, науково-технічна співпраця, спільне будівництво господарських об'єктів тощо.

4. Міжнародна торгівля товарами являє собою найстарішу форму економічних зв'язків між державами, що знаходить своє відображення в експортно-імпортних операціях. З урахуванням важливості транспортно-логістичного чинника у суспільно-географічних дослідженнях зовнішньоторговельних зв'язків держав складено логістичні схеми геопросторової організації переміщення товарів з використанням сухопутних транспортних коридорів, морських шляхів, а також особливостей геопросторової організації міжнародної торгівлі послугами. Удосконалено поняттєво-термінологічний апарат суспільно-географічного дослідження зовнішньоекономічних зв'язків держав, зокрема запропоновано тлумачення таких термінів як: “Пункт виробництва”, “Місце завантаження”, “Місце

призначення”, “Пункт споживання” відносно країни-експортера, країни-імпортера та транзитної країни при практичному здійсненні зовнішньоекономічних операцій.

5. Однією з передумов формування зовнішньоекономічного сектору України є розвиток національного господарства та його участь у міжнародному географічному поділі праці. Національний господарський комплекс (НГК) України, як чинник формування системи зовнішньоекономічних зв'язків України, має таку галузеву структуру: 1) матеріальне виробництво (виробнича сфера), що включає в себе промисловість, сільське господарство, будівництво, транспорт (виробничий); 2) сферу послуг (або невиробничу сферу). Характерним для галузевої структури НГК України, за даними Державної служби статистики України (2016 р.), є переважання сфери послуг над сферою матеріального виробництва (57%). Однією із головних галузей, що відноситься до виробничої сфери та залишається ключовою в економіці України, є промисловість. Частка промислового виробництва у ВВП країни складає 21%, а частка промислової продукції в українському експорті товарів сягає 74%.

6. Розкрито особливості геопросторової організації сучасних зовнішньоторговельних зв'язків України, у регіональній структурі яких переважаючою є частка Європи (64,5% обсягу товарообігу за вартістю) та Азії (25,7%). Решта припадає на країни Африки (5,2%), Америки (4%) та інші країни (0,1%). До ТОП 10 торговельних держав-партнерів України у 2016 р. входили: РФ, Китай, Німеччина, Польща, Білорусь, Італія, Туреччина, Індія, Єгипет, США частка торгівлі з цими країнами становила 56,6% від загального обсягу. Обсяг торгівлі України з КНР поступово збільшується, зокрема в останні роки Китай вийшов на 2-е місце серед країн – партнерів України у географічній структурі. У той час як у 2008 р. він перебував на 5 позиції.

7. Співробітництво України з країнами Азійсько -Тихоокеанського регіону є одним із пріоритетних напрямів зовнішньоекономічного співробітництва. Така зацікавленість України до зазначеного регіону зумовлена низкою причин. Насамперед, це становлення регіону в якості нового “центру сили” світового господарства за участю Китайської Народної Республіки. Переорієнтацію

зовнішньої торгівлі товарами та послугами України на ринок ЄС та інші світові ринки, що зумовлено низкою факторів.

8. З огляду на такі чинники як встановлення курсу стратегічного партнерства між Україною та КНР, Ініціативи КНР «Один пояс, один шлях», відсутності у двосторонніх відносинах конфліктних питань тощо, суспільно-географічне дослідження зовнішньоекономічного співробітництва України з КНР є надзвичайно актуальним та, за своїм змістом, найбільш всеохоплюючим. Запропоновано методику суспільно-географічного дослідження зовнішньоекономічних зв'язків країн, що передбачає виконання наступних етапів: а) збір та узагальнення інформації з наукових літературних джерел щодо виявлення та розкриття теоретичних аспектів суспільно-географічного дослідження зовнішньоекономічних зв'язків держав; б) виокремлення та оцінювання чинників формування та функціонування зовнішньоекономічних зв'язків між Україною та КНР; в) проведення просторово-часового аналізу зовнішньоекономічного співробітництва між Україною та КНР за їх основними формами; г) визначення перспектив розвитку українсько-китайського співробітництва, у т.ч. в суспільно-географічному вимірі, з використанням кластерного та SWOT аналізів.

РОЗДІЛ 2

ГЕОГРАФІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОСНОВНИХ ФОРМ УКРАЇНСЬКО-КИТАЙСЬКОГО ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

2.1. Географічний аспект торгівлі між Україною та КНР.

Світові тенденції розвитку економіки які знаходять своє відображення у активній глобалізації зокрема, встановленні різноманітних міждержавних зв'язків, а також в інтеграції національних економік у світове господарство вимагають від будь-якої країни здійснення низки заходів із вдосконалення зовнішньоекономічного співробітництва з країнами – партнерами. Нині українсько-китайські відносини використовують широкий спектр різноманітних форм економічних відносин, що охоплюють напрями від торгівлі товарами та послугами до різних форм кооперації, співробітництва у інвестиційні, науково-технічній, аграрній сферах тощо [96]. Однією з основних форм українсько-китайського співробітництва є саме співробітництво у сфері торгівлі. Міжнародна торгівля відіграє велике значення для розвитку економік України та Китайської Народної Республіки. Сьогодні Україна, як і будь яка держава, прагне розширювати та зміцнювати свою присутність на міжнародній арені. Нові зміни міжнародного середовища, нові тенденції світового розвитку впливають на формування та практичну реалізацію зовнішньоекономічної діяльності України.

З часів проголошення Урядом КНР зовнішньополітичного курсу спрямованого на здійснення політики реформ та відкритості, сьогодні Китай почесно займає лідируючу позицію в азійському регіоні, а також по праву вважається одним з найбільших світових гравців. Зокрема починаючи з 1979 року Китаєм було здійснено ряд заходів задля підтримання розвитку зовнішньої торгівлі зокрема, здійснено зміни в сфері зовнішньоторговельних повноважень. Розширено коло підприємств яким надавалось право займатись зовнішньоекономічною діяльністю, з метою розширення зовнішньої відкритості, стимулювання розвитку зовнішньої торгівлі, захист прав та інтересів учасників було прийнято Закон “Про

зовнішню торгівлю КНР”; знижений рівень митної протекції; поступове зменшення митних бар’єрів; здійснювались заходи із стимулювання експортної діяльності [99].

Олійник О. відзначається, що урядова політика Китаю стосовно зовнішньої торгівлі базується на освоєнні загальноприйнятих у міжнародній практиці форм та методів здійснення зовнішньої торгівлі. Домінуючим напрямом КНР у сфері відкритості зовнішньому світу стала децентралізація системи управління зовнішньоекономічним комплексом, яка здійснювалася за двома напрямками: галузевим – створення торговельно-промислових підприємств та регіональним – надання різного ступеню автономії щодо здійснення зовнішньої торгівлі [99].

Одним із яскравих прикладів результативності регіональної політики КНР це створені вільні економічні зони (ВЕЗ), яких наразі налічується понад 180. Завдяки створенню ВЕЗ забезпечувались наступні цілі: залучення іноземного капіталу, технологій та створення наукомістких підприємств; залучення КНР до міжнародного географічного поділу праці та розширення зовнішньоекономічного вектору, забезпечення роботою населення [99,184,188].

Виділяють, в основному, три типи ВЕЗ:

1. Спеціальні економічні зони (СЕЗ) – до основних рис відносять наявність багатогалузевої економіки, експортоорієнтованість, географічне розташування (Шеньджень, Чжухай, Шаньтоу, Сяминь, о. Хайнань, Пудун), незалежність від влади з питань які стосуються створення підприємств із іноземним капіталом, встановлення пільг, оподаткування [99,188].

2. Відкриті портові міста – території із власним законодавством та кордонами які мають значні привілеї в сфері здійснення зовнішньоекономічної політики. Всього налічують 14 міст які розташовані вздовж Жовтого, Східнокитайського та Південно-Китайських морів. На зазначені міста припадає майже 100% вантажообігу морських портів та 40% експорту [99,188].

3. Зони та райони техніко-економічного розвитку (ЗТЕР та РТЕР). У географічному плані зазначені ЗТЕР та РТЕР розташовані в східній, центральній та західних частинах КНР. ЗТЕР часто ототожнюють із технопарками розташованими в

Європі. Одним із напрямів роботи в рамках ЗТЕР є залучення нових технологій [99,188].

Одним із позитивних зрушень у розвитку торговельних операцій також необхідно відмітити вступ КНР до СОТ. Завдяки вступу до організації Китай відкрив свій ринок для інших країн, відповідно до вимог СОТ, та в подальшому мав внести зміни в свою політику. З огляду на те, що китайський ринок є дуже перспективним та беручи до уваги неухильне дотримання Урядом КНР вектору на поглиблення політики відкритості Китай якомога швидше інтегруватиме у світову економіку [99,174]. Дані щодо участі Китайської Народної Республіки у світових господарських зв'язках узагальнено в табл.2.1.

Таблиця 2.1.

Дані щодо участі Китайської Народної Республіки у світових господарських зв'язках (2005-2016 рр.)

Період (рік)	Експортна квота (%)	Імпортна квота (%)	Зовнішньоторговельна квота (%)
2005	33,7	29,2	4,5
2006	35,7	29,1	6,5
2007	34,9	27,3	7,6
2008	31,7	25,1	6,6
2009	23,7	19,9	3,9
2010	26,5	22,9	3,7
2011	26,8	24,4	2,4
2012	25,7	23,0	2,7
2013	24,8	22,3	2,5
2014	23,9	21,2	2,7
2015	22,4	18,8	3,5
2016	20,6	16,1	3,2

Джерело: розраховано автором відповідно до [154].

Аналізуючи дані щодо участі Китайської Народної Республіки у світових господарських зв'язках варто зауважити на тому, що протягом 2005-2016 років значення показнику експортної квоти зменшилось з 35% у 2006 році до 20,6% у 2016 році. Подібна тенденція до зниження спостерігається і щодо імпоротної квоти, значення показнику у 2006 році становило 29,2%, а у 2016 році 16,1%, що на 13,1% нижче ніж на початок аналізованого періоду, наслідком чого є зниження і зовнішньоторговельної квоти, що свідчить про певне зниження орієнтованості країни на закордонні ринки збуту та збільшення імпортозаміщення в країні, що

відбулося, з одного боку, за рахунок збільшення обсягів внутрішнього споживання продуктової бази, а з іншого через політичну ситуацію в світі.

Дані щодо обсягів торгівлі товарами Китайської Народної Республіки з країнами світу (2012-2016 рр. трлн. дол. США) представлено на рис.2.2.

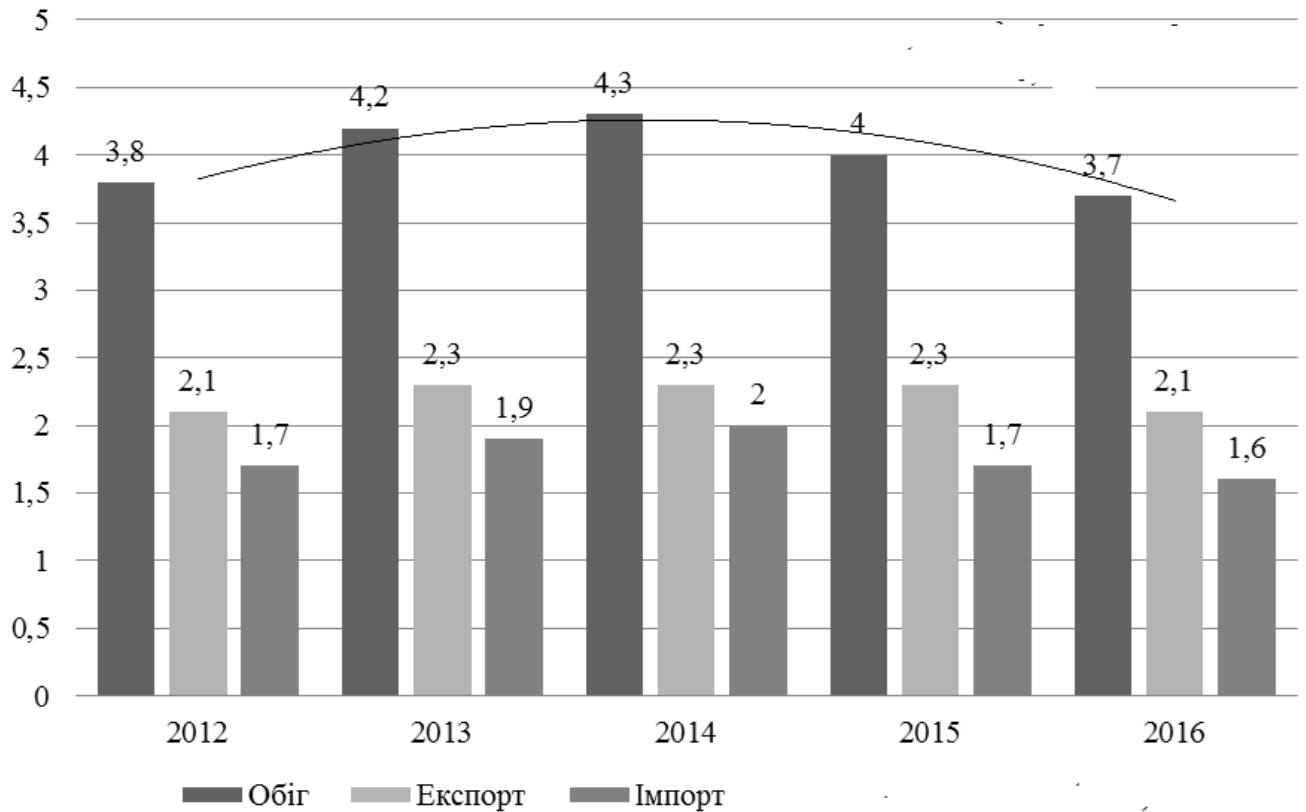

Рис.2.1.Обсяги торгівлі товарами Китайської Народної Республіки з країнами світу (2012-2016 рр. трлн. дол. США)

Розроблено автором відповідно до [6,154]

У 2016 р., спостерігається скорочення обсягів зовнішньої торгівлі КНР з країнами світу. Обсяг зовнішньої торгівлі Китаю склав 3,7 трлн. доларів, що на 7,4% менше за показники 2015 р. Обсяг експорту склав 2,1 трлн. доларів та скоротився у порівнянні до показників 2015 року на 8,4%. Імпорт склав 1,6 трлн. доларів, який скоротився на 6%. Не дивлячись на скорочення обсягів зовнішньої торгівлі, Китай залишається одним із лідерів світової економіки, а за обсягами експорту посідає провідні місця.

У свою чергу, в географії зовнішньої торгівлі Китаю, лідируючі позиції в якості зовнішньоторговельного партнера займає регіон Азії. Частка даного регіону в зовнішньоторговельному обороті КНР становить 53%, при цьому, частка експорту і

імпорту (від загального обсягу експорту і імпорту відповідно) Китаю в країни Азії склала 49,6% і 57,0% відповідно. За показниками зовнішньоторговельного обороту Китаю в першу 10 торгових партнерів увійшли: Гонконг, Японія, Республіка Корея, Тайвань, В'єтнам, Малайзія, Таїланд, Сінгапур, Індія, Індонезія .

Другим значним зовнішньоекономічним партнером Китаю є Європейський регіон, його частка становить 18% від зовнішньоторговельного обороту КНР, при цьому частина експорт становить 18,6%, а імпорту - 18,1%. Найбільш значними торговельними партнерами КНР в Європейському регіоні є: Німеччина, Англія, Росія, Нідерланди, Франція, Італія, Швейцарія, Іспанія, Бельгія, Польща [6,26].

Північна Америка є третім торговельним партнером Китаю, її частина склала 15% від зовнішньоторговельного обороту КНР. Частина експорту становить 19,6%, а імпорту 9,6%. Найбільшими торговельними партнерами КНР є США і Канада [6,26]. Четверту позицію займає Латинська Америка. Найзначніші торгові партнери: Бразилія, Мексика, Чилі, Перу, Аргентина, Колумбія, Венесуела. Частина регіону становить 6%, з яких: частина експорту - 5,4%, а імпорту - 6,5% [6,26]. Участь країн Африки в зовнішньоторговельному обороті КНР представлено 4%, з яких експорт - 4,4%, а імпорт - 3,6%. Ключовими країнами - партнерами КНР є: ПАР, Ангола, Єгипет, Нігерія [6,26].

Австралія та Океанія, за кількістю зовнішньоторговельного обороту, є найменшим партнером Китаю, оскільки її частина в торговому обороті Китаю склала 3,5%, при цьому частка експорту - 2,3%, а імпорту 5,1%. Лідерами регіону в торгівлі з Китаєм є Австралія і Нова Зеландія (рис.2.2).

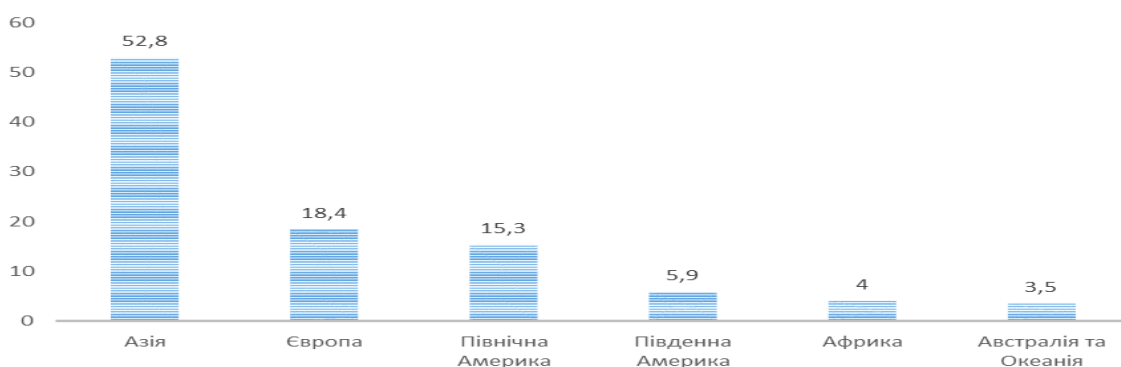

Рис. 2.2 - геопросторова організація зовнішньоекономічних зв'язків КНР (за показником торгівлі товарами, за 2016 г.). Складено автором відповідно до [6]

У розрізі провінцій КНР зовнішня торгівля має наступний вигляд: 85,4% торгівлі з країнами світу формують 10 провінцій (у т.ч. 2 муніципалітети) КНР. Зокрема, до ТОП 10 провінцій КНР, за обсягами товарообігу у 2016 р., входять: Гуандун, Цзянсу, Шанхай, Чжецзян, Пекін, Шаньдун, Фуцзянь, Тяньцзінь, Ляонін, Чунцін. Зазначені провінції територіально розташовані на прибережній частині Китаю. Дані щодо товарообігу товарами між Китаєм та країнами світу у розрізі провінцій КНР узагальнено в табл.2.2 [6,26]

Таблиця 2.2

Дані щодо торгівлі товарами між Китаєм та країнами світу у розрізі провінцій КНР (млн.дол.США)

Регіон	Експорт	Імпорт	Товарообіг	Питома вага %
Провінції (всього)	227346,8	167956,5	395303,3	100,0
Гуандун	64317,2	37932,4	102249,6	25,9
Цзянсу	33864,5	20691,6	54556,0	13,8
Шанхай	19591,3	25332,8	44924,1	11,4
Чжецзян	27633,2	7045,2	34678,4	8,8
Пекін	5466,7	26477,4	31944,1	8,1
Шаньдун	14392,6	9668,2	24060,8	6,1
Фуцзянь	11268,0	5616,6	16884,6	4,3
Тяньцзінь	5116,3	6312,0	11428,3	2,9
Ляонін	5071,1	4523,6	9594,7	2,4
Чунцін	5518,7	1928,0	7446,7	1,9
Хенань	4306,1	3071,9	7378,1	1,9
Хебей	3293,3	1858,1	5151,4	1,3
Сичуань	3309,3	1809,6	5118,9	1,3
Гуансі-Чжуанський автономний район	2793,4	2315,7	5109,1	1,3
Аньхуї	3227,0	1557,4	4784,5	1,2
Хубей	2921,2	1634,1	4555,3	1,2
Цзянсі	3311,7	928,3	4240,0	1,1
Шеньсі	1478,9	1571,0	3049,9	0,8
Хунань	1913,7	1016,5	2930,2	0,7
Юньнань	1661,6	787,6	2449,1	0,6
Хейлунцзян	803,5	1297,7	2101,2	0,5
Сіньцзян-Уйгурський	1749,6	217,3	1966,9	0,5
Гірін	461,4	1426,4	1887,7	0,5
Шаньсі	842,1	626,1	1468,1	0,4
Хайнань	374,3	1022,4	1396,7	0,4
Внутрішня Монголія	565,0	708,1	1273,1	0,3
Гуйчжоу	994,9	227,3	1222,1	0,3
Ганьсу	581,2	214,0	795,2	0,2
Нінся-Хуейський	296,3	77,6	373,9	0,1
Цінхай	164,2	29,3	193,4	0,0
Тибетський	58,7	32,7	91,4	0,0

Джерело: складено автором відповідно до [6,26].

У роботі Яценко О. [174], що досліджує тематику зовнішньої торгівлі Китаю з країнами світу відзначається, що вагому роль у формуванні політики у сфері зовнішньої торгівлі відіграє протекціонізм який реалізується завдяки нетарифним інструментам. Виокремлюються три категорії імпорту: без обмеження, з обмеженнями та заборонений.

Таблиця 2.3

Динаміка двосторонньої торгівлі між Україною та КНР товарами та послугами (2006-2016 рр. млн. дол. США)

Показник	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Обіг	2888,1	3790,5	6240,4	4257,1	6111,8	8537,7	9782,8	10294,1	8176,2	6338,1	6674,3
товари	2854,9	3738,7	6149,1	4168,7	6016,9	8448,4	9676,8	10140,6	8085,1	6169,1	6520,2
послуги	33,2	51,8	91,4	88,4	94,9	89,3	106,0	153,5	91,1	169,0	154,0
Експорт	569,4	469,4	617,8	1507,6	1390,4	2255	1858,1	2760,6	2719,5	2439,7	1891,0
товари	544,7	431,7	547,5	1434,4	1316,6	2180,0	1777,2	2690,3	2674,1	2399,1	1832,5
послуги	24,7	37,7	70,2	73,2	73,9	74,95	80,9	70,3	45,4	40,6	58,4
Імпорт	2318,7	3321,1	5622,7	2749,5	4721,4	6282,7	7924,7	7533,5	5456,7	3898,4	4783,3
товари	2310,2	3307,1	5601,6	2734,3	4700,4	6268,3	7899,6	7450,3	5411,0	3770,0	4687,7
послуги	8,5	14,0	21,1	15,3	21,0	14,4	25,1	83,2	45,7	128,4	95,6
Сальдо	-1749,3	-2851,7	-5004,9	-1242	-3331,0	-4027,7	-6066,6	-4772,9	-2737,2	-1458,7	-2796,7
товари	-1765,5	-2875,4	-5054,0	-1299,9	-3383,8	-4088,3	-6122,4	-4760,0	-2736,9	-1370,9	-2855,2
послуги	16,3	23,7	49,1	57,9	52,8	60,6	55,8	-12,9	-0,3	-87,8	-37,2

Джерело: складено автором на основі [35,36,37,38,39,40,41,24,43,44]

За даними Держстату України Китайська Народна Республіка, у 2016 році, займає другу позицію за обсягом товарообігу після Російської Федерації. Розглядаючи стан та динаміку двостороннього торговельного співробітництва необхідно відмітити, що між Україною та Китайською Народною Республікою відповідно до Статті 2 Угоди про торговельно-економічне співробітництво, що підписана та набула чинності у 1992 році, діє режим найбільшого сприяння в усіх галузях торговельно-економічного співробітництва [164,25]. У червні 2011 року підписано «Спільну декларацію про встановлення та розвиток відносин стратегічного партнерства між Україною та КНР» [102].

Українсько-китайські торговельно-економічні відносини включно до 2008 року відзначалися сталістю нарощування двостороннього обороту товарів та послуг. У 2009 році під впливом наслідків світової фінансової кризи відбулося падіння обсягів двостороннього обігу товарів та послуг через зменшення показників імпорту (за

рахунок скорочення обсягів поставок практично вдвічі по всіх товарних групах), водночас у 2009 році відслідковувалося продовження тенденції збільшення обсягів українського експорту до КНР, яка спостерігалась протягом 2008 року (упродовж 2005 – 2007 рр. та в 2010 році експорт скорочувався). Скорочення обсягів імпорту на фоні зростання показників експорту призвело до скорочення показника від'ємного сальдо (у 2008 році від'ємне сальдо склало 5 004,21 млн. дол. США, а у 2009 р. 1 240,83 млн. дол. США). При цьому, Китай залишається одним з найбільших торговельних партнерів України не лише в Азійсько-Тихоокеанському регіоні, але й у світі.

У 2011 році спостерігається не тільки повне відновлення показників торгівлі товарами та послугами, у порівнянні до 2008 року, але й суттєве їх зростання майже на 40,0 % у порівнянні до 2010 року (що склало 8 537,66 млн. дол. США), що забезпечувалося за рахунок збільшення показників експорту та імпорту товарів. У 2012 році відмічено зростання двосторонньої торгівлі на 14,6%, яке було забезпечено в основному за рахунок зростання обсягів імпорту на 26,1%, у той час як обсяги експорту були скорочені на 17,6%. У 2013 році у порівнянні до показників 2012 року відмічається також тенденція до зростання обсягів двосторонньої торгівлі на 5,2%. При чому експортні поставки зросли на 48,6% у той час як імпортні поставки скоротились на 4,9%. З 2014 року спостерігається скорочення обсягів двосторонньої торгівлі на 20,6%. Таке скорочення відбулось за рахунок зменшення як експортних так і імпортних поставок (на 1,5% та 27,6% відповідно).

У 2016 році обсяги торгівлі товарами та послугами склали 6 млрд. 674,3 млн. дол. США та збільшились, в порівнянні з 2015 р., на 5,3%, при цьому експорт з України до Китаю склав 1 млрд. 891,0 млн. дол. США та зменшився на 8,8%, імпорт китайських товарів та послуг в Україну склав 4 млрд. 783,3 млн. дол. США та збільшився на 22,7%. Починаючи з 2005 року характерним для торгівлі України з КНР є наявність негативного сальдо. Негативне сальдо для України за 2016 р. склало 2 млрд. 796,7 млн. дол. США.

Аналізуючи двосторонню торгівлю товарами між Україною та КНР починаючи, з 2005 р., необхідно відмітити, що до початку світової економічної кризи (2008-2009 рр) та до 2014 р. спостерігалось стрімке зростання товарообігу з Китаєм, який традиційно входить до десятки найбільших зовнішньоторговельних партнерів України. Динаміка двосторонньої торгівлі товарами між Україною та КНР узагальнена на рис.2.3.

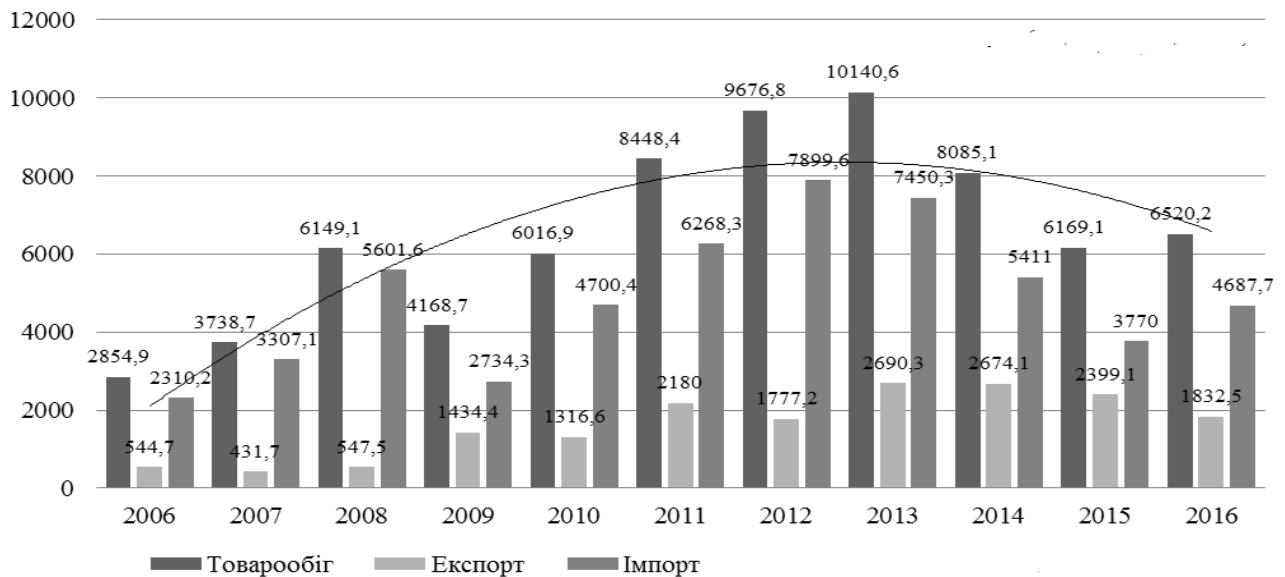

Рис. 2.3 Динаміка двосторонньої торгівлі товарами між Україною та КНР (2006-2016 рр. млн. дол. США).

Складено автором на основі [35,36,37,38,39,40,41,24,43,44]

Досліджуючи дані щодо двосторонньої торгівлі товарами між Україною та КНР в динаміці варто зауважити на тому, що протягом 2006-2008 років товарооборот між країнами мав тенденцію до зростання, тоді як у 2009 р. обсяги товарообігу скоротилися майже на 1980,4 млн. дол. США до попереднього року, проте вже з 2010 р. товарообіг почав зростати.

Крім того, характерним для цього періоду було і негативне для України сальдо двосторонньої торгівлі. У 2012 р. відбулося зростання товарообігу на 14,5% який склав 9 млрд. 676,8 млн. дол. США, однак, експорт скоротився на 18,5% та склав 1 млрд. 777,2 млн. дол. США, обсяг імпорту становив 7 млрд. 899,6 млн. дол.

США тобто збільшення відбулося майже на 26,0%, однак, сальдо залишалося негативним (- 6 млрд. 122,4 млн. дол. США.).

Зростання товарообігу на 4,8% (товарообіг склав 10 млрд. 140,6 млн. дол. США) у 2013 р. було забезпечено за рахунок зростання експортних поставок на 51,4%, який становив 2 млрд. 690,3 млн. дол. США, у той же час обсяги імпорتنних поставок скоротились на 5,7%, і становили 7 млрд. 450,3 млн. дол. США, сальдо залишилось негативним, і склало - 4 млрд. 760,0 млн. дол. США.

У 2014 р. товарообіг склав 8 млрд. 085,1 млн. дол. США, що на 20,3% нижче ніж у 2013 році, відповідно до чого: обсяги експортних поставок склали 2 млрд. 674,1 млн. дол. США, тобто, відбулося зменшення на 0,6%; обсяги імпорتنних поставок скоротились на 27,4% і склали 5 млрд. 411,0 млн. дол. США, сальдо залишилось негативним (- 2 млрд. 736,9 млн. дол. США).

Двосторонній товарообіг у 2015 р. зменшився та склав 6 млрд. 170,1 млн. дол. США, що на 23,7% менше у порівнянні з 2014 р., при цьому експорт товарів з України до Китаю склав 2 млрд. 399,1 млн. дол. США та зменшився на 10,3 %, імпорту китайських товарів в Україну склав 3 млрд. 770,0 млн. дол. США та зменшився на 30,3%. Негативне сальдо для України за цей період склало 1 млрд. 370,9 млн. дол. США.

У 2016 р. двосторонній товарообіг між країнами склав 6 млрд. 520,2 млн. дол. США, що на 5,3% більше до попереднього року, при цьому експорт товарів з України до Китаю зменшився на 23,6 % і склав 1 млрд. 832,5 млн. дол. США, а імпорту китайських товарів в Україну збільшився на 24% та склав 4 млрд. 687,7 млн. дол. США, однак, негативне сальдо для України за цей період склало 2 млрд. 855,2 млн. дол. США.

В той же час варто зауважити і на структурі українського експорту до Китайської Народної Республіки, яка у 2016 р. виглядала наступним чином: перше місце посіли продукти видобувної промисловості (в основному руди), які становили 32,5% від загального обсягу експортних поставок; на другому місці поставки зернових культур – 28,2%; третю позицію посідають поставки олії - 22,2%, однак,

доцільним буде відмітити, що структура експортних поставок протягом останніх десяти років майже не змінювалась. При загальному збільшенні поставок зернових культур до Китаю останнім часом, провідні місця у експорті до КНР займали поставки мінеральних продуктів, продукції хімічної та зв'язаних з нею галузей, машини, устаткування та механізми.

Структура імпорتنних поставок з КНР до України, у 2016 році, складала: 23% електричних машин від загальних імпорتنних поставок; 15,5% товари машинобудівної промисловості; 6,3% полімінеральні матеріали; 4% органічні хімічні сполуки; 3,7% взуття та 3,5% чорні метали. Отже, протягом десяти років з Китаю імпортувались: машини, устаткування та механізми, текстиль та текстильні вироби, неблагородні метали та вироби, пластмаси і каучук, взуття, головні убори, парасольки, продукція хімічної та зв'язаних з нею галузей промисловості, транспортні засоби різні промислові товари.

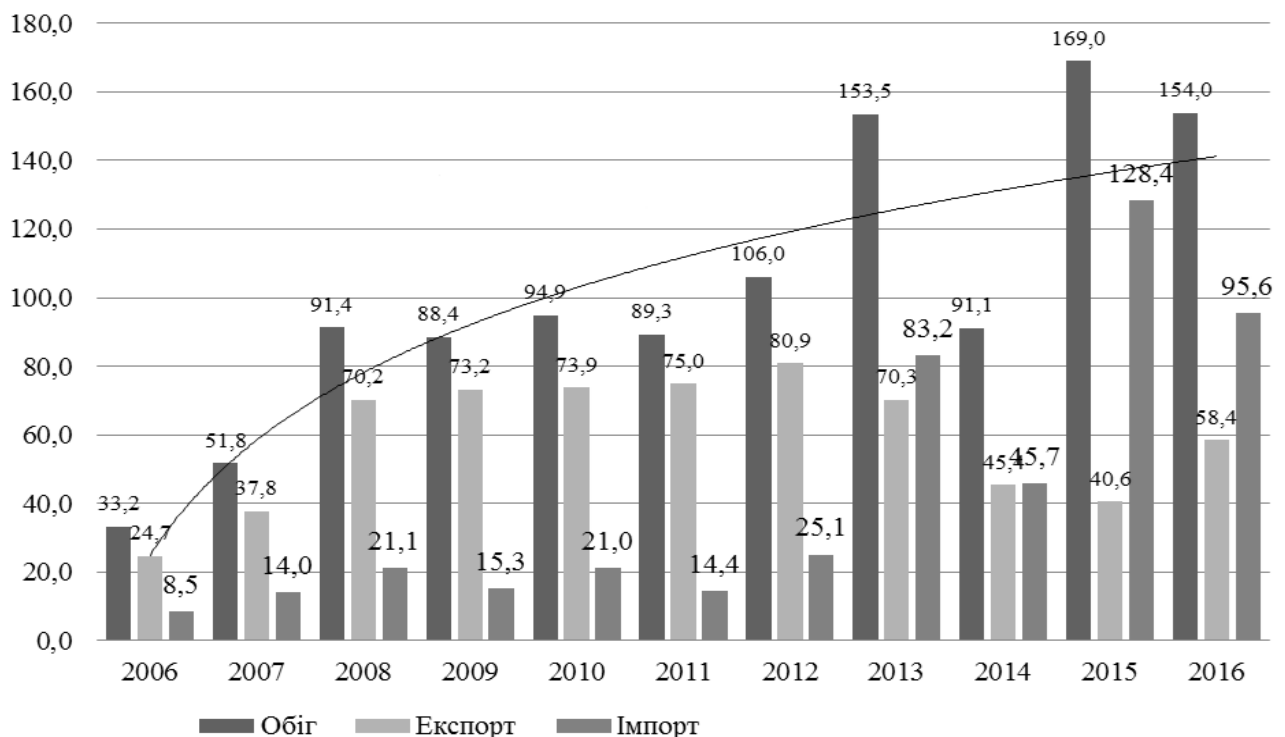

Рис.2.4 Динаміка торгівлі послугами між Україною та КНР (2006-2016 рр. млн. дол. США)

Складено автором на основі [35,36,37,38,39,40,41,24,43,44].

Динаміка торгівлі послугами між Україною та КНР упродовж досліджуваного періоду мала такі зміни: зростання відмічалось з 2006 по 2008 рр., у 2010 р., 2012-2013 рр. та 2015 р., при цьому для України було відзначено позитивне для України сальдо з 2006 року до 2013 року.

Обсяг торгівлі послугами у 2016 р. зменшився у порівнянні з 2015 р. на 8,8%, і склав 154,0 млн. дол. США, при цьому експорт послуг з України до Китаю збільшився на 17,8 млн. дол. США і сягнув 58,4 млн. дол. США; імпорт китайських послуг в Україну скоротився на 33,5% і становив 95,6 млн. дол. США, проте, негативне сальдо для України за цей період склало 37,2 млн. дол. США.

У структурі українського експорту послуг до Китаю домінували: транспортні послуги 54,3%, ділові послуги 22,8%, послуги з ремонту та технічного обслуговування, що не віднесені до інших категорії 8,2%. У структурі імпорту послуг з Китаю домінували: послуги, пов'язані з фінансовою діяльністю 57,7%, транспортні послуги 6,2% .

Підсумовуючи, варто зауважити на тому, що між Україною та Китайською Народною Республікою, що наразі існує значний дисбаланс у торговельних операціях. Крім того, для імпорту китайських товарів характерним є рівномірне розподілення товарних груп, проте, для українського експорту притаманним є домінування однієї товарної групи, переважно сировинної спрямованості. Також необхідно відмітити, що значний дисбаланс у двосторонній торгівлі спричинений тим, що Китай налагодив власне виробництво продукції, яке традиційно було основою українського експорту, зокрема мова йде про продукцію чорної та хімічної промисловості.

На думку експертів одним із шляхів вирішення питання вирівнювання дисбалансу у двосторонній торгівлі може стати постачання на китайський ринок української сільськогосподарської продукції зокрема: зерна, кукурудзи, кондитерських виробів, сиру, напоїв, консервованих овочів, адже лише останні 10 років Китай розпочав активно завозити та продавати харчову продукцію інших країн [71].

2.2. Географічний аспект торгівлі між регіонами України та КНР

Відповідно до даних Держстату України, у 2016 році, обсяги торгівлі між областями України та Китайською Народною Республікою є досить нерівномірним [Додаток Д]. Так, 92% торгівлі із КНР формують 10 регіонів України. Зокрема, до ТОП 10 регіонів України, за обсягами товарообігу у 2016 р., входять: м. Київ, Дніпропетровська область, Київська область, Одеська область, Харківська область, Закарпатська область, Полтавська область, Львівська область, Вінницька область, Запорізька область. При цьому, м. Київ забезпечує майже половину (48%) торгівлі товарами між Україною та КНР. Лише 8% торгівлі припадає на такі області як: Миколаївська, Донецька, Кіровоградська, Сумська, Івано-Франківська, Черкаська, Хмельницька, Чернігівська, Житомирська, Херсонська, Волинська, Рівненська, Тернопільська, Чернівецька [142].

2016 рік відмічається негативним для України сальдо у торгівлі із КНР. Водночас, для деяких областей України характерним є наявність позитивного сальдо двосторонньої торгівлі, зокрема позитивний показник сформований у: Дніпропетровській області (116,6 млн. дол. США), Полтавській області (77,96 млн. дол. США), Вінницькій області (28,4 6 млн. дол. США), Миколаївській області (3,9 млн. дол. США).

Попри негативне сальдо у двосторонній торгівлі, 2016 р. відзначається позитивною динамікою. Так, обсяги торгівля України із КНР зросли, у порівнянні до показників 2015 р., на 5,3%. Зростання обсягів торгівлі було відмічено майже у всіх областях, окрім: Дніпропетровської області (обсяги торгівлі зменшились на 15,3%), що відбулось за рахунок зменшення експорту мінеральної продукції (руди); Полтавської області (-32,5%), відмічено скорочення експорту мінеральної продукції та зернових культур; Запорізької області (-8,8%), зменшились експорту продукції харчової промисловості (олія); Донецької області (-5,4%) скорочення відбулось, в основному, з рахунок зменшення експорту олії; Херсонської області (-2,5), зменшились експорту харчової продукції (напої); Рівненської (-8,9%) та Чернівецької областей (-5,5%), скорочення експорту виробів з дерева; Луганської області (-1,6%), за рахунок зменшення експорту олії. Варто зазначити, що окрім

Дніпропетровської області, частка областей України по яким у 2016 році було відмічено скорочення обсягів торгівлі з КНР, складає не значну частину у загальному товарообігу, зокрема 3,8%.

Таблиця 2. 5

Стан торгівлі товарами між України та Китаєм, у розрізі регіонів України (2016 рік)

Назва	Експорт млн. дол. США	Імпорт млн. дол. США	Товарообіг млн. дол. США	Сальдо млн. дол. США	Питома вага, (у %)	2016 р. до 2015 р.(у %)
ВСЬОГО	1832,4	4664,8	6497,2	-2832,4	100	105,3
М. КИЇВ	657,9	2456,4	3114,3	-1798,5	47,9	109,1
ДНІПРОПЕТРОВСЬКА	579,4	462,8	1042,2	116,6	16,0	84,7
КИЇВСЬКА	102,2	337,0	439,3	-234,8	6,8	116,7
ОДЕСЬКА	70,0	274,9	345,0	-204,9	5,3	124,8
ХАРКІВСЬКА	25,9	258,2	284,1	-232,3	4,4	120,9
ЗАКАРПАТСЬКА	6,0	168,1	174,1	-162,1	2,7	124,5
ПОЛТАВСЬКА	125,2	47,3	172,5	77,9	2,7	67,5
ЛЬВІВСЬКА	17,0	133,4	150,3	-116,4	2,3	133,6
ВИННИЦЬКА	80,5	52,1	132,7	28,4	2,0	140,7
ЗАПОРІЗЬКА	36,6	85,9	122,5	-49,3	1,9	91,2
МИКОЛАЇВСЬКА	35,7	31,8	67,6	3,9	1,0	129,7
ДОНЕЦЬКА	1,9	63,3	65,2	-61,4	1,0	94,6
КІРОВОГРАДСЬКА	25,7	31,3	57,0	-5,6	0,9	146,8
СУМСЬКА	13,0	43,1	56,2	-30,1	0,9	100,9
ІВАНО-ФРАНКІВСЬКА	18,2	31,7	49,9	-13,5	0,8	232,3
ЧЕРКАСЬКА	7,0	37,2	44,2	-30,2	0,7	120,2
ХМЕЛЬНИЦЬКА	2,8	31,6	34,4	-28,8	0,5	119,9
ЧЕРНІГІВСЬКА	11,6	21,4	32,9	-9,8	0,5	113,5
ЖИТОМИРСЬКА	8,9	15,5	24,5	-6,6	0,4	102,4
ХЕРСОНСЬКА	1,8	21,6	23,4	-19,8	0,4	97,5
ВОЛИНСЬКА	3,0	14,7	17,7	-11,7	0,3	132,1
РІВНЕНСЬКА	0,7	12,7	13,4	-12	0,2	91,1
ТЕРНОПІЛЬСЬКА	0,2	12,6	12,8	-12,4	0,2	130,5
ЧЕРНІВЕЦЬКА	0,8	11,4	12,2	-10,6	0,2	94,5
ЛУГАНСЬКА	0,4	8,6	9,0	-8,2	0,1	98,4

Джерело: складено автором відповідно до [142].

Аналізуючи зміни, що відбулись у показниках торгівлі між областями України та КНР, більш ніж за 10 років необхідно зазначити, що м. Київ, за обсягами товарообігу, посідає незмінну лідируючу позицію. Проте, його частка у загальній торгівлі України з КНР, складає лише 24,3% проти 48% у 2016 р. 71% торгівлі з КНР забезпечується за рахунок м. Києва, Одеської, Донецької та Запорізької областей. Отже, торговельні зв'язки областей України, протягом, більш ніж 10 років, майже не

змінювались. До ТОП 10 областей входять майже ті ж самі регіони, що і в 2016 році. Змінилися лише обсяги торгівлі, які вже у 2016 р., у порівнянні до 2006 р., зросли майже у 2,5 рази.

Для торгівлі послугами між регіонами України та Китаєм, у 2016 році, було характерним наступне: майже 60% торгівлі припадає на м. Київ; частка інших областей у торгівлі послугами є низькою - лише 23%. Негативне сальдо для України у двосторонній торгівлі послугами у 2016 р. Водночас, позитивний сальдовий показник був характерний для таких областей України як: Запорізька (9342,2 тис. дол. США), Харківська (4561,3 тис. дол. США), Миколаївська (1245 тис. дол. США), Донецька (636,6 тис. дол. США), Івано-Франківська (38 тис. дол. США), Херсонська (31,6 тис. дол. США), Вінницька (31,1 тис. дол. США), Тернопільська (11,9 тис. дол. США), Чернівецька (8,7 тис. дол. США).

Таблиця 2.6

Стан торгівлі послугами між Україною та Китаєм, у розрізі регіонів України (2016 рік)

Назва	Експорт тис. дол. США	Імпорт тис. дол. США	Обіг тис. дол. США	Сальдо тис. дол. США
Всього	60147,8	96131,2	156279,0	-35983,4
м. Київ	10590,6	81698,1	92288,7	-71107,5
Запорізька	9582,2	240,0	9822,2	9342,2
Харківська	4066,7	494,6	4561,3	3572,1
Київська	540,8	1530,9	2071,7	-990,1
Миколаївська	986,8	258,2	1245,0	728,6
Дніпропетровська	437,7	515,1	952,8	-77,4
Донецька	488,6	148,0	636,6	340,6
Львівська	103,9	157,9	261,8	-54
Полтавська	20,9	85,9	106,8	-65
Івано-Франківська	29,5	8,5	38,0	21
Черкаська	11,8	20,9	32,7	-9,1
Херсонська	31,3	0,3	31,6	31
Вінницька	30,8	0,3	31,1	30,5
Хмельницька	0,3	19,2	19,5	-18,9
Луганська	0,9	16,6	17,5	-15,7
Тернопільська	6,0	5,9	11,9	0,1
Житомирська	0,7	10,4	11,1	-9,7
Чернівецька	6,2	2,5	8,7	3,7
Волинська	2,6	3,3	5,9	-0,7
Чернігівська	1,7	4,1	5,8	-2,4
Рівненська	0,6	1,6	2,2	-1
Закарпатська	1,0	1,1	2,1	-0,1
Підприємства, що звітують ДСС	26090,5	2091,6	28182,1	23998,9

Джерело: складено автором відповідно до [142].

Стан двосторонньої торгівлі України (у розрізі регіонів України) виглядають наступним чином:

Місто Київ у 2016 році займає першу позицію як за обсягами експортних так і імпортних поставок у торгівлі з КНР. Обсяги двосторонньої торгівлі у 2016 році склали 3 млрд. 114,3 млн. дол. США та зросли, у порівнянні до 2015 р., на 9,1%. Зростання відбулось за рахунок імпорту, який склав 2 млрд. 456,4 млн. дол. США та зріс на 28,9%, у порівнянні до 2015 р. Експорт склав 657,9 млн. дол. США та скоротився на 30,7% (у порівнянні до 2006 р.) Негативне сальдо, що склало 1 млрд. 798,5 млн. дол. США. З 2006 р. по 2016 р. обсяг торгівлі товарами між м. Київ та КНР зросли на 2 млрд. 503,5 млн. дол. США, майже в 5 разів. Так, експорт у порівнянні до 2006 р. зріс на 521,7 млн. дол. США. Імпорт зріс на 1 млрд. 981,8 млн. дол. США або у 5 разів.

Таблиця 2.7

Динаміка торгівлі товарами між м. Київ та КНР (млн.дол. США)

	2006*	2007	2009	2011	2013	2015	2016	2016 до 2015 %	2016 до 2006* %
Товарообіг	610,8	947,2	996,9	2328,5	3688,4	2854,8	3114,3	109,1	509,9
Експорт	136,2	41,9	90,4	132,6	467,4	949,4	657,9	69,3	483,0
Імпорт	474,6	905,3	906,5	2195,9	3221	1905,4	2456,4	128,9	517,6
Сальдо	-338,4	-863,4	-816,2	-2063,3	-2753,6	-956	-1798,6	188,1	531,5

* станом на 01.01.2006

Джерело: розраховано автором відповідно до [142]

У 2016 р. провідну позицію, у структурі експорту із м. Києва до Китаю, посідає аграрна продукція, яка складає 87,7% від загальних обсягів експорту. З них: 54,5% - зернові культури, обсяги яких склали 358,6 млн. дол. США та скоротились на 43,5% у порівнянні до 2015 р.; 33,2% - олія (218,5 млн. дол. США., обсяги скоротились на 4,1%). Також, протягом 2016 р. до Китаю поставлялись: електротехнічне обладнання – 32,8 млн. дол. США, 5 % та інші товари, проте їх часта в загальному експорті не перевищує 2% [Додаток Е].

За 10 років у структурі експортних поставок до КНР відбулись наступні зміни: до 2009 р. включно, у структурі експорту, більш ніж 60% посідали промислові товари (різні товари, обладнання, устаткування, недорогоцінні метали), зокрема у 2006 р. їх частка складала - 83,7% від загальних обсягів експорту, 2007 р. – 59%, 2009 - 81,5%. Вже у 2011 р., провідну позицію в експорті посідає аграрна продукція (43,4% у загальному експорті), поставки яких взагалі не здійснювались (або їх частка не перевищувала 1% в структурі експорту) у 2005, 2007 та 2009 рр.

Структура імпорتنних поставок, у 2016 р., з КНР виглядає наступним чином: першу позицію посідають поставки продукції машинобудування, частка якої складає 52,6% від загального імпорту з КНР. Другу позицію займають товари легкої промисловості, у т.ч. текстильної продукції (7,3% загального імпорту) та взуття (3,6%). Третю позицію займають продукти хімічної промисловості (9,5% загального імпорту). Також, у 2016 р., здійснювались поставки: недорогоцінних металів, промислових товарів, приладів тощо, проте їх частка є незначною [Додаток Е]..

Починаючи з 2006 р. до 2016 р. структура імпорту товарів з КНР майже не змінювалась. Перше місце, у структурі імпорту з КНР, посідали поставки продукції машинобудування. Частка якої складала від 30% до 52% у структурі імпорту. Також, значну частку в імпорті складали товари легкої та хімічної промисловості.

Таблиця 2.8

Динаміка торгівлі послугами між м. Київ та КНР (тис.дол. США)

	2006*	2007	2009	2011	2013	2015	2016	2016 до 2015 %
Обіг	3843,2	19945,6	19011,8	29076,1	75253,3	87146,0	92288,7	105,9
Експорт	3540,1	4826,4	17500,0	24639,4	14381,3	9701,7	10590,6	109,2
Імпорт	303,1	15119,2	1511,8	4436,7	60872,0	77444,3	81698,1	105,5
Сальдо	3237,0	-10292,8	15988,2	20202,8	-46490,7	-67742,5	-71107,5	104,9

* станом на 01.01.2006 Джерело: розраховано автором відповідно до [142]

Торгівля послугами між м. Києвом та КНР має позитивну динаміку, зокрема обіг послуг має тенденцію до зростання з 2006 р. по 2016 р., окрім 2009 р. коли спостерігалось незначне зменшення обсягів торгівлі, що було зумовлено впливом світової фінансової кризи. У 2016 році, обіг торгівлі послугами складав 92,28 млн. дол. США., та збільшився у порівнянні до 2015 р. майже на 6%. Експорт склав 10,59 млн. дол. США (зріс на 9,2%), імпорт 81,69 млн. дол. США (зріс на 5,5%), негативне сальдо торгівлі послугами – 71,11 млн. дол. США.

У структурі експорту послуг переважають: ділові послуги – 43,4% у загальній структурі послуг; послуги, пов'язані з подорожами – 18,9%; послуги у сфері телекомунікації, комп'ютерні та інформаційні послуги – 13,2%; послуги з переробки матеріальних ресурсів – 13,1%; транспортні послуги – 5,6% [додаток Е]. У структурі імпорту послуг переважають: послуги, пов'язані з фінансовою діяльністю – 96,2% у загальній структурі послуг; транспортні послуги – 1,2%; ділові послуги – 1,1%.

Дніпропетровська область. Обсяги двосторонньої торгівлі у 2016 р. склали 1 млрд. 042,2 млн. дол. США, та зменшились у порівнянні до 2015 р. на 15,4%. Зменшення відбулось за рахунок скорочення експорту на 29%, який склав 579,4 млн. дол. США. Імпорт зріс на 11,1%, та склав 462,8 млн. дол. США. Варто зауважити, що не дивлячись на зменшення обсягів експорту у 2016 р. у порівнянні до аналогічних показників 2015 р., загальні обсяги експорту за досліджуваний період зросли майже у 10 разів, та загалом обсяги експорту перевищили імпортні поставки, що призвело до позитивного сальдо у двосторонній торгівлі яке склало 116,7 млн. дол. США.

З 2006 р. здійснення торговельних операцій між Дніпропетровською областю та КНР обсяг торгівлі товарами (2006/2016 рр.) зросли на 857,8 млн. дол. США. Експорт зріс, у порівнянні до 2006 року, на 524,5 млн. дол. США, майже у 10 разів. Обсяги імпорту, у порівнянні до 2006 р., зросли на 333,3 млн. дол. США, або у 3,5 рази.

Таблиця 2.9

Динаміка торгівлі товарами між Дніпропетровською областю та КНР
(млн. дол. США)

	2006*	2007	2009	2011	2013	2015	2016	2016 до 2015 %	2016 до 2006* %
Товарообіг	184,4	461,2	608,7	2082,7	2181,9	1232,1	1042,2	84,6	565,2
Експорт	54,9	59,7	346,9	1317,1	1458	815,7	579,4	71,0	1055,4
Імпорт	129,5	401,5	261,8	765,6	723,9	416,4	462,8	111,1	357,3
Сальдо	-74,6	-341,8	85,1	551,5	734,1	399,3	116,7	29,2	-156,4

* станом на 01.01.2006

Джерело: розраховано автором відповідно до [142]

У структурі експортних поставок, у 2016 році, з Дніпропетровської області переважали продукція видобувної промисловості (в основному: руди), що склали 94,7% від загальних експортних поставок до КНР. На другому місці аграрна продукція (в основному олія) 4,7%. Також, у 2016 р., з Дніпропетровської області здійснювались поставки: продукції хімічної промисловості, харчових продуктів, паперу тощо. Але їх частка у структурі торгівлі є незначною [Додаток Ж].

Протягом десятилітнього періоду структура експорту з Дніпропетровської області до КНР є незмінною. З 2006 р., в структурі експортних поставок до КНР, левову частку займали продукція видобувної промисловості, які складали не менше 95% від загальних обсягів експортних поставок.

Структура імпорتنних поставок Дніпропетровської області є різноманітнішою. У 2016 році структура імпорту виглядала наступним чином: продукція машинобудування - склали 22,8% від загальних імпорتنних поставок, продукція видобувної промисловості (21,5%), полімерні матеріали (15,5%) тощо [Додаток Ж]. Аналіз структури імпорту, з 2006 по 2016 рр., свідчить про незмінність основних груп товарів, що імпортуються з КНР.

Таблиця 2.10

Динаміка торгівлі послугами Дніпропетровської області з КНР
(тис. дол. США)

	2006*	2007	2009	2011	2013	2015	2016	2016 до 2015 %
Обіг	1835,98	1563,64	1309,22	1251,75	17576,1	1151,9	952,8	82,7
Експорт	1571,56	1057,83	1136,01	1175,48	17211,8	532,9	437,7	82,1
Імпорт	264,42	505,81	173,21	76,27	364,3	619	515,1	83,2
Сальдо	1307,14	552,02	962,8	1099,21	16847,5	-86,1	-77,4	89,9

* станом на 01.01.2006

Джерело: розраховано автором відповідно до [142]

У 2016 році, обіг торгівлі послугами зменшився на 17,3% та склав 952,8 тис. дол. США. Експорт, зменшився на 17,9% та становив 437,7 тис. дол. США, імпорту скоротився на 16,8% та склав 515,1 тис. дол. США. Негативне сальдо торгівлі послугами – 77,4 тис. дол. США.

У структурі експорту послуг, у 2016 р., переважають: послуги, пов'язані з подорожами, які складають 35,4% від загальних обсягів торгівлі; послуги у сфері телекомунікації, комп'ютерні та інформаційні послуги – 26,6%; ділові послуги – 26,2. У структурі імпорту послуг: ділові послуги – 49%; послуги дослідження та розробки - 44,7%; транспортні послуги – 31,6%; послуги, пов'язані з подорожами – 19,3%.

Київська область. Обсяги двосторонньої торгівлі, у 2016 р., склали 439,3 млн. дол. США., та зросли у порівнянні до 2015 р. на 16,7%. Більше ніж за 10 років, здійснення торговельних операцій, між Київською областю та КНР обсяг торгівлі товарами (2005/2016 рр.) зросли на 346,9 млн. дол. США, або у 4,7 рази. Експорт зріс, у порівнянні до 2005 року, на 101,6 млн. дол. США. та склав 102,2 млн. дол. США. Обсяги імпорту, у 2016 р., склали 337,0 млн. дол. США, та у порівнянні до 2006 р., обсяги зросли на 245,2 млн. дол. США. Негативне сальдо двосторонньої торгівлі -143,6 млн. дол. США.

Таблиця 2.11

Динаміка торгівлі товарами між Київською областю та КНР (млн. дол. США)

	2006*	2007	2009	2011	2013	2015	2016	2016 до 2015 %	2016 до 2006*
Товарообіг	92,4	132,4	99,9	197,8	386,8	376,4	439,3	116,7	475,4
Експорт	0,6	5,6	0,8	14,6	29,2	75,1	102,2	136,1	17035,3
Імпорт	91,8	126,8	99,1	183,2	357,6	301,2	337,0	111,9	367,2
Сальдо	-91,2	-121,3	-98,3	-168,6	-328,4	-226,1	-234,8	103,9	257,5

* станом на 01.01.2006

Джерело: розраховано автором відповідно до [142]

У структурі експортних поставок, у 2016 р, з Київської області переважала продукція аграрної промисловості (в основному зернові культури та олія), яка склала 86,8% від загальних експортних поставок до КНР та становила 221,2 млн. дол. США. Також експортувались: вироби з деревини - склали 8,6%; харчові продукти – 2,3% тощо [Додаток 3]. За 10 років структура експортних поставок Київської області до КНР змінювалась наступним чином: 52,7% від експорту, у 2006 р., займали поставки машинобудівної промисловості; у 2007 р. перше місце посідали поставки оптичної та фотографічної апаратури (82,8%). Варто зауважити, що поставки продукції аграрного сектору, у зазначені роки не здійснювались. В 2011 та 2013 рр. першу позицію, в експорті, займали вироби з дровини (47,3%).

Структура імпорتنних поставок до Київської області, у 2016 р., виглядає наступним чином: продукція машинобудування складає 37,9%, від загального обсягу імпорту з КНР; продукція хімічної промисловості - 15,2%; промислові товари – 8,8% [Додаток 3].

Імпорт товарів з КНР до Київської області, протягом 10 років, відзначається суттєвим перевищенням над обсягами експортних поставок, а також характеризується досить різноманітною структурою товарів.

Динаміка торгівлі послугами між Київською областю та КНР
(тис. дол. США)

	2006*	2007	2009	2011	2013	2015	2016	2016 до 2015 %
Обіг	*	465,18	*	421,10	728,12	1867,08	2071,7	111,0
Експорт	*	287,01	*	372,21	448,77	396,12	540,8	136,5
Імпорт	*	178,17	*	48,89	279,35	1470,96	1530,9	104,1
Сальдо	*	108,84	*	323,32	169,42	-1074,84	-990,1	92,1

* станом на 01.01.2006

Джерело: розраховано автором відповідно до [142]

У 2016 р., обіг торгівлі послугами складав 2071,7млн. дол. США. Експорт 540,8 тис. дол. США, імпорт 1530,9 тис. дол. США, негативне сальдо торгівлі послугами – 990,1 тис. дол. США. У структурі експорту торгівлі послугами переважають: транспортні послуги – 94,5%; послуги, пов'язані з подорожами – 27,3%; послуги у сфері телекомунікації, комп'ютерні та інформаційні послуги – 2,5%. У структурі імпорту послуг переважають: транспортні послуги – 94%; ділові послуги – 73,9%; Послуги приватним особам, культурні та рекреаційні послуги – 8,6%.

Одеська область: обсяги двосторонньої торгівлі, у 2016 р., склали 345,0 млн. дол. США. Експорт склав лише 70 млн. дол. США, тоді як імпорт склав 274,9 млн. дол. США. Варто зазначити, що у 2016 р., обсяги торгівлі не досягли навіть показників 2006 р. (обіг товарів складав 582,2 млн. дол. США), проте мали тенденцію до зростання. Найбільші обсяги двосторонньої торгівлі були відмічені у 2013 р.. найменші – у 2015 р., що було зумовлено значним скороченням поставок товарів легкої промисловості (текстиль, взуття).

Характерним, для торгівлі Одеської області з Китаєм, є значне переважання імпорту над експортом упродовж більш ніж 10 років, що у свою чергу призвело до постійно від'ємного сальдо двосторонньої торгівлі.

Таблиця 2.13

Динаміка торгівлі товарами між Одеською областю та КНР*(млн. дол. США)*

	2006*	2007	2009	2011	2013	2015	2016	2016 до 2015 %	2016 до 2006* % або рази
Товарообіг	581,2	692,0	884,9	1114,9	1162,7	276,5	345,0	124,8	59,4
Експорт	2,0	4,4	6,7	5,0	29,9	50,8	70,0	137,9	3502,2
Імпорт	579,2	687,5	878,2	1109,9	1132,8	225,7	274,9	121,8	47,5
Сальдо	-577,2	-683,1	-871,4	-1104,9	-1102,8	-175,0	-204,9	11,7	35,5

* станом на 01.01.2006

Джерело: розраховано автором відповідно до [142]

У 2016 р. в структурі експортних поставок з Одеської області 96,3%, від загальних експортних поставок, займає продукція аграрного сектору української економіки (зернові культури, олія). Також, до КНР здійснювались поставки товарів харчової промисловості, виробів з дерева та хімічної промисловості, проте їх частка в структурі експорту є незначною [Додаток І].

За 10 років структура експортних поставок, з Одеської області до КНР, змінювалась наступним чином: у 2006 році, 78% від загального обсягу експорту, займала продукція машинобудівної промисловості. Також експортувались продукція хімічної промисловості, готові харчові продукти тощо. У 2007 році полімерні матеріали, пластмаси та вироби з них, а також продукція машинобудівної промисловості займали майже однакові долі у експорті (42% та 37% відповідно). У 2009 році провідне місце займала продукція хімічної промисловості. Товари аграрного сектору, у 2009 році посідали лише 9 сходинку у структурі експорту, а вже у 2011, 2013, 2015 та 2016 рр. займає першу позицію.

Структура імпорتنних поставок з КНР до Одеської області є різноманітнішою. Так, у 2016 р., структура імпорту виглядала наступним чином: продукція машинобудівельної промисловості займала першу позицію і складала 26,5% від загального обсягу імпорتنних поставок; різні промислові товари – 18%, на другому місці; на третьому місці - продукція легкої промисловості (17,4%) [Додаток ІІ].

Таблиця 2.14

Динаміка торгівлі послугами між Одеською областю та КНР
(тис. дол. США)

	2006*	2007	2009	2011	2013	2015	2016	2016 до 2015 %
Обіг	5776,7	8808,6	20975,2	13475,0	16228,1	11895,6	12853,2	108,1
Експорт	5443,7	7759,6	19267,2	12099,1	12461,3	6873,1	6955,2	101,2
Імпорт	333,0	1048,9	1708,1	1375,9	3766,8	5022,5	5898,0	117,4
Сальдо	5110,7	6710,7	17559,1	10723,3	8694,5	1850,6	1057,2	57,1

* станом на 01.01.2006

Джерело: розраховано автором відповідно до [142].

У 2016, році обіг торгівлі послугами складав 12,9 млн. дол. США. Експорт 6,9 млн. дол. США, імпорт 5,9 млн. дол. США, позитивне сальдо торгівлі послугами 1,1 млн. дол. США. Структура експорту виглядає наступним чином: транспортні послуги склали 73,9% від загального обігу послуг; послуги, пов'язані з подорожами – 25%. Структура імпорту: Транспортні послуги – 96,1%; послуги, пов'язані з подорожами – 2,6%.

Харківська область. Обсяги двосторонньої торгівлі, у 2016 р., склали 284,1 млн. дол. США, та зросли, у порівнянні до 2015 р., на 20,9%. Експорт склав 25,9 млн. дол. США, та скоротився на 6,1%, у порівнянні до 2015р. Імпорт зріс на 24,5%. З 2006 р., обсяги торгівлі зросли у 5,5 рази, що забезпечилось за рахунок збільшення як експортних (у 2,1 рази) так і імпортних (в 6,6 разів) поставок. Протягом багатьох років, Харківська область має від'ємне сальдо у торгівлі з КНР.

Таблиця 2.15

**Динаміка торгівлі товарами між Харківською областю та КНР (2005-2016 рр.
млн. дол. США)**

	2006*	2007	2009	2011	2013	2015	2016	2016 до 2015 %	2016 до 2006* %
Товарообіг	51,2	136,9	117,6	204,5	297,1	235,0	284,1	120,9	554,9
Експорт	12,3	8,6	31,2	4,4	12,4	27,6	25,9	93,9	210,6
Імпорт	38,9	128,3	86,4	200,1	284,7	207,4	258,2	124,5	663,8
Сальдо	-26,5	-119,8	-55,3	-195,7	-272,4	-179,8	-232,3	129,2	-487,6

* станом на 01.01.2006

Розраховано автором відповідно до [142]

У структурі експортних поставок, у 2016 році, з Харківської області перше місце посіли товари машинобудівної промисловості, які склали 41,9% у загальних обсягах експорту. Другу позицію посіли поставки аграрної продукції – 38,8%. Також здійснювались поставки: приладів, продукції хорової промисловості, виробів з деревини, а також товарів хімічної промисловості [Додаток К].

Структура імпорتنих виглядала наступним чином: продукція машинобудівельної промисловості (котли, електричні машини тощо) – 26% від загальних імпорتنих поставок; полімерні матеріали, пластмаси та вироби з них- 15,4%; продукція хімічної промисловості – 13,4%; тощо [Додаток К].

Починаючи з 2005 по 2016 рр., структура як експортних поставок так і імпорتنих не зазнала істотних змін. Змінювались лише загальні обсяги товарів.

Таблиця 2.16

**Динаміка торгівлі послугами між Харківською областю та КНР
(тис. дол. США)**

	2006*	2007	2009	2011	2013	2015	2016	2016 до 2015 %
Обіг	1363,5	3997,2	4509,8	4464,6	4889,2	2180,5	4561,3	209,2
Експорт	1285,6	3882,7	4319,9	4277,1	4610,7	1753,0	4066,7	232,0
Імпорт	77,9	114,6	189,9	187,5	278,5	427,5	494,6	115,7
Сальдо	1207,7	3768,1	4130,0	4089,6	4332,2	1325,6	4561,3	344,1

* станом на 01.01.2006

Джерело: розраховано автором відповідно до [142].

У 2016 р., обіг торгівлі послугами складав 4561,3 тис. дол. США, збільшився на 9,2% до 2015 р.. Експорт 4066,7 тис. дол. США, та збільшився майже у 2 рази. Імпорт 494,6 тис. дол. США, збільшився на 15,7%. Позитивне сальдо торгівлі послугами 4561,3 тис. дол. США.

З 2006 р., у торгівлі послугами не було відмічене негативне сальдо. Обсяги експорту послуг значно перевищували обсяги імпорту. У структурі експорту послуг, за 2016 р., переважають: ділові послуги – 75% від загального обігу послуг; послуги, пов’язані з подорожами – 22,1%; послуги з ремонту та технічного обслуговування, що не віднесені до інших категорій – 2%. У імпорті послуг переважають: роялті та інші послуги, пов’язані з використанням інтелектуальної власності – 30,8%; ділові послуги – 30%; послуги, пов’язані з подорожами – 29%.

Закарпатська область. Обсяги двосторонньої торгівлі, у 2016 р., склали 174,1 млн. дол. США, та зросли, у порівнянні до 2015 р., на 24,5%. Експорт склав 6,0 млн. дол. США, та зріс на 85,6%, у порівнянні до 2015р. Імпорт зріс на 23% та склав 168,1 млн. дол. США. З 2006 р., обсяги торгівлі зросли у 6 разів, що забезпечилось за рахунок збільшення як експортних так і імпортних поставок. Водночас частка експорту в двосторонній торгівлі є дуже низькою. У двосторонній торгівлі від’ємне сальдо.

Таблиця 2.17

**Динаміка торгівлі товарами між Закарпатською областю та КНР (2005-2016 рр.
млн. дол. США)**

	2006*	2007	2009	2011	2013	2015	2016	2016 до 2015 %	2016 до 2006* %
Товарообіг	29,0	15,6	66,8	177,6	181,5	139,9	174,1	124,5	600,1
Експорт	0,1		0,3	1,9	2,5	3,2	6,0	185,6	5159,7
Імпорт	28,9	15,6	66,5	175,7	179,1	136,6	168,1	123,0	581,7
Сальдо	-28,8	-15,6	-66,3	-173,7	-176,6	-133,4	-162,1	121,5	563,2

* станом на 01.01.2006; джерело: розраховано автором відповідно до [142]

У структурі експортних поставок, у 2016 році, з Закарпатської області 93,6% складає поставки сільськогосподарської продукції (олія). Структура імпортних виглядала наступним чином: продукція машинобудівельної промисловості (котли, електричні машини тощо) – 72,2% від загальних імпортних поставок; полімерні

матеріали, пластмаси та вироби з них – 7,9 %; текстиль – 7,5%; тощо [Додаток Л]. Експорт, Закарпатської області, характеризується дуже низькими обсягами, подекуди (у 2007 р.) взагалі відсутні експортні поставки. Структура експорту змінювалась, зокрема у 2006 р. основною таверною позицією були вироби із дерева, 2009 р. – промислові товари (меблі), 2011 р. – обладнання, 2013, 2015 та 2016 рр. – продукція сільського господарства.

Таблиця 2.18

Динаміка торгівлі послугами між Закарпатською областю та КНР (тис. дол. США)

	2005**	2007	2009	2011	2013	2015	2016	2016 до 2015 %
Обіг	*	*	109,20	80,61	25,90	5,23	2,1	40,2
Експорт	*	*	37,46	55	8,22	5,23	1,0	19,1
Імпорт	*	*	71,74	25,61	17,68	-	1,1	
Сальдо	*	*	-34,28	29,39	-9,46	5,23	-0,1	-1,9

Розраховано автором відповідно до [142];

* *конфіденційна інформація;*

** станом на 01.01.2006

У 2016 р., обіг торгівлі послугами складав 2,1 тис. дол. США та зменшились на 60%. Експорт становив - 1 тис. дол. США. Імпорт - 1,1 тис. дол. США. Негативне сальдо торгівлі послугами 0,1 тис. дол. США. Співробітництво у сфері послуг є дуже незначним. У структурі експорту та імпорту послуг, за 2016 р., переважають: послуги, пов'язані з подорожами.

Полтавська область. Обсяги двосторонньої торгівлі, у 2016 р., склали 172,5 млн. дол. США. та зменшились, у порівнянні з 2015 р., на 32,5%. Експорт склав 125,2 млн. дол. США та скоротився на 43,3%. Імпорт склав 47,3 млн. дол.. США та збільшився на 23,1%. З 2005 р. обсяг торгівлі товарами зріс на 109,0 млн. дол. США.

Таблиця 2.19

Динаміка торгівлі товарами між Полтавською областю та КНР (млн. дол. США)

	2006*	2007	2009	2011	2013	2015	2016	2016 до 2015 %	2016 до 2006* %
Товарообіг	63,4	124,1	194,6	431,0	365,7	255,4	172,5	67,5	272,0
Експорт	57,0	81,9	175,1	369,3	284,7	217,0	125,2	57,7	219,7
Імпорт	6,4	42,2	19,5	61,7	81,0	38,4	47,3	123,1	738,4
Сальдо	50,5	39,6	155,6	307,6	203,6	178,5	77,9	43,7	154,4

* станом на 01.01.2006

Джерело: розраховано автором відповідно до [142].

У структурі експортних поставок, у 2016 р, з Полтавської області переважали мінеральні продукти, які склали 62,7% від загальних обсягів. На другому місці – аграрна продукція (34,3%). Структура імпорتنних поставок з КНР до Полтавської області є різноманітнішою [Додаток М]. У 2016 р. структура імпорту виглядала наступним чином: недорогоцінні метали та вироби з них склали 36,7% віз загального обсягу імпорту; машини, обладнання – 19,5%; целюлозний матеріал – 15,6%; продукція хімічної промисловості – 9,6 % [Додаток М]. Починаючи з 2006 р. до 2016 р. імпорт товарів з Китаю до Полтавської області є різноманітним ніж експорт, проте обсяги поставок не є значними. Варто зауважити, що обсяги експортних поставок з Полтавської області мають більшу динаміку зростання аніж обсяги імпорتنних поставок.

Таблиця 2.20

**Динаміка торгівлі послугами між Полтавською областю та КНР
(тис. дол. США)**

	2006*	2007	2009	2011	2013	2015	2016	2016 до 2015 %
Обіг	68,77	131,55	97,58	135,56	588,07	209,87	106,8	50,9
Експорт	20,78	38,44	85,94	75,63	362,41	19,78	20,9	105,7
Імпорт	47,99	93,11	11,64	59,93	225,66	190,09	85,9	45,2
Сальдо	-27,21	-54,67	74,30	15,70	136,75	-170,31	-65,0	38,2

* станом на 01.01.2006

Розраховано автором відповідно до [142].

У 2016 р., обіг послуг складав 106,8 тис. дол. США, та скоротився на 49,1%, у порівнянні з 2015 р. Експорт склав 20,9 тис. дол. США, та зріс на 5,7%, імпорт 85,9 тис. дол. США, та зменшився на 54,8%. Негативне сальдо торгівлі послугами – 65 тис. дол. США. У структурі експорту торгівлі послугами переважають: послуги, пов’язані з подорожами – 20,1 тис. дол. США. У структурі імпорту послуг: ділові послуги – 64,5 тис. дол. США; послуги пов’язані з подорожами – 20,9 тис. дол. США, транспортні послуги – 0,4 тис. дол. США.

Львівська область. Обсяги двосторонньої торгівлі, у 2016 р., склали 150,3 млн. дол. США. та збільшились, у порівнянні з 2015 р., на 33,6%. Експорт склав 17,0 млн. дол. США та збільшився на 5,2%. Імпорт склав 133,4 млн. дол. США та збільшився на 38,4%. Негативне сальдо – 116,4 млн. дол. США. З 2005 р. обсяг торгівлі товарами зріс майже в 4 рази.

Таблиця 2.21

Динаміка торгівлі товарами між Львівською областю та КНР (млн. дол. США)

	2006*	2007	2009	2011	2013	2015	2016	2016 до 2015 %	2016 до 2006 %
Товарообіг	38,6	60,2	50,3	102,4	124,8	112,5	150,3	133,6	389,8
Експорт	4,1	1,8	4,0	4,1	5,0	16,1	17,0	105,2	415,2
Імпорт	34,5	58,4	46,3	98,3	119,8	96,4	133,4	138,4	386,8
Сальдо	-30,4	-56,5	-42,3	-94,2	-114,7	-80,3	-116,4	145,1	-477,1

* станом на 01.01.2006

Розраховано автором відповідно до [142].

У структурі експортних поставок, у 2016 р, з Львівської області переважала аграрна продукція, яка складала 84,5% від загальних обсягів. На другому місці – вироби із деревини (34,3%) [Додаток Н]. Структура імпортних поставок з КНР до Львівської області є різноманітнішою. У 2016 р. структура імпорту виглядала наступним чином: продукція машинобудівної промисловості – 24,5%; текстиль – 21,1%; недорогоцінні метали – 15,9%; полімерні матеріали – 14,4% [Додаток Н].

Таблиця 2.22

Динаміка торгівлі послугами між Львівською областю та КНР (тис. дол. США)

	2006*	2007	2009	2011	2013	2015	2016	2016 до 2015 %
Обіг	506,2	521,3	133,7	195,2	358,1	270,8	261,8	210,6
Експорт	462,1	83,8	129,0	166,8	217,8	81,8	103,9	127,0
Імпорт	44,1	437,5	4,6	28,3	140,2	189,0	157,9	83,5
Сальдо	418,0	-353,8	124,4	138,5	77,6	-107,2	-54,0	43,5

* станом на 01.01.2006

Джерело: розраховано автором відповідно до [142].

У 2016 р., обіг послуг складав 261,8 тис. дол. США, та збільшився у 2,1 рази, у порівнянні з 2015 р. Експорт склав 103,9 тис. дол. США, та зріс на 27%%, імпорт 157,9 тис. дол. США, та зменшився на 16,5%. Негативне сальдо торгівлі послугами – 54 тис. дол. США. У структурі експорту послуг переважають: послуги, пов’язані з подорожами – 58,8%, від загальних обсягів; ділові послуги – 23%; транспортні послуги – 17,2%. У структурі імпорту послуг: транспортні послуги – 78,4%; . послуги, пов’язані з подорожами – 37%; ділові послуги – 14,6%.

Вінницька область. Обсяги двосторонньої торгівлі, у 2016 р., склали 132,7 млн. дол. США. З 2005 р., обсяги торгівлі зросли на 127,3 млн. дол. США Експорт зріс, у порівнянні до 2015 року, на 29,9% та склав 80,5 млн. дол. США. Обсяги імпорту, у 2016 році, склали 52,1 млн. дол. США, та у порівнянні до 2015 року обсяги поставок зросли на 61,5%. Позитивне сальдо двосторонньої торгівлі 28,4 млн. дол. США.

Таблиця 2.23

Динаміка торгівлі товарами між Вінницькою областю та КНР (млн. дол. США)

	2006	2007	2009	2011	2013	2015	2016	2016 до 2015 %	2016 до 2006 млн. дол. США
Товарообіг	5,4	21,5	9,8	48,7	98,6	94,3	132,7	140,7	127,3
Експорт	0,3	0,2	0,4	24,9	56,7	62,0	80,5	129,9	80,2
Імпорт	5,1	21,3	9,4	23,8	41,9	32,3	52,1	161,5	47,0
Сальдо	-4,7	-21,0	-8,9	1,1	14,9	29,7	28,4	95,5	33,1

* станом на 01.01.2006 Розраховано автором відповідно до [142].

У структурі експортних поставок, у 2016 р., з Вінницької області переважали товари аграрного сектору, обсяги яких склали 98,8% від загального обсягу експортних поставок до КНР. За 10 років структура експортних поставок до КНР практично не змінювалась [Додаток П]. Структура імпорتنних поставок з КНР до Вінницької області, у 2016 р., виглядає наступним чином: недорогоцінні метали та вироби з них (в основному чорні метали, алюміній і вироби з нього) склали 23,8% від загального обсягу імпорتنних поставок; продукція машинобудівної промисловості – 19,5%; полімерні матеріали – 13,8%; текстиль – 8,4 тощо [Додаток П].

Імпорт товарів з КНР до Вінницької області протягом 10 років відзначається досить різноманітною структурою товарів та незначними обсягами поставок. Інформація щодо стану двосторонньої торгівлі послугами між Вінницькою областю та Китайською Народною Республікою є конфіденційною згідно з Законом України "Про державну статистику".

Запорізька область. Обсяги двосторонньої торгівлі, у 2016 р., склали 122,5 млн. дол. США та зменшились на 8,8%. З 2006 р., обсяги торгівлі скоротились на 56%. Варто відмітити, що зменшення обсягів торгівлі відбулось за рахунок зменшення як експортних так і імпорتنних поставок.

Експорт скоротився, у порівнянні до 2015 р., на 45,9% та склав 36,6 млн. дол. США. Обсяги імпорту, у 2016 р., склали 85,9 млн. дол. США, та у порівнянні до 2015 р. збільшились на 28,8%. Негативне сальдо двосторонньої торгівлі 49,4 млн. дол. США.

Таблиця 2.24

Динаміка торгівлі товарами між Запорізькою областю та КНР (млн. дол. США)

	2006*	2007	2009	2011	2013	2015	2016	2016 до 2015 %	2016 до 2006 %
Товарообіг	278,7	396,0	142,4	200,4	265,6	134,3	122,5	91,2	44,0
Експорт	128,9	28,3	103,4	16,4	140,9	67,6	36,6	54,1	28,4
Імпорт	149,9	367,7	39,1	184,0	124,7	66,7	85,9	128,8	57,3
Сальдо	-21,0	-339,4	64,3	-167,6	16,2	0,9	-49,4	-5485,0	235,1

* станом на 01.01.2006.

Джерело: розраховано автором відповідно до [142].

У структурі експортних поставок, у 2016 р., з Запорізької області переважали сільськогосподарські товари (олія), які склали 40% від загального обсягу експортних поставок до КНР, недорогоцінні метали та вироби з них – 37%; обладнання – 21,3%. [Додаток Р]. За 10 років структура експортних поставок до КНР практично не змінювалась. Структура імпорتنних поставок з КНР до Запорізької області, у 2016 р., виглядає наступним чином: обладнання – 24,6% від загальних обсягів поставок; продукція хімічної промисловості – 19,5%; недорогоцінні метали – 14,6% тощо. [Додаток Р]. Імпорт товарів з КНР до Запорізької області протягом 10 років відзначається досить різноманітною структурою товарів проте, обсяги поставок є не значними.

Таблиця 2.25

Динаміка торгівлі послугами між Запорізькою областю та КНР (тис. дол. США)

	2006	2007	2009	2011	2013	2015	2016	2016 до 2015 %
Обіг	*	7006,4	*	15345,7	13518,7	4211,4	9822,2	233,2
Експорт	*	6745,7	*	12611,4	6935,1	3854,5	9582,2	248,6
Імпорт	*	260,6	*	2734,2	6583,7	356,9	240,0	67,2
Сальдо	*	6485,1	*	9877,2	351,4	3497,7	9342,2	267,1

* станом на 01.01.2006

Розраховано автором відповідно до [142].

* конфіденційна інформація

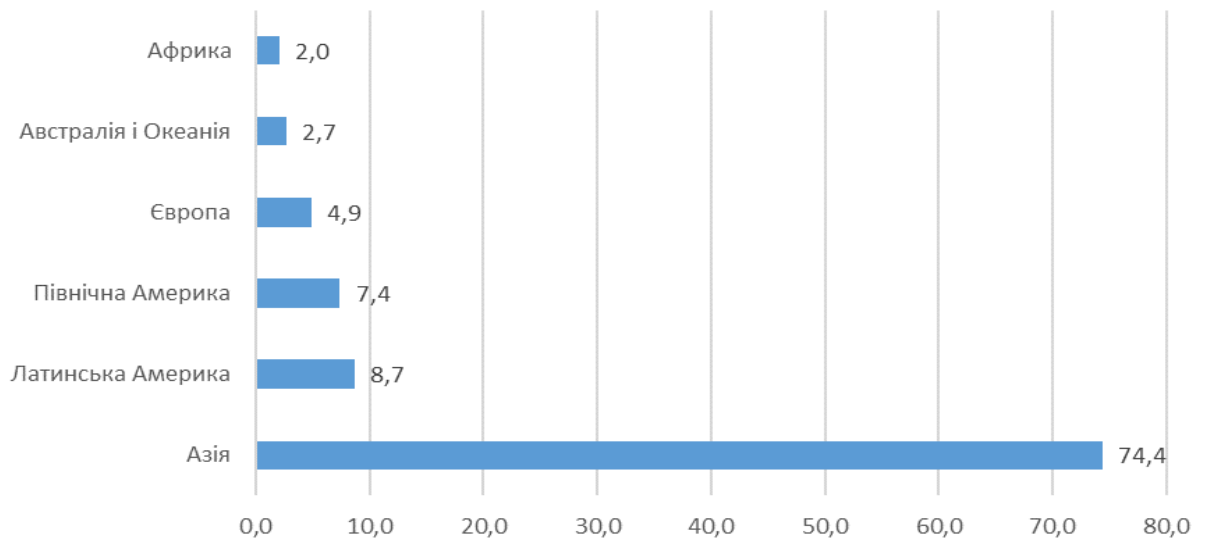
У 2016 р., обіг послуг складав 9822,2 тис. дол. США. Експорт 9582,2 тис. дол. США, імпорт 240 тис. дол. США, позитивне сальдо торгівлі послугами – 9342,2 тис. дол. США. У порівнянні до 2015 р., обсяги торгівлі послугами зросли у 2,3 рази, що забезпечилось за рахунок експорту, який зріс у 2,5 рази. У структурі експорту послуг переважають: послуги з ремонту та технічного обслуговування, що не віднесені до інших категорій – 52%, від загальних обсягів, ділові послуги – 46,7%; У структурі імпорту послуг переважають: ділові послуги – 83%.

2.3. Географічний аспект українсько-китайського співробітництва в інвестиційній сфері.

У сучасних умовах питання залучення іноземних інвестицій для забезпечення розвитку всіх галузей економіки України є одним із пріоритетних. Соціально-економічна ситуація, яка склалася в Україні, вимагає здійснення низки заходів задля покращення інвестиційного клімату в Україні у контексті активізації інвестиційного процесу. Адже якісне оновлення виробництва, створення відповідної ринкової інфраструктури забезпечується завдяки інвестуванню [75].

Розглядаючи питання українсько-китайського співробітництва, в інвестиційній сфері, у першу чергу необхідно зробити огляд політики КНР щодо здійснення інвестиційної діяльності. Як зазначається в статті Іващука І. та Орната М. - для КНР інвестиційна політика є одним із елементів економічних реформ. Успішне залучення іноземних інвестицій в економіку КНР стало можливим завдяки здійсненню керівництвом країни низки заходів. Одними із найважливіших необхідно виділити: впровадженню пільгової політики, прийнято понад 500 економічних законопроектів, що забезпечують юридичну гарантію закордонним інвесторам, опубліковано «Перелік інвестиційних галузей для закордонних підприємців», в якому були вказані основні економічні галузі, що потребують інвестування [51].

Сьогодні Китайська Народна Республіка – є одним із найбільших інвесторів у світі. Впродовж останнього десятиріччя китайські інвестиційні компанії вийшли на світовий ринок, та поступово забезпечують становлення Китаю у ролі провідного гравця на світовому ринку інвестицій. Варто відмітити, що китайські інвестиції вкладені у понад 6 128 іноземних компаній, що розташовані у 156 країнах та регіонах світу. Деякі експерти, відзначають домінування КНР на світовому ринку у найближчій перспективі [53,34,185].

Рис. 2.3 Географічний розподіл китайських інвестицій.

Джерело: розроблено автором на основі [6]

Відповідно до даних Бюро статистики КНР географія китайських інвестицій має наступний вигляд: 74,4% інвестицій спрямована до Азійських країн, 82,9% з яких направлено до Гонконгу, 9,6% - Сінгапур, 1,4% - Індонезія, 8,7% інвестицій вкладається в країни Латинської Америки (з них: 81% - Кайманові острови, 14,7% - Вірджинські острови), 7,4% - Північна Америка (з них: 74,9% - США, 14,6 - Канада); 4,9% - країни Європи (з них: 41,6% - Росія, 26% - Велика Британія, 5,6 - Німеччина); 2,7% - Австралія та Океанія, 2,0 – країни Африки [6].

Варто відмітити, що у першій половині 2016 р., лідером серед європейських країн із залучення китайських інвестицій стала Італія, переважно завдяки угоді на 7,9 млрд. між компанією Pirelli і ChemChina. Другу позицію зайняла Франція. Іспанія отримала китайські інвестиції на суму €3,1 млрд. (телекомунікації, інфраструктура). Планується значне зростання інвестицій в Нідерланди та Швейцарію [53,185].

Також, найбільші обсяги китайських інвестицій були залучені до США. Китайські інвестиції в США спрямовані до Нью-Йорка, Каліфорнії і Техасу. У той же час, варто відмітити, що у першому півріччі 2016 року китайські інвестиції в США досягли рекордних показників та склали 18,4 млрд. дол. США [6,170,185].

У 2015 р. обсяги китайських інвестицій перевищили обсяги залучених інвестицій до КНР. Така ситуація виникла внаслідок того, що китайські компанії надавались значна підтримка з боку Уряду КНР, у т. ч. в рамках ініціативи “Один пояс, один шлях” яка складається з двох проектів “Економічного поясу Великого шовкового шляху” та “Морського шовкового шляху 21 століття” [139,62]. Планується, що в рамках ініціативи будуть задіяні 65 країн світу від Азії до Європи, що у свою чергу направить значну кількість інвестицій з КНР до іноземних країн [62]. Загалом, реалізація ініціативи “Один пояс, один шлях” призведе до збільшення інвестицій у сфері інфраструктури, співробітництва в сфері енергетики та передових галузях виробництва.

Китайські інвестиції спрямовувались у такі сектори: оптова та роздрібна торгівля – 34,5% від загального обсягу інвестицій; виробнича сфера – 17%; лізинг – 16,8%; наукові дослідження – 7,4%; фінансовий сектор – 7,6% [185,6]. На сьогоднішній день центр уваги китайських інвестицій переміщується до сектору високих технологій. Географія китайських інвестицій має великі плани, зокрема для інвесторів з КНР цікавими стають напрями інвестування в країни Європи та США [185,6].

В економіку України, у 2016 р., інвестували 36 154,5 млн. дол. США. Майже 60% інвестицій надійшло з Європейського регіону. 28,3% від загального обсягу інвестицій були спрямовані з Азійського регіону. Причому, серед країн Азії, китайські інвестиції склали лише 0,05% від загального обсягу інвестицій. Інвестиції країн Америки склали 9,5%; країн Африки – 0,4%; Австралія і Океанія – 0,1% [117]. Найбільші обсяги інвестицій були спрямовані в Україну за такими видами економічної діяльності: промисловість (27,4% від загального обсягу інвестицій), фінансова та страхова діяльність (23,2%), оптова та роздрібна торгівля (14,5%), операції з нерухомим майном (10,7%), професійна наукова та технічна діяльність (6,1%) тощо [117].

Питання співробітництва України з Китайською Народною Республікою у т. ч. у інвестиційній сфері є стратегічно важливим та перспективним з огляду на проголошену китайським Урядом Ініціативу “Один пояс, один шлях” [63].

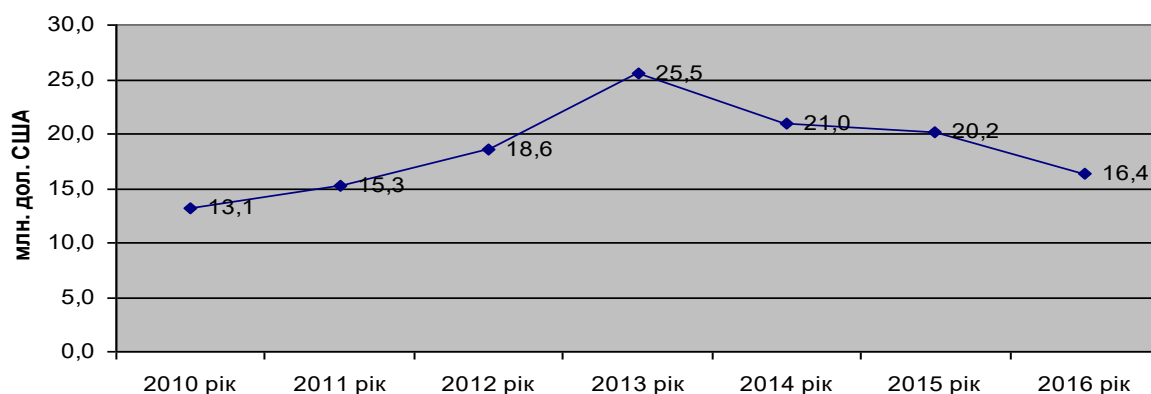

Рис. 2.4 Динаміка надходжень прямих інвестицій з Китайської Народної Республіки до України (2010-2016 рр.)

Джерело: розроблено автором на основі [117-125].

Відповідно до даних Державної служби статистики України, обсяг залучених інвестицій з Китайської Народної Республіки до економіки України, у 2016 р., склав 16,4 млн. дол. США, що на 18,5% менше ніж у 2015 р. (обсяг залучених інвестицій, у 2015 р., склав 20,2 млн. дол. США). Варто відмітити, що, у 2016 р., обсяги залучених інвестицій з КНР, у порівнянні до 2010 р., зросли на 25%.

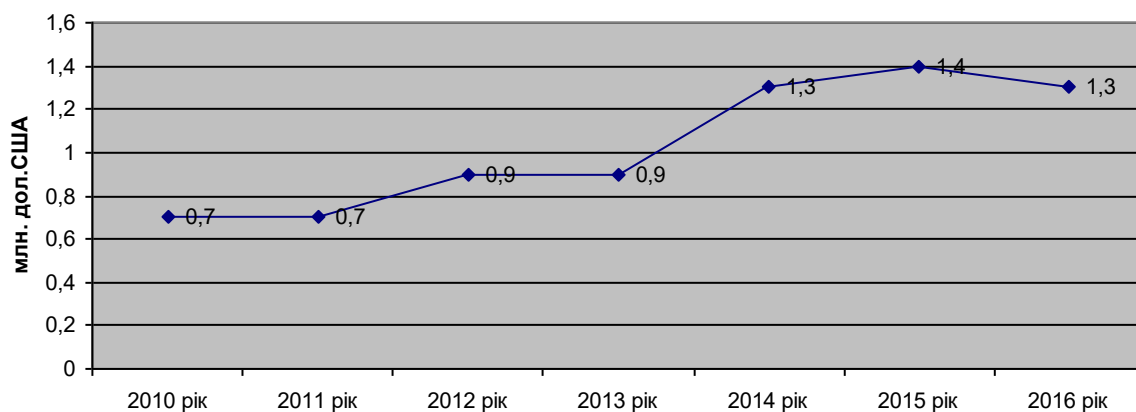

Рис. 2.5 Динаміка надходжень прямих інвестицій з України до Китайської Народної Республіки (2010-2016 рр.) Розроблено автором на основі [117-125]

Обсяг інвестицій з України до КНР, у 2016 р., склав 1,3 млн. дол. США, що на 7,1% менше ніж у 2015 р. (обсяг залучених інвестицій у 2015 р. склав 1,4 млн. дол. США). У 2016 р., обсяг інвестицій з України до КНР, у порівнянні до 2010 року, зріс на 85% або на 0,6 млн. дол. США.

Так, обсяги інвестицій з КНР були спрямовані до підприємств у сфері промисловості у т. ч. деревообробної, сільського господарства, транспорту, оптової та роздрібної торгівлі [112]. Основний обсяг інвестицій з України до КНР спрямовано до підприємств переробної промисловості [112].

У розрізі регіонів України найбільші обсяги Китайських інвестицій, у 2016 р, були залучені до м. Києва, Харківської, Київської, Львівської та Запорізької областей [Додаток С].

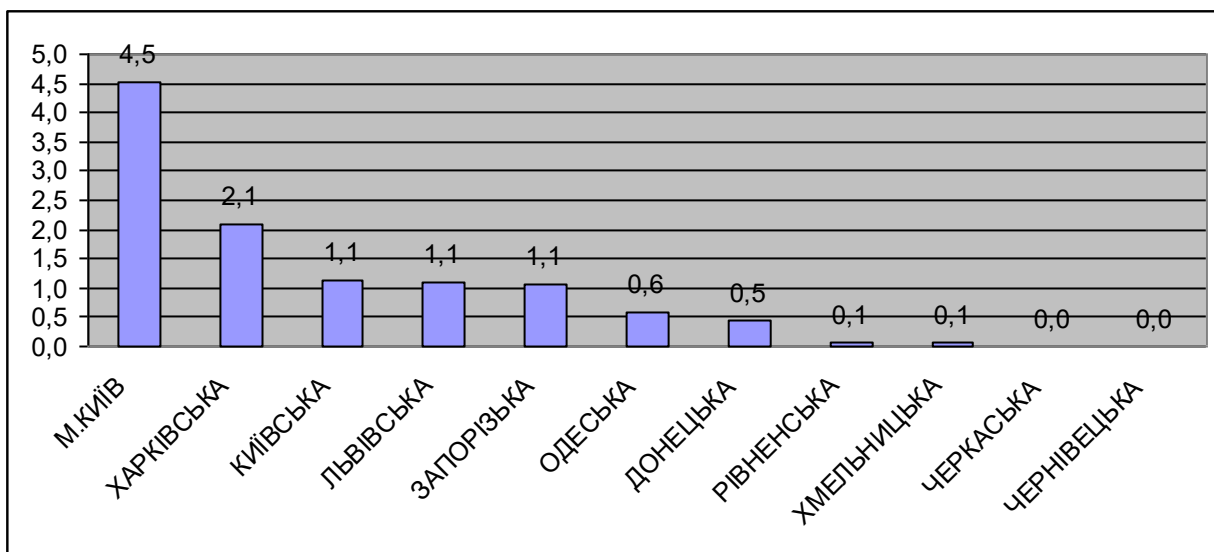

Рис. 2.6 Прямі іноземні інвестиції з КНР до регіонів України.

Складено автором відповідно до [142]. Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції.

Питання активізації співпраці в інвестиційній сфері з КНР також є важливим і для областей України. У розрізі областей України, інвестиційна співпраця з КНР має наступний вигляд.

Місто Київ, відзначається найбільшими обсягами залучених китайських інвестицій (відповідно до даних Держстату, у 2016 р. обсяги інвестицій склали 4,5 млн. дол. США). Для міста Києва найбільш пріоритетними проектами які потребують залучення іноземних інвестицій та можуть бути цікавими для китайських інвесторів є інфраструктурні та соціальні проекти [47].

Харківська область, у 2016 році, залучила 2,1 млн. дол. США китайських інвестицій. Керівництво області здійснює всі можливі заходи із розширення міжнародного співробітництва. Так у рамках українсько-китайської конференції з економічного та науково-технічного співробітництва було відмічено на потенціалі розвитку науки та освіти, промисловості, та сфери АПК [110].

Київська область, залучила 1,1 млн. дол. США інвестицій. Одними із пріоритетних проектів є будівництво нової обласної кільцевої дороги, що пролягатиме на відстані 40 км. від столиці. Вважається, що реалізація зазначеного проекту сприятиме становленню київської області в якості головного логістичного центру країни [55]. Актуальним є питання співробітництва в сфері альтернативної енергетики. У 2016 році керівництвом області проведено робочу зустріч з представниками китайської корпорації яка зацікавлена у реалізації ряду широкомасштабних інвестиційних проектів на території київської області, зокрема щодо будівництва потужної сонячної електростанції на території зони відчуження Чорнобильської АЕС, а також будівництва великої кільцевої дороги [55].

Львівська область, у 2016 р., залучила інвестицій на суму 1,1 млн. дол. США. На території області діє ТзОВ “Спільне українсько-китайське підприємство УКРЛІСОЛДІНГ” основними видами діяльності якого є виробництво фанери, дерев’яних плит і панелей шпону. Львівська область зацікавлена у залученні інвестицій для реалізації проектів у сфері енергозбереження та інфраструктури [151].

Одеська область, у 2016 р, отримала 0,6 млн. дол. США. Одеська область є потенційно привабливою для залучення інвестицій, адже представляє собою регіональний транспортно-логістичний, туристичний вузол. Область є також привабливою для розвитку альтернативних джерел енергії, так CNBM International Corporation – найбільший інвестор у сонячну енергетику України, компанія інвестувала у поновлювальну енергетику України близько 1 млрд. дол., з 2014 року є власником великих сонячних електростанцій в одеській області [66].

Залучення інвестицій у розвиток тваринництва та рослинництва, реалізацію супутніх інфраструктурних проектів є одним із пріоритетних питань для Чернігівської області. На сьогоднішній день на території області розпочато реалізацію інвестиційного проекту в галузі сільського господарства. Реалізація зазначеного проекту повинна реалізовуватись відповідно до підписаного у 2014 році тристороннього Меморандуму, відповідно до якого китайсько-українська аграрна компанія “ФАНДА” повинна протягом п'яти років реалізувати проект по створенню сучасного агрокомплексу [144].

На території Волинської області діє лише одне підприємство за участю іноземного капіталу. Наразі опрацьовується питання залучення інвестицій до всієї галузі видобутку вугілля у Волинському вугільному басейні та проведення повного технічного переоснащення за сучасними технологіями. Зазначене питання опрацьовується з Китайською компанією “SANVI”, яка входить до 5 світових виробників машин та гірничо-шахтного устаткування [145].

На території житомирської області за участю китайських інвесторів створено два підприємства у сферах деревообробки та фінансовій зокрема це: ТОВ “Виробниче підприємство ВАЛС” – виробництво дерев'яних будівельних конструкцій і солярних виробів; ТОВ “Юнайтед систем адміністрейшн” – діяльність у сфері бухгалтерського обліку та аудиту, консультування з питань оподаткування [146].

Івано-Франківська область також активно презентує свій економічний та інвестиційний потенціал. Так, у 2015 р., в українському домі у Пекіні відбулася презентація інвестиційних проектів області. Були представлені увазі такі напрями співпраці як створення індустріального парку, впровадження проекту замкнутого циклу виробництва у аграрному секторі, переробка та зберігання сільськогосподарської продукції й утилізація їх відходів, впровадження новітніх технологій з переробки фруктів і ягід, будівництво модульного міні заводу з переробки молока, туристична сфера та інші [147]. Тернопільською областю проводились переговори з представниками компанії “China Power Industrial Co Ltd” з метою обговорення перспектив залучення інвестицій в будівництво заводу з

утилізації відходів на території області. Китайським представникам передано для ознайомлення інвестиційні пропозиції щодо побудови сміттєпереробного заводу [148].

Для Хмельницької області важливим до реалізації є проекти у аграрній та туристичній сферах. Представниками області взято участь у обговоренні, підчас засідання української частини з питань підготовки до проведення третього засідання комісії зі співробітництва між урядом України та Урядом КНР, питання реалізації ініціативи уряду КНР із створення Економічного поясу Великого шовкового шляху [149].

Для Сумської області перспективними є проекти в науково-промисловій сфері. В рамках зустрічей, проведених керівництвом області із китайськими компаніями, китайська сторона поінформувала про зацікавленість у пошуку інвестиційних проектів на території України у сфері високих технологій, сільського господарства та військово-промислової сфери [152]. У Запорізьку область, в 2016 р., було залучено 1,1 млн. дол. США . На території області діють підприємства з китайськими інвестиціями: ТОВ «Графтрейд», ТОВ «Сіно-форт, ЛТД», ТОВ «Сонячні стандартні рішення», ТОВ «Смак «Будівельник», ТОВ «Хунсінь Україна» [153]. На території Чернівецької області діє три підприємства з китайськими інвестиціями у сфері сільського господарства, деревообробної промисловості, та оптової торгівлі [155].

З метою залучення іноземних інвестицій, технологій і передового досвіду; розширенню зв'язків між суб'єктами господарювання України та КНР у тому числі у рамках ініціативи Великий шовковий шлях підписано Меморандум про співробітництво між Дніпропетровською обласною державною адміністрацією та китайською торговою асоціацією [105].

З метою більш ґрунтовного дослідження питання щодо залучення китайських інвестицій до регіонів України було сформовано групу показників, що характеризують інвестиційну привабливість регіонів України, з подальшим звуженням масиву даних та формування кластерів, що дозволить згрупувати регіони України за певними ознаками інвестиційної привабливості та сформувати напрями

щодо подальшого підвищення інвестиційної привабливості не тільки країни взагалі, а й по кожному з кластерів.

В якості основних індикаторів (об'єктів) були обрані показники, у першу чергу, економіко-географічні: територія регіонів України, населення областей, показники розвитку сільськогосподарської продукції областей, індекси промислового виробництва, індекси обороту торгівлі в межах регіонів України; зовнішньоекономічні показники: обсяги прямих інвестицій залучених в економіку України у розрізі областей, обсяги прямих інвестицій з регіонів України в країни світу, торгівля послугами; а також безпосередньо індикатори українсько-китайської взаємодії а саме: обсяги експортно-імпортних операцій та залучення інвестицій в економіку України з КНР у розрізі областей. При відборі статистичних даних враховувались інтереси китайських інвесторів у здійсненні інвестиційної діяльності на території України. Кластеризація проведена відповідно до даних Державної служби статистики України за 2016 р.

Так проведений аналіз за 2016 рік дає змогу визначити чотири кластери які практично збігаються з географічним розміщенням регіонів [Додаток С].

Табл. 2.26

Склад кластерів

Кластер №1 <i>Високий рівень</i>	м. Київ
Кластер №2 <i>Середній рівень інвестиційної привабливості</i>	Вінницька, Полтавська, Київська, Львівська, Дніпропетровська, Харківська, Запорізька, Одеська, Кіровоградська, Миколаївська, Сумська, Чернігівська, Херсонська області
Кластер №2 <i>Середній рівень інвестиційної привабливості</i>	Волинська, Рівненська, Хмельницька, Житомирська, Івано-Франківська, Тернопільська, Черкаська, Закарпатська, Чернівецька області
Кластер №3 <i>Моногалузевий характер</i>	Донецька, Луганська області

Розроблено автором на основі [8,21,52,125,142]

Відповідно до побудованого дерева кластеризації, місто Київ виокремлено в одноосібний кластер. Це зумовлено в першу чергу найбільшою концентрацією досліджуваних показників, які характеризуються високими темпами розвитку, а також тим, що м. Київ представляю собою певний політичний, соціально-економічний, освітньо-науковий та транспортний центр.

Характерним для областей, що увійшли до другого кластеру є високий рівень виробництва сільськогосподарської продукції. Варто відзначити, що сільське господарство становить значний інтерес для китайських інвесторів. Це зумовлено бажанням Китаю, в першу чергу, забезпечити свою продовольчу безпеку. Китай зацікавлений в інвестуванні у галузь сільського господарства шляхом модернізації діючих та будівництва нових об'єктів на території України, а також у вирощуванні зернових їх переробки та будівництві логістичних комплексів. Лідерами виробництва с/г продукції стали: у зборі зернових — Полтавська та Вінницька області; у вирощенні соняшнику — Харківська, Дніпропетровська, Кіровоградська та Миколаївська області; у зборі овочевих культур — Херсонщина; з вирощення картоплі — Вінницька, Київська та Львівська області. Області, що увійшли до даного кластеру характеризуються також високими показниками промислової діяльності. Також для зазначених областей характерним є високий, у порівнянні з іншими регіонами, показники зовнішньоекономічної діяльності [175].

Кластер №3 включає, в основному області, із низькими показниками виробництва сільськогосподарської та промислової продукції, а також слабкою зовнішньоекономічною діяльністю. На практиці, зазначеним областям притаманний низький рівень залучення китайських інвестицій.

Кластер №4 поєднав Донецьку та Луганську області, що зумовлено в першу чергу найнижчими показниками економічного розвитку обумовлену з глибокою суспільно-політичною та економічною кризою (проведення АТО). Зазначені області також відрізняються промисловою спеціалізацією.

Аналіз території України через сформовані кластери надав можливість зробити наступні висновки:

- наявна значна диспропорція у областях України із залучення Китайських інвестицій;
- увага китайських інвесторів, в основному, приділена областям України із високими показниками промислового, сільськогосподарського розвитку, а також із досить високим рівнем зовнішньоекономічної діяльності;
- кластерний аналіз дозволив виявити геоекономічні простори із високим, середнім, низьким рівнем та моногалузовим характером інвестиційної привабливості для китайських інвестицій.

Варто відмітити, що наряду із начебто значною зацікавленістю китайських інвесторів здійснювати інвестування в Україні реальних домовленостей досягнутих під час переговорного процесу не так вже і багато. Зазначена ситуація зумовлена рядом причин. Так на думку деяких дослідників, сфери залучення китайських інвестицій до економіки України, причинами можуть бути такі фактори: недосконале законодавство у сфері захисту інвестицій; нестабільна економічна та політична ситуації; незначна інформованість китайських інвесторів про економічний та інвестиційний потенціал України. Важливим фактором на сьогоднішній день, що стримує потік іноземного капіталу є проведення АТО та анексія Криму [70].

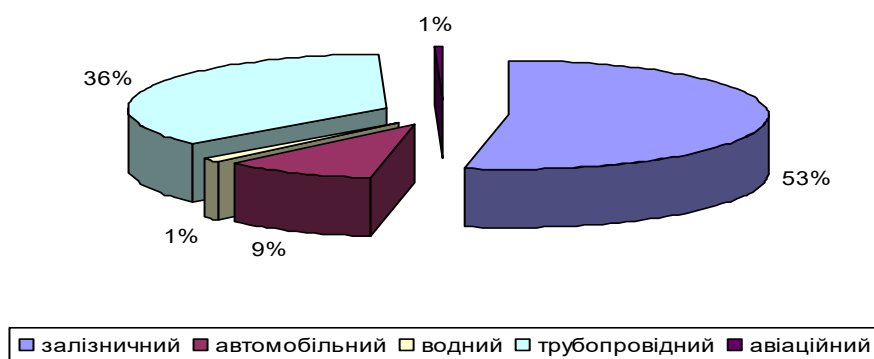
2.4. Співробітництво між Україною та Китайською Народною Республікою в рамках міжнародних транспортних коридорів та його географічний вираз.

Розвинута транспортна система є важливим фактором який впливає на соціально-економічний розвиток держави, підвищення її конкурентоспроможності, а також на її роль у системі міжнародної транспортної інфраструктури. Для України питання розвитку транспортної галузі у т. ч. міжнародного співробітництва є надзвичайно важливим в сьогоднішніх умовах. Україна має досить значний потенціал розвитку в якості транзитної держави, адже володіє всіма необхідними передумовами. Зокрема це – вигідне географічне положення, розташування на перетині найважливіших напрямів світової торгівлі між Європою та Азією, значна транспортна система яка представлена практично усіма видами наземного

(залізничний, автомобільний), водного (морський, річковий), повітряного (авіаційний, вертолітний) та трубопровідного (нафто-, газо-, аміакопроводи, транспортування хімічних речовин) видами транспорту [128].

Відповідно до даних Державної служби статистики України, за 2016 р., загальний вантажообіг транспорту України складає 323473,9 млн. т.км, частка окремих з них відображена у діаграмі.

Рис. 2.7. Обсяги вантажообороту за видами транспорту у 2016 році (у %)

Джерело: складено автором [29]. Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції.

Водночас, за рейтингами конкурентоздатності відображеному у звіті щодо глобальної конкурентоздатності, який представляє собою доповідь Всесвітнього економічного форуму Україна посідає 79 місце із 140 країн. Варто відмітити, що зазначена позиція була сформована на основі 12 показників розвитку у т. ч. показник конкурентоздатності транспортної інфраструктури. Зокрема, за індексом конкурентоздатності транспортної інфраструктури Україна посідає 91 місце у т. ч. за якістю доріг 132 позиція, якістю залізниць 28 позиція, якість портової інфраструктури 108 позиція, якість авіатранспортної інфраструктури 97 місце [192].

Ураховуючи наявні можливості розвитку транспортної інфраструктури та її реальний стан Урядом України здійснює важливі кроки у напрямку розвитку транспортного та транзитного потенціалу. Транспортною стратегією України на період до 2020 року яка затверджена Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 20 жовтня 2010 р. N 2174-р одним із пріоритетів розвитку транспортної політики

визначено питання інтеграції вітчизняної транспортної системи до Європейських та Міжнародних транспортних систем. Так, основними кроками у цьому напрямі визначено:

- забезпечення розвитку експорту транспортних послуг, ефективного використання транзитного потенціалу, підвищення конкурентоспроможності вітчизняного транспорту на міжнародному ринку транспортних послуг;
- приєднання і забезпечення виконання міжнародних транспортних конвенцій та угод;
- гармонізації вітчизняного законодавства з транспортним законодавством ЄС;
- розроблення та упровадження відповідно до міжнародних вимог технічних та технологічних регламентів і стандартів;
- уніфікації вимог до перевізників;
- забезпечення співробітництва з ЄС з метою розвитку міжнародних транспортних коридорів та осей, визначених Групою високого рівня Європейської Комісії;
- забезпечення розвитку співробітництва з Польщею, Білоруссю та іншими державами з питань організації контрейлерних перевезень;
- забезпечення експлуатаційної сумісності транспортних мереж України та сусідніх держав;
- забезпечення співпраці у використанні систем супутникової навігації у рамках Угоди про співробітництво щодо цивільної глобальної навігаційної супутникової системи (ГНСС) між Україною та Європейським співтовариством, його державами - членами;
- укладення двосторонніх угод про транспортне сполучення між Україною та державами - членами ЄС [132].

Китайська Народна Республіка за рейтингами конкурентоздатності відображеному у звіті щодо глобальної конкурентоздатності посідає 28 місце із 140 країн. За індексом конкурентоздатності транспортної інфраструктури Китай посідає 21 місце у т. ч. за якістю доріг 42 позиція (до першої трійки входять ОАЕ,

Нідерланди, Сінгапур), якістю залізниць 16 позиція (Японія, Швейцарія, Гонконг), якість портової інфраструктури 50 позиція (Нідерланди, Сінгапур, ОАЕ), якість авіатранспортної інфраструктури 51 місце (Сінгапур, ОАЕ, Гонконг) [192].

Провідну роль у економіці КНР відіграють такі види транспорту як: залізничний, автомобільний та морський. Довжина залізничних шляхів складає 86 000 км, що дає змогу Китаю займати 3 місце в світі за цим показником. Електрифіковані - 27 500 км. Залізнична мережа Китаю складається з 8 головних залізничних ліній та великої кількості другорядних [159]. Варто відмітити, що керівництво Китаю головний акцент робить саме на розвитку залізниці, адже тільки залізничний транспорт поєднує в собі такі чинники як: швидкість, якість та відносна дешевизна та забезпечує позитивний вплив на розвиток економіки, адже саме вантажні та пасажирські перевезення представляють собою основний дохід залізничних доріг. Відповідно до статистичних даних КНР будує більше двох тисяч кілометрів високошвидкісних залізничних ліній на рік. Рівень технологічного розвитку дорожньо-будівельних технологій Китаю дозволив забезпечувати швидкість поїздів на зазначених лініях у розмірі 310 км/год (потяги з літерою – G або «гаоте») та 250 км/год (потяги з літерою D або «дунче») [190]. Великої уваги заслуговує Цинхай-Тибетська залізниця довжиною 1150 кілометрів, яка була збудована протягом 5 років із затратами у розмірі 3,5 млрд. дол. США. Згідно з проектом на зазначеній залізниці було організовано 45 станцій, 38 – автоматичні (без обслуговування персоналу). Тибетська магістраль від Голмуду піднімалась з висоти 2800 метрів над рівнем моря до перевалу Танг-Ла 5072 метрів та спускалась до Лхасі 3642 метра. Тибетська магістраль встановила декілька рекордів залізничного будівництва, це – будівництво найвисокогірнішого залізничного тунелю у світі (Фенхошань) на висоті 4900 метрів над рівнем моря та станція Танг-Ла яка є найбільшою високогірною станцією в світі (5068 метрів) [190].

Варто відмітити, що Китай має досить амбітні плани у розвитку транспортної інфраструктури у т. ч. залізниці. Зокрема у 2011 році профільним Міністерством КНР було заявлено про наміри створення Азійської залізничної дороги, яка має на меті поєднати у єдину мережу залізничну інфраструктуру країн які останні десять

років представляють собою великими світовими виробниками товарів широкого вжитку, зокрема: Лаос, В'єтнам, Камбоджа, Таїланд, Малайзія, М'янма та Сінгапур. КНР планує придбати залізничні лінії цих країн з метою їх повної реконструкції та створення нових маршрутів (приблизна довжина зазначених доріг складатиме 40 тис. км.) [62,64]. У 2013 році проголошено програму «Економічного поясу Шовкового шляху» якою передбачено створення транспортних, енергетичних і торговельних коридорів між Китаєм і країнами Центральної та Південної Азії, Австралії, Європи, Африки та Америки [64]. Відповідно до цієї програми Китай планує інвестувати 4 трильйони доларів протягом 10 років у країни, які стануть учасниками проекту [165].

Автомобільний транспорт Китаю відіграє також одну із провідних ролей. Значна частина автомобільних доріг переходить на швидкісний режим – 200 км/год. [191]. Варто відмітити, що шість з 10 найбільших в світі портів знаходяться в КНР. До основних портів КНР відносяться: Шанхай – один із найбільш завантажених портів у світі, розташований між Північчю та Півднем Китаю та має прямий вихід до моря. Завантаженість порту складає 25 млн. контейнерів на рік. Гонконг – другий за розмірами порт, в середньому порт приймає 21 млн. контейнерів в рік. Шеньчжень – другий за розмірами порт на материк. Гуанчжоу – один із головних портів зовнішньоекономічної діяльності. Нінбо – морський порт, входить до четвірки глибоководних морських портів міжнародного значення. Циндао – знаходиться на Шаньдунському півострові та обробляє 10,2 млн. контейнери в рік. Тяньцзинь – один із найважливіших портів міжнародного значення, представляє собою міст між Азійською та Європейською частинами суші. Фучжоу – морський порт, основний зовнішньоекономічний порт провінції Фуцзянь. Далянь – морський порт, вважається воротами в регіон Дунбей – Внутрішня Монголія, та представляє собою вузол який з'єднує водяні перевезення північних, центральних та східних районів континентального Китаю. Циньхуандао – єдиний порт який знаходиться під контролем держави та із самим великим в світі вугільним потоком. Шаньтоу – єдиний морський вихід для річок Ханьцзян, Жунцзян и Ляньцзян. Веньчжоу –

морський порт забезпечує транспортне обслуговування провінції Чжецзян. Найбільшими аеропортами КНР є Пекін, Шанхай і Гуанчжоу [130].

У контексті опрацювання питання співробітництва України з Китайською Народною Республікою в рамках розвитку міжнародних транспортних коридорів необхідно розглянути питання наявного співробітництва України у цьому напрямку.

Участь України в програмі Євросоюзу TRACECA (Transport Corridor Europe-Caucasus-Asia). Програма TRACECA була створена у 1993 році та на сьогоднішній день працює у форматі Міжурядової Комісії до складу якої входять Азербайджан, Вірменія, Грузія, Казахстан, Киргизія, Таджикистан, Туркменістан, Узбекистан, Молдова, Монголія, Україна, Туреччина, Румунія, Болгарія и Іран. До складу країн-членів TRACECA не входять КНР та Російська Федерація [83,91]. TRACECA – це міжнародно-визнана програма, спрямована на розвиток економічних відносин, торгівлі та транспортного сполучення в регіоні Чорноморського басейну, Південного Кавказу і Центральної Азії. В вересні 1998 року у м. Баку в рамках Міжнародної конференції “TRACECA – Відновлення Історичного Шовкового Шляху” було підписано “Основний багатосторонній договір про міжнародний транспорт з питань розвитку коридору Європа-Кавказ-Азія” (далі - Договір) [91]. За інформацією Міністерства інфраструктури України відповідно до положень Договору у березні 2000 року було створено Міжурядову Комісію TRACECA (далі – Комісія TRACECA), до складу якої входять міністри транспорту країн-учасниць та Постійний Секретаріат офіс якого знаходиться у м. Баку. На засіданні Комісії TRACECA визначається Генеральний Секретар Постійного секретаріату. Також у кожній з країн – учасниць Договору були створені Національні Комісії та призначені Національні секретарі [91].

У 2007 році Кабінетом Міністрів України затверджено Постанову від 16 січня 2007 року № 22 “Про приєднання до Угоди про спільне фінансування Постійного Секретаріату Міжурядової комісії ТРАСЕКА між Урядами Сторін Основної багатосторонньої угоди про міжнародний транспорт щодо розвитку коридору Європа-Кавказ-Азія”. Під час 12-го щорічного засідання Комісії TRACECA в м. Одеса Україна перейняла Головування в комісії. За словами Міністра

інфраструктури України "Участь України в програмі ТРАСЕКА - один з основних шляхів реалізації державної політики в галузі транспорту" [136]. Необхідно відмітити, що в рамках спільного засідання Комісії TRASECA затверджено міжнародну стратегію розвитку міжнародного коридору Європа- Кавказ –Азія на період 2016-2026 роки. Підписано рішення про затвердження технічного документу: "Багатосторонній дозвіл ТРАСЕКА. Керівництво користувача" що матиме валив та створить умови для здійснення міжнародних автомобільних перевезень в регіонах Європи, Чорного моря, Кавказу, Каспійського моря та Азії, а також забезпечить сприяння у доступі до міжнародних транспортних ринків, підвищення конкурентоздатності транспорту у регіоні [83,91].

Міністерством інфраструктури здійснюються заходи спрямовані на забезпечені ратифікації Протоколу про внесення доповнень до основного Договору, а також щодо приєднання України до Угоди про розвиток мультимодальних перевезень. Зазначені дії на думку Мінінфраструктури України матиме вплив на:

1. утвердження політичної та економічної незалежності України шляхом забезпечення її альтернативними транспортними комунікаціями для розвитку торговельних зв'язків з країнами Європи та Азії;
2. подальшому розвитку регіонального співробітництва між Україною та країнами Кавказу та Середньої Азії – учасницями програми ТРАСЕКА та країнами ГУАМ;
3. зміцненню конкурентних позицій на світових ринках транспортних послуг;
4. залученню до реалізації програми ТРАСЕКА інвестицій міжнародних фінансових установ та приватних інвесторів;
5. зростанню доходів від міжнародних перевезень.

За інформацією опублікованою на офіційному сайті ТРАСЕКА Міжнародний транспортний коридор Європа-Кавказ-Азія (далі – МТК Європа-Кавказ-Азія) являє собою мультимодальний комплекс транспортної системи країн регіону робота якого направлена на розвиток торговельно-економічних відносин та транспортного сполучення між країнами та регіонами, що є вагомим внеском до відродження

одного із історичних маршрутів Великого Шовкового шляху. МТК Європа-Кавказ-Азія офіційно визнаний провідними організаціями як один із природних мостів який поєднує Європу та Азію. Початок коридору знаходиться в країнах Східної Європи (Болгарія, Румунія, Молдова, Україна), а також перетинає Туреччину. Потім маршрут направлений через Чорне море до портів Поті та Батумі, що знаходяться в Грузії, потім переходить до транспортної системи країн Південного Кавказу та Ісламської Республіки Іран використовуючи наземне сполучення з цим регіоном з Туреччини. З Азербайджану завдяки каспійським паромним переправам (Баку-Туркменбаши, Баку-Актау) МТК Європа-Кавказ-Азія виходить на залізничні мережі країн Центральної Азії, Туркменістану та Казахстану, транспорті мережі яких пов'язані з напрямками в Узбекистан, Киргизстан, Таджикистан та досягають кордонів з Китаєм та Афганістаном, тоді як з Іраном країни Центральної Азії мають як сухопутне так і морське сполучення [83].

По території України Коридор ТРАСЕСА проходить по таким напрямкам:

Автомобільний маршрут: Одеса/Іллічівськ – Умань – Вінниця – Хмельницький – Тернопіль – Львів – Ковель – Ягодин/Дорогуйск (Польща).

Залізничний маршрут: Одеса/Іллічівськ – Роздільна – Слобідка – Вапнярка – Жмеринка – Вінниця – Казятин – Шепетівка – Рівне – Ковель – Ягодин/Дорогуйск (Польща) [83].

Як зазначає Волович О. [7]: «Наприкінці 2012 року був розроблений залізничний транспортний коридор Європа-Кавказ-Азія по маршруту з китайського Урумчі через казахстанський Достик до порту Актау на Каспійському морі, звідти на поромі до азербайджанського порту Алят і далі залізницею через територію Азербайджану до грузинського порту Батумі, далі на поромі до Стамбулу»». Автором відзначається, що участь Китаю в програмі ТРАСЕСА наддала поштовху розвитку Транскаспійського маршруту, через запуск, у серпні 2015 року, першого китайського контейнерного потягу по вищевказаному маршруту, який ще отримав назву Silk wind [7].

У світлі проголошеної урядом КНР Ініціативи “Один пояс, один шлях” особливої актуальності набуває питання співпраці між Україною та КНР з розвитку

міжнародних транспортних коридорів (МТК). Ця Ініціатива Китаю, яка по суті є його державною стратегією, включає проекти “Економічного поясу Шовкового шляху” та “Морського шляху 21 століття” [62]. Змістом цієї китайської Ініціативи є розвиток транспортно-логістичного обслуговування та використання ресурсів територій, що прилягають до транспортних комунікацій. Отже, ця Ініціатива передбачає створення на базі міжнародних транспортних коридорів комплексної багатогалузевої інфраструктури, а саме – господарського поясу, що формується на базі транспортної артерії та використовує для цього можливості (ресурси) території двох видів: 1. Розвиток галузей та підгалузей, які тяжіють до основних видів транспорту міжнародного транспортного коридору – залізничного, автомобільного, морського тощо, що задіяні у створенні транспортного коридору, і відповідного економічного поясу. У географічному розумінні – це ті підгалузі (в основному це – сервісна активність з обслуговування головного виду транспорту МТК – логістика, ремонт рухомого складу, навчальні центри), які територіально тяжіють до транспортної мережі, а особливо – до її транспортних центрів та вузлів. 2. Розвиток галузей, які використовують ресурсні можливості території, що прилягає до транспортних шляхів. До таких видів ресурсів можна віднести мінерально-сировинні, сільськогосподарські, а до галузей – добувну та агропереробну промисловість тощо. Передбачається створення інтегрованого багатогалузевого ланцюга ресурсного та енергетичного співробітництва Китаю із зацікавленими державами.

Географічно, згідно з Ініціативою “Один пояс, один шлях”, передбачається транспортно та економічно з’єднати Китай з країнами Європи, Азії та Африки за такими напрямками як: а) Китай – Європа через Центральну Азію (за участю України); б) Китай – Близький Схід; в) Китай – Південно – Східна Азія; г) Китай – Південна Азія. Проект “Морський шлях 21 століття” зосереджує увагу на використанні китайських морських портів для зв’язків КНР з Європою та південною частиною Тихого океану через Південно-Китайське море. Ініціатива базується на використанні міжнародних транспортних коридорів та ключових портів Китаю та країн партнерів для створення мережі міжнародних економічних коридорів у якості

нових “мостів” з метою подальшого зміцнення співпраці [62]. Долучення України до Ініціативи сприятиме залученню інвестицій в транспортно-логістичні та інші проекти, що в подальшому матиме безпосередній вплив на зміцнення Україною позицій в якості транзитної держави, та загалом сприятиме всебічному розвитку українсько-китайського співробітництва, у т.ч. в регіональному аспекті.

Загалом ця ініціатива прагне створити єдину систему інфраструктурних та торговельних шляхів у Євразії, що об’єднає східну та західну частини континенту В рамках «Нового шовкового шляху» існує потенційна готовність китайських банків інвестувати в інфраструктурні об’єкти України [62]

Дана ініціатива включена до 13-го п’ятирічного плану на 2016-2020 рр. та включатиме в себе розвиток співробітництва за такими напрямками як: науково-технічна, аграрна, туристична, інформаційна, торгово-економічна, транспортна та енергетична сфери з подальшим створенням зони вільної торгівлі між Китаєм та Центральною Азією а також Китаєм та країнами Східної та Центральної Європи. [186].

Ініціатива охоплюватиме більш ніж 60 країн світу, поширюватиметься на мережу залізниць, автомобільних доріг, трубопроводів та логістичних зон з Китаю до Європи, покриваючи при цьому потенційний ринок який включає в себе більше половину населення, 75% енергетичних ресурсів, і 40; ВВП світу [139,64]. За словами члена Постійного Комітету Політбюро і секретаріату ЦК КПК Лю Юньшанем КНР планує інвестувати у країни які приєднуються до ініціативи "Один пояс - один шлях" 4 трильйони доларів протягом 10 років. Інвестиції будуть спрямовані на створення транспортних коридорів, логістичних центрів, інфраструктурних об’єктів і культурних проектів [165].

У рамках форуму «Один пояс, один шлях», що проходив у Пекіні Голова КНР Сі Цзіньпін у вітальному посланні, адресованому учасникам форуму, наголосив на тому, що Китай зацікавлений у просуванні багатосторонньої співпраці, а також у подальшому розвитку торговельно-економічних зв’язків в дусі Шовкового шляху. Він закликав країни об’єднати зусилля для пошуку нової моделі співробітництва в різних областях. Інвестиції в проект «Один пояс, один шлях» нині перевищили 1,4

млрд дол, створено 60 тисяч нових робочих місць і вже укладені угоди про співпрацю з понад 30 країнами [160]. Зокрема Угоди про співпрацю підписано з такими країнами як: Росія, Узбекистан, Польща, Сербія, Німеччина, Лаос, Шрі-Ланка, Швеція, Іран, Єгипет, Саудівська-Аравія тощо. В зазначених Угодах Сторонами були підтверджені наміри по підтриманню проектів “Економічного поясу Шовкового шляху” та “Морського шляху 21 століття” [62].

Варто відмітити, що маршрути які з'єднуюватимуть КНР з Європою досі розробляються. Попередньо, на західному напрямку заплановано три варіанти маршруту: Казахстан-Азербайджан-Грузія і далі поромами по Чорному морю — до Стамбула, Варни, Констанци і Одеси; на південь від Каспію через Киргизію, Узбекистан, Туркменістан, Іран і Туреччину; через Казахстан, по території Росії до Москви і Санкт-Петербурга [62].

Питання участі України в зазначеній ініціативі, у напрямку розвитку транспортної інфраструктури, відповідатиме її інтересам які зазначені у т.ч. в транспортній стратегії України на період до 2020 року. Зокрема Міністерство інфраструктури України разом із ПАТ “Укрзалізниця” проводить ціле направлену роботу, щодо організації інтермодальних транспортно-логістичних схем доставки вантажів в напрямку Китай-Європа і зворотно в обхід території Росії [132].

У напрямку участі Україною були здійснені наступні кроки: створено координаційний комітет (20.02.2014) з розвитку Транскаспійського міжнародного транспортного маршруту до складу якого увійшли такі компанії: ЗАТ “Азербайджанські залізниці”, АТ “Грузинська залізниця”, ТОВ “Батумський морський порт”, АТ “Національна компанія Казахстан темір жоли”, ЗАТ “Азербайджанське Каспійське морське пароплавство”, Бакинський міжнародний морський торговельний порт, АТ “Національна компанія Актауський міжнародний морський торговий порт”, “Турецька державна залізниця” та компанія “Minsheng Logistics Co., Ltd”. 17 травня 2016 року Україна приєдналася до складу Координаційного комітету та стала повноправним учасником Транскаспійського міжнародного транспортного маршруту (ТМТМ) [132,7].

На сьогоднішній день, Україна вже здійснила спробу долучилась до ініціативи «Один пояс, один шлях», зокрема шляхом запуску вантажного експериментального потягу направлено до КНР. Варто відмітити, що зазначений потяг був направлений по Транскаспійському маршруту «Шовкового шляху» в обхід Росії [7].

В рамках нещодавно проведеної Першої наради Міністрів транспорту 16 країн Центральної та Східної Європи і Китаю в форматі “16 + 1” китайською стороною було зроблено акцент на трьох напрямках співпраці у рамках ініціативи:

1. сприяти приєднанню економічного коридору з пан’європейською мережею транспорту та центральними транспортними коридорами в Європі, здійснювати заходи із сприяння у будівництві інфраструктурних об’єктів у тому числі реконструкції головних портів у Чорному, Адріатичному та Балтійському морях з метою підвищення продуктивності і співпраці з портовими зонами;

2. сприяти інтеграції правил транспорту та шляхів сполучення і порядку в перетині вантажів через кордон в Китаї і країнах Центральної та Східної Європи з метою лібералізації транспорту;

3. поглиблено просувати розвиток логістики та обмін інформацією в галузі логістики між Китаєм і країнами Центральної та Східної Європи, а також прискорювати створення інформаційної платформи громадського обслуговування в сфері логістики [129].

Українсько-китайська співпраця з розвитку міжнародних транспортних коридорів має значну перспективу та велику актуальність в світлі проголошеної урядом КНР у 2013 р. Ініціативи “Один пояс, один шлях” – геоекономічної та геологістичної стратегії співробітництва КНР з країнами-партнерами. Долучення України до Ініціативи матиме позитивний вплив на: а) розвиток української транспортно-логістичної інфраструктури; б) подальше залучення України до євразійської та світової транспортно-логістичної системи; в) збільшення притоку китайських інвестицій в інфраструктурні проекти в Україні; г) зміцнення позицій України в якості транзитної країни у євразійських транспортних коридорах тощо.

2.5. Співробітництво між Україною та КНР у сфері науки та техніки, географічний аспект

Розвиток світового господарства створює умови при яких набувають значення винайдення найоптимальнішого механізму задля підтримки конкурентоздатності економіки держави. Будь-яка країна, зацікавлено у збільшенні економічного зростання держави, підвищення соціальних стандартів, добробуту населення, підвищення глобальної конкурентоздатності провідних галузей економіки. У зв'язку із чим виникає необхідність підтримувати на належному рівні науковий та інноваційний потенціал. Одним із реалій сьогодення являється той факт, що рівень розвитку науково-технічної сфери складає основу стійкого економічного зростання.

З метою проведення аналізу стану українсько-китайського співробітництва в сфері науки та техніки, необхідно охарактеризувати стан науково-технічного потенціалу, умов стимулювання розвитку науково-технічної сфери, державної підтримки розвитку в Україні та КНР окремо. На сучасному етапі позиція Китайського Уряду щодо розвитку науково-технічної сфери спирається на думку про те, що продовження проведення реформ у науково-технічній сфері, сприяння співробітництву науки та техніки з економікою є одними із найголовніших факторів забезпечення стабільного економічного зростання з огляду на те, що в глобальному масштабі створюється нова науково-технічна революція, передусім в таких сферах як інформація, енергетика, нові матеріали, біологія тощо [186].

Ще на початку 1970-х років Ден Сяопін наголошував на тому, що забезпечення розвитку науки і техніки є основою всього процесу модернізації. З початку проведення Урядом КНР реформ відкритості було винайдено та встановлено основний напрям та стратегічні цілі розвитку науки та техніки. Зокрема основним напрямом розвитку науки та техніки підтримується теза про те, що економічне зростання будь-якої держави залежить від рівня розвитку науки та техніки. Стратегічними цілями визначено:

- підвищення науково-технічної бази країни;

- підвищення впливу науково-технічної сфери на соціально-економічний розвиток;
- створення нової системи науки та техніки [28,186].

Задля досягнення зазначених цілей, що в кінцевому випадку повинно відповідати поставленій меті (основний напрямок розвитку) китайським Урядом здійснювалось низка заходів. Зокрема, у період з 1977-1985 рр. реалізується Всекитайська програма розвитку науки та техніки, а також План основних науково-технічних завдань. З 1978 року було проголошено відкритість в сфері науки та техніки, що сприяло встановленню науково-технічного співробітництва більш ніж сотнею країн світу та підписанню ряду міжурядових договорів про співробітництво. У період з 1981 по 1985 роки в розвиток науки та техніки залучалось більше 3 млрд. юаней, збільшувалась кількість науково-дослідного персоналу, загалом реалізовувався План науково-технічного розвитку країни. Задля реалізації стратегії розвитку науки та техніки Урядом Китайської Народної Республіки були розроблені державні плани та програми розвитку з яких необхідно виокремити наступні: Програма “Іскра” має на меті впровадження науково-технічних досягнень в сільськогосподарській галузі. За певний період часу, зазначена програма сприяла розвитку сільського господарства, сприяла підвищенню технічному та культурному рівню сільського населення. Державний план пріоритетного впровадження науково-технічних досягнень (1990 рік). Метою зазначеного плану є створення сприятливих умов для впровадження нових досягнень. Програма “863” (1986 рік) – основною метою є розвиток високих технологій, спрямована на модернізацію галузей, що забезпечують економічну конкурентоспроможність і національну безпеку Китаю в довгостроковому періоді. Пріоритетними галузями було визначено розробка біо-та інформаційних технологій, виробництво нових матеріалів, лазерні розробки, космічна промисловість, енергетика. В рамках даної програми підтримуються як цивільні, так і військові розробки. Програма “Факел” (1988 рік) – програма освоєння технологій індустрії високих і новітніх технологій. В якості пріоритетних напрямів розвитку наукомістких галузей визначала мікроелектроніку та

інформатизацію, аерокосмічну промисловість, генну інженерію, біотехнології, нові енергозберігаючі технології тощо [88].

Не менш важливим у розвитку науки та техніки варто відмітити ініціювання створення, ЦК КПК в середині 1979 року, вільних економічних зон (ВЕЗ). ВЕЗ повинні були стати механізмом проведення відкритої зовнішньоекономічної політики розрахованої на активний розвиток в т. ч. науково-технічного співробітництва. Урядом прийнято ряд заходів пов'язаних із функціонуванням зазначених територій, зокрема прийнято закони, що регулюють питання податків, передання технологій, трудових відносин тощо. Також одним із елементів підтримки науково-технічної діяльності необхідно відмітити, відкриття зон економічного та технічного розвитку (ЗЕТР), які були створенні на території приморських міст. Основною метою діяльності ЗЕТР, на відмінно від вільних економічних зон, було стимулювання науково-технічного прогресу, розвиток сучасної наукомісткої промисловості, розвиток науково-технічного обміну. З 1990 року Китай продовжує забезпечувати стратегію підвищення економічного зростання країни, шляхом забезпечення розвитку науки та освіти [88].

Одним із основних інструментів реалізації стратегії було створення технопарків, які в Китаї називаються зонами розвитку нової та високої технології. Прискоренню розвитку зазначених технопарків сприяла програма “Факел”. Діяльність технопарків в КНР має свою специфіку, зокрема це території які є у більшості випадків закритими для іноземної участі з урахування того, що на їх території проводяться дослідження в таких сферах як: інформацій технології, енергетика, космос тощо [88].

Проте, керівництво держави також створювало технопарки за участі іноземних держав. Поряд із зазначеними заходами Урядом КНР створювалась відповідна нормативно-правова база науково-технічної діяльності, удосконалювалась система матеріального стимулювання праці, здійснювались заходи із заохочення створення малих та середніх науково-технічних підприємств. Забезпечується фінансування досліджень в сферах біотехнологій, медицини, енергетики, сільського господарств тощо. Зазначені програми входять в План

розвитку науки та техніки на період 2006-2020 рр. Метою Плану є створення та укріплення інноваційної системи шляхом зменшення залежності від іноземних технологій, впровадження результатів науково-технічної діяльності в економіку. В задекларованому п'ятирічному плані розвитку метою науково-технічного розвитку є: укріплення науково-технічної конкурентоздатності та міжнародного впливу КНР, досягнення пріоритетних наукових дослідженнях, підвищення комплексного інноваційного потенціалу тощо [88, 188,186].

Отже, Китай з початку проведення реформ створив досить успішно здійснює політику розвитку науково-технічної сфери задля отримання можливості подальшого позиціонування себе як країни, що складає гідну конкуренцію провідним науково-технічним державам. Що стосується розвитку науково-технічної сфери в Україні то тут в першу чергу необхідно відмітити, що Україна належить до країн з розвинутою науково-технічною сферою, в якій за часів соціалістичного розвитку створено потужно науково-технічну базу.

Науково-технічна діяльність в Україні законодавчо спирається на такі нормативно-правові акти як: Закон України “Про наукову і науково-технічну діяльність”, Закон України “Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки”, Закон України “Про основи державної політики у сфері науки і науково-технічної діяльності ”, Закон України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків», Розпорядження Кабінету Міністрів України “Про затвердження Плану заходів із залучення молодих учених до роботи в наукових установах та вищих навчальних закладах” [116,115,130].

На території України відповідно до Закону України "Про спеціальний режим інноваційної діяльності технопарків" нараховується шістнадцять технопарків, з яких дійсно діючих є вісім [115]. В рамках технопарків створюються нові робочі місця, виконуються ряд проектів, реалізується інноваційна продукція тощо. Міжнародне науково-технічне співробітництво України з іноземними державами здійснюється на основі відповідних договорів. Державна політика в галузі міжнародного науково-технічного співробітництва виконує такі цілі як: перехід України на інноваційний шлях розвитку; участь України в глобальних інтеграційних процесах в сфері науки

та технологій; підвищення рівня конкурентоздатності вітчизняної науки та техніки; розвиток нових форм міжнародного співробітництва [115].

Україна володіє достатнім науковим потенціалом зокрема, Україна входить до вісімки країн світу які мають можливість забезпечити цикл проектування і виробництва космічної техніки, до п'ятірки світових країн, що мають можливість забезпечити повний цикл виробництва броньованих машин, а також входить у десятку найбільших суднобудівних країн світу. Також Україна входить до першої десятки країн Європи за кількістю інтернет-користувачів, створено національну GRID-інфраструктуру, яка інтегрована з європейською і активно працює над вирішенням надскладних задач сучасної фізики, хімії та біології. Варто відмітити, що вітчизняні вчені приймали участь створенні найбільшого у світі прискорювача елементарних часток - Великого Адронного Коллайдеру і наразі продовжують брати активну участь у наукових дослідженнях у цьому напрямі [130].

Задля економічного зростання шляхом розвитку науково-технічної сфери у 2015 році прийнято зміни до Закону України “ Про наукову та науково-технічну діяльність ” відповідно до якого визначено правові, організаційні та фінансові засади функціонування і розвитку у сфері наукової і науково-технічної діяльності, створено умови для провадження наукової і науково-технічної діяльності, задоволення потреб суспільства і держави у технологічному розвитку шляхом взаємодії освіти, науки, бізнесу та влади [116].

За даними Державної служби статистики України, у 2016 р. кількість організацій, що здійснювали наукову і науково-технічну діяльність, становила 978 одиниць. Найбільша кількість наукових установ належить до галузевого сектору (480 установ, що становить 49,1% від загальної кількості) та академічного сектору (303 установ, що становить 31,0% від загальної кількості) [90].

Міжнародне науково-технічне співробітництво для України сприяє покращенню науково-технічної сфери, надає можливість не тільки використовувати світові досягнення але й активно брати участь у їх створенні. На сьогоднішній день обмін науково-технічними досягненнями та досвідом є невід'ємною частиною міжнародних відносин, джерелом національного розвитку. Науково-технічне

співробітництво здійснюється Україною в різноманітних напрямках для яких притаманне як пріоритетність та і перспективність. У сфері науки і науково-технічної діяльності міжнародна діяльність здійснюється відповідно до чинних міжнародних Угод [105,27].

У 2015 р. китайський уряд проголосив нову Ініціативу “Вироблено в Китаї - 2025” по суті вона є планом всебічного оновлення китайської промисловості, спрямованому на підвищення світової конкурентоспроможності Китаю у таких десяти галузях як: 1) інформаційні технології; 2) робототехніка; 3) аерокосмічне та авіаційне обладнання; 4) морське обладнання; 5) сучасне залізничне транспортне обладнання; 6) автомобілі та обладнання нового покоління; 7) енергетичне обладнання; 8) сільськогосподарська техніка; 9) нові матеріали; 10) фармацевтика. У світлі зазначено ініціативи Україна та КНР потенційно мають можливості до поглиблення двостороннього співробітництва в сфері науки і техніки, адже Україна володіє чималим науковим потенціалом [9].

Розвиток науково-технічного співробітництва між Україною та КНР нині вважається однією із важливих ланок всього спектру двосторонньої взаємодії, адже зазначене співробітництво не лише активізує українсько-китайське співробітництво, але й має вплив на розвиток їх економік в цілому. Досліджуючи стан науково-технічного співробітництва між Україною та КНР, необхідно звернути увагу на правове поле, що регулює діяльності у зазначеній сфері. З часів незалежності нашої держави між Україною та КНР, основоположними документами покликаними на встановлення довгострокового співробітництва у науково-технічній сфері, були: «Угода про наукове співробітництво між НАНУ та АН КНР», «Підкомісії з питань науково-технічного співробітництва в рамках Комісії зі співробітництва між Урядом України та Урядом КНР», «Декларація про подальше зміцнення торговельно-економічного та науково-технічного співробітництва» тощо [102,106].

З поміж ряду договорів на урядовому та міжвідомчому рівні можна виділити «Угоду між Урядом України та Урядом Китайської Народної Республіки про науково-технічне співробітництво» від 27 квітня 1992 року , яка була однією з

перших та є однією з основних Угод яка регулює двосторонні відносини у зазначеній сфері [102,170].

Відповідно до положень зазначеної Угоди між Україною та КНР у сфері науково-технічного співробітництва передбачаються такі форми співпраці як:

1. Здійснення спільних досліджень і розробок, а також забезпечення обміну результатами досліджень і розробок за взаємним інтересом.
2. Обмін науково-технічною інформацією та документацією, зразками виробів і матеріалів, а також обмін «ноу-хау» і ліцензіями на компенсаційній основі.
3. Організація науково-технічних семінарів, симпозіумів і наукових конференцій.
4. Обмін науковими і технічними делегаціями, окремими вченими і фахівцями, підготовка і стажування наукових кадрів.
5. Інші взаємно погоджені форми науково-технічного співробітництва [170].

Однією із спільних платформ, що забезпечує співпрацю між державами у сфері науки та техніки є Цзинаньський парк високотехнологічного співробітництва України та Китайської Народної Республіки (далі – українсько-китайський технопарк), офіційне відкриття якого відбулося у листопаді 2002 року під час візиту Президента України до КНР. Українсько-китайський технопарк – це індустріальний парк українсько-китайського міжурядового науково-технічного та економічного співробітництва, що служить важливою платформою та носієм спільної науково-технічної та економічної роботи між Україною і КНР, а також відіграє роль інкубатора українсько-китайських науково-технічних розробок і бази для розвитку високотехнологічного господарства. Основною метою діяльності цієї структури є формування ефективного механізму для налагодження взаємовигідного трансферу високих технологій, спільної розробки науково-технічних проектів та їх впровадження у виробництво; створення спільних підприємств з реалізації наукоємної і високотехнологічної продукції [106].

Основною роботою українсько-китайського технопарку є: забезпечення відповідних умов які б сприяли створенню та розвитку спільних українсько-китайських підприємств; забезпечення координації науково-технічних проектів, що

мають державне значення та сприяння у проведенні розробок спільних українсько-китайських проектів; створення високотехнологічного банку ідей та розробок, на базі висококваліфікованої українсько-китайської науково-технічної діяльності та отримання науково-технічних розробок, що містять інтелектуальну власність; забезпечення надання консультаційних послуг підприємствам з питань інвестування та кредитування територіально розташованих в межах Технопарку [106].

Координатором діяльності, що здійснюється в рамках українсько-китайського технопарку з української сторони визначено - Київський державний центр науково-технічної і економічної інформації (наказ Міністерства освіти і науки України від 19.02.2003 № 87).

Функціями координатору з української сторони є: забезпечення проведення заходів (виставки, семінари, круглий-стіл тощо) для інформування наукових та зацікавлених кіл з питань роботи українсько-китайського технопарку; обрання науково-технічних проектів для спільної реалізації; забезпечення обміном між країнами спеціалістами. Загалом українсько-китайське співробітництво у науково-технічній сфері, що здійснюється в рамках роботи спільного технопарку, має позитивну тенденцію розвитку та широке коло перспектив. Зазначене підтверджується також низкою вже укладених двосторонніх документів (протоколів, меморандумів, договорів) між представниками наукових кіл з питань спільної реалізації проектів [106].

Спільні розробки здійснювались за участі таких організацій та підприємств України, як: Тернопільський технічний університет (випробування нових джерел живлення); Одеський державний університет (освітня сфера); ДП "Завод ім. Малишева", м. Харків; Інститут хімії поверхні НАНУ, м. Київ; фірма "Агропромтех", м. Херсон тощо. Одним із перспективних напрямів у зазначеній сфері може бути залучення «Наукового парку Київського національного університету імені Тараса Шевченка» до участі у роботі Цзинаньського парку високотехнологічного співробітництва [106].

Загалом, з метою забезпечення координації науково-технічного співробітництва між Україною та КНР нині створені відповідні механізми на

міжурядовому та міжвідомчому рівнях, робота яких покликана здійснювати моніторинг стану виконання вже існуючих домовленостей, пошуку нових варіантів розвитку та загалом сприяти ефективному співробітництву в науково-технічній сфері. Зазначені питання розглядаються у ході роботи Комісії зі співробітництва між Урядом України та Урядом Китайської Народної Республіки, Підкомісій з питань науково-технічного співробітництва та у сфері дослідження і використання космічного простору в мирних цілях, у сфері освіти [106,130].

В рамках роботи Підкомісії з питань науково-технічного співробітництва визначено пріоритетні напрями співробітництва у галузі НТС зокрема це: енергоефективність, авіабудування, суднобудування, раціональне природокористування, розвиток аерокосмічних, інформаційних та комунікаційних технологій, а також підготовку і стажування аспірантів та молодих вчених. Під час другого засідання Підкомісії, яке пройшло 23 червня 2016 року у м. Києві було затверджено перелік спільних проектів для включення до Програми співпраці між Україною та КНР на 2017-2018 рр. [106,130,28]. За результатами проведення Українсько-китайської Підкомісії у сфері дослідження і використання космічного простору в мирних цілях (третє засідання було проведено 7 квітня 2016 р) парафоровано четверту Програму співробітництва в космічній галузі на 2016-2020 роки, до якої увійшли понад 70 перспективних напрямків співпраці [106,130,].

Питанням присвяченим розвитку науково-технічного співробітництва приділяється значна увага під час здійснення спільних двосторонніх візитів на високому та найвищому рівнях. Зокрема, в ході візиту Президента України до КНР (вересень 2010 року) було підписано спільну заяву Президента України та Голови КНР Ху Цзіньтао, в якій зазначається: «Сторони надають великого значення співпраці в науково-технічній та інноваційній сферах, ретельно спланують ключові сфери та пріоритетні напрямки співробітництва, активізують спільні дослідження в базових та високотехнологічних галузях, активно стимулюватимуть промислове освоєння результатів наукових досліджень». В 2016 році представниками країн приймається участь у спільних заходах, що проводяться на території КНР та України. Зокрема у 2016 році керівники провідних українських вузів взяли участь у

Першому міжнародному освітньому форумі з інноваційного розвитку. В рамках форуму було створено Міжнародний освітній альянс з інновацій та розвитку, що представляє собою об'єднану платформу для 66 університетів та 40 компаній з України, Китаю, Польщі, Франції, Італії, Південної Кореї та інших країн, що має на меті надання освітніх послуг, проведення спільних наукових розробок, їх комерціалізація і просування на міжнародні ринки. У червні 2016 року в м. Харбін створено «Китайсько-український центр науково-технічного співробітництва», який являє собою платформу для наукового співробітництва за окремими напрямками, зокрема в сфері електрозварювання [162,130].

Отже пріоритетними напрямками НТС є: енергетика та енергоефективність, авіабудування, суднобудування, раціональне природокористування, розвиток аерокосмічних, інформаційних та комунікаційних технологій, а також підготовку та стажування аспірантів і молодих вчених. У цілому вищевказані напрями співпадають з ще однією сучасною Державною Ініціативою КНР – “Made in China 2025”, тобто плану всебічного оновлення китайської промисловості, спрямованому на підвищення світової конкурентоспроможності Китаю у таких десяти галузях як: 1) інформаційні технології; 2) робототехніка; 3) аерокосмічне та авіаційне обладнання; 4) морське обладнання; 5) сучасне залізничне транспортне обладнання; 6) автомобілі та обладнання нового покоління; 7) енергетичне обладнання; 8) сільськогосподарська техніка; 9) нові матеріали; 10) фармацевтика.

Підсумовуючи вище викладене, можна зробити висновок, що нині існує значні перспективи у розвитку та активізації українсько-китайського співробітництва у науково-технічній сфері. Проте, наразі потенційні можливості не використовуються у повній мірі. Водночас, враховуючі зацікавленість держав в активізації та поглибленні співробітництва у зазначеному напрямку, Україна та Китай мають всі можливості для забезпечення подальшого нарощування взаємовигідного співробітництва.

2.6. Співробітництво між Україною та Китайською Народною Республікою в сфері туризму, географічний аспект.

Сьогодні туризм є однією з провідних галузей світового господарства, що динамічно розвивається. Туризм відіграє дуже важливу роль в сучасному суспільстві, виконує низку важливих функцій. Загалом туристичний бізнес сьогодні це не лише джерело прибутку бізнес структур але й держави. Зокрема, за інформацією World Tourism Organization (UNWTO) у 2016 році зберігається тенденція до становлення туризму в якості одного із найбільше зростаючого та найбільшого сектору світової економіки. Туризм одна із головних категорій у сфері міжнародної торгівлі послугами. Так прогнозується, що туристичні відвідування зростатимуть на 3,3% з 2010 по 2030 рр. [15].

Відповідно до прогнозів Всесвітньої туристичної організації Китай буде однією із найбільших країн за показником в'їзного туризму. З огляду на зазначене, а також беручи до уваги зростаючу роль Азійсько-Тихоокеанський регіону, зокрема Китаю в туристичній діяльності, перспективним вважається опрацювання питання активізації співробітництва між Україною та КНР в сфері туризму [15].

Таблиця 2.27

Динаміка туристичних відвідувань за регіонами світу (2010-2015 рр. млн. дол. США)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2014/2015 (%)
Світ	952	996	1035	1087	1134	1186	4,6
Європа	487,6	517,5	534,8	581,8	580,2	607,7	4,7
Азія та Тихоокеанський регіон	205,1	218,1	232,9	249,8	264,3	279,2	5,6
Америка	150,3	156,3	162,1	167,5	181,9	192,6	5,9
Африка	49,8	49,2	52,3	54,4	55,3	53,5	-3,3

Джерело: розроблено автором за даними UNWTO [15]

За даними Всесвітньої туристичної організації у 2015 році кількість міжнародних туристичних відвідувань збільшилось на 4,6% та складає 1186 млн. по всьому світу. Кількість туристичних відвідувань до Європи зросла на 4,7% та склала

607,7 млн. Азія та Тихоокеанський регіон обсяги зросли на 5,6% та склали 279,2 млн.

В останні роки Китайська Народна Республіка, завдяки своєму географічному положенню, великому культурному надбанню, виступає не лише одним з провідних лідерів світу в політичному та економічному сенсі але й стає одним із основних гравців на туристичному ринку. Відповідно до звіту World Tourism Organization у 2015 році в рейтингу TOP 10 країн, за показником відвідувань, Китай посів четверту позицію, після Франції, США, Іспанії. Водночас, за показником фінансових надходжень від міжнародного туризму, Китай посів друге місце після США [15].

Розвиток туризму в КНР можна поділити на декілька етапів. Початок 50-х років характеризується відкриттям міжнародного бюро мандрівок (1954 рік) з 14 філіалами, у таких містах як Пекін, Шанхай, Гуанчжоу та інш. У 1964 році створено Державне управління у справах туризму яке на сьогоднішній день є органом державної влади до компетенції якого входять питання пов'язані із плануванням та координуванням розвитком індустрії туризму, підготовкою політики розвитку туризму, створенням та реалізацією стратегії розвитку ринку для вітчизняного туризму, в'їзного та виїзного туризму, розвитком та охороною туристичних ресурсів тощо. Крім того зазначена організація має 18 представництв за кордоном основною метою діяльності яких є популяризація китайського туризму та залучення іноземних туристів до КНР [160]. 1978 рік – початок проведення реформ, які сприяли збільшенню притоку іноземних туристів, а також залученню іноземної валюти від туристичної діяльності. В зазначений період основними видами та формами туризму були ознайомчі мандрівки, зазвичай туристи розглядали пейзажі та пам'ятки. Деякими авторами відмічається, що середина 80-х років являє собою другою хвилею швидкого розвитку туризму в КНР, темпи росту якого значно знизились до кінця десятиріччя, що було зумовлено низкою факторів, одними з яких є недостатній розвиток інфраструктури [160]. У 80-х роках в Китаї було створено спеціальні туристичні інститути та факультети у вже існуючих вищих навчальних закладах, професійні класи по спеціальності “туризм” при середніх школах, з середини 80-х

почали присвоювати вченні ступені магістра по туризму. Організовувались відповідні курси підвищення кваліфікації [160]. Сьогодні Китай представляє собою одну з найпривабливіших країн світу для міжнародного туризму. За кількістю об'єктів, внесених до Списку світової культурної спадщини ЮНЕСКО, Китай посідає одне з провідних місць в світі (на сьогоднішній день – 41 об'єкт, станом на 2011 рік). Зокрема з 41 об'єкту світової спадщини: 29- культурних, 8 природних та 4 об'єкти змішаного типу. 16 культурних об'єктів визнано шедеврами людського генія та 10 — природними феноменами виключної краси та естетичної важливості.

Варто відмітити, що в ході міжнародного дослідницького форуму “Стародавність та тризм”, що проходив у 2000 році в Гонконзі спеціалісти та вченні припустили, що великі темпи розвитку китайської економіки тісно пов'язане з багатою історією та культурною спадщиною країни [89].

Одним із факторів стрімкого розвитку туристичної діяльності необхідно виділити співробітництво Китаю з міжнародними організаціями. Як приклад необхідно відмітити співробітництва з Всесвітньою туристичною організацією, Всесвітнім фондом дикої природи, фондом охорони природи тощо [23].

Починаючи з 2005 року кількість міжнародних відвідувань до КНР неухильно зростає, окрім 2008, 2009, 2013 та 2014 років. Аналізуючи обсяги міжнародних відвідувань за 10 років необхідно відмітити, що у 2012 році зазначений показник є рекордним, який склав 57,7 млн. одн. Обсяги надходжень протягом 10 років також мали тенденцію до збільшення, окрім 2009 року. У 2015 році обсяги надходжень склали 114,1 млрд. дол. США.

Таблиця 2.28

**Динаміка туристичних відвідувань КНР, обсяги надходжень
(2005-2015 рр.)**

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Туристичні відвідування (млн. одн.)	46,8	49,6	54,7	53,05	50,88	55,67	57,6	57,7	55,7	55,6	56,9
Надходження (млрд. дол. США)	29,3	33,9	37,2	40,84	39,68	45,81	48,5	50,0	51,7	105,4	114,1

Складено автором за даними UNWTO [15]

Для України, як і для будь-якої держава світу, розвиток туризму має велике значення у напрямку розвитку господарства і туристичного комплексу, що в свою чергу сприятиме входженню України до світового туристичного процесу. Для розвитку туристичної діяльності та залучення її до частини міжнародного туристичного ринку у України є всі передумови. Україна володіє великим туристичним потенціалом зокрема, на території держави налічується велика кількість пам'яток археології, історії, монументального мистецтва, архітектури і містобудування, працює значна кількість музеїв. У списку об'єктів Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО в Україні налічується п'ять найменувань: Київський Софійський собор і Києво-Печерська лавра, Ансамбль історичного центру Львова, пункти геодезичної дуги Струве, Резиденція Буковинських та Далматинських митрополитів, Букові ліси Карпат [157]. На території України знаходяться 4 біосферні заповідники таких як:

- Чорноморський біосферний заповідник - розташований на території Херсонської та частково Миколаївської областей України. Площа заповіданих земель — майже 100 тисяч гектарів;
- Карпатський біосферний заповідник - з 1993 року входить до мережі біосферних резерватів ЮНЕСКО. Загальна площа 53 630 га.;
- Біосферний заповідник "Асканія-Нова" – площа: 33307,6 га;
- Дунайський біосферний заповідник - на території Кілійського району Одеської області.

Також на території України знаходяться понад 40 національних природних парків (Національний природний парк «Галицький», Національний природний парк «Гетьманський», Національний природний парк «Голосіївський», Національний природний парк «Дворічанський», Національний природний парк «Зачарований край» тощо), понад 20 ботанічних садів (Ботанічний сад Асканія-Нова, Нікітський ботанічний сад УААН - Національний науковий центр тощо) [157].

Використання маркетингової стратегії, створення позитивного іміджу України на ринку туристичних послуг у т.ч. з метою стимулювання іноземного туризму є однією із напрямів туристичної політики України [74]. Основною метою туристичної політики України є розвиток туристичного комплексу України, який передбачає також створення відповідного конкурентоспроможного на світовому ринку туристичного продукту, здатного задовольняти потреби внутрішнього (зادля задоволення потреб населення України) та зовнішнього (залучення іноземних туристів) характеру, а також забезпечивши економічну функцію туризму в національній економіці.

Українсько-китайське співробітництво у сфері туризму наразі характеризується рівномірним розвитком з огляду на традиційні історичні зв'язки, взаємну зацікавленість у використанні культурно-історичного та рекреаційного потенціалу обох країн [161,60,102].

Основним документом, що регулює двосторонні відносини між Україною та КНР в сфері туризму є Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Китайської Народної Республіки про співробітництво в галузі туризму, яка була укладена 21 липня 2001 р [102].

За даними Державної служби статистики України у 2016 р. кількість туристів з КНР, що відвідали Україну склало 19491 осіб з них: з метою службової, ділової, дипломатичної поїздки, склало - 273 особи, з метою туристичної поїздки – 536 осіб, приватної – 18679 осіб, навчання – 1 особи, культурний та спортивний обмін, релігійної поїздки тощо – 2 особи.

Таким чином, у 2016 р., у структурі мотивацій туристичних поїздок громадян Китаю до України провідну позицію займають приватні поїздки, які склали 95,8% від загального обсягу. Поїздки з туристичною метою склали лише 2,7% від загальної кількості поїздок.

Таблиця 2.29

Мотивація туристичних поїздок громадян Китаю до України
у 2007 - 2016 рр.

Рік	Всього туристів	За метою поїздки					
		Службова, ділова, дипломатична	Туризм	Приватний	Навчання	Працевлаштування	Культурний та спортивний обмін, релігійна інша
2007	16573	7643	554	787	6584	306	699
2008	15959	7163	1328	955	5208	772	533
2009	15838	5625	831	972	6933	716	761
2010	15726	6022	1326	1106	6372	321	579
2011	17629	7527	1460	1252	6357	293	740
2012	18203	5300	2761	2657	4030	238	3217
2013	18128	169	2084	2527	5	6	13296
2014	19718	5300	2761	2657	4030	238	3217
2015	12966	421	571	10 502	22	-	1183
2016	19491	273	536	18679	1		2

Джерело: розроблено автором на основі [90]

За даними Державної служби статистики України, у 2016 р., кількість громадян України, що відвідали КНР склала 20480 осіб з них: з метою службової поїздки - 25 осіб, приватної – 20455 осіб. Організовані тури з України до КНР – не здійснювались.

Таблиця 2.30

Мотивація туристичних поїздок громадян України
до Китаю у 2007 - 2016 рр.

Рік	Кількість громадян України, які виїжджали за кордон – усього	За метою поїздки		
		службова поїздка	організований тури	приватна поїздка
2007	25177	4638	11419	9120
2008	25986	4232	11675	10079
2009	11387	2387	5394	3606
2010	14624	1797	4648	8179
2011	19649	1450	5210	12989
2012	18122	165	344	17613
2013	548	-	-	548
2014	1254	-	-	1254
2015	8693	-	-	8693
2016	20480	25		20455

Джерело: розроблено автором на основі [90].

Проаналізувавши статистичні данні, щодо туристичних поїздок громадян України до КНР протягом 2007-2016 років, необхідно відмітити, що кількість українських туристів з кожним роком збільшувалась, окрім 2009, 2012 та 2013 рр. Найбільша кількість українських туристів відвідала КНР у 2008 році (25 986 осіб). За мотивацією поїздок українських громадян до КНР у 2016 році 99,9% поїли приватні поїздки.

Проведений аналіз туристичних ринків обох країн, а також динаміки туристичних обмінів між країнами свідчать про те, що на сьогодні співробітництво у сфері туризму знаходиться на досить низькому рівні. З метою розширення туристичних обмінів між країнами, розвитку співробітництва у сфері туризму перед Україною та Китаєм постає завдання у здійсненні ряду заходів реалізація яких сприяла б не лише взаємному збільшенню туристів, але й розвитку туристичної сфери, зокрема в Україні.

З метою розбудови туристичної сфери України, першочерговим вважається можливість опрацювання питання вивчення досвіду Китайської Народної Республіки у розвитку туризму. Здійснення обміну інформацією, у тому числі статистичною, щодо стану туристичної індустрії країн, а також:

- законодавчих та нормативних актів в галузі туризму України та КНР;
- структури та функцій державних органів управління, що здійснюють діяльність у напрямку розвитку туристичної галузі;
- внутрішнього законодавства, пов'язаного з захистом і збереженням природних ресурсів і культурного надбання, що є туристичними пам'ятками;
- туристичних ресурсів своїх держав;
- наукових досліджень в галузі туризму;
- специфіки туристичної політики;
- засобів здійснення маркетингової політики по просуванню туристичного продукту;
- механізмів залучення інвестицій у розбудову інфраструктури туризму, реконструкцію та модернізацію діючих туристичних об'єктів, здійснення нового будівництва;

- систем та підвищення кваліфікації туристичних кадрів [61,74,89,112].

Одним із таких заходів задля збільшення відвідувань України китайськими туристами є також визначення туристичних продуктів України, привабливих для китайського споживача. З метою залучення китайських туристів до здійснення поїздок до України, налагодження безпосередніх ділових контактів між туристичними підприємствами двох країн необхідно активізувати взаємну участь у міжнародних туристичних рекламно-інформаційних заходах: виставках, ярмарках, конференціях тощо [162].

Зокрема для України, з метою просування власних інтересів у туристичному бізнесі, може стати цікавим участь у таких заходах, що проводяться на території КНР як [10]:

CITM (China International Travel Mart) – одна з найбільших щорічних виставок мандрівок, відпочинку та туризму в Азії та основне місце продажу туристичних продуктів та послуг. Метою зазначеної виставки є розвиток міжнародного туристичного бізнесу, демонстрація китайських та міжнародних туристичних продуктів та послуг.

WORLD TRAVEL FAIR (WTF) – найбільша виставка Китаю зовнішнього туризму. На виставці представлені кращі туристичні продукти. Як правило участь у заході приймають понад 50 країн [10,84].

Для Китайської сторони – участь у Міжнародному туристичному салоні “Україна” в м. Києві, що проводиться щорічно.

Одним із перспективних напрямів двостороннього співробітництва у сфері туризму можна розглянути на прикладі спільної участі у створенні конкурентоспроможного туристичного продукту та його просування на ринку туристичних послуг, зокрема мова йде про проект “Туризм по Шовковому шляху”, що здійснюється під егідою Всесвітньої туристської організації та ЮНЕСКО [157].

Зі свого боку Україна, як учасник зазначеного міжнародного проекту здійснює всебічну підтримку його реалізації, зокрема шляхом проведення Міжнародних конференцій присвячених проблематиці проекту, виставки, семінари тощо. Розширення договірно-правової бази двосторонніх відносин у сфері туризму.

Опрацювання можливості залучення інвестицій з метою розбудови матеріальної туристичної бази. Обмін досвідом роботи з питань організації туристично-екскурсійної справи, підготовки фахівців з туристичного маркетингу та менеджменту готельного господарства, екскурсководів і гідів-перекладачів, передбачивши можливість навчання та стажування представників державних установ для забезпечення ефективного державного регулювання туристичної галузі; організації спеціалізованих семінарів, курсів для керівників готелів, вищих навчальних закладів, а також взаємного стажування працівників [157].

Висновки до розділу 2

1. Геопросторова організація зовнішньоекономічних зав'язків КНР представлена значними масштабами. Найбільшу частку в зовнішньоторговельному обороті КНР складають країни Азії. Другим значним торговельним партнером КНР, за обсягами торгівлі, є країни Європи. Україна серед зовнішньоторговельних партнерів КНР, серед Європейського регіону, займає 17 місце. Північна Америка є третім торговельним партнером Китаю, четверту та п'яту позицію відповідно займає Латинська Америка та країни Африки. Австралія та Океанія, за кількістю зовнішньоторговельного обороту, є найменшим партнером Китаю. Серед провінцій КНР, 85,4% обсягу зовнішньої торгівлі, забезпечується 10 провінціями (у т.ч. 2 муніципалітетами) КНР, зокрема: Гуандун, Цзянсу, Шанхай, Чжецзян, Пекін, Шаньдун, Фуцзянь, Тяньцзінь, Ляонін, Чунцін. Зазначені провінції територіально розташовані на прибережній частині Китаю.

2. Незважаючи на значні географічні відстані між державами, аналіз зовнішньої торгівлі товарами та послугами між Україною і Китаєм починаючи з 2006 по 2016 рр. характеризується, в основному, позитивною динамікою зростання. Встановлено, що протягом десяти років Україна експортувала до КНР: мінеральні продукти, продукцію хімічної та зв'язаних з нею галузей, машини, устаткування та механізми. Останнім часом у структурі українського експорту до КНР збільшується частка продукції аграрної галузі. З Китаю імпортувались: машини,

устаткування та механізми, текстиль та текстильні вироби, неблагородні метали та вироби, пластмаси і каучук, взуття, головні убори, парасольки, продукція хімічної та зв'язаних з нею галузей промисловості, транспортні засоби різні промислові товари. Негативною рисою двостороннього співробітництва в сфері торгівлі, для України, є від'ємне сальдо торгівлі та обмежена номенклатура товарів, що експортуються до Китаю.

3. Для торгівлі послугами між країнами характерним є те, що частка послуг у торгівлі є досить низькою, зокрема не більше 2% (у 2016 р.). У структурі українського експорту послуг до Китаю домінували: транспортні послуги 54,3%, ділові послуги 22,8%, послуги з ремонту та технічного обслуговування, що не віднесені до інших категорії 8,2%. У структурі імпорту послуг з Китаю домінували: послуги, пов'язані з фінансовою діяльністю 57,7%, транспортні послуги 6,2% .З 2013 р. відмічено негативне для України сальдо у торгівлі послугами.

4. Аналіз торговельних операцій областей України з Китайською Народною Республікою, проведений протягом 2006-2016 рр., дозволив визначити області України які мають найсильніші торговельні відносини з Китаєм. Встановлено, що 92% торгівлі із КНР формують 10 областей України. До ТОП 10 регіонів України, за обсягами товарообігу у 2016 р., входять: м. Київ, Дніпропетровська область, Київська область, Одеська область, Харківська область, Закарпатська область, Полтавська область, Львівська область, Вінницька область, Запорізька область. При цьому, м. Київ забезпечує майже половину (48%) торгівлі товарами між Україною та КНР. Лише 8% торгівлі припадає на такі області як: Миколаївська, Донецька, Кіровоградська, Сумська, Івано-Франківська, Черкаська, Хмельницька, Чернігівська, Житомирська, Херсонська, Волинська, Рівненська, Тернопільська, Чернівецька.

5. Дослідження торгівлі між регіонами України та КНР з 2006 по 2016 рр. дозволили виділити певні тенденції, майже усім регіонам України не вдалося забезпечити зростання обсягів експорту товарів до Китаю (крім Дніпропетровської, Полтавської, Вінницької та Миколаївської областей), номенклатура експорту

українських товарів до КНР майже не змінилась; м. Київ, за обсягами товарообігу, посідає незмінну лідируючу позицію.

6. Аналіз інвестиційного співробітництва, проведений за період з 2010 по 2016 рік, демонструє той факт, що нажаль обсяги залучених інвестицій не відповідає можливостям та потребам обох країн. Зокрема, китайські інвестиції в економіку України складають лише 0,05% від загального обсягу інвестицій залучених в економіку України. Обсяги інвестицій з КНР були спрямовані до підприємств у сфері промисловості у т. ч. деревообробної, сільського господарства, транспорту, оптової та роздрібною торгівлі. Основний обсяг інвестицій з України до КНР спрямовано до підприємств переробної промисловості.

7. Встановлено наявність значної диспропорції із залучення Китайських інвестицій до областей України. Застосування кластерного аналізу надало можливість зробити висновки по-перше, спостерігається значна диспропорція, за областями України, із обсягами залучення китайських інвестицій; по-друге, увага китайських інвесторів, в основному, приділена областям України із високими показниками промислового та сільськогосподарського розвитку, а також із високим рівнем зовнішньоекономічної активності.

8. Дослідження географічного виразу співробітництва між Україною та Китайською Народною Республікою в рамках міжнародних транспортних коридорів доводить те, що КНР розглядає Україну передусім як транзитний регіон на шляху до Західної Європи. Геополітичне значення має співпраця в розвитку транспортного коридору ТРАСЕКА та використання можливостей України як транзитної держави для перевезення залізничним транспортом вантажів з південно-східних районів Китаю до країн Європи. Долучення України до Ініціативи сприятиме залученню інвестицій в транспортно-логістичні та інші проекти, що в подальшому матиме безпосередній вплив на зміцнення Україною позицій в якості транзитної держави, та загалом сприятиме всебічному розвитку українсько-китайського співробітництва, у т.ч. в регіональному аспекті.

9. Українсько-китайське співробітництво у науково-технічній сфері має великий потенціал розвитку, який наразі використовується не повною мірою, проте враховуючи обопільну зацікавленість країн-партнерів в активізації та поглибленні співробітництва у зазначеному напрямі, Ініціативу КНР – “Made in China 2025”, Україна та Китай матиме всі можливості для забезпечення подальшого нарощування взаємовигідного співробітництва. Пріоритетними напрямками НТС є: енергетика та енергоефективність, авіабудування, суднобудування, раціональне природокористування, розвиток аерокосмічних, інформаційних та комунікаційних технологій, а також підготовку та стажування аспірантів і молодих вчених. У цілому вищевказані напрями співпадають з ще однією сучасною Державною Ініціативою КНР – “Made in China 2025”, тобто плану всебічного оновлення китайської промисловості, спрямованому на підвищення світової

10. Останні роки Китайська Народна Республіка, завдяки своєму географічному положенню, великому культурному надбанню, виступає не лише одним з провідних лідерів світу в політичному та економічному сенсі але й стає одним із основних гравців на туристичному ринку. Сьогодні Китай посідає одне з провідних місць у світі за обсягом внутрішнього, в'їзного та виїзного туризму. У структурі мотивацій туристичних поїздок громадян Китаю до України провідну позицію займали приватні поїздки, які склали 95,8% від загального обсягу. Поїздки з туристичною метою склали лише 2,7% від загальної кількості поїздок.

РОЗДІЛ 3

ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКО-КИТАЙСЬКОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

3.1 Договірні-правова база українсько-китайського співробітництва в розрізі сфер взаємодії

Договірні-правова база у двосторонніх зовнішньоекономічних зв'язках є однією із чинників, що має вплив на ефективність двостороннього співробітництва, адже саме в зазначених документах встановлюються права та обов'язки країн-партнерів, окреслюються пріоритети двосторонньої взаємодії у сферах, що становлять взаємний інтерес (Рис. 3.1). Дослідження документів українсько-китайського співробітництва у міжрегіональному зрізі дозволяє здійснити аналіз та узагальнення практики взаємодії регіонів України та Китаю та загалом виокремити організаційні засади зазначеної співпраці [12,102].

У відносинах між Україною та Китайською Народною Республікою одне із провідних місць, що регулює правові аспекти двостороннього співробітництва посідає договірні-правова база, яка на сьогоднішній день, за інформацією Міністерства закордонних справ України, налічує понад 300 документів міждержавного, міжрегіонального, міжурядового, міжвідомчого характеру, з яких виокремлюють: 178 документів які відносяться до основного списку та 122 документи, що відносяться до другорядного (протоколи спільних засідань Комісій, Підкомісій, контракти) [102].

Етапи формування договірні-правової бази українсько-китайського співробітництва доцільно поділити на такі: №1. Період з моменту незалежності України, зокрема з 1991 р. по 2011 р. В зазначений період були закладені фундаментальні документи українсько-китайської взаємодії які сформували структуру зовнішньоекономічного та політичного співробітництва. Головними нормативно-правовими документами які регулюють відносини торговельно-економічного співробітництва, яке у свою чергу займає провідну частку у всьому спектрі двосторонніх відносин, необхідно виокремити такі документи як: Угода між

Урядом України та Урядом Китайської Народної Республіки про торговельно-економічне співробітництво від 08.08.1992 року, Угода між Урядом України та Урядом Китайської Народної Республіки про заохочення і взаємний захист інвестицій від 30.05.1993 р. Основною метою зазначених вище двосторонніх документів є, в першу чергу, забезпечення правових основ для безперешкодного, стабільного розвитку торговельних та економічних відносин між державами. Відповідно до зазначених документів Українська та Китайська Сторони надають режим найбільшого сприяння з питань які мають відношення до: оподаткування (мито) товарів, що експортуються та імпортуються, виконання правил митних процедур, митного регулювання, інших зборів/сплат, а також з питань щодо вкладання та захисту інвестицій українських та китайських компаній. Варто відмітити, що задля розвитку українсько-китайського співробітництва в торговельно-економічних відносинах укладаються додаткові протоколи, меморандуми на міжвідомчих рівнях. Зазначені документи сприяють розширенню зв'язків між учасниками господарських відносин України та КНР, організації здійснення спільних проектів у рамках державно-приватного партнерства, визначають відповідні напрями та форми двостороннього співробітництва [102].

Із основних документів політичної сфери можна виокремити наступні: Комюніке про встановлення дипломатичних відносин між Україною та КНР від 04.01.1992 р. яке вважається основоположним документом встановлення дипломатичних відносин між країнами; Угода між Урядом України та Урядом КНР про умови розміщення посольств України в КНР і КНР в Україні від 25.06.1993 р. [102].

В зазначений період встановленні правові відносини співробітництва у сфері транспорту, інфраструктури та зв'язку. Так, у сфері авіаційного транспорту підписано: Угоду між Урядом України та Урядом Китайської Народної Республіки про повітряне сполучення від 05.07.1993; Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Спеціального Адміністративного Району Гонконг Китайської Народної Республіки про транзитне міжнародне повітряне сполучення від 31.01.2002; Меморандум про взаєморозуміння між авіаційними властями України та Китайської

Народної Республіки від 24.11.2006; у напрямі співпраці у сфері морського транспорту є: Угода між Урядом України і Урядом Китайської Народної Республіки про морський транспорт від 06.09.1994, Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Спеціального Адміністративного Району Гонконг про морський транспорт від 03.04.2003; в сфері залізничного транспорту - Угода між Міністерством транспорту та зв'язку України та Міністерством залізниць Китайської Народної Республіки про співробітництво в галузі залізничного транспорту від 27.09.2005; В сфері зв'язку - Угода між Міністерством зв'язку України та Міністерством зв'язку Китайської Народної Республіки про співробітництво у галузі поштового та електричного зв'язку від 06.09.1994 [102].

У сфері військово-технічного співробітництва, одними із найважливіших документів вважаються: Угода між Урядом України та Урядом КНР про співробітництво у військово-технічній галузі від 06.04.1995 р., Положення про Координаційну комісію з питань ВТС між Збройними Силами України та Народною визвольною армією Китаю від 19.04.2001 р., а також Угода між Урядом України та Урядом КНР з військово-технічного співробітництва щодо будівництва десантних кораблів на повітряній подушці від 27.05.2009 р. [102].

Варто відмітити, що в таких сферах як науково-технічне співробітництво, освіта, промисловість, космічна галузь а також технічна допомога кількість підписаних договорів також є досить значною. Із двосторонніх документів, які є основоположними необхідно зазначити такі: Угода між Урядом України та Урядом КНР про науково-технічне співробітництво від 27.04.1992 р.; Угода між Урядом України та Урядом КНР про співробітництво в галузі дослідження і використання космічного простору в мирних цілях від 20.05.1996 р. тощо.

Достатньо велика кількість двосторонніх документів також підписана в таких сферах як: сільське господарство, банківська сфера, енергетика, технічна допомога. Із основних можна виокремити наступні документи: Угода про співробітництво в галузі сільського господарства між Міністерством аграрної політики України та Міністерством сільського господарства КНР від 12.04.2007 р.; Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом КНР про співробітництво в галузі захисту та

карантину рослин від 02.09.10 р.; низка Меморандумів з питань розвитку сільського господарства в Україні; Угода про співробітництво між Національним банком України та Народним банком Китаю КНР від 04.12.1995 р.; Угода між Урядом України і Урядом КНР про уникнення подвійного оподаткування та попередження податкових ухилень стосовно податків на доходи і майно від 18.10.1996 р.; Угода між Державним комітетом ядерного регулювання України та Національною адміністрацією ядерної безпеки КНР про обмін технічною інформацією та співробітництво в галузі ядерної безпеки та радіаційного захисту від 29.06.2005 р. тощо [102].

Правові основи українсько-китайського співробітництва, у зазначений період, були встановлені у сфері туризму - Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом КНР про співробітництво в галузі туризму [67]. Загалом в зазначений період визначені основні підвалини розвитку українсько-китайського співробітництва в торговельній, науково-технічній, інвестиційній, транспортній, туристичній сферах. Визначені правові основи роботи спільних органів (Комісії, Підкомісії тощо) з двостороннього співробітництва. Зазначений етап відзначався закладанням та розвитком правових основ співробітництва міжвідомчого характеру. На їх основі здійснювались заходи із розширення українсько-китайського співробітництва у різних сферах.

Етап № 2. З 2011 по 2016 рр. – період який відзначається переходом українсько-китайського співробітництва на новий етап, зокрема рівень стратегічного партнерства. З метою підвищення ефективності двостороннього співробітництва в торговельно-економічній, науково-технічній, сільськогосподарській, космічній сферах переформатовано роботу спільних органів, що координують двосторонню взаємодію. У зазначеному періоді слід зазначити наступні документи: Спільна декларація про встановлення та розвиток відносин стратегічного партнерства між Україною та Китайською Народною Республікою від 20.06.2011. Положеннями декларації передбачається встановлення формату двосторонньої взаємодії на рівні стратегічного партнерства, встановлені підвалини двостороннього співробітництва зокрема, підтримка державного суверенітету та

територіальної цілісності; повагу шляху розвитку, обраного кожною з держав; взаємне незастосування сили чи загрози силою, економічного чи іншого тиску; активізацію політичного діалогу на найвищому, високому та інших рівнях. У рамках зазначеної декларації вже наприкінці 2013 року підписано Спільну декларацію України і Китайської Народної Республіки про подальше поглиблення відносин стратегічного партнерства, яка відображає домовленості щодо розвитку стратегічно важливих напрямів співробітництва, а також затверджено відповідний план розвитку відносин стратегічного партнерства між Україною та КНР на 2014-2018 роки [102].

Також слід відзначити підписання Угоди між Урядом України та Урядом Китайської Народної Республіки про створення Комісії зі співробітництва від 20.04.2011 р. [102] Зазначений документ передбачає створення спільного механізму координації двосторонньої взаємодії задля підвищення ефективності українсько-китайської співпраці та забезпечення двосторонньої взаємодії у торговельно-економічній, науково-технічній, культурній, космічній, сільськогосподарській, освітянській та інших сферах [102,108].

Загалом зазначений етап характеризується підписанням документів спрямованих на поглиблення двосторонньої взаємодії у різних напрямках. Зокрема, необхідно відмітити наступні: Меморандум про створення українсько-китайського технологічного парку в сфері сільського господарства від 20.04.2011; Програми співпраці між Україною та КНР на 2017-2018 рр.; Меморандум про взаєморозуміння між Авіаційною адміністрацією України та Авіаційною адміністрацією КНР від 31.10.2011; Меморандум про взаєморозуміння між Державним агентством України з туризму та курортів та Національною туристичною адміністрацією Китайської Народної Республіки про сприяння груповим поїздкам китайських туристів до України від 05.12.2013 р; Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Китайської Народної Республіки про заснування Генерального консульства України в місті Гуанчжоу від 18.06.2011 р. [102].

Не менш важливими двосторонніми документами є підсумкові протоколи засідань робочих зустрічей керівництва країн, Міжурядових Комісій, Підкомісій зокрема, Міжурядової українсько-китайської координаційної комісії з питань військово-технічного співробітництва від 25.05.2015 р. тощо. У зазначених документах визначається сукупність цілеспрямованих заходів, пов'язаних із активізацією зовнішньоекономічного співробітництва в торговельно-економічній, транспортній, військовій, науково-технічній та інших сферах [102].

Міжрегіональні зв'язки представляють собою вагому частину зовнішньоекономічних інтересів України та КНР, договірно-правова база зазначеної співпраці налічує понад 92 документи. З 1990 р. міжрегіональне співробітництво здійснювалось за такими сферами як: торгівля, науково-технічне співробітництво, сільське господарство, культура та освіта [12,13,102].

Зокрема, зовнішньоекономічні зв'язки встановлено між столицями України та КНР Києвом та Пекіном (Угода про встановлення дружніх зв'язків між містом Києвом – столицею України і містом Пекіном – столицею Китайської Народної Республіки від 1993 р.), містами: Харків – Тяньцзінь (Угода про встановлення побратимських зв'язків між містами Тяньцзінь (Китайська Народна Республіка) і Харків (Україна) 1993 р), Одеса – Циндао (Угода про встановлення побратимських зв'язків між містом Одеса та містом Циндао, 1993 р.), Дніпропетровськ (Дніпро) - Далянь (Угода про співробітництво між містом Дніпропетровськ (Україна) і містом Далянь (КНР), 2007 р.) а також Миколаївською областю та Спеціальною економічною зоною Шаньтоу (Договір про торгово-економічне, науково-технічне і культурне співробітництво між вільною економічною зоною Шаньтоу КНР і Миколаївською областю України, 1994), Сумською областю та провінцією Гуйчжоу (Угода про торговельно-економічне, науково-технічне та культурне співробітництво між Сумською областю і провінцією Гуйчжоу, 2009 р.)[12,13,102].

Продовження реформ територіального устрою в Україні сприяють розвитку українсько-китайській міжрегіональній співпраці, що підтверджується переходом від декларацій намірів до залучення конкретних компаній до опрацювання

конкретних інвестиційних проектів у таких сферах як: енергетика, інфраструктура, логістика тощо [12,13].

Загалом проведений аналіз розвитку договірно-правової бази дає підстави говорити про те, що на сьогоднішній день кількість укладених двосторонніх документів є досить значною, всі укладені договори покликані сприяти розвитку двостороннього співробітництва, а також визначають основні принципи спільної взаємодії. Варто наголосити, що перераховані вище документи сприяли розширенню масштабу та деталізації співпраці у сферах, які вони охоплюють, адже до опрацювання відповідних проектів залучалися ширші кола державних, бізнесових та неурядових організацій.

Також необхідно зазначити, що серед укладених документів (Протоколів, Меморандумів, Контрактів) з певних причин у т.ч. анексія Криму, проведення операції об'єднаних сил та інші несприятливі події на сьогоднішній день відмічається, у окремих випадках, невиконання вже укладених домовленостей. Зокрема, можна виділити проект "Повітряний експрес", який з моменту підписання та до сьогоднішнього дня не реалізований. Порушення графіку постачання української сільськогосподарської продукції відповідно до договору між Китайською національною корпорацією машинної промисловості та генеральних підрядів (ССЕС) та Державною продовольчо-зерною корпорацією України (ДПЗКУ). Унеможливилась реалізація проекту будівництва глибоководного порту тощо.

Проте, не дивлячись на існування подекуди негативних факторів у реалізації вже досягнутих домовленостей більша частина напрямів спільної взаємодії реалізовується. Отже, на сьогоднішній день можна з упевненістю говорити, що вже створено всі необхідні передумови для взаємовигідного двостороннього співробітництва та продовжується розбудова договірно-правової бази двосторонніх відносин, що безумовно впливатиме на подальший розвиток дружнього та взаємовигідного співробітництва.

3.2 Перспективи торговельно-економічного співробітництва із врахуванням SWOT- аналізу

Україна є незалежною державою яка є повноправним учасником глобалізаційного процесу. Всі виклики процесу глобалізації ставлять перед Україною низку нових завдань у т. ч. у пошуку напрямів поглиблення існуючого дво- та багатостороннього співробітництва з країнами світу. Взаємодії, яка у першу чергу матиме на меті отримання тих переваг які б мали вплив на модернізацію української економіки. З огляду на те, що зовнішньоекономічна політика України формується на основі розбудови стратегічних відносин як із інтеграційними об'єднаннями так і з окремими країнами, подальший розвиток стратегічного партнерства із Китайською Народною Республікою повністю відповідає зовнішньоекономічному вектору України. В багатьох роботах присвячених темі розвитку українсько-китайського співробітництва, авторами виокремлюється низка факторів які мають та матимуть вплив на подальший розвиток двосторонніх відносин між Україною та Китаєм. Одними із зазначених факторів виокремлюються наступні: географія, співробітництво з ЄС та постачання сільськогосподарської продукції [70,17,62,64,67].

Географічний фактор - вигідне територіальне розташування, робить Україну привабливою для китайських партнерів з точки зору можливості створення потужного транспортно-логістичного вузла у т. ч. з урахуванням наявних в Україні значних торговельних зв'язків з сусідніми країнами, значної залізничної мережі, системи автомобільних доріг та морських портів [63,127,139].

Співробітництво з Європейським Союзом. Китайська Народна Республіка має позитивне відношення до розвитку співробітництва між Україною та ЄС. Така зацікавленість Китаю обумовлюється зростаючою цікавістю КНР у розширенні як економічних так і політичних відносин з країнами ЄС . Також, Китай зацікавлений у співпраці з іншими Європейськими країнам, а особливо - регіону Східної Європи (Білорусь, Україна, Молдова, Латвія, Литва, Естонія). З метою розширення свого впливу на країни Європи Китай веде активну роботу з питань розширення співробітництва з зазначеними країнами шляхом поглиблення політичного діалогу

та економічних відносин. Проводить роботу із розширення ринків збуту своєї продукції [63,127,139].

Постачання сільськогосподарської продукції. Китай - країна з найчисельнішим населенням. У зв'язку із тим, що в країні запаси власних ресурсів не є достатніми для забезпечення населення китайською продукцією тринадцятим п'ятирічним планом розвитку КНР передбачається збільшення імпорту зерна та сільськогосподарської продукції. Також Китай широко застосовує практику оренди сільськогосподарських земель тобто створення продовольчих баз закордоном [71]. Україна для КНР у цьому питанні є досить пріоритетним партнером з точки зору використання українських агропромислових можливостей у поєднанні із технологіями та інвестиціями КНР [71,134].

Китай, на сьогодні, повноправно закріпив за собою статус країни-глобального гравця, який має безпосередній вплив на формування тенденцій глобального розвитку. Варті уваги гучні заяви політичних лідерів КНР щодо майбутнього розвитку Китаю. Зокрема, планується до 2049 року перетворити КНР на заможну, могутню, демократичну, цивілізовану і гармонійно модернізовану соціалістичну державу [65] Прогнози міжнародних експертів щодо розвитку Китаю на найближчі роки досить неоднозначний, хоча більшість міжнародних експертів вважають, що Китай утримуватиме лідируючі позиції [65].

Проголошений у березі 2016 року п'ятирічний план економічного та соціального розвитку КНР ставить перед собою амбітні цілі. Зокрема, урядом КНР планується провести структурні реформи, які б у першу чергу мали змогу підтримувати зростання економіки. Прогнозований ріст ВВП складатиме від 6,5 до 7%, на думку китайських експертів зазначений показник дозволить забезпечити стабільний розвиток економіки. Відповідно до прийнятого плану планується, що до 2020 року Китай подвоїть прибуток у порівнянні до 2010 року. Керівництвом КНР у новому п'ятирічному плані декларується, що країна має перейти на нову модель економічного зростання (інноваційну). Здійснюватимуться заходи у напрямку поліпшення рівня життя населення, зокрема створення нових робочих місць зростання доходу населення та поступове вирівнювання різниці між доходами міських

та сільських жителів. У сфері міжнародної торгівлі керівництво Китаю ставить на меті забезпечити зростання експорту та розширення імпорту, у той же час планується збільшити обсяги торгівлі послугами. Прогнозується збільшення інвестицій як в економіку КНР так і китайських інвестицій в економіку інших країн. Також передбачається, що Китай продовжить вкладати значні кошти у розвиток інфраструктури, забезпечить прогрес у досягненні більш високої якості економіки, підвищення рівня соціальних стандартів, забезпечить збільшення заходів із питань охорони навколишнього природного середовища тощо [100,30,186].

Сьогоднішній стан українсько-китайського співробітництва далекий від свого наявного потенціалу. В той же час підписана декларація про встановлення та розвиток відносин стратегічного партнерства між Україною та КНР вимагає від країн винайдення нових шляхів які б сприяли поглибленню співробітництва. В аналітичній записці Національного інституту стратегічних досліджень “Щодо окремих питань розвитку економічного співробітництва України та Китаю в сучасних умовах” експертами відзначається, що при винайденні нових вимірів поглиблення стратегічного партнерства необхідно враховувати низку факторів одними з яких є: динаміка та етапність змін в економіці КНР [173]. Тобто, великої уваги заслуговує стратегія “Один пояс, один шлях” та деякі прогнози у тринадцятому п’ятирічному плані економічного та соціального розвитку Китаю.

На думку ряду експертів з питань розширення українсько-китайського співробітництва, Україні необхідно звернути увагу на те, що Китай планує зайняти лідируючу позицію не лише у виробництві товарів, але й послуг [65]. Зокрема у тринадцятому п’ятирічному плані економічного та соціального розвитку КНР зазначається, що темпи росту експорту товарів з КНР будуть швидшими за розвиток світової торгівлі, обсяги імпорту матимуть тенденцію до розширення. В той же час прогнозується, що частка торгівлі послугами буде неухильно зростати [65]. На сьогоднішній день сектор послуг КНР за своїми обсягами займає п’яте місце в світі, та відповідно до прогнозів матиме тенденцію до зростання [65] Варто відмітити, що останнім часом у двосторонній торгівлі послугами між Україною та КНР вже почала відслідковуватись тенденція до збільшення імпорту послуг з КНР, що призводить до

негативного для України сальдо. Хоча для України, до 2013 року, у торгівлі послугами було відзначено позитивне сальдо. Так у 2015 році обсяг торгівлі послугами склав 169,0 млн. дол. США та зріс в порівнянні з 2014 роком на 85,6%, при цьому експорт послуг з України до Китаю склав 40,6 млн. дол. США та зменшився на 10,5%, імпорт китайських послуг в Україну склав 128,4 млн. дол. США та зріс у 2,8 рази. Негативне сальдо для України за цей період склало 87,1 млн. дол. США. У експорті послуг домінували транспортні послуги, ділові послуги тощо. У цьому контексті Україна може опрацювати питання збільшення присутності на китайському ринку освітніх, рекреаційних, оздоровчих, туристичних послуг тощо [94].

За прогнозами, Китай має на меті забезпечити інноваційний розвиток у цьому зв'язку планується забезпечити реалізацію дій із стимулювання та застосування науково-технічних досягнень [9]. Україна володіє достатнім науковим потенціалом зокрема, входить до дев'ятки та п'ятірки країн світу відповідно, які мають можливість забезпечити повний цикл розробки та виробництва авіатехніки, а також забезпечити замкнутий цикл виробництва космічних ракет; до п'ятірки світових країн, що мають можливість забезпечити повний цикл виробництва броньованих машин, а також входить у десятку найбільших суднобудівних країн світу тощо. У цьому зв'язку варто було б розглянути можливість участі нашої держави у створенні нових продуктів в якості партнера або ж в якості виконавця замовлень. Деякі дослідники питань українсько-китайського співробітництва також відзначають перспективи у налагодженні співробітництва з питань спільного виробництва високотехнологічної продукції з Китаєм. Створення спільних індустріальних парків і зон технологічного розвитку [17,20]. Налагодження продуктивного співробітництва в рамках вже існуючих технопарків за певними видами наукової діяльності, зокрема мова йде про українсько-китайський Центр зварювання і споріднених технологій (відкритий у 2003 році, працює відповідно до Угоди про між Інститутом електрозварювання ім. Є. Патона НАН України та Харбінським інститутом зварювання); українсько-китайський Центр з трансферу технологій суднобудування та океанічного проектування створеного на базі

Університету науки і технологій провінції Цзяньсу спільно з Національним університетом кораблебудування ім. Адмірала Макарова (м. Миколаїв) [105,106].

У контексті розвитку двостороннього співробітництва в науково-промисловій сфері необхідно звернути увагу на підтримку існуючої співпраці між Інститутом прикладної фізики НАН України з Інститутом ядерної енергії КНР, ГП «Антонов» та ПАТ «Мотор Січ» [22,68]. Більш того варто приділити значну увагу реалізації затверджених між країнами спільних проектів включених до Програми співпраці між Україною та КНР на 2017-2018 рр. та забезпечити підписання та реалізацію програми співробітництва в космічній галузі на 2016-2020 роки, до якої увійшли понад 70 перспективних напрямків співпраці [22,68].

З огляду на те, що уряд КНР забезпечуватиме заходи із нарощування купівельної спроможності населення можна спрогнозувати зростання попиту на українську продукцію зокрема, продукти харчування, аграрну сировину, промислову сировину [70,71]. Так, Китайська Народна Республіка є безперечним лідером з імпортування української аграрної продукції [134]. На підтвердження цьому свідчать данні Державної служби статистики України зокрема, у 2016 році обсяги поставок зернових склали 28,2% у структурі експортних поставок до КНР. Варто зазначити, що Китай виявляє неабияку зацікавленість у інвестуванні в аграрний сектор України, постачанні сучасних технологій виробництва та переробки зерна, надавати допомогу з модернізацією інфраструктури, у тому числі побудові ряду нових потужностей з перевалки зерна, реконструювати елеватори тощо.

Не менш важлива та перспективна сфера співробітництва, яка не є новою але відзначається як одна із перспективних є військово-технічна. За версією Стокгольмського інституту досліджень проблем миру SIPRI за останні п'ять років Україна зайняла 11 місце в списку експортерів військової техніки, при цьому 20% припадає на Китай (\$485 млн) [68,22] Правове поле зазначеного співробітництва регулюється положеннями Угод між Урядом України та Урядом КНР про військово-технічне співробітництво (06.04.1995 р.), про військове співробітництво між Міністерством оборони України та Міністерством оборони КНР (06.04.1995 р.), а

також Протоколом про створення координаційної комісії з питань ВТС та відповідне положення про її діяльність (18.04.2001 р.). Під час українсько-китайських двосторонніх заходів все частіше сторонами декларується важливість та перспективність співробітництва саме у військово-технічній сфері, зокрема з питань: військової освіти та у військово-технічній сфері, спільної участі у тренуваннях та операціях з підтримки миру та безпеки, військово-транспортних перевезень. На сьогоднішній день вже опрацьовується питання з виробництва на території України учбово-тренувального літака L-15, який оснащений двигунами українських підприємств, зробленими КБ "Прогрес ім. Івченка" і ВАТ "Мотор Січ" [135,136]. Перспективним вважається співробітництво у галузі створення бойових літаків і морських швидкісних плавучих платформ [68,22].

Сфера енергетики має також широкі перспективи до розвитку. Досить цікавим є питання розширення співробітництва з питань відновлювальних джерел енергії. На сьогодні, вже існує позитивний досвід співробітництва між Україною та Китаєм в зазначеній сфері. Зокрема, Китай успішно реалізував проект сонячної електростанції в Одеській області, яка була введена в експлуатацію у 2012 році, площею 80 га. Потужність зазначеної електростанції дає можливість забезпечити побутові потреби в електроенергії багатьох прилеглих селищ. З огляду на зазначений позитивний досвід, китайські компанії мають наміри продовжувати розширювати співробітництво з Україною саме з питань відновлювальних джерел енергії. [89] Також є досить перспективним співробітництво в рамках наданого кредитного договору з Державним банком розвитку КНР, зокрема реалізації низки енергетичних проєктів [89].

Співробітництво між Україною та КНР у сфері розвитку міжнародних транспортних коридорів та участі України в китайській ініціативі "Один пояс, один шлях" відкриває широкі перспективи для обох країн. Для Китаю - найоптимальніший шлях постачання китайських товарів до країн Європи, для України можливість стати транспортно-логістичним вузлом на напрямку Європа – Азія [62,63,127]. Так Китай, у рамках зазначеної програми, готовий інвестувати значні кошти в модернізацію транспортної інфраструктури зокрема, Україна може

стати частиною транспортного коридору від західних кордонів КНР до Європи. Також Китай зацікавлений у вкладанні коштів для розвитку та модернізації українських портів, які можуть слугувати для транспортування китайської продукції на ринки ЄС. Не менш важливими є питання залучення інвестицій в розвиток міської інфраструктури. [67] Отже, Українсько-китайська співпраця з розвитку міжнародних транспортних коридорів має значну перспективу та велику актуальність в світлі проголошеної урядом КНР у 2013 р. Ініціативи “Один пояс, один шлях” – геоекономічної та геологістичної стратегії співробітництва КНР з країнами-партнерами. Долучення України до Ініціативи матиме позитивний вплив на розвиток власної транспортно-логістичної інфраструктури, залученням її до євразійської транспортної мережі, забезпечить приріст інвестицій в інфраструктурні проекти та загалом дасть можливість Україні зміцнити свої позиції в якості транзитної держави.

Туристична сфера, зокрема останнім часом збільшується зацікавленість китайський туристичних операторів до організації маршрутів по містах України. Україна у свою чергу зацікавлена у залученні іноземного капіталу для розвитку туристичної галузі зокрема на створення таких продуктів як туристичний портал, промокомпанію України тощо. [161] Проведений аналіз туристичних ринків обох країн, а також динаміки туристичних обмінів між Україною та Китаєм, свідчать про те, що нині співробітництво у сфері туризму знаходиться на недостатньому рівні. З метою активізації туристичного обміну між нашими країнами, поглиблення співпраці у сфері туризму постає завдання у здійсненні низки заходів, реалізація яких сприяла б не лише взаємному збільшенню числа туристів, але й розвитку туристичної сфери в Україні. До таких заходів можна віднести наступні:

- участь країн у виставкових заходах, що проводяться на території України та Китайської Народної Республіки;
- вивчення досвіду КНР з питань створення та просування туристичних продуктів;
- участь України у заходах з розвитку туризму вздовж Великого Шовкового Шляху та “Морського Шляху 21 століття”.

Окрім розглянутих сфер двостороннього співробітництва, які на сьогоднішній день не є новими але є напрямками які досить успішно розвиваються Україні та Китаю необхідно звернути увагу на можливий пошук новітніх сфер взаємодії. Також, задля розширення українсько-китайського торговельно-економічного співробітництва за необхідне вважається здійснення заходів із забезпечення більш широкого інформування бізнес-кіл України та Китаю у проведенні тематичних виставок та ярмарків. Участь у зазначених заходах представників бізнес структур двох країн забезпечила б більш тісну взаємодію між українськими та китайськими партнерами, надало б можливість знаходження нових сфер взаємодії. Забезпечити на постійній основі обмін інформацією щодо проектів які планують реалізовувати на територіях країн.

З метою забезпечення переведення українсько-китайського співробітництва в реальну площину стратегічного партнерства Україні, зі свого боку, необхідно забезпечити низку факторів одним із яких є дотримання та виконання у повній мірі вже існуючих домовленостей у т. ч. реалізації спільних проектів. Також варто опрацювати питання створення відповідних консультативних органів з питань розвитку відносин України з Китаєм, які б діяли на найвищих рівнях влади, розроблення відповідної стратегії розвитку відносин, визначення переліку пріоритетних проектів із забезпеченням їх підтримки, удосконалення механізмів моніторингу та контролю виконання українсько-китайських домовленостей [17,20].

В контексті розгляду подальшого співробітництва між Україною та КНР, а також з метою визначення можливостей та загроз для українсько-китайських зовнішньоекономічних відносин, доцільно застосувати метод SWOT- аналізу. За результатами поведеного аналізу встановлені наступні варіанти [Додаток У]:

Варіант розвитку №1 “Можливості-Сильні сторони”. Зазначений варіант розвитку подальшого двостороннього співробітництва поправу можна вважати найуспішнішим адже не враховує ніяких загроз та слабких сторін.

Проголошений курс стратегічного партнерства між Україною та КНР дає надзвичайні можливості для виведення вже існуючого рівня співробітництва на

якісно новий рівень. Адже такий курс співпраці має вагому підтримку з боку керівництва обох держав.

Задля покращення економічної та політичної ситуації, покращення іміджу країни як надійного та прогнозованого партнера Україною забезпечено проведення заходів спрямованих на становлення стабільного та передбачуваного макроекономічного середовища. На сьогодні, основними та важливими кроками, що мають безпосередній вплив на двосторонні відносини можна виокремити такі:

боротьба з корупцією. Створено Національне агентство з питань запобігання корупції (НАПК), прийнято Закон України "Про внесення змін у деякі законодавчі акти України щодо особливостей подання декларацій про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру державних службовців у 2016 року", забезпечено вільний доступ до державних реєстрів нерухомості, робота електронного ресурсу www.e-data.gov.ua тощо;

приватизація. Прийнято ряд законів та постанов з питань поліпшення процесу приватизації, визначено перелік підприємств до продажу тощо;

ведення бізнесу. Запроваджено автоматизовану систему «Єдине вікно», що сприятиме скороченню часу проведення митних процедур, сприятиме розвитку міжнародної торгівлі, зменшує ризики вчинення корупційних дій; затверджено урядом України план дерегуляції економічної активності.

Україна та Китай має реальні шанси отримати максимальні вигоди від співробітництва у різних сферах діяльності особливо такі можливості підвищуються у зв'язку із ухваленню Китаєм 13-го плану економічного та соціального розвитку. Адже цілі та задачі п'ятирічного плану мають точки дотику із потребами та можливостями України. Зокрема, можна відмітити:

наявність великого потенціалу у рамках співробітництва за програмою побудови економічного поясу Великого шовкового шляху. Це збільшення притоку інвестицій в економіку України, посилення своєї ролі в якості транспортного вузла на шляху Китай-Європа; Китай розширить ринок збуту товарів, зміцнить свої позиції на Європейському континенті.

збільшення внутрішнього споживання КНР, розвиток таких сфер діяльності як: комп'ютерні технології, гено інженерія, покращення екологічного стану, дослідження космічного простору, розвиток сільського господарства активізує двостороннє співробітництво у зазначених напрямках.

Загалом, встановлений формат стратегічного партнерства набуватиме практичної реалізації також завдяки проведенню двостороннього діалогу шляхом здійснення двосторонніх контактів на всіх рівнях влади та рівнях ділових кіл обох країн; використанню існуючих механізмів регулювання двосторонніх відносин (спільна Міжурядова Комісія, Підкомісії, ділова рада);

Варіант розвитку №2 “Сильні сторони-Загрози”. У зазначеному варіанті сильні сторони двосторонніх відносин будуть використовуватись для максимального відведення зовнішніх загроз. Агресивна політика Російської Федерації проти України створила в міжнародній практиці небезпечний прецедент, який сформований на принципах викривлення основних правових норм. Наслідки для України від анексії АР Крим, неоголошеної війни на Сході України негативно впливають на стан економічної та політичної ситуації в країні. Отже підтримка з боки іноземних держав є надзвичайно важливою в сьогоденних умовах. Тому за таким сценарієм Україна зацікавлена у використанні свої сильних сторін.

Варіант розвитку №3 “Можливості-Слабкі сторони”. Попри існування значних можливостей у подальшому розвитку українсько-китайського співробітництва динаміка двосторонніх відносини матиме сповільнення із урахуванням ряду факторів викликаними слабкими сторонами внутрішнього характеру.

В першу чергу складна економічна ситуація в Україні викликана у тому числі анексією АР Крим, проведенням АТО, наявністю окупованих територій.

Існуючий досвід в реалізації двосторонніх проектів/контрактів. Зокрема, невиконання у повному обсязі та подекуди взагалі не винесені із паперу у реальну площину такі домовленості як: угода про кредитну лінію з організації постачання зернових до Китаю, будівництво швидкісної дороги по напрямку Бориспіль-Київ, окружної дороги навколо Києва, кредитні лінії на реформування енергетики та

сільського господарства, побудова глибоководного порту в АР Крим. Не реалізація зазначених проектів/кредитів спричинена рядом факторів одними із яких є події на сході України, анексія АР Крим тощо [70,71,20]

Незначне інвестиційне співробітництво між Україною та КНР. Зазначена ситуація зумовлена рядом причин: недосконале законодавство у сфері захисту інвестицій; нестабільна економічна та політична ситуації; незначна інформованість китайських інвесторів про економічний та інвестиційний потенціал України.

Вузька номенклатура товарів українського експорту до КНР, що має переважно сировинний характер та безпосередньо впливає на двостороннє торговельно-економічне співробітництво і сприяє формуванню значного дисбалансу у торгівлі. Зазначені слабкі сторони мають прямий вплив на стан українсько-китайського співробітництва та негативно впливають на подальший розвиток.

Варіант розвитку №4 “Загрози-Слабкі сторони”. Найгірший варіант розвитку двостороннього співробітництва між Україною та КНР, адже враховує усі слабкі сторони співпраці у поєднанні із зовнішніми проявами загроз. За таких умов увага країн-партнерів буде спрямована не на розвиток двосторонніх відносин, а на мінімізацію зовнішніх загроз.

Для України та Китаю найбільш вигідним є розвиток зовнішньоекономічних зв'язків за варіантом №1, на реалізацію якого і повинні бути спрямовані спільні зусилля наших держав.

Для розширення українсько-китайського співробітництва та виведення його до задекларованого рівня стратегічного партнерства на нашу думку першочерговим є:

- **розробка та прийняття найближчим часом Національної стратегії розвитку зовнішньоекономічного співробітництва України із КНР.** У цьому контексті перспективними напрямками зовнішньоекономічного співробітництва України та Китаю є:

- розвиток співробітництва у високотехнологічних сферах, оскільки Україна має достатній потенціал для цього, зокрема це розробки у військовій та аерокосмічній сферах, літакобудуванні і створенні космічних ракет-носіїв тощо;

- поглиблення транспортно-логістичного та туристичного співробітництва з КНР у межах Ініціативи “Один пояс, один шлях” із залученням китайських інвестицій у відповідні інфраструктурні проекти в Україні;

- розширення співпраці у сфері енергетики та енергоефективності, відновлювальних джерел енергії;

- збільшення обсягу та розширення номенклатури українського експорту до КНР насамперед за рахунок товарів з високою доданою вартістю та високотехнологічної продукції.

- **забезпечення здійснення заходів які б сприяли б активізації двостороннього співробітництва за такими напрямками як:**

- активізація регіонального співробітництва між областями України та провінціями КНР;

- створення спільних підприємств у сферах взаємної зацікавленості (промисловість, виробництво і переробка сільськогосподарської продукції, транспорт і логістика);

- активізація багатостороннього співробітництва між Україною, Китаєм та країнами-учасниками транспортного коридору Європа-Кавказ-Азія, а також спільних органів із реалізації Ініціативи КНР “Один пояс, один шлях”;

- запровадження на постійній основі спільних платформ для співпраці бізнес-кіл, наукових та освітніх закладів України та КНР; 5) реалізація спільних інвестиційних проектів в областях і містах України.

- **зменшення впливу чинників, що стримують розвиток українсько-китайських відносин**, зокрема: а) негативне сальдо зовнішньої торгівлі товарами та послугами з КНР і випереджаючі темпи зростання китайського імпорту в Україну; б) вузька номенклатура українського експорту до КНР та його переважно сировинний характер; в) недостатня активність більшості областей України у розвитку зовнішньоекономічної співпраці з КНР; в) незначні обсяги китайських інвестицій в економіку України та значний дисбаланс в залученні китайських інвестицій за регіонами України.

УКРАЇНСЬКО-КИТАЙСЬКІ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНІ ЗВ'ЯЗКИ

Теоретико-методологічні засади суспільно-географічного дослідження українсько-китайських зовнішньоекономічних зв'язків

зв'язків

Географічна характеристика основних форм українсько-китайського зовнішньоекономічного співробітництва

СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНИЙ АСПЕКТ

Географічний
аспект торгівлі
між Україною
та КНР

Географічний
аспект торгівлі
між регіонами
України та КНР

Географічний
аспект українсько-
китайського
співробітництва в
інвестиційній сфері

СФЕРИ ВЗАЄМОДІЇ

Співробітництво
між Україною та
Китайською
Народною
Республікою в
рамках
міжнародних
транспортних
коридорів та його
географічний вираз

Співробітництво
між Україною
та КНР у сфері
науки та
техніки,
географічний
аспект

Співробітництво
між Україною
та Китайською
Народною
Республікою в
сфері туризму,
географічний
аспект

Договірно-правова база українсько-китайського співробітництва в розрізі сфер взаємодії

Напрями торговельно-економічного співробітництва із врахуванням SWOT-аналізу

Варіант
розвитку №1
“Можливості-
Сильні
сторони”.

Варіант
розвитку №2
“Сильні
сторони-
Загрози”.

Варіант
розвитку №3
“Можливості-
Слабкі
сторони”.

Варіант
розвитку №4
“Загрози-Слабкі
сторони”.

Рис. 3.1 Суспільно-географічне дослідження українсько-китайських зовнішньоекономічних зв'язків. Розроблено автором

Висновки до розділу 3

1. Договірно-правова база як складова частина системи зовнішньоекономічних зв'язків країн об'єктивно відображає гармонійність та взаємовигоду міждержавних відносин, визначає пріоритети двостороннього співробітництва, а також формує організаційні засади зазначеної співпраці. Українсько-китайська договірно-правова база налічує понад 300 документів у структурі яких переважаючою є частка документів які приходяться на правове поле регулювання торговельно-економічної сфери, яка поправу займає провідну частку у всьому спектрі двосторонніх відносин.

2. Умовно етапи формування договірно-правової бази українсько-китайського співробітництва можна поділити на такі: №1. Період з моменту незалежності України, зокрема з 1991 р. по 2011 р. В зазначений період були закладені фундаментальні документи українсько-китайського співробітництва які сформували структуру зовнішньоекономічного та політичного співробітництва. В зазначених документах визначені основні підвалини розвитку українсько-китайського співробітництва в торговельній, науково-технічній, інвестиційній, транспортній, туристичній сферах. Були визначені механізми координації двостороннього співробітництва, зокрема започатковано діяльність спільних Міжурядових Комісій та Підкомісій - в торговельно-економічній та науково-технічній сферах, з питань дослідження і використання космічного простору в мирних цілях, військово-технічного співробітництва, співробітництва в галузі культури. Зазначений етап відзначався закладанням правових основ співробітництва міжвідомчого характеру. № 2. З 2011 р. по 2016 р. – це період який відзначається переходом українсько-китайського співробітництва на новий етап, зокрема рівень стратегічного партнерства. З метою підвищення ефективності двостороннього співробітництва в торговельно-економічній, науково-технічній, сільськогосподарській, космічній сферах переформатовано роботу спільних органів, що координують двосторонню взаємодію.

3. Договірною-правова база українсько-китайського міжрегіонального співробітництва налічує 92 документи та акцентує увагу на співробітництві регіонів України та провінцій КНР за такими напрямками як: торгівля, науково-технічне співробітництво, інвестиції, сільське господарство, культура та освіта. З огляду на перехід України до нового територіального устрою (реформування) українсько-китайська міжрегіональна співпраця, може отримати нові можливості налагодження взаємовигідного співробітництва. Нині відмічається тенденція переходу договірно-правової бази від декларування намірів співпраці до залучення конкретних компаній до опрацювання конкретних інвестиційних проектів у таких сферах як: енергетика, інфраструктура, логістика тощо.

4. Визначені основні фактори, що матимуть вплив на подальший розвиток двосторонніх відносин між Україною та Китаєм, зокрема: природно-ресурсний потенціал України; значний виробничо-науковий потенціал України у промисловості, сільському господарстві та новітніх технологіях; вигідне транспортно-логістичне положення України; великий, ємний китайський ринок для товарів та послуг українського виробництва та відповідний український ринок для китайських товарів.

5. Встановлено, що значної перспективи розвитку українсько-китайського співробітництва мають: а) розвиток співробітництва у високотехнологічних сферах, оскільки Україна має достатній потенціал для цього, зокрема це розробки у військовій та аерокосмічній сферах, літакобудуванні і створенні космічних ракет-носіїв тощо; б) поглиблення транспортно-логістичного та туристичного співробітництва з КНР у межах Ініціативи “Один пояс, один шлях” із залученням китайських інвестицій у відповідні інфраструктурні проекти в Україні; в) розширення співпраці у сфері енергетики та енергоефективності, відновлювальних джерел енергії; г) збільшення обсягу та розширення номенклатури українського експорту до КНР насамперед за рахунок товарів з високою доданою вартістю та високотехнологічної продукції.

6. Участь України в реалізації китайської Ініціативи “Один пояс, один шлях” дозволить Україні долучитись до міжнародної транспортно-логістичної системи, затвердити свої позиції в якості транзитної країни, сприятиме залученню китайських інвестицій у т.ч. в інфраструктурні проекти.

7. З використанням SWOT - аналізу визначені варіанти розвитку українсько-китайських зовнішньоекономічних зв'язків із зазначенням наступних його варіантів: *Варіант розвитку №1* “Можливості-Сильні сторони” передбачає використання у повній мірі наявного потенціалу співробітництва між нашими країнами, у т.ч. із урахуванням здійснення Україною державних заходів, спрямованих на зміцнення економічної ситуації, подальшої інтеграції до Європейського Союзу тощо. *За варіантом розвитку №2* “Сильні сторони-Загрози” сильні сторони двосторонніх відносин використовуватимуться для максимального зменшення зовнішніх загроз, зокрема, агресивної політики Російської Федерації проти України. *Варіант розвитку №3* “Можливості-Слабкі сторони” передбачає, що попри існування значних можливостей у подальшому розвитку українсько-китайського співробітництва динаміка двосторонніх відносин матиме уповільнення із урахуванням низки чинників, що викликані слабкими рисами внутрішнього характеру. *Варіант розвитку №4* “Загрози-Слабкі сторони” - це найгірший варіант розвитку двостороннього співробітництва між Україною та КНР, який поєднує усі слабкі сторони співпраці із посиленням зовнішніх загроз. За цих умов увага країн-партнерів спрямовуватиметься не на розвиток двосторонніх відносин, а на мінімізацію зовнішніх загроз. Для України та Китаю найбільш вигідним є розвиток зовнішньоекономічних зв'язків за варіантом №1, на реалізацію якого і повинні бути спрямовані спільні зусилля наших держав.

8. Запропоновано систему заходів реалізація яких сприяла би розширенню українсько-китайського співробітництва та виведення його до задекларованого рівня стратегічного партнерства: 1) розробка та прийняття найближчим часом Національної стратегії розвитку зовнішньоекономічного співробітництва України із КНР; 2) активізація регіонального співробітництва між областями України та провінціями КНР; 3) створення спільних підприємств у сферах взаємної

зацікавленості (промисловість, виробництво і переробка сільськогосподарської продукції, транспорт і логістика); г) активізація багатостороннього співробітництва між Україною, Китаєм та країнами-учасниками транспортного коридору Європа-Кавказ-Азія, а також спільних органів із реалізації Ініціативи КНР “Один пояс, один шлях”; 4) запровадження на постійній основі спільних платформ для співпраці бізнес-кіл, наукових та освітніх закладів України та КНР; 5) реалізація спільних інвестиційних проектів в областях і містах України; 6) зменшення впливу чинників, що стримують розвиток українсько-китайських відносин (зокрема: від’ємний сальдовий показник для України у зовнішній торгівлі товарами та послугами з КНР; переважання сировинної продукції в номенклатурі експорту України до КНР; недостатній рівень зовнішньоекономічного співробітництва областей України з КНР у т.ч. з питань залучення китайських інвестицій; низький рівень інвестиційного співробітництва між країнами).

ВИСНОВКИ:

У дисертаційній роботі виконано суспільно-географічне дослідження зовнішньоекономічних зв'язків України та Китайської Народної Республіки в сучасних умовах, визначено рівень розвитку та регіональні особливості двосторонньої співпраці, а також чинники, що впливають на географію співробітництва України та Китаю. Запропоновано першочергові заходи, які б сприяли активізації та розширенню стратегічного партнерства України з КНР, а також визначено перспективні напрями двосторонньої економічної взаємодії.

1. Розкрито теоретичні засади комплексної геопросторової організації українсько-китайських зовнішньоекономічних зв'язків. Здійснено аналіз наукових положень щодо визначення терміну “Зовнішньоекономічні зв'язки” з позиції економіко-географічної науки. У логічній послідовності розкрито теоретичні суспільно-географічні основи формування зовнішньоекономічних зв'язків країн та їх взаємозв'язок і взаємообумовленість з такими поняттями як: “Світове господарство”, “Міжнародний географічний поділ праці”, “Зовнішні зв'язки”, “Міжнародна торгівля товарами та послугами”, “Міжнародна спеціалізація та кооперування”, “Міжнародне інвестиційне співробітництво”, “Міжнародний обмін робочою силою”, “Міжнародне науково-технічне співробітництво”, “Національний господарський комплекс (НГК) країни ”. Запропоновано терміни, що стосуються практичного здійснення у географічному аспекті зовнішньоторговельних зв'язків між країнами (пункт виробництва, місце завантаження, місце призначення, пункт споживання). Здійснено характеристику НГК України, у т.ч. у регіональному розрізі, як одного із базових чинників формування зовнішньоекономічних зв'язків України. Визначені основні передумови розвитку українсько-китайських зовнішньоекономічних зв'язків, а саме: унікальний природно-ресурсний потенціал України; значний виробничо-науковий потенціал України у промисловості, сільському господарстві та новітніх технологіях; вигідне транспортно-логістичне положення України; великий, ємний китайський ринок для товарів та послуг

українського виробництва та відповідний український ринок для китайських товарів.

2. Розкрито особливості геопросторової організації сучасних зовнішньоторговельних зв'язків України, у регіональній структурі яких переважаючою є частка Європи (64,5% обсягу товарообігу за вартістю) та Азії (25,7%). Решта припадає на країни Африки (5,2%), Америки (4%) та інші країни (0,1%). До ТОП 10 торговельних держав-партнерів України у 2016 р. входили: РФ, Китай, Німеччина, Польща, Білорусь, Італія, Туреччина, Індія, Єгипет, США частка торгівлі з цими країнами становила 56,6% від загального обсягу. Дослідження географічної структури зовнішньоторговельних зв'язків у динаміці за 2008-2016 рр. дає підстави зробити наступні висновки: а) обсяг торгівлі України з РФ зменшився з 23% у 2008 р. до 11,6%; б) обсяг торгівлі України з країнами ЄС стабільно збільшується і вже досяг 40,5% (2016 р.), що зумовлено новим форматом взаємовідносин внаслідок асоційованого членства України в ЄС; в) обсяг торгівлі України з КНР поступово збільшується, зокрема в останні роки Китай вийшов на 2-е місце серед країн – партнерів України у географічній структурі. У той час як у 2008 р. він перебував на 5 позиції.

3. Методика суспільно-географічного дослідження зовнішньоекономічних зв'язків країн передбачає виділення наступних етапів: а) збір та узагальнення інформації з наукових літературних джерел щодо виявлення та розкриття теоретичних аспектів суспільно-географічного дослідження зовнішньоекономічних зв'язків держав; б) виокремлення та оцінювання чинників формування та функціонування зовнішньоекономічних зв'язків між Україною та КНР; в) проведення просторово-часового аналізу зовнішньоекономічного співробітництва між Україною та КНР за їх основними формами; г) визначення перспектив розвитку українсько-китайського співробітництва у суспільно-географічному вимірі з використанням кластерного та SWOT аналізів.

4. Виконане автором суспільно-географічне дослідження українсько-китайських зовнішньоекономічних зв'язків за їх основними формами (торгівля товарами та послугами між Україною та КНР, у т.ч. між регіонами України та КНР; співробітництво в інвестиційній сфері; співробітництво в рамках міжнародних транспортних коридорів; співробітництво у сфері науки та техніки; співробітництво у сфері туризму) надало можливість комплексного суспільно-географічного аналізу двостороннього співробітництва у т.ч. визначення сильних та слабких сторін взаємодії, а також перспективних напрямів подальшого розвитку українсько-китайського зовнішньоекономічного співробітництва.

5. Дослідження двосторонньої торгівлі України та Китаю товарами та послугами за 2006-2016 рр. показало, що характерним для її структури є значне переважання обсягів торгівлі товарами над послугами: товари складають 98%, а послуги – 2% від загального обсягу торгівлі (за вартістю) і це співвідношення не змінилось за період дослідження. Максимальне зростання обсягів торгівлі зафіксовано у 2013 р. Між Україною та КНР наразі існує значний дисбаланс у торговельних операціях з торгівлі товарами та послугами та негативне для України зовнішньоторговельне сальдо. В українському експорті переважають товари сировинної спрямованості, натомість імпорт з КНР є досить різноманітним та представлений широкою номенклатурою товарів – як сировинних, так і високотехнологічних.

6. Українсько-китайське співробітництво в інвестиційній сфері не відповідає можливостям та реальним потребам держав. В регіональному відношенні існує значна диспропорція між областями України із залучення китайських інвестицій. Кластерний аналіз дозволив виявити групи областей України (кластери) із високим, середнім, низьким рівнем та моногалузовим характером їх інвестиційної привабливості для китайських інвестицій. Аналіз цих кластерів надав можливість зробити такі висновки: а) місто Київ, з огляду на свою столичну функцію та високий рівень економічного розвитку (кластер №1), є найпривабливішим для залучення китайських інвестицій, що відповідає реальному стану інвестиційного співробітництва (так, м. Київ концентрує понад 27% від загального обсягу

китайських інвестицій в економіку України); б) увага китайських інвесторів в основному приділена областям України із високими показниками промислового, сільськогосподарського розвитку, а також із високою зовнішньоекономічною активністю; в) серед областей України найпривабливішими для китайських інвесторів є: Вінницька, Полтавська, Київська, Львівська, Дніпропетровська, Харківська, Запорізька, Одеська, Кіровоградська, Миколаївська, Сумська, Чернігівська, Херсонська області (кластер №2); г) низький рівень привабливості для китайських інвестицій характерний для таких областей (кластер №3), як: Волинська, Рівненська, Хмельницька, Житомирська, Івано-Франківська, Тернопільська, Черкаська, Закарпатська, Чернівецька області. Моногалузевий характер для привабливості китайських інвестицій спостерігається в двох областях - Донецькій та Луганській, що пов'язано, у першу чергу, з тим, що зазначені області нині мають значну частку непідконтрольних територій.

7. Українсько-китайська співпраця з розвитку міжнародних транспортних коридорів має значну перспективу та велику актуальність в світлі проголошеної урядом КНР у 2013 р. Ініціативи “Один пояс, один шлях” – геоекономічної та геологістичної стратегії співробітництва КНР з країнами-партнерами. Долучення України до Ініціативи матиме позитивний вплив на: а) розвиток української транспортно-логістичної інфраструктури; б) подальше залучення України до євразійської та світової транспортно-логістичної системи; в) збільшення притоку китайських інвестицій в інфраструктурні проекти в Україні; г) зміцнення позицій України в якості транзитної країни у євразійських транспортних коридорах тощо.

8. Проведений аналіз туристичних ринків обох країн, а також динаміки туристичних обмінів між Україною та Китаєм, свідчать про те, що на сьогодні співробітництво у сфері туризму знаходиться на недостатньому рівні. З метою активізації туристичного обміну між нашими країнами, поглиблення співпраці у сфері туризму постає завдання у здійсненні низки заходів, реалізація яких сприяла б не лише взаємному збільшенню числа туристів, але й розвитку туристичної сфери в Україні. До таких заходів можна віднести наступні: а) участь у туристичних виставках, що проводяться в Україні та в КНР; б) ознайомлення з досвідом КНР

щодо формування та рекламування національного та регіонального туристичних продуктів; в) участь у туристичних проектах вздовж Великого Шовкового Шляху та “Морського Шляху 21 століття” в рамках Ініціативи “Один пояс, один шлях”; г) розвиток круїзного, медичного та еко туризму тощо.

9. Одним із важливих складників двосторонньої взаємодії України та КНР є співпраця у сфері науки і техніки. Пріоритетними напрямками цієї співпраці визначено наступні: енергетика та енергоефективність, авіабудування, суднобудування, раціональне природокористування, розвиток аерокосмічних, інформаційних та комунікаційних технологій, а також підготовку та стажування студентів, аспірантів і молодих вчених. Враховуючи наявність спільних структур (Цзинаньський парк високотехнологічного співробітництва та його українські партнери, Підкомісії з питань науково-технічного співробітництва, а також з питань співпраці в космічній галузі та в галузі освіти, відповідальними за роботу яких, з українського боку, є відповідно Державне агентство з питань науки, інновацій та інформації, Державне космічне агентство, Міністерство освіти і науки), що відповідають за зазначений напрям взаємодії, існує значний потенціал із активізації та подальшого розвитку зазначеного напрямку.

10. Проведення SWOT – аналізу надало можливість здійснити прогноз можливих варіантів розвитку українсько-китайського зовнішньоекономічного співробітництва на основі поділу зовнішньоекономічних зв’язків між Україною та КНР на зовнішню та внутрішню частини із подальшою побудовою матриці яка включає чотири елементи зокрема, сильні та слабкі сторони (внутрішня частина матриці), а також можливості та загрози (зовнішня частина SWOT-аналізу). Для України та Китаю найбільш вигідним є розвиток зовнішньоекономічних зв’язків за варіантом №1, оскільки зазначений варіант передбачає використання у повній мірі можливостей та сильних сторін двостороннього співробітництва. Варіант розвитку №4 “Загрози-Слабкі сторони” - найгірший варіант розвитку двостороннього співробітництва між Україною та КНР, адже враховує усі слабкі сторони співпраці у поєднанні із зовнішніми проявами загроз. За таких умов увага країн-партнерів буде

спрямована не на розвиток двосторонніх відносин, а на мінімізацію зовнішніх загроз.

11. Визначено чинники негативного впливу на двостороннє співробітництво України та Китаю: а) негативне сальдо зовнішньої торгівлі товарами та послугами з КНР і випереджаючі темпи зростання китайського імпорту в Україну; б) вузька номенклатура українського експорту до КНР та його переважно сировинний характер; в) недостатня активність більшості областей України у розвитку зовнішньоекономічної співпраці з КНР; в) незначні обсяги китайських інвестицій в економіку України та значний дисбаланс в залученні китайських інвестицій за регіонами України. Зменшення впливу наведених негативних чинників є нагальним завданням подальшої активізації та інтенсифікації розвитку українсько-китайського зовнішньоекономічного співробітництва.

12. На нашу думку першочерговим заходом, який би сприяв активізації та подальшому розширенню стратегічного партнерства України з КНР, послужила б розробка та прийняття найближчим часом Національної стратегії розвитку зовнішньоекономічного співробітництва України із КНР. У цьому контексті перспективними напрямками зовнішньоекономічного співробітництва України та Китаю є: а) розвиток співробітництва у високотехнологічних сферах, оскільки Україна має достатній потенціал для цього, зокрема це розробки у військовій та аерокосмічній сферах, літакобудуванні і створенні космічних ракет-носіїв тощо; б) поглиблення транспортно-логістичного та туристичного співробітництва з КНР у межах Ініціативи “Один пояс, один шлях” із залученням китайських інвестицій у відповідні інфраструктурні проекти в Україні; в) розширення співпраці у сфері енергетики та енергоефективності, відновлювальних джерел енергії; г) збільшення обсягу та розширення номенклатури українського експорту до КНР насамперед за рахунок товарів з високою доданою вартістю та високотехнологічної продукції.

13. Враховуючи сучасні світові виклики, зокрема торговельне протистояння між США та КНР, що відображається останнім часом у взаємному запровадженні митних тарифів, для України є можливість стати для Китаю “країною-містком” у

розвитку торгівлі з ЄС, адже Україна має Угоду про зону вільної торгівлі з ЄС. У цьому плані перспективною може бути пропозиція виробництво китайських товарів на території України з подальшим їх експортом на ринки ЄС. Зазначений варіант сприяв би збільшенню притоку китайських інвестицій в економіку України, що є актуальним завданням у зовнішньоекономічних відносинах між нашими країнами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ЛІТЕРАТУРНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алисов Н. В. Экономическая и социальная география мира (общий обзор)/ Алисов Н. В., Хорев Б. С. –М.: Гардарики, 2000 – 704 с.
2. Авдокушин Е. Ф. Международные экономические отношения: учеб. пособ./ Авдокушин Е. Ф. – М.: ИВЦ «Маркетинг», 1999. – 264 с.
3. Балабанов И. Т. Внешнеэкономические связи: Учеб. пособ./ Балабанов И. Т., Балабанов А. И – М.: Финансы и статистика, 2008. – 512с.
4. Баскаков А. Я. Методология научного исследования: Учеб. пособие./Баскаков А.Я., Туленков Н.В. – К.: МАУП, 2004. – 216 с.
5. Браиловский В. Украина - Китай: новый виток стратегических взаимоотношений в 2015 году/ Браиловский В [Электронный ресурс] — Режим доступа: <http://vnews.agency/exclusive/22835-ukraina-kitay-novyy-vitok-strategicheskikh-vzaimootnosheniy-v-2015-godu.html>
6. Бюро статистики КНР: объемы экспорту та імпорту по країнам [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.stats.gov.cn/tjsj/ndsj/2016/indexeh.htm>
7. Волович О. Геополітичні пристрасті довкола «Шовкового шляху»/ Волович. О [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://bintel.com.ua/uk/article/pristrasti/#b131>
8. Валовий внутрішній продукт – 2016. Статистичний збірник / Державний служба статистики України [Электронный ресурс] — Режим доступа: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
9. Вироблено в Китаї – 2025 [Электронный ресурс] – режим доступа <https://hightech.plus/2018/07/06/torgovaya-voyna/>
10. Выставки Китая [Электронный ресурс] – Режим доступа: <https://worldexpo.pro/country/kitay>
11. В стратегіях Пекіна Україні відводиться роль «осьової держави»/ Офіційний сайт Міжнародного центру перспективних досліджень [Электронный ресурс] – Режим доступа:<http://icps.com.ua/v-stratehiyakh-pekina-ukrayini-vidvodytsya-rol-osovoyi-derzhavy/>

12. Величко.В. Економічна складова міжрегіональних зв'язків//Економічний Часопис-XXI 2. -2007-№6.
13. Величко В. Концептуальні засади міжрегіонального співробітництва між Україною та Китаєм [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/31313/02-Velichko-NEW.pdf?sequence=3>
14. Валовий регіональний продукт за 2016 р/ Державна служба статистики України [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publ2_u.htm
15. Всесвітня туристична організація [Електронний ресурс] – Режим доступу: – Access mode: <http://www2.unwto.org/content/who-we-are-0>
16. Голіков А. Економіка зарубіжних країн: навч. посіб. Для студ./ Голіков А.П., Дейнека О.Г., Позднякова Л.О., Черномаз П.О. – Київ. Центр учбової літератури, 2008 – 462 с.
17. Гончарук А. З. Аудит зовнішньої політики: Україна-Китай/Гончарук А. З, Гобова Є. В., Кіктенко В. О., Коваль О. А., Кошовий С. А. – К.: Інститут світової політики, 2016. – 58 с.
18. Гілецький Й. Географія: довідник/ Гілецький Й, Сливка Р., Богович М. – Київ. Ранок, 2008 – 480 с.
19. Горкін А. Соціально-економічна географія : поняття та терміни. Словник-довідник / Відп. Ред. А. П. Горкін. – Смоленськ: Ойкумена, 2013. – 328
20. Гончарук А. Азіатський вектор зовнішньої політики України: новий прагматизм/ А. Гончарук, Б. Парахонський - Стратегічні пріоритети: науковий-аналітичний щоквартальний збірник - К. No2 (19), 2011 р.
21. Демографічний щорічник населення України – 2016. Статистичний збірник / Державний служба статистики України. – К., 2016.– С.1.
22. Делегація Міноборони України обговорюватиме в Пекіні питання двостороннього військово-технічного співробітництва - Юрій Єхануров [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrinform.ua/rubric-politycs/737951->

- delegatsya_mnoboroni_ukrani_obgovoryuvati_v_pekn_pitannya_dvostoronnogo_vyskovo_tehnchnogo_spvrobnitstva___yury_hanurov_771003.html
23. Дьякова Є.О. Співробітництво між Україною та Китайською Народною Республікою в сфері туризму / Є.О. Дьякова // Географія та туризм. – Вип. 25. – Київ, 2013. — С. 18-25.
24. Дьякова Є.О. Україна та Шанхайська організація співробітництва, перспективи співпраці / Є.О. Дьякова // Географія та туризм. – Вип.19. – Київ, 2012. – С. 281-287.
25. Дьякова Є.О. Сучасний стан та проблеми українсько-китайського торговельно-економічного співробітництва / Є.О. Дьякова // Економічна та соціальна географія. Вип. 60. – Київ, 2010.— С. 232-239.
26. Дьякова Е.А. Сотрудничество между Украиной и КНР в сфере торговли. Географический аспект / Е.О. Дьякова // Могилевский Меридиан. – Т. 18, Вып.1-2 (41-42). – Могилёв, 2018. – С 50-53.
27. Дьякова Є.О. Співробітництво регіонів України з Китайською Народною Республікою у сфері торгівлі / Є.О. Дьякова // Матеріали 37 всеукраїнської науково-практичної інтернет конференції “Вітчизняна наука на зламі епох: проблеми та перспективи розвитку” – Переяслав-Хмельницький, 2017. – С 14-16.
28. Дьякова Є.О. Розвиток науково-технічного співробітництва між Україною та Китайською Народною Республікою/ Є.О. Дьякова // Матеріали 7 міжнародної науково-практичної конференції “Наука та технології: крок в майбутнє” – Т. 13. – Прага, 2011 – С 52-54.
29. «Експорт, імпорт і транзит вантажів в Україні»: Статистичний збірник/Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс] – Режим доступу <http://www.ukrstat.gov.ua/> 112
30. Ерфанов Є.А Китай як центр тяжіння прямих іноземних інвестицій/Ерфанов Є. А. Посипенко О.А. – Економіка і суспільство – 2017 вип. 12 с 37-43
31. Захарін С.В. Активізація українсько-китайського економічного співробітництва/ Захарін С.В. // Науковий вісник Мукачівського державного

- університету, 2016 [Електронний ре-сурс] – Режим доступу: <http://www.msu.edu.ua/visn/wp-content/uploads/2016/12/2-6-2-2016-4.pdf>
32. Злупко С. "Економічна енциклопедія" та українські економісти : Економічна енциклопедія/ Відповідальний редактор С. В. Мочерний. - Київ: Видавничий центр "Академія". - Т. 1, 2000. - 863 с.; Т. 2, 2001. - 847 с.; Т. 3, 2002. - 952 с. / С. Злупко // Вісник Національної академії наук України. - 2003. - № 4. - С. 65-68.
33. Зауда А. Наталія Микольська: "Ми не можемо заборонити експорт до Росії"/ BBC News Ukraine – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-39894647>
34. Зарубіжні інвестиції Китаю вирости до \$161 млрд – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.relinvestmentsgroup.com/ua/novosti/zarubezhnye-investicii-kitaja-vyrosli-do-161-mlrd.htm>
35. Зовнішня торгівля України товарами та послугами у 2016 р. Статистичний збірник / Державний служба статистики України – К., 2016.– С.27
36. Зовнішня торгівля України товарами та послугами у 2008 р. Статистичний збірник/ Державний служба статистики України – К., 2008.– С.27
37. Зовнішня торгівля України товарами та послугами у 2010 р. Статистичний збірник / Державний служба статистики України – К., 2010.– С.27
38. Зовнішня торгівля України товарами та послугами у 2012 р. Статистичний збірник / Державний служба статистики України – К., 2012.– С.27 (34)
39. Зовнішня торгівля України товарами та послугами у 2014 р. Статистичний збірник / Державний служба статистики України – К., 2014.– С.27 (35)
40. Зовнішня торгівля України товарами та послугами у 2007 р. Статистичний збірник / Державний служба статистики України – К., 2017.– С.27 (62)
41. Зовнішня торгівля України товарами та послугами у 2009 р. Статистичний збірник / Державний служба статистики України – К., 2009.– С.27 (63)
42. Зовнішня торгівля України товарами та послугами у 2011 р. Статистичний збірник / Державний служба статистики України – К., 2011.– С.27 (64)
43. Зовнішня торгівля України товарами та послугами у 2013 р. Статистичний збірник / Державний служба статистики України – К., 2013.– С.27 (

44. Зовнішня торгівля України товарами та послугами у 2015 р. Статистичний збірник / Державний служба статистики України – К., 2014.– С.27 (66)
45. Співробітництво Київської обласної державної адміністрації з Китайською Народною республікою Лист –відповідь Київської обласної державної адміністрації від 14.07.2016 № 01-15-331/1/2 92
46. Співробітництво Львівської обласної державної адміністрації з Китайською Народною республікою Лист –відповідь Львівської обласної державної адміністрації від 15.07.2016 № 1-22-2051 93
47. Законодавство дає можливість залучати інвестиції в економіку Києва – О.Попов/ Інформаційне агентство Українські національні новини [Електронний ресурс]- Режим доступу: <https://www.unn.com.ua/uk/news/512202-zakonodavstvo-dae-mogelivist-zaluchati-investitsiyi-v-ekonomiku-kieva--o.popov> 91
48. Зона вільної торгівлі між Україною та ЄС/ Міністерство закордонних справ України [Електронний ресурс]- Режим доступу: <https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/ua/ukraine-eu/trade-and-economic/atm>
49. Запотоцький С. П. Регіональна конкурентоспроможність: Суспільно-географічні засади формування / С. П. Запотоцький. – К. : Бізнес Медіа Консалтинг, 2012. –424 с.
50. Ісаханова Н. Країна на експорт/ Н. Ісаханова, О. Кривецька – Всеукраїнське щотижневє професійне юридичне видання Юридична газета [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://yur-gazeta.com/view/articles/krayina-na-eksport.html>
51. Іващук, І. О. Інвестиційні пріоритети економічних реформ Китаю в умовах глобальної нестабільності / І. О. Іващук, М. Р. Орнат // Економічний аналіз : зб.наук. праць / Тернопільський національний економічний університет – Тернопіль : Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету “Економічна думка”, 2015. – Том 21. – № 2. – С. 309-316.
52. Індеси обсягу сільськогосподарського виробництва за регіонами у 2016 р./Державна служба статистики України [Електронний ресурс] – Режим доступу:http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2016/sg/ivp/ivp_u/ivp2016.html

53. Інвестиції Китаю в країни ЄС досягли рекордних 23 млрд. доларів [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://galfinance.info/ostanninovini/2016/03/10/investiczii-kitayu-v-kraini-es-dosyagli-rekordnix-23-mlrd-dolariv.html>
54. Какие предприятия готовы к сотрудничеству с Китаем: информация вице-губернатора [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.sq.com.ua/rus/news/novosti/18.06.2016/kakie_predpriyatiya_gotovy_k_sotrudnichestvu_s_kitaem_info;
55. Київщина залучатиме китайські інвестиції/Офіційний сайт київської обласної державної адміністрації [Електронний ресурс] – Режим доступу: korg.gov.ua/node/1640;
56. Козак Ю.Г Економіка зарубіжних країн: навч. посібник/ Козак Ю.Г, Ковалевський В.В., Лебедева С.Н., Бикова М.Є., Логвінова Н.С., Воронова О.В – Київ: «Центр учбової літератури», 2013, 292 с.
57. Козик В.В. Міжнародні економічні відносини: Навч. Посіб. – 5-те вид., стер/ Козик В.В., Панкова Л. А., Даниленко Н.Б., – К.: Знання, 2004. – 406 с.
58. Качан Є.П., Регіональна економіка: підручник / за ред. Є. П. Качана. – Тернопіль: ТНЕУ, 2008. – 800 с.
59. Крушельницька, О. В. Методологія та організація наукових досліджень : навч. посіб. / О. В. Крушельницька. – К. : Кондор, 2003. – 192 с.
60. Киптенко В. Китайский опыт устойчивого развития туризма Украины [электронный ресурс] – режим доступа: http://tourlib.net/statti_tourism/nechaj.htm
<http://2012uwell.com/news/kitayskiy-opyit-ustoychivogo-razvitiya-turizma-ukraine#ixzz2US2KTuns> 210
61. Кифяк В. Ф. Організація туристичної діяльності в Україні: навчальний посібник. - Чернівці: Книги-XXI, 2003. - 300 с.
62. Киктенко В. «Один пояс, один шлях» – глобальний гео економічний проект Китаю [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://sinologist.com.ua/odin-poyas-odin-shlyah-globalnij-geoekonomichnij-proekt-kitayu/>
63. Кубів С. Поглиблення торговельної та економічної співпраці вздовж проекту «Пояс і шлях» для розвитку безперешкодної і ефективної торгівлі та

взаємовигідного розвитку/Українська асоціація китаєзнавців [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://sinologist.com.ua/s-kubiv-pershij-vitse-prem-ier-ministr-ukrayini-pogliblennya-torgovelnoyi-ta-ekonomichnoyi-spivpratsi-vzdovzh-proektu-poyas-shlyah-dlya-rozvitku-bezpereshkodnoyi-efektivnoyi-torgivli-ta-vzay/>

64. Коваль О. А. Форум міжнародного співробітництва «Один пояс, один шлях» – новий етап реалізації китайської стратегії глобального розвитку і міжнародного співробітництва/Українська асоціація китаєзнавців [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://sinologist.com.ua/forum-mizhnarodnogo-spivrobitnitstva-odin-poyas-odin-shlyah-novij-etap-realizatsiyi-kitajskoyi-strategiyi-globalnogo-rozvitku-mizhnarodnogo-spivrobitnitstva/>

65. Китай досягне могутності й демократії до 2049 року/ українське інформаційне агентство [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.unian.ua/world/713181-kitay-dosyagne-mogutnosti-y-demokratiji-do-2049-roku.html>

66. Солнечная энергетика в Украине: кто и где строит новые станции [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://project.liga.net/projects/sunrise/>

67. Китай готовий вкладати гроші у розвиток інфраструктури Києва/Офіційний сайт київської міської державної адміністрації [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://kyivcity.gov.ua/news/kiv_maye_namir_rozshiryuvati_partnerstvo_z_shan_khayem.html

68. Кабінет Міністрів України: Оборонні відомства України та КНР обговорили перспективи військового та військово-технічного співробітництва [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=246352624&cat_id=248446167

69. Китай запрошує до нового «Шовкового шляху» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://forbes.net.ua/ua/news/1419357-kitaj-zaproshue-do-novogo-shovkovogo-shlyahu>

70. Лисенко В. Украина –Китай: Потенциал есть, но где инвестиции? [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://112.ua/mnenie/ukraina--kitay-potencial-est-no-gde-investicii-305760.html>
71. Лисенко В., Україна-Китай: підсумки-2014 і виклики-2015 [Електронний ресурс] – Режим доступу: (<http://forbes.net.ua/ua/opinions/1385100-ukrayina-kitaj-pidsumki-2014-i-vikliki-2015>)
72. Лазарчук М.О. Соціально-економічні реформи в Китаї: генезис та чинники // Journal of International Slavonic University - 2013, т. XVI, № 1-2 С 117-124
73. Липец Ю. Г. География мирового хозяйства / Липец Ю. Г., В. А. Пуляркин, С. Б. Шлихтер - М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 1999. — 400 с
74. Любіцева О.О. Туристичний ринок України: сучасний стан, тенденції перспективи // Міжнародна науково-практична конференція: Київський національний університет культури і мистецтв 4-6 червня 2004 р [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://tourlib.net/statti_ukr/lubiceva.htm
75. Майорова Т. В. Інвестиційна діяльність: підруч. для студент. вищ. навч. закл./ [Т.В. Майорова]; – Київ: Центр учбової літератури, 2009.- 472 ст.;
76. Масляк П.О. Словник-довідник учня з економічної і соціальної географії світу / Масляк П. О., Олійник Я. Б., Степаненко А.В. – К. : Лібра, 1996. – 328
77. Меморандум про співробітництво між Дніпропетровською обласною державною адміністрацією та китайською торговою асоціацією. Лист-відповідь Дніпропетровської ОДА від 13.07.2016 № 06-617/0/49-16
78. Мезенцев К. В. Методи дослідження в суспільній географії: традиції та новації/ К.В. Мезенцев // Економічна та соціальна географія. – Вип. 1(66). – Київ, 2013. — С. 31-42.
79. Маруняк Є. Регіональні особливості глобалізаційних процесів / Є. Маруняк // Вісник Національної академії наук України. - 2011. - № 8. - С. 21-33.
80. Максаковский В.П. Географическая картина мира. Кн. I: Общая характеристика мира. - М., Дрофа, 2008, 4-е изд., 495 стр.
81. Максаковский В. Географическая картина мира. Книга II. Региональная характеристика мира. 2008 4-е изд. - М.: Дрофа, 2009. – 485 с

82. Манів З. Регіональна економіка: Навчальний посібник/ Манів З.О, Луцький І.М., Манів С.З. - Львів: "Магнолія 2006", 2007. - С. 562
83. Міністерство транспорту та інфраструктури України: Міжнародне співробітництво України в галузі транспорту/ лист – відповідь Міністерства інфраструктури України від 22.08.2016 № 8381/13/10 – 16
84. Международная выставка туризма в Шанхае [электронный ресурс] – режим доступа: <http://expo-asia.ru/exhibitions/citm2012sh>
85. Новицький В.Є. Міжнародна економічна діяльність України: Підручник. –К.: КНЕУ, 2003. – 948 с., Кулешова Г.О., Якименко І.А. Методичний комплекс з курсу «Зовнішньоекономічні зв'язки України». – Харків, 2012. – 69 с
86. Немець К. теорія і методологія географічної науки: методи просторового аналізу/Навчально-методичний посібник// К. А. Немець, Л. М. Немець. – Х.: ХНУ імені В.Н.Каразіна, 2014. –172 с (43)
87. Насалик И: «Украина и Китай создадут новые совместные проекты в энергетической отрасли» [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://fakty.ua/222740-igor-nasalik-ukraina-i-kitaj-sozdadut-novye-sovmestnye-proekty-v-energeticheskoy-otrasli>
88. Научно-технический прогресс в Китае/Официальный сайт Посольства КНР в Белоруссии [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://by.china-embassy.org/rus/zgxx/kj/t221080.htm>
89. Нечай А. А. Тенденции развития международного туристического рынка и особенности въездного туризма в Китае/ Нечай А.А., Чэнь Ян Ян. Сборник научных статей "Беларусь и мировые экономические процессы". - 2011. - Выпуск 8. - С.88-95. [электронный ресурс] – режим доступа: http://tourlib.net/statti_tourism/nechaj.htm
90. Офіційний сайт Державної служби статистики: статистична інформація за 2016 р: статистичний збірник/Державна служба статистики – Київ, 2017.
91. Офіційний сайт Transport Corridor Europe-Caucasus-Asia [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.traceca-org.org/ru/strany/>
92. Офіційний сайт Державної служби статистики: Чисельність наявного населення (за оцінкою) за типом поселень: статистичний збірник/Державна служба статистики – Київ, 2017. С. 28

93. Офіційний сайт Державної служби статистики: Валовий внутрішній продукт за категоріями доходу: статистичний збірник/Державна служба статистики – Київ, 2017. С. 16
94. Офіційний сайт Державної служби статистики: Експорт та імпорт товарів і послуг за 2013-2016 роки: статистичний збірник/Державна служба статистики – Київ, 2017. С. 22
95. Офіційний сайт Державної служби статистики України. Туристичні потоки [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
96. Основні напрями співробітництва між Україною та КНР [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://istfak.org.ua/tendentsii-rozvytku-suchasnoi-systemy-mizhnarodnykh-vidnosyn-ta-svitovoho-politychnoho-protsesu/184-zovnishnia-polityka-ukrainy-na-suchasnomu-etapi/373-osnovni-napryamky-naukovo-tekhnichnoho-spivrobitnytstva-ukrayiny-ta-knr-na-suchasnomu-etapi>
97. Офіційний сайт Державної служби статистики: Основні соціально-економічні показники у 2016 році/ статистичний збірник/Державна служба статистики – Київ, 2017.С. 16
98. Олійник Я.Б. Географія світового господарства (з основами економіки): навч. посіб. Рекомендовано МОН / Я.Б. Олійника та ін., за ред. Я.Б. Олійника, І.Г. Смирнова. — К.: Знання 2011. — 640 с.
99. Олійник О. Зовнішньоекономічна політика Китаю в умовах глобалізації світової економіки: уроки для України / О. Олійник // Вісник Національного банку України. - 2015. - № 6. - С. 40-47.
100. Олійника О. М. “Досвід Китаю з реалізації геополітичних інтересів шляхом здійснення іноземних інвестицій і надання закордонних кредиті: урок для України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukr-socium.org.ua/Arhiv/Stati/US-4-2014/130-143.pdf>
101. Олійник Я. Б., Смирнов І. Г. , Міжнародна логістика. Навчальний посібник. К., Обрії, 2011.-544 с.

102. Офіційний сайт Посольства України в Китайській Народній Республіці. Договірні-правова база між Україною та Китаєм [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://china.mfa.gov.ua/ua/ukraine-cn/legal-acts>
103. Основные порты Китая [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://chinatrading.org.ua/chinatrading-poleznaya-informaciya/osnovnye-morskie-porty-kitaya/>
104. Офіційний сайт Міністерства інфраструктури України. Міністр інфраструктури України Андрій Пивоварський зустрівся з Надзвичайним і Повноважним Послом КНР в Україні Чжан Сіюнь [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://mtu.gov.ua/news/550.html>
105. Офіційний сайт Міністерства освіти і науки України. Аналітична довідка. Стан розвитку науки і техніки, результати наукової, науково-технічної, інноваційної діяльності, трансферу технологій за 2015 рік [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://mon.gov.ua>
106. Офіційний сайт Посольства України в Китайській Народній Республіці. Науково-технічне співробітництво між Україною та Китаєм [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://china.mfa.gov.ua/ua/ukraine-cn/science>
107. Офіційний сайт Ради зовнішньої політики. Світ без Росії, або Куди веде Новий Великий шовковий шлях [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://prismua.org/world-without-russia-new-silk-road-lead/> 166
108. Офіційний сайт Кабінету Міністрів України. Відбулося перше засідання Міжурядової українсько-китайської комісії зі співробітництва, угоду про створення якої підписали Перший віце-прем'єр-міністр України Андрій Клюєв та Віце-прем'єр-міністр Держради КНР Чжан Децзян [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=244222910&cat_id=244276573
109. Офіційний сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України. Довідкові матеріали щодо Військово-технічне співробітництво (ВТС) України з іноземними державами [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.me.gov.ua
110. Засідання Підкомісії з торговельно-економічного співробітництва Комісії зі співробітництва між Урядом України та Урядом Китаю/Офіційний сайт

Міністерства закордонних справ України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://rei.mfa.gov.ua/ua/news/council-news/50288-zasidannya-pidkomisiji-z-pitany-torgovelyno-jekonomichnogo-spivrobitnictva-komisiji-zi-spivrobitnictva-mizh-uryadom-ukrajini-ta-uryadom-kitaju>

111. Політичні відносини між Україною та Китаєм. - Офіційний сайт Міністерства закордонних справ України – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://china.mfa.gov.ua/ua/ukraine-cn/diplomacy>

112. Папирян Г. Международные экономические отношения. Маркетинг в туризме // Г. А. Папирян. - М. : Финансы и статистика, 2000. - 157 с

113. Письменний В.В. Методика та організація наукових досліджень: Навчальний посібник/ Кириленко О.П., Ткачук Н.М., Стоян В.І., Карпишин Н.І. – К. 200 – 168 с.

114. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16.04.1991 №959 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/959-12>.

115. Про спеціальний режим інноваційної діяльності технопарків: Закону України від 05.12.2012 №5460-VI [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/991-14>

116. Про наукову та науково-технічну діяльність: Закону України від 26.11.2015 № 848-VIII [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/848-19>

117. Прямі інвестиції (акціонерний капітал та боргові інструменти) в економіці України/з України (за періоди з початку року) 2016 р/Державна служба статистики [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

118. Прямі інвестиції (акціонерний капітал та боргові інструменти) в економіці України/з України (за періоди з початку року) 2015 р/Державна служба статистики [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

119. Прямі інвестиції (акціонерний капітал та боргові інструменти) в економіці України/з України (за періоди з початку року) 2014 р/Державна служба статистики [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

120. Прямі інвестиції (акціонерний капітал та боргові інструменти) в економіці України/з України (за періоди з початку року) 2013 р/Державна служба статистики [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
121. Прямі інвестиції (акціонерний капітал та боргові інструменти) в економіці України/з України (за періоди з початку року) 2012 р/Державна служба статистики [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
122. Прямі інвестиції (акціонерний капітал та боргові інструменти) в економіці України/з України (за періоди з початку року) 2011 р/Державна служба статистики [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
123. Прямі інвестиції (акціонерний капітал та боргові інструменти) в економіці України/з України (за періоди з початку року) 2010 р/Державна служба статистики [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
124. Прямі іноземні інвестиції в економіці України за видами економічної діяльності за 2016 р / Державна служба статистики України [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/metaopus/2016/1-2_05_03_01_2016.htm
125. Прямі іноземні інвестиції у регіонах України за 2009 р/ Дежавна служба статистики України [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/metaopus/2016/1-2_05_03_01_2016.htm
126. Про засади внутрішньої і зовнішньої політики: Закону України від 01.07.2010 № 40 [Електронний ресурс] – Режим доступу: (<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2411-17>)
127. Проект «Один пояс – один шлях» приєднує Україну до глобальних тенденцій/Офіційний сайт Торгово-промислової палати України [Електронний ресурс] – Режим доступу <https://ucci.org.ua/press-center/ucci-news/proekt-odin-poiias-odin-shliakh-priiednuie-ukrayinu-do-globalnikh-tendentsii>
128. Прейгер Д. К., Собкевич О. В., Ємельянова О. Ю. Аналітична доповідь Реалізація потенціалу транспортної інфраструктури України в стратегії посткризового економічного розвитку". [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/690/>

129. Перша нарада міністрів транспорту 16 країн Центральної та Східної Європи і Китаю в форматі “16 + 1” проходить в Ризі [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.versal-online.com.ua/persha-narada-ministriv-transportu-16-krajin-tsentralnoji-ta-shidnoji-evropy-i-kytayu-v-formati-16-1-prohodyt-v-ryzi/>
130. Про Рекомендації парламентських слухань на тему: "Про стан та законодавче забезпечення розвитку науки та науково-технічної сфери держави"(Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 16, ст.117) [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/182-19>
131. Про схвалення Експортної стратегії України на 2017-2021 роки (“дорожньої карти” стратегічного розвитку торгівлі): Розпорядження Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2017 р. № 1017 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1017-2017-%D1%80>
132. Про схвалення Транспортної стратегії України на період до 2020 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 20.10.2010 № 2174-р [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2174-2010-%D1%80>
133. Україна та Китай підписали спільну декларацію про встановлення і розвиток відносин стратегічного партнерства [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.rbc.ua/ukr/news/viktor-yanukovich-i-hu-tszintao-podpisali-sovmestnuyu-deklaratsiyu-20062011133300>
134. РБУ – Украина. Украина-Китай: перспективы аграрного сотрудничества [Электронный ресурс] – Режим доступа: <https://daily.rbc.ua/rus/show/ukraina-kitay-perspektivy-agrarnogo-sotrudnichestva-1439821118.html> 768
135. Роговий В. Г. Перспективи та ризики розвитку українсько-китайських торговельно-економічних відносин / В. Г. Роговий // Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія : Економічні науки. - 2016. - № 2. - С. 106-110
136. Смирнов І. Логістика туризму: навч. посіб./ Смирнов Г.Г. – К.: Знання 2009 – 422 с.

137. Смаль В.В. Географічна економіка чи нова економічна географія Пола Кругмана : рецепція основних ідей/ В.В.Смаль український географічний журнал – 2009 – С. 18-25
138. Семенов В. Регіональна економіка: навч. посіб. / В. Семенов – К.: МП “Леся”, 2008. — 595 с.
139. Сі Цзіньпін. Голова Китайської Народної Республіки. Побудуємо разом «Один пояс, один шлях»/ Українська асоціація китаєзнавців – [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://sinologist.com.ua/si-tszinpin-golova-kitajskoyi-narodnoyi-respubliki-pobuduyemo-razom-odin-poyas-odin-shlyah/>
140. Сердечний О. Китайська стратегічна програма «Зроблено в Китаї – 2025»/Українська асоціація китаєзнавців<http://sinologist.com.ua/serdechnyj-o-v-kytajska-strategichna-programa-zrobleno-v-kytai-2025/>
141. Стан міжпарламентських зв’язків між Верховною Радою України і Всекитайськими Зборами Народних Представників/Офіційний сайт Посольства України в КНР – [Електронний ресурс] — Режим доступу: <https://china.mfa.gov.ua/ua/ukraine-cn/diplomacy>
142. Статистична інформація щодо надання послуг із проведенням статистичного спостереження з використанням даних електронних баз/ Головне управління регіональної статистики договір № 75 від 05.09.2016
143. Статистична інформація щодо регіональних показників розвитку областей України (регіональна статистика)/Державна служба статистики України [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
144. Співробітництво Чернігівської обласної державної адміністрації з Китайською Народною республікою Лист –відповідь Чернігівської обласної державної адміністрації від 15.07.2016 № 1-22-2051
145. Співробітництво Волинської обласної державної адміністрації з Китайською Народною республікою Лист – відповідь Волинської обласної державної адміністрації від 13.07.2016 № 4392/57/2-16

146. Співробітництво Житомирської обласної державної адміністрації з Китайською Народною республікою Лист – відповідь Житомирської обласної державної адміністрації від 12.07.2016 № 01-23/894
147. Співробітництво Івано-Франківської обласної державної адміністрації з Китайською Народною республікою Лист – відповідь Івано-Франківської обласної державної адміністрації від 13.07.2016 № Д6-134
148. Співробітництво Тернопільської обласної державної адміністрації з Китайською Народною республікою Лист – відповідь Тернопільської обласної державної адміністрації від 11.07.2016 № 223
149. Співробітництво Хмельницької обласної державної адміністрації з Китайською Народною республікою Лист – відповідь Хмельницької обласної державної адміністрації від 12.07.2016 № 99/22-41-3030/2016
150. Старостенко, Г. Національна економіка: навч.посібник / Г. Г. Старостенко, С. В. Онишко, Т. В. Поснова. К. : ЛіраК, 2011. – 432 с.
151. Співробітництво Львівської обласної державної адміністрації з Китайською Народною республікою Лист – відповідь Львівської обласної державної адміністрації від 15.07.2016 № 1-22-2051
152. Співробітництво Сумської обласної державної адміністрації з Китайською Народною республікою Лист – відповідь Сумської обласної державної адміністрації від 13.07.2016 № 314
153. Співробітництво Запорізької обласної державної адміністрації з Китайською Народною республікою Лист – відповідь Запорізької обласної державної адміністрації від 13.07.2016 № 314
154. Світовий банк/ статистика щодо економічного розвитку КНР [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://data.worldbank.org/country/china>
155. Співробітництво Чернівецької обласної державної адміністрації з Китайською Народною республікою Лист – відповідь Чернівецької обласної державної адміністрації від 13.07.2016 № Д/3 ПІ – 98

156. Співробітництво Дніпропетровської обласної державної адміністрації з Китайською Народною республікою Лист – відповідь Дніпропетровської обласної державної адміністрації від 13.07.2016 № 06-617/0/49-16
157. Співробітництво України з ЮНЕСКО/Офіційний сайт Міністерства закордонних справ України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://mfa.gov.ua/ua/about-ukraine/international-organizations/unesco>
158. Тарангул Л.Л., Горленко І.О., Євтушенко Г.І. Розміщення продуктивних сил: Посібник - К., 2000 - 264 с.
159. Транспорт в Китаї: Географічна характеристика Китаю [Електронний ресурс] – режим доступу: <http://www.geograf.com.ua/china/629-china-transport>
160. Туристичне бюро КНР: [Електронний ресурс] – режим доступу: <http://en.cnta.gov.cn/about/Forms/AboutCnta/CNTAInBrief.shtml>
161. Туристичні оператори з Китаю пропонують співпрацю Україні/ Офіційний сайт Українського національного інформаційного агентства «Укрінформ» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrinform.ua/rubric-tourism/1913142-turizmom-v-ukrajini-zatsikavivsya-i-kitay.html>
162. Тарасова В. “Розвиток українсько-китайського співробітництва: розширення сфер співпраці” [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://nbuviar.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1332:ukrajina-kitaj&catid=8&Itemid=350
163. Угода про Асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011
164. Угода між Урядом України і Урядом Китайської Народної Республіки про торговельно-економічне співробітництво [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/156_008
165. Українські новини. Китай інвестує 4 трильйони доларів у країни "Шовкового шляху" [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://ukranews.com/ua/news/441554-kytay-investuye-4-trylyony-dolariv-u-krainy-shovkovogo-shlyakhu>

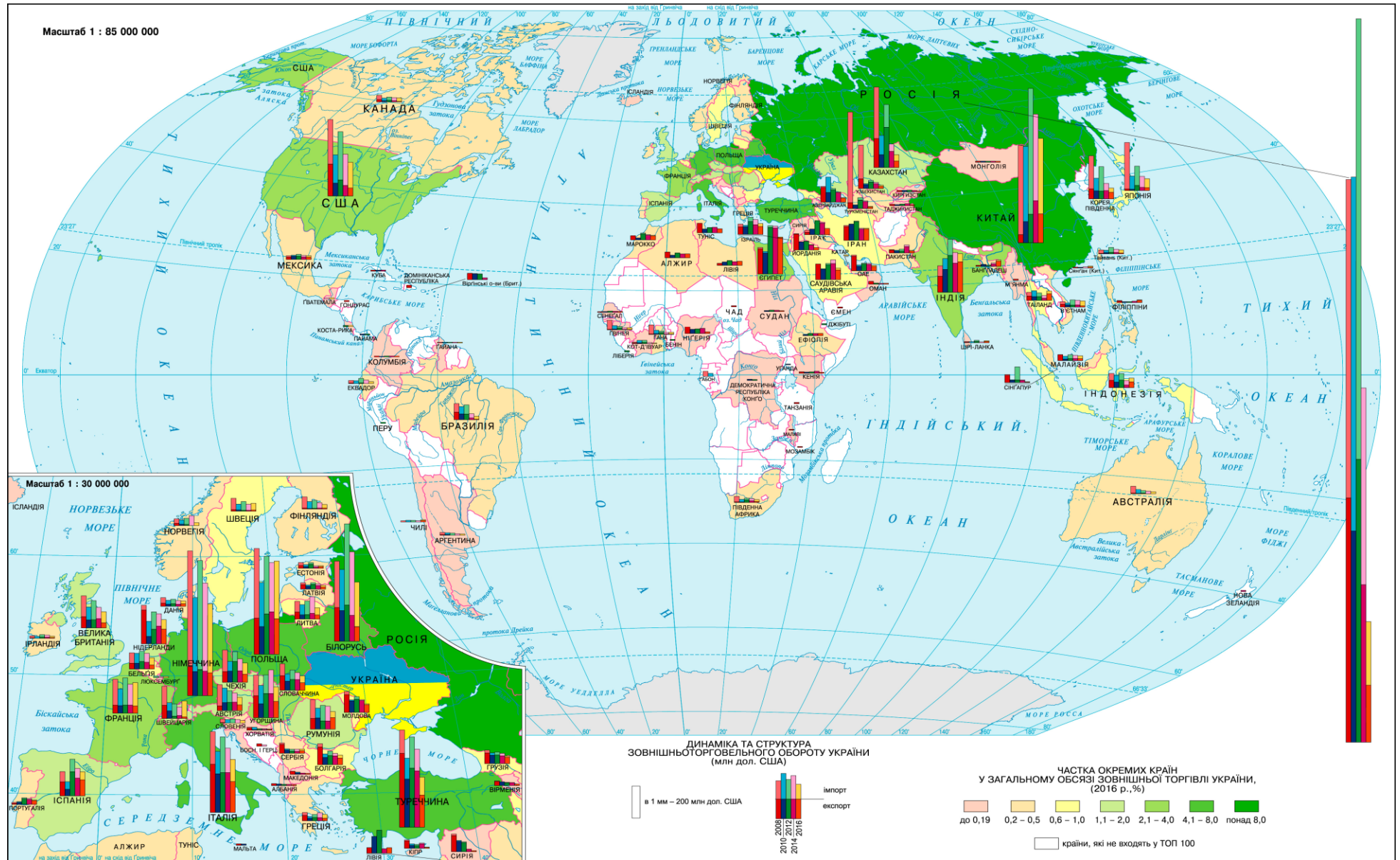
166. Угода про асоціацію між Україною та ЄС в частині поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі (ПВ ЗВТ).[електронний ресурс] – режим доступу: <https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/ua/ukraine-eu/trade-and-economic/atm>
167. Угода про вільну торгівлю між Україною та Канадою: нові горизонти для українського бізнесу [Електронний ресурс] – Режим доступу:http://https://mfa.gov.ua/mediafiles/sites/canada/files/Canada_Brochure2015_v5.pdf
168. Ухаль К. В. Методичні засади дослідження соціально-економічного потенціалу регіону / К. В. Ухаль // Український географічний журнал. - 2013. - № 3. - С. 40-45.
169. Україна - Китай: наступний крок в реалізації спільної ініціативи “Один пояс - один шлях”/ Офіційний сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://http://www.me.gov.ua/News/Detail?id=92f5179e-dec8-43c4-bb34-fe7eb8e689f2>
170. Угода між Урядом України та Урядом Китайської Народної Республіки про науково-технічне співробітництво [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/156_007
171. Шейко В. Організація та методика науково-дослідницької діяльності: Підручник. – 2-ге вид., перероб. і доп./ Шейко В.М., Кушнарєнко Н.М. – К.: Знання-Прес, 2002. – 295 с.
172. Шаблій О.І. Суспільна географія: теорія, історія, українознавчі студії. – Львів : Львівський національний університет імені Івана Франка, 2001. – 744 с.
173. Щодо окремих питань розвитку економічного співробітництва України та Китаю в сучасних умовах. Аналітична записка [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1359/>
174. Яценко О., особливості зовнішньоторговельної політики Китаю в сучасних умовах – [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://sinologist.com.ua/wp-content/uploads/2016/06/%D0%AF%D1%86%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE.pdf>

175. Які регіони забезпечують продовольчу безпеку/офіційне видання державної фіскальної служби – [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://www.visnuk.com.ua/uk/publication/100006825-yaki-regioni-zabezpechuyut-prodovolchu-bezpeku>
176. Яценко Б.П. Регіон східна Азія: геополітичні особливості/ Яценко Б.П., Чичкань А.І.// Географія та туризм. – Вип. 25. – Київ, 2013. — С. 11-17.
177. Brakman S The New Introduction to Geographical Economics, New Edition/ Steven Brakman , Harry Garretsen, and Charles van Marrewijk - Cambridge University Press -2002
178. Krugman P. Increasing Returns and Economic Geography/ P.Krugman //Journal of Political Economy – 1991,– №3 – P.483-499
179. Kerem & Pablo D. Fajgelbaum, 2016. "Internal Geography, International Trade, and Regional Specialization," American Economic Journal: Microeconomics, American Economic Association, vol. 8(1), pages 24-56, February.
180. Gavin Shatkin ‘Fourth World’cities in the global economy: The case of Phnom Penh, Cambodia / Shatkin G.// International Journal of Urban and Regional Research – 1999 – N3-P 378-393
181. Lydia Mihelic Pulsipher World Regional Geography Atlas 6th Edition, With Subregions / by Lydia Mihelic Pulsipher and Alex Pulsipher, c. 2014 W.H. Freeman & Co.
182. Ronald F. Abler Geography’s inner worlds: pervasive themes in contemporary American geography/ Ronald F. Abler, Melvin G. Marcus - 1992 - P 167
183. Ash Amin* and Nigel Thrift What kind of economic theory for what kind of economic geography / a radical journal of geography – V 32, 2000 – P4-9
184. Douglas Zhihua Zeng China’s Special Economic Zones and Industrial Clusters: Success and Challenges: working papers/ Lincoln Institute of Land Policy – 2012
185. Ivana Casaburi Chinese Investment in Europe 2015-2016 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://itemsweb.esade.edu/research/esadegeo/ENGChineseInvestmentInEurope201516.pdf>

186. Report on the work of the government Delivered at the Third Session the 12th National on March 5, 2015 [Электронный ресурс] – Режим доступа:http://online.wsj.com/public/resources/documents/NPC2015_WorkReport_ENG.pdf
187. Rediscovering Geography New Relevance for Science and Society /National Research Council, Division on Earth and Life Studies, Commission on Geosciences, Environment and Resources, Rediscovering Geography Committee 1997
188. China's Special Economic Zones/China's Special Economic Zones - World Bank Group [Электронный ресурс] – Режим доступа: <https://www.worldbank.org/content/dam/Worldbank/Event/Africa/Investing%20in%20Africa%20Forum/2015/investing-in-africa-forum-chinas-special-economic-zone.pdf>
189. Swot Analysis and Planning for Cross-Border Co-operation in Northern Europe Prepared by Institute of International Sociology of Gorizia (ISIG) for the Council of Europe[e-source] – Access mode: <http://en.cnta.gov.cn/about/Forms/AboutCnta/CNTAInBrief.shtml>
190. Gerald Chan From Laggard to Superpower: Explaining China's High - Speed Rail 'Miracle' [Электронный ресурс] – Режим доступа: https://www2.jiia.or.jp/en/pdf/kokusaimondai/kokusaimondai661_Dr_Gerald_Chan.pdf
191. China - Roads, total network (km)/trading economics [Электронный ресурс] – Режим доступа: <https://tradingeconomics.com/china/roads-total-network-km-wb-data.html>
192. World economic Forum Global Competitiveness Index [e-source] – Access mode: <http://reports.weforum.org/global-competitiveness-report-2015-2016/economies/#economy=UKR>

ДОДАТКИ

Географічні особливості зовнішньої торгівлі товарами України (2008-2016 рр.)

Розроблено автором на основі [35-42]

Географічна структура зовнішньої торгівлі України у 2016 р.

Країна	ЕКСПОРТ млн.дол. США	ІМПОРТ млн.дол. США	ТОВАРООБІГ млн.дол. США	Частка країни у зовнішній торгівлі %
Усього	36362,8	39248,6	75647,8	100
ТОП 50	33405,2	36552,7	69991,3	92,5
Інші країни	2957,6	2695,9	5656,4	7,5
Російська Федерація	3591,8	5148,3	8743,7	11,6
Китай	1832,5	4688,5	6522,8	8,6
Німеччина	1423,7	4318,6	5743,7	7,6
Польща	2200,2	2692,8	4895,1	6,5
Білорусь	903,3	2777,3	3681,4	4,9
Італія	1929,6	1358,2	3289,7	4,3
Туреччина	2048,7	1100,0	3150,7	4,2
Індія	1903,2	486,1	2391,3	3,2
Єгипет	2266,2	48,7	2317,1	3,1
США	426,6	1687,9	2114,9	2,8
Франція	453,7	1530,3	1984,5	2,6
Угорщина	1053,1	802,0	1856,2	2,5
Нідерланди	996,4	546,8	1544,2	2,0
Іспанія	1004,5	500,9	1506,5	2,0
Чехія	560,8	654,8	1216,1	1,6
Румунія	717,2	380,6	1098,4	1,5
Швейцарія	105,9	983,3	1089,3	1,4
Велика Британія	317,8	709,3	1027,4	1,4
Словаччина	471,4	434,7	906,6	1,2
Казахстан	400,1	434,3	834,8	1,1
Австрія	361,3	465,0	826,7	1,1
Литва	258,2	492,5	751,0	1,0
Іран, Ісламська Республіка	705,1	40,0	745,8	1,0
Японія	185,5	552,0	737,7	1,0
Саудівська Аравія	592,9	139,4	732,9	1,0

Бельгія	251,5	450,1	701,9	0,9
Ізраїль	488,6	184,8	673,9	0,9
Корея, Республіка	413,7	255,3	669,4	0,9
Індонезія	366,4	226,7	593,5	0,8
Болгарія	418,2	172,9	591,5	0,8
Таїланд	413,5	172,5	586,4	0,8
Молдова, Республіка	481,2	47,6	529,3	0,7
Швеція	71,3	419,0	490,3	0,6
Грузія	390,9	65,8	457,0	0,6
Греція	159,1	234,0	393,2	0,5
Бангладеш	327,5	58,0	385,8	0,5
В'єтнам	77,8	304,2	382,1	0,5
Ірак	374,4	-	374,8	0,5
Об'єднані Арабські Емірати	277,6	63,4	341,2	0,5
Данія	155,5	184,2	339,8	0,4
Ліван	338,5	1,1	339,9	0,4
Малайзія	126,2	167,5	293,8	0,4
Азербайджан	248,0	39,7	288,0	0,4
Марокко	247,4	33,5	281,1	0,4
Фінляндія	62,4	216,8	279,3	0,4
Португалія	228,1	50,6	278,9	0,4
Сербія	156,1	106,5	262,8	0,3
Латвія	138,2	112,5	250,8	0,3
Туніс	235,8	13,9	249,9	0,3
Лівія	247,8	-	248,1	0,3

Розроблено автором на основі [35]

Географічна структура зовнішньої торгівлі України у 2014 р.

Країна	ЕКСПОРТ млн.дол. США	ІМПОРТ млн.дол. США	ТОВАРООБІГ млн.дол. США	Частка країни у зовнішній торгівлі %
Усього	53901,6891	54428,7169	108330,406	100
ТОП 50	49283,3	51167,0	100450,3	92,7
Інші країни	4618,4	3261,8	7880,1	7,3
Російська Федерація	9798,2	12700,0	22498,2	20,8
Китай	2674,1	5411,0	8085,1	7,5
Німеччина	1590,6	5361,5	6952,1	6,4
Польща	2644,7	3070,8	5715,5	5,3
Білорусь	1617,1	3970,8	5587,9	5,2
Туреччина	3561,4	1299,5	4860,9	4,5
Італія	2468,3	1509,0	3977,2	3,7
Угорщина	1509,9	1464,0	2973,9	2,7
Єгипет	2862,1	91,1	2953,2	2,7
США	667,9	1928,9	2596,9	2,4
Індія	1815,8	656,8	2472,6	2,3
Нідерланди	1106,1	763,9	1870,0	1,7
Франція	532,7	1269,2	1801,9	1,7
Іспанія	1166,6	607,6	1774,2	1,6
Чехія	772,5	687,9	1460,4	1,3
Казахстан	1069,4	380,6	1450,0	1,3
Румунія	584,1	847,7	1431,8	1,3
Литва	362,1	1032,2	1394,3	1,3
Велика Британія	589,2	692,0	1281,3	1,2
Саудівська Аравія	1031,4	205,3	1236,6	1,1
Австрія	530,9	606,3	1137,2	1,0
Словаччина	670,2	426,9	1097,1	1,0

Корея, Республіка	510,3	478,2	988,5	0,9
Бельгія	425,2	553,4	978,6	0,9
Ізраїль	593,1	325,6	918,7	0,8
Японія	209,6	612,6	822,1	0,8
Молдова, Республіка	743,6	61,9	805,5	0,7
Болгарія	550,6	238,4	789,0	0,7
Іран, Ісламська Республіка	703,4	53,0	756,4	0,7
Ірак	710,6	43,8	754,4	0,7
Швейцарія	187,4	523,6	711,0	0,7
Грузія	488,0	153,7	641,6	0,6
Азербайджан	591,5	45,3	636,8	0,6
Норвегія	20,2	588,3	608,4	0,6
Греція	201,2	308,5	509,7	0,5
Пакистан	397,8	100,7	498,5	0,5
Об'єднані Арабські Емірати	394,9	66,6	461,6	0,4
Туркменістан	431,2	24,6	455,8	0,4
Індонезія	168,3	272,6	440,9	0,4
Швеція	65,1	371,4	436,5	0,4
В'єтнам	126,3	290,3	416,6	0,4
Узбекистан	308,6	72,9	381,5	0,4
Фінляндія	62,2	319,2	381,5	0,4
Бразилія	110,2	261,2	371,4	0,3
Португалія	310,3	60,5	370,8	0,3
Данія	125,8	234,9	360,7	0,3
Йорданія	314,8	26,1	340,9	0,3
Туніс	329,3	11,2	340,5	0,3
Кіпр	283,7	50,3	334,0	0,3
Марокко	294,8	35,5	330,2	0,3

Розроблено автором на основі [39]

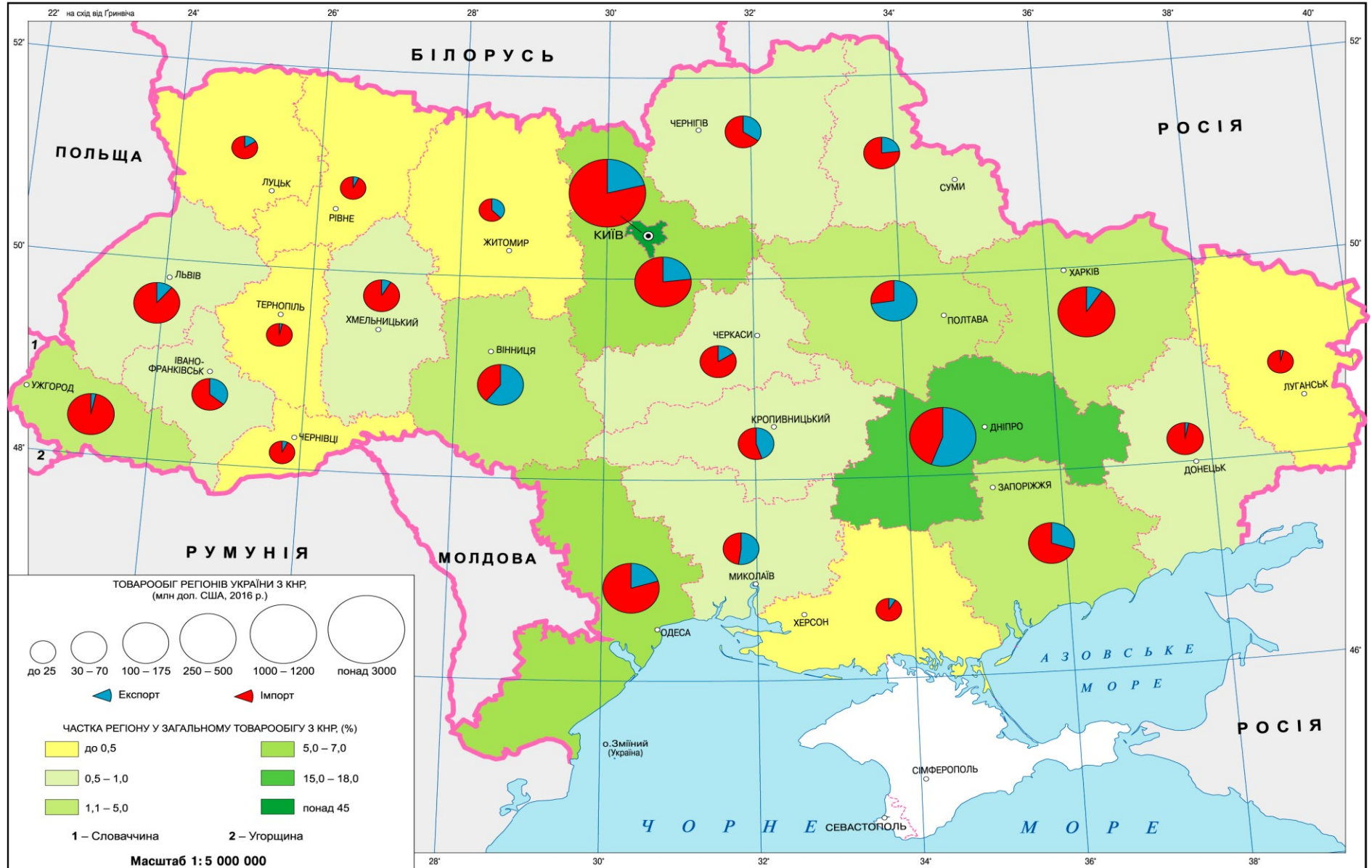
Географічна структура зовнішньої торгівлі України у 2008 р.

Країна	ЕКСПОРТ млн.дол. США	ІМПОРТ млн.дол. США	ТОВАРООБІГ млн.дол. США	Частка країни у зовнішній торгівлі %
Всього	66954,4	85535,4	152489,8	100,0
ТОП 50	60975,0	81137,8	142112,7	93,2
Інші країни	5979,5	4397,6	10377,1	6,8
Російська Федерація	15735,6	19414,2	35149,8	23,1
Німеччина	1837,1	7165,3	9002,4	5,9
Польща	2338,3	4280,3	6618,6	4,3
Туреччина	4633,3	1950,1	6583,4	4,3
Китай	547,5	5601,5	6149,1	4,0
Туркменістан	376,9	5631,7	6008,6	3,9
Італія	2911,7	2432,1	5343,8	3,5
Казахстан	1832,6	3118,9	4951,4	3,2
Білорусь	2105,6	2809,6	4915,2	3,2
Сполучені Штати Америки	1949,1	2808,2	4757,4	3,1
Японія	115,7	2795,8	2911,4	1,9
Узбекистан	595,3	2118,3	2713,5	1,8
Корея, Республіка	625,7	2046,2	2671,9	1,8
Угорщина	1367,1	1282,7	2649,8	1,7
Нідерланди	1117,9	1283,7	2401,5	1,6
Франція	513,5	1682,5	2196,0	1,4
Чеська Республіка	670,8	1376,0	2046,8	1,3
Сполучене Королівство	640,6	1375,8	2016,4	1,3
Швейцарія	831,3	1171,6	2002,8	1,3
Румунія	670,8	1171,1	1841,9	1,2
Індія	1005,6	649,9	1655,5	1,1
Словаччина	910,2	742,5	1652,7	1,1

Єгипет	1560,0	90,9	1650,9	1,1
Австрія	593,4	1031,2	1624,6	1,1
Іспанія	870,0	660,2	1530,2	1,0
Болгарія	1105,9	239,4	1345,3	0,9
Молдова	1172,0	169,6	1341,6	0,9
Литва	432,3	723,9	1156,2	0,8
Сирійська Арабська Республіка	1037,3	104,0	1141,3	0,7
Бельгія	364,7	725,4	1090,1	0,7
Бразилія	468,8	562,3	1031,1	0,7
Йорданія	998,4	16,8	1015,2	0,7
Азербайджан	910,5	75,7	986,2	0,6
Об'єднані Арабські Емірати	898,8	78,4	977,2	0,6
Саудівська Аравія	956,4	12,2	968,6	0,6
Іран, Ісламська Республіка	859,2	71,7	930,9	0,6
Індонезія	460,3	426,0	886,4	0,6
Віргінські Острови, Британські	862,0	0,7	862,7	0,6
Грузія	656,0	191,6	847,6	0,6
Швеція	105,1	696,2	801,4	0,5
Фінляндія	59,1	686,3	745,4	0,5
Сербія	555,6	87,9	643,5	0,4
Ізраїль	463,0	172,3	635,3	0,4
Гана	49,6	553,0	602,6	0,4
Данія	195,2	339,3	534,6	0,4
Кіпр	451,4	66,6	518,0	0,3
Греція	339,4	171,8	511,3	0,3
Таїланд	270,2	232,7	502,9	0,3
Сінгапур	457,9	41,1	499,1	0,3
Туніс	490,0	2,5	492,5	0,3

Розроблено автором на основі [36]

Географія українсько-китайської зовнішньої торгівлі товарами, 2016 р.

Розроблено автором за [142]

**Товарна структура зовнішньої торгівлі за 2016 р.
Київ –КНР**

ЕКСПОРТ			ІМПОРТ		
Найменування групи товарів за УКТЗЕД	Вартість, тис. дол. США	Питома вага в загальному обсязі, %	Найменування групи товарів за УКТЗЕД	Вартість, тис. дол. США	
Всього	657857,4	100,0	Всього	2456405,6	100,0
II. Продукти рослинного походження	358579,9	54,5	XVI. Машини, обладнання та механізми; електротехнічне обладнання	1291543,7	52,6
III. 15 Жири та олії тваринного або рослинного походження	218531,0	33,2	VI. Продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості	232614,7	9,5
XVI. Машини, обладнання та механізми; електротехнічне обладнання	32756,3	5,0	XI. Текстильні матеріали та текстильні вироби	178539,6	7,3
XV. Недорогоцінні метали та вироби з них	11955,8	1,8	XV. Недорогоцінні метали та вироби з них	160587,2	6,5
XVII. Засоби наземного транспорту, літальні апарати, плавучі засоби	11611,7	1,8	XX. Різні промислові товари	142246,8	5,8
V. Мінеральні продукти	6915,3	1,1	VII. Полімерні матеріали, пластмаси та вироби з них	129984,7	5,3
IX. Деревина і вироби з деревини	6392,2	1,0	XII. Взуття, головні убори, парасольки	88207,1	3,6
Різне	2980,8	0,5	XVIII. Прилади та апарати оптичні, фотографічні	53976,0	2,2

Різне	2980,8	0,5	XVII. Засоби наземного транспорту, літальні апарати, плавучі засоби	48645,1	2,0
IV. Готові харчові продукти	2673,9	0,4	XIII. Вироби з каменю, гіпсу, цементу	42550,7	1,7
XVIII. Прилади та апарати оптичні, фотографічні	2052,3	0,3	VIII. Шкури необроблені, шкіра вичищена	27298,7	1,1
X. Маса з деревини або інших волокнистих целюлозних матеріалів	1256,7	0,2	X. Маса з деревини або інших волокнистих целюлозних матеріалів	18470,8	0,8
VII. Полімерні матеріали, пластмаси та вироби з них	435,2	0,1	IV. Готові харчові продукти	17900,5	0,7
VIII. Шкури необроблені, шкіра вичищена	433,8	0,1	II. Продукти рослинного походження	11964,0	0,5
XI. Текстильні матеріали та текстильні вироби	361,3	0,1	I. Живі тварини; продукти тваринного походження	3303,4	0,1
XX. Різні промислові товари	337,9	0,1	XIV. 71 Перли природні або культивовані, дорогоцінне або напівдорогоцінне каміння	1801,1	0,1
I. Живі тварини; продукти тваринного походження	317,2	0,0	Різне	563,2	0,0
VI. Продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості	259,2	0,0	V. Мінеральні продукти	389,1	0,0
XIII. Вироби з каменю, гіпсу, цементу	6,9	0,00	III. 15 Жири та олії тваринного або рослинного походження	177,5	0,0
XII. Взуття, головні убори, парасольки	-	-	XXI. 97 Твори мистецтва	14,7	0,00

Розроблено автором на основі [142].

**Товарна структура зовнішньої торгівлі за 2016 р.
Дніпропетровська область –КНР**

Найменування групи товарів за УКТЗЕД	ЕКСПОРТ		Найменування групи товарів за УКТЗЕД	ІМПОРТ	
	вартість, тис. дол. США	питома вага в загальному обсязі,%		вартість, тис. дол. США	питома вага в загальному обсязі, %
Всього	579433,8	100,0	Всього	462764,0	100,0
V. Мінеральні продукти	548861,9	94,7	XVI. Машини, обладнання та механізми; електротехнічне обладнання	105654,7	22,8
III. 15 Жири та олії тваринного або рослинного походження	24664,7	4,3	XV. Недорогоцінні метали та вироби з них	99486,1	21,5
XV. Недорогоцінні метали та вироби з них	2589,5	0,4	VII. Полімерні матеріали, пластмаси та вироби з них	71798,6	15,5
II. Продукти рослинного походження	2104,2	0,4	XIII. Вироби з каменю, гіпсу, цементу	35403,6	7,7
IX. Деревина і вироби з деревини	298,7	0,1	XX. Різні промислові товари	27240,2	5,9
VI. Продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості	279,2	0,0	VI. Продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості	24363,6	5,3
IV. Готові харчові продукти	244,8	0,0	V. Мінеральні продукти	18961,5	4,1
X. Маса з деревини або інших волокнистих целюлозних матеріалів	220,4	0,0	XI. Текстильні матеріали та текстильні вироби	16368,3	3,5

XVI. Машини, обладнання та механізми; електротехнічне обладнання	118,5	0,0	XVII. Засоби наземного транспорту, літальні апарати, плавучі засоби	15660,8	3,4
XVIII. Прилади та апарати оптичні, фотографічні	30,0	0,0	XVIII. Прилади та апарати оптичні, фотографічні	15413,0	3,3
VII. Полімерні матеріали, пластмаси та вироби з них	20,7	0,00	XII. Взуття, головні убори, парасольки	11201,2	2,4
XIII. Вироби з каменю, гіпсу, цементу	0,9	0,00	X. Маса з деревини або інших волокнистих целюлозних матеріалів	8721,4	1,9
68 вироби з каменю, гіпсу, цементу	0,9	0,00	VIII. Шкури необроблені, шкіра вичищена	4568,6	1,0
XX. Різні промислові товари	0,3	0,00	IV. Готові харчові продукти	4218,4	0,9
			II. Продукти рослинного походження	2076,3	0,4
			IX. Деревина і вироби з деревини	883,7	0,2
			I. Живі тварини; продукти тваринного походження	339,5	0,1
			XIV. 71 Перли природні або культивовані, дорогоцінне або напівдорогоцінне каміння	283,0	0,1
			III. 15 Жири та олії тваринного або рослинного походження	121,4	0,0

Розраховано автором на основі [142].

**Товарна структура зовнішньої торгівлі за 2016 р.
Київська область –КНР**

Найменування групи товарів за УКТЗЕД	Експорт		Найменування групи товарів за УКТЗЕД	Імпорт	
	вартість, тис. дол. США	питома вага в загальному обсязі,%		вартість, тис. дол. США	питома вага в загальному обсязі, %
Всього	102211,9	100,0	Всього	337044,7	100,0
III. 15 Жири та олії тваринного або рослинного походження	86251,8	84,4	XVI. Машини, обладнання та механізми; електротехнічне обладнання	127846,9	37,9
IX. Деревина і вироби з деревини	8771,4	8,6	VI. Продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості	51311,7	15,2
II. Продукти рослинного походження	2490,0	2,4	XX. Різні промислові товари	29789,8	8,8
IV. Готові харчові продукти	2351,8	2,3	XV. Недорогоцінні метали та вироби з них	28940,5	8,6
XV. Недорогоцінні метали та вироби з них	2026,3	2,0	VII. Полімерні матеріали, пластмаси та вироби з них	23935,1	7,1

XIV. 71 Перли природні або культивовані, дорогоцінне або напівдорогоцінне каміння	108,0	0,1	XI. Текстильні матеріали та текстильні вироби	21741,6	6,5
XVI. Машини, обладнання та механізми; електротехнічне обладнання	92,6	0,1	XVII. Засоби наземного транспорту, літальні апарати, плавучі засоби	8541,7	2,5
X. Маса з деревини або інших волокнистих целюлозних матеріалів	68,5	0,1	II. Продукти рослинного походження	7181,7	2,1
VII. Полімерні матеріали, пластмаси та вироби з них	26,7	0,0	XIII. Вироби з каменю, гіпсу, цементу	7168,6	2,1
V. Мінеральні продукти	19,8	0,0	XII. Взуття, головні убори, парасольки	6653,2	2,0
XX. Різні промислові товари	4,6	0,00	XVIII. Прилади та апарати оптичні, фотографічні	6476,1	1,9
VI. Продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості	0,2	0,00	IV. Готові харчові продукти	5041,7	1,5
XVIII. Прилади та апарати оптичні, фотографічні	0,2	0,00	VIII. Шкури необроблені, шкіра вичищена	4440,2	1,3
			I. Живі тварини; продукти тваринного походження	3059,6	0,9

			Х. Маса з деревини або інших волокнистих целюлозних матеріалів	2048,4	0,6
			ІХ. Деревина і вироби з деревини	1511,3	0,4
			XIV. 71 Перли природні або культивовані, дорогоцінне або напівдорогоцінне каміння	1121,5	0,3
			V. Мінеральні продукти	142,0	0,0
			ІІІ. 15 Жири та олії тваринного або рослинного походження	78,9	0,0
			Товари, придбані в портах	14,2	0,00
			Товари, придбані в портах	14,2	0,00
			XXI. 97 Твори мистецтва	-	-

Розраховано автором на основі [142].

**Товарна структура зовнішньої торгівлі за 2016 р.
Одеська область –КНР**

Найменування групи товарів за УКТЗЕД	Експорт			Імпорт	
	вартість, тис. дол. США	питома вага в загальному обсязі,%		вартість, тис. дол. США	питома вага в загальному обсязі, %
Всього	70043,1	100,0	Всього	274937,3	100,0
II. Продукти рослинного походження	34083,3	48,7	XVI. Машини, обладнання та механізми; електротехнічне обладнання	72957,1	26,5
III. 15 Жири та олії тваринного або рослинного походження	33372,9	47,6	XV. Недорогоцінні метали та вироби з них	36575,8	13,3
IV. Готові харчові продукти	1599,4	2,3	XII. Взуття, головні убори, парасольки	29723,6	10,8
IX. Деревина і вироби з деревини	714,2	1,0	VII. Полімерні матеріали, пластмаси та вироби з них	19043,4	6,9
VI. Продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості	199,4	0,3	XI. Текстильні матеріали та текстильні вироби	18113,8	6,6
V. Мінеральні продукти	26,5	0,0	XIII. Вироби з каменю, гіпсу, цементу	11758,8	4,3

XVI. Машини, обладнання та механізми; електротехнічне обладнання	14,5	0,0	VI. Продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості	11468,4	4,2
XI. Текстильні матеріали та текстильні вироби	13,4	0,0	XVII. Засоби наземного транспорту, літальні апарати, плавучі засоби	8878,4	3,2
VII. Полімерні матеріали, пластмаси та вироби з них	7,4	0,0	XVIII. Прилади та апарати оптичні, фотографічні	5139,1	1,9
I. Живі тварини; продукти тваринного походження	6,5	0,0	VIII. Шкури необроблені, шкіра вичищена	3439,1	1,3
XV. Недорогоцінні метали та вироби з них	2,3	0,00	IV. Готові харчові продукти	3360,5	1,2
XVIII. Прилади та апарати оптичні, фотографічні	1,5	0,00	II. Продукти рослинного походження	1304,3	0,5
XX. Різні промислові товари	0,6	0,00	I. Живі тварини; продукти тваринного походження	1302,0	0,5
XIII. Вироби з каменю, гіпсу, цементу	0,4	0,00	X. Маса з деревини або інших волокнистих целюлозних матеріалів	1141,1	0,4
XII. Взуття, головні убори, парасольки	0,4	0,00	IX. Деревина і вироби з деревини	948,0	0,3
VIII. Шкури необроблені, шкіра вичищена	0,1	0,00	XIV. 71 Перли природні або культивовані, дорогоцінне або напівдорогоцінне каміння	164,3	0,1

Х. Маса з деревини або інших волокнистих целюлозних матеріалів	0,0	0,00	V. Мінеральні продукти	53,4	0,0
XVII. Засоби наземного транспорту, літальні апарати, плавучі засоби	-	-	Різне	8,6	0,00
			III. 15 Жири та олії тваринного або рослинного походження	8,5	0,00

Розраховано автором на основі [142].

**Товарна структура зовнішньої торгівлі за 2016 р.
Харківська область –КНР**

Найменування групи товарів за УКТЗЕД	Експорт		Найменування групи товарів за УКТЗЕД	Імпорт	
	вартість, тис. дол. США	питома вага в загальному обсязі, %		вартість, тис. дол. США	питома вага в загальному обсязі, %
Всього	25903,2	100,0	Всього	258221,9	100,0
XVI. Машини, обладнання та механізми; електротехнічне обладнання	10860,4	41,9	XVI. Машини, обладнання та механізми; електротехнічне обладнання	67014,3	26,0
II. Продукти рослинного походження	6755,6	26,1	VII. Полімерні матеріали, пластмаси та вироби з них	39770,9	15,4
III. 15 Жири та олії тваринного або рослинного походження	3295,8	12,7	VI. Продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості	34511,4	13,4
XVIII. Прилади та апарати оптичні, фотографічні	3172,2	12,2	XV. Недорогоцінні метали та вироби з них	33575,6	13,0
IX. Деревина і вироби з деревини	709,2	2,7	XVII. Засоби наземного транспорту, літальні апарати, плавучі засоби	21042,1	8,1
IV. Готові харчові продукти	550,7	2,1	XI. Текстильні матеріали та текстильні вироби	11734,8	4,5
VI. Продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості	196,9	0,8	XX. Різні промислові товари	10878,6	4,2

XV. Недорогоцінні метали та вироби з них	184,5	0,7	IV. Готові харчові продукти	9959,1	3,9
VII. Полімерні матеріали, пластмаси та вироби з них	99,5	0,4	X. Маса з деревини або інших волокнистих целюлозних матеріалів	9804,7	3,8
VIII. Шкури необроблені, шкіра вичищена	58,4	0,2	XIII. Вироби з каменю, гіпсу, цементу	5737,1	2,2
V. Мінеральні продукти	10,4	0,0	XVIII. Прилади та апарати оптичні, фотографічні	5208,6	2,0
X. Маса з деревини або інших волокнистих целюлозних матеріалів	5,5	0,0	XII. Взуття, головні убори, парасольки	4557,8	1,8
XI. Текстильні матеріали та текстильні вироби	2,4	0,0	II. Продукти рослинного походження	2231,5	0,9
XII. Взуття, головні убори, парасольки	1,2	0,00	VIII. Шкури необроблені, шкіра вичищена	857,9	0,3
XX. Різні промислові товари	0,5	0,00	V. Мінеральні продукти	734,6	0,3
			IX. Деревина і вироби з деревини	256,5	0,1
			III. 15 Жири та олії тваринного або рослинного походження	132,6	0,1
			I. Живі тварини; продукти тваринного походження	123,5	0,0
			XIV. 71 Перли природні або культивовані, дорогоцінне або напівдорогоцінне каміння	90,5	0,0

Розраховано автором на основі [142].

**Товарна структура зовнішньої торгівлі за 2016 р.
Закарпатська область –КНР**

Найменування групи товарів за УКТЗЕД	Експорт		Найменування групи товарів за УКТЗЕД	Імпорт	
	вартість, тис. дол. США	питома вага в загальному обсязі,%		вартість, тис. дол. США	питома вага в загальному обсязі, %
Всього	6004,6	100,0	Всього	168101,7	100,0
III. 15 Жири та олії тваринного або рослинного походження	5618,8	93,6	XVI. Машини, обладнання та механізми; електротехнічне обладнання	121307,9	72,2
XVI. Машини, обладнання та механізми; електротехнічне обладнання	189,7	3,2	VII. Полімерні матеріали, пластмаси та вироби з них	13268,7	7,9
XX. Різні промислові товари	91,0	1,5	XI. Текстильні матеріали та текстильні вироби	12538,7	7,5
IV. Готові харчові продукти	72,8	1,2	XIII. Вироби з каменю, гіпсу, цементу	5747,4	3,4
XI. Текстильні матеріали та текстильні вироби	12,3	0,2	I. Живі тварини; продукти тваринного походження	4682,7	2,8
XII. Взуття, головні убори, парасольки	1,2	0,0	XV. Недорогоцінні метали та вироби з них	3935,0	2,3
			VI. Продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості	1585,5	0,9

			XVIII. Прилади та апарати оптичні, фотографічні	1522,3	0,9
			X. Маса з деревини або інших волокнистих целюлозних матеріалів	1275,4	0,8
			XVII. Засоби наземного транспорту, літальні апарати, плавучі засоби	832,1	0,5
			XX. Різні промислові товари	776,1	0,5
			XII. Взуття, головні убори, парасольки	217,7	0,1
			II. Продукти рослинного походження	198,1	0,1
			VIII. Шкури необроблені, шкіра вичищена	130,0	0,1
			IX. Деревина і вироби з деревини	56,5	0,0
			V. Мінеральні продукти	16,3	0,0
			XIV. 71 Перли природні або культивовані, дорогоцінне або напівдорогоцінне каміння	10,1	0,0
			IV. Готові харчові продукти	1,2	0,00

Розраховано автором на основі [142].

**Товарна структура зовнішньої торгівлі за 2016 р.
Полтавська область –КНР**

Найменування групи товарів за УКТЗЕД	Експорт		Найменування групи товарів за УКТЗЕД	Імпорт	
	вартість, тис. дол. США	питома вага в загальному обсязі,%		вартість, тис. дол. США	питома вага в загальному обсязі, %
Всього	125210,1	100,0	Всього	47260,3	100,0
II. Продукти рослинного походження	32505,6	26,0	I. Живі тварини; продукти тваринного походження	36,5	0,1
III. 15 Жири та олії тваринного або рослинного походження	10344,3	8,3	II. Продукти рослинного походження	188,4	0,4
IV. Готові харчові продукти	876,3	0,7	IV. Готові харчові продукти	1398,5	3,0
V. Мінеральні продукти	78501,7	62,7	V. Мінеральні продукти	61,7	0,1
IX. Деревина і вироби з деревини	2711,4	2,2	VI. Продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості	4513,4	9,6
XIII. Вироби з каменю, гіпсу, цементу	15,8	0,0	VII. Полімерні матеріали, пластмаси та вироби з них	697,7	1,5
XVII. Засоби наземного транспорту, літальні апарати, плавучі засоби	255,0	0,2	VIII. Шкури необроблені, шкіра вичищена	0,0	0,00
			X. Маса з деревини або інших волокнистих целюлозних матеріалів	7388,2	15,6
			XI. Текстильні матеріали та текстильні вироби	1679,2	3,6
			XII. Взуття, головні убори, парасольки	36,9	0,1

			XIII. Вироби з каменю, гіпсу, цементу	880,9	1,9
			XIV. 71 Перли природні або культивовані, дорогоцінне або напівдорогоцінне каміння	837,4	1,8
			XV. Недорогоцінні метали та вироби з них	17359,9	36,7
			XVI. Машини, обладнання та механізми; електротехнічне обладнання	9198,3	19,5
			XVII. Засоби наземного транспорту, літальні апарати, плавучі засоби	1612,7	3,4
			XVIII. Прилади та апарати оптичні, фотографічні	626,0	1,3

Розраховано автором на основі [142].

**Товарна структура зовнішньої торгівлі за 2016 р.
Львівська область – КНР**

Найменування групи товарів за УКТЗЕД	Експорт		Найменування групи товарів за УКТЗЕД	Імпорт	
	вартість, тис. дол. США	питома вага в загальному обсязі, %		вартість, тис. дол. США	питома вага в загальному обсязі, %
Всього	16951,9	100,0	Всього	133392,2	100,0
III. 15 Жири та олії тваринного або рослинного походження	14325,9	84,5	XVI. Машини, обладнання та механізми; електротехнічне обладнання	32736,2	24,5
IX. Деревина і вироби з деревини	1844,0	10,9	XI. Текстильні матеріали та текстильні вироби	28210,8	21,1
XIII. Вироби з каменю, гіпсу, цементу	463,5	2,7	XV. Недорогоцінні метали та вироби з них	21174,2	15,9
XVIII. Прилади та апарати оптичні, фотографічні	167,5	1,0	VI. Продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості	7348,9	5,5
XI. Текстильні матеріали та текстильні вироби	51,6	0,3	XII. Взуття, головні убори, парасольки	5124,3	3,8
IV. Готові харчові продукти	43,7	0,3	XIII. Вироби з каменю, гіпсу, цементу	4547,2	3,4
XVI. Машини, обладнання та механізми; електротехнічне обладнання	42,8	0,3	XVII. Засоби наземного транспорту, літальні апарати, плавучі засоби	3108,6	2,3
XX. Різні промислові товари	7,0	0,0	XX. Різні промислові товари	3092,0	2,3
VII. Полімерні матеріали, пластмаси та	5,9	0,0	II. Продукти рослинного	2459,0	1,8

вироби з них			походження		
ХІІ. Взуття, головні убори, парасольки	-	-	ХVІІІ. Прилади та апарати оптичні, фотографічні	1843,8	1,4
			Х. Маса з деревини або інших волокнистих целюлозних матеріалів	1376,1	1,0
			V. Мінеральні продукти	396,6	0,3
			IV. Готові харчові продукти	245,8	0,2
			XIV. 71 Перли природні або культивовані, дорогоцінне або напівдорогоцінне каміння	202,4	0,2
			ІІІ. 15 Жири та олії тваринного або рослинного походження	0,1	0,00

Розраховано автором на основі [142].

**Товарна структура зовнішньої торгівлі за 2016 р.
Вінницька область – КНР**

Найменування групи товарів за УКТЗЕД	Експорт		Найменування групи товарів за УКТЗЕД	Імпорт	
	вартість, тис. дол. США	питома вага в загальному обсязі, %		вартість, тис. дол. США	питома вага в загальному обсязі, %
Всього	80519,7	100,0	Всього	52149,9	100,0
III. 15 Жири та олії тваринного або рослинного походження	77408,9	96,1	XV. Недорогоцінні метали та вироби з них	12393,5	23,8
II. Продукти рослинного походження	2105,2	2,6	XVI. Машини, обладнання та механізми; електротехнічне обладнання	10192,9	19,5
IX. Деревина і вироби з деревини	554,8	0,7	VII. Полімерні матеріали, пластмаси та вироби з них	7182,4	13,8
44 деревина і вироби з деревини	554,8	0,7	XI. Текстильні матеріали та текстильні вироби	4368,3	8,4
I. Живі тварини; продукти тваринного походження	203,5	0,3	IV. Готові харчові продукти	3943,7	7,6
XVI. Машини, обладнання та механізми; електротехнічне обладнання	190,7	0,2	VI. Продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості	3750,0	7,2
IV. Готові харчові продукти	54,0	0,1	XII. Взуття, головні убори, парасольки	2353,1	4,5
V. Мінеральні продукти	2,6	0,00	IX. Деревина і вироби з деревини	1959,6	3,8
			XVII. Засоби наземного транспорту, літальні апарати,	1393,1	2,7

			плавучі засоби		
			II. Продукти рослинного походження	1151,7	2,2
			V. Мінеральні продукти	939,5	1,8
			XIII. Вироби з каменю, гіпсу, цементу	831,4	1,6
			XX. Різні промислові товари	797,5	1,5
			XVIII. Прилади та апарати оптичні, фотографічні	578,1	1,1
			VIII. Шкури необроблені, шкіра вчищена	219,8	0,4
			X. Маса з деревини або інших волокнистих целюлозних матеріалів	62,3	0,1
			XIV. 71 Перли природні або культивовані, дорогоцінне або напівдорогоцінне каміння	32,9	0,1

Розраховано автором на основі [142].

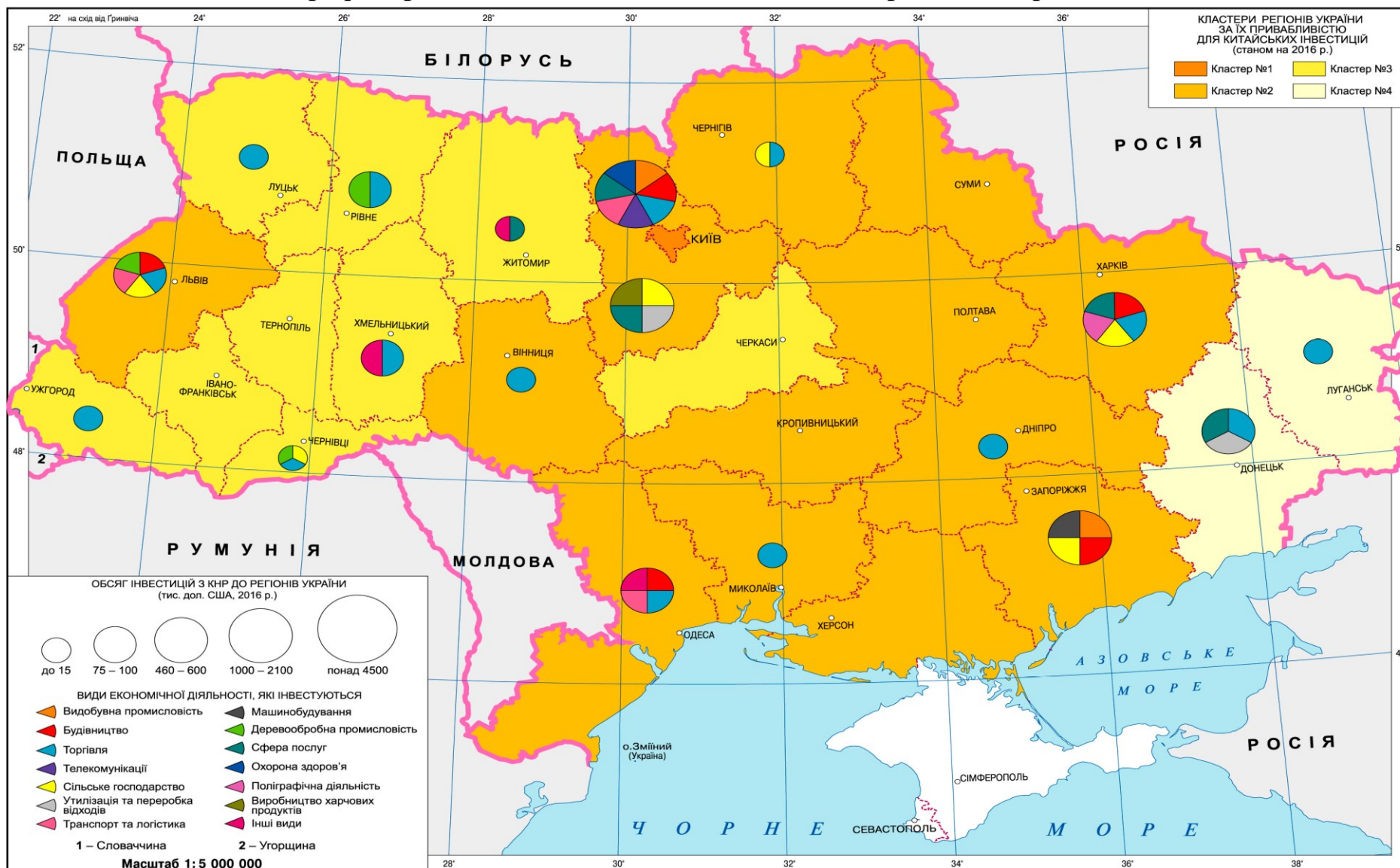
**Товарна структура зовнішньої торгівлі за 2016 р.
Запорізька область –КНР**

Найменування групи товарів за УКТЗЕД	Експорт		Найменування групи товарів за УКТЗЕД	Імпорт	
	вартість, тис. дол. США	питома вага в загальному обсязі, %		вартість, тис. дол. США	питома вага в загальному обсязі, %
Всього	36562,4	100,0	Всього	85927,0	100,0
III. 15 Жири та олії тваринного або рослинного походження	14613,2	40,0	XVI. Машини, обладнання та механізми; електротехнічне обладнання	21178,1	24,6
XV. Недорогоцінні метали та вироби з них	13514,2	37,0	VI. Продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості	16719,8	19,5
XVI. Машини, обладнання та механізми; електротехнічне обладнання	7792,3	21,3	XV. Недорогоцінні метали та вироби з них	12542,2	14,6
IV. Готові харчові продукти	268,6	0,7	XIII. Вироби з каменю, гіпсу, цементу	10935,9	12,7
II. Продукти рослинного походження	161,3	0,4	VII. Полімерні матеріали, пластмаси та вироби з них	7207,4	8,4
IX. Деревина і вироби з деревини	150,7	0,4	XI. Текстильні матеріали та текстильні вироби	4881,6	5,7
XVIII. Прилади та апарати оптичні, фотографічні	30,1	0,1	V. Мінеральні продукти	2787,6	3,2

VI. Продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості	16,8	0,0	XVII. Засоби наземного транспорту, літальні апарати, плавучі засоби	1943,5	2,3
V. Мінеральні продукти	8,1	0,0	XX. Різні промислові товари	1638,5	1,9
X. Маса з деревини або інших волокнистих целюлозних матеріалів	3,4	0,0	II. Продукти рослинного походження	1298,0	1,5
VII. Полімерні матеріали, пластмаси та вироби з них	3,2	0,0	XII. Взуття, головні убори, парасольки	1206,9	1,4
XIII. Вироби з каменю, гіпсу, цементу	0,5	0,00	VIII. Шкури необроблені, шкіра вичищена	1035,4	1,2
XI. Текстильні матеріали та текстильні вироби	0,1	0,00	XVIII. Прилади та апарати оптичні, фотографічні	855,6	1,0
			I. Живі тварини; продукти тваринного походження	772,1	0,9
			XIV. 71 Перли природні або культивовані, дорогоцінне або напівдорогоцінне каміння	568,0	0,7
			IV. Готові харчові продукти	162,7	0,2
			X. Маса з деревини або інших волокнистих целюлозних матеріалів	156,7	0,2
			IX. Деревина і вироби з деревини	37,0	0,0

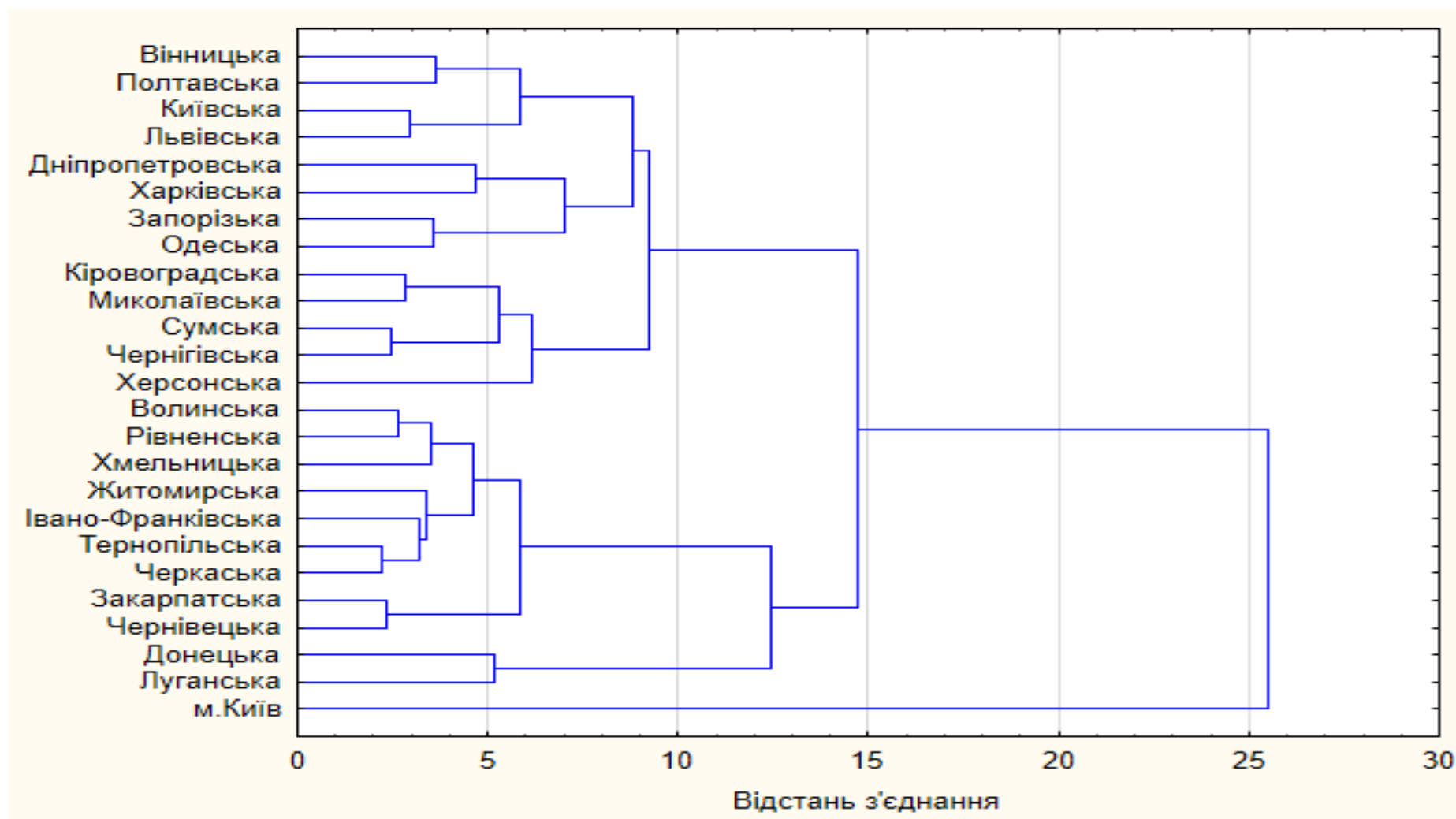
Розраховано автором на основі [142].

Географія прямих іноземних інвестицій з КНР до регіонів України, 2016

Розроблено автором на основі [46]

Результат кластерного аналізу за 2016 р.

Розраховано автором на основі [31-41,142]

SWOT-аналіз українсько-китайських зовнішньоекономічних зв'язків

Сильні сторони (Strengths)

1. Здійснення Україною заходів щодо встановлення стабільного та передбачуваного макроекономічного середовища в країні;
2. Проведення реформ в Україні;
3. Зміцнення економічної стабільності України;
4. Ухвалення 13 п'ятирічного плану економічного та соціального розвитку КНР;
5. Значні фінансові ресурси КНР;
6. Стратегічне партнерство між Україною та КНР.

Можливості (Opportunities)

1. Вигідне географічне положення України;
2. Підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС та подальші заходи в рамках угоди;
3. Зацікавленість КНР у розширенні зовнішньоекономічних відносин з країнами Європи та у поширенні свого політичного та економічного впливу на Європейському континенті;
4. Політичне та економічне лідерство КНР у світі;
5. Ініціативи КНР “Один пояс, один шлях”, “Вироблено в Китаї - 2025”

Слабкі сторони (Weaknesses)

1. Знаходження України у стані неоголошеної війни з РФ;
2. Анексія АР Крим;
3. Часткова реалізація спільних проєктів;
4. Незначне інвестиційне співробітництво між Україною та КНР;
5. Вузька номенклатура товарів українського експорту до КНР.

Загрози (Threats)

1. Проведення агресивної політики Росії по відношенню до інших країн,
2. Анексія АР Крим, проведенням антитерористичної операції;
3. Торговельне протистояння КНР-США;
4. Глобальні виклики (нестабільна економічна ситуація в світі, кіберзлочинність, тероризм).

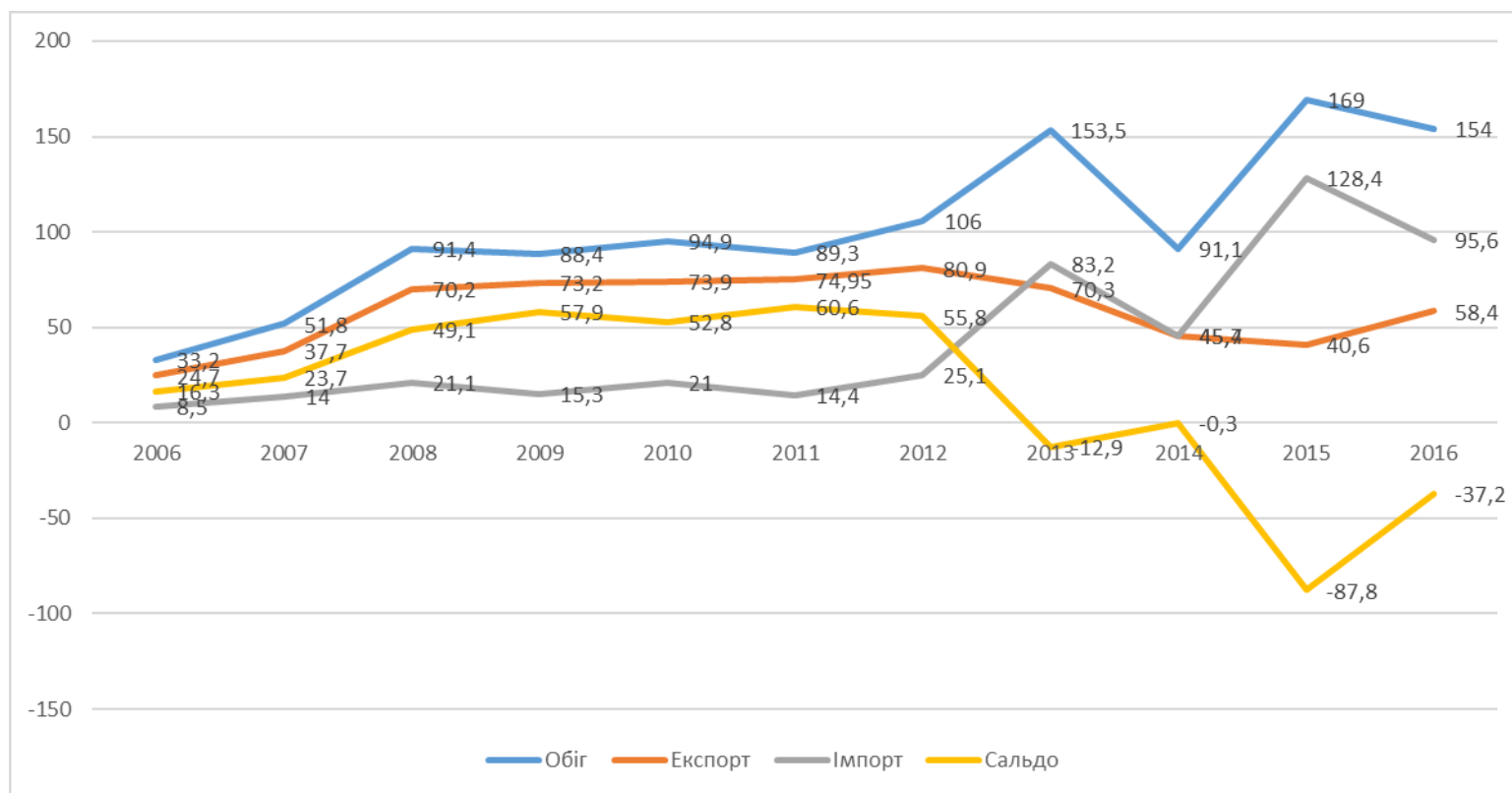
Транспортний коридор Європа-Кавказ-Азія

 - провадження транспортного коридору Європа-Кавказ-Азія

Матеріали Міністерства Інфраструктури України

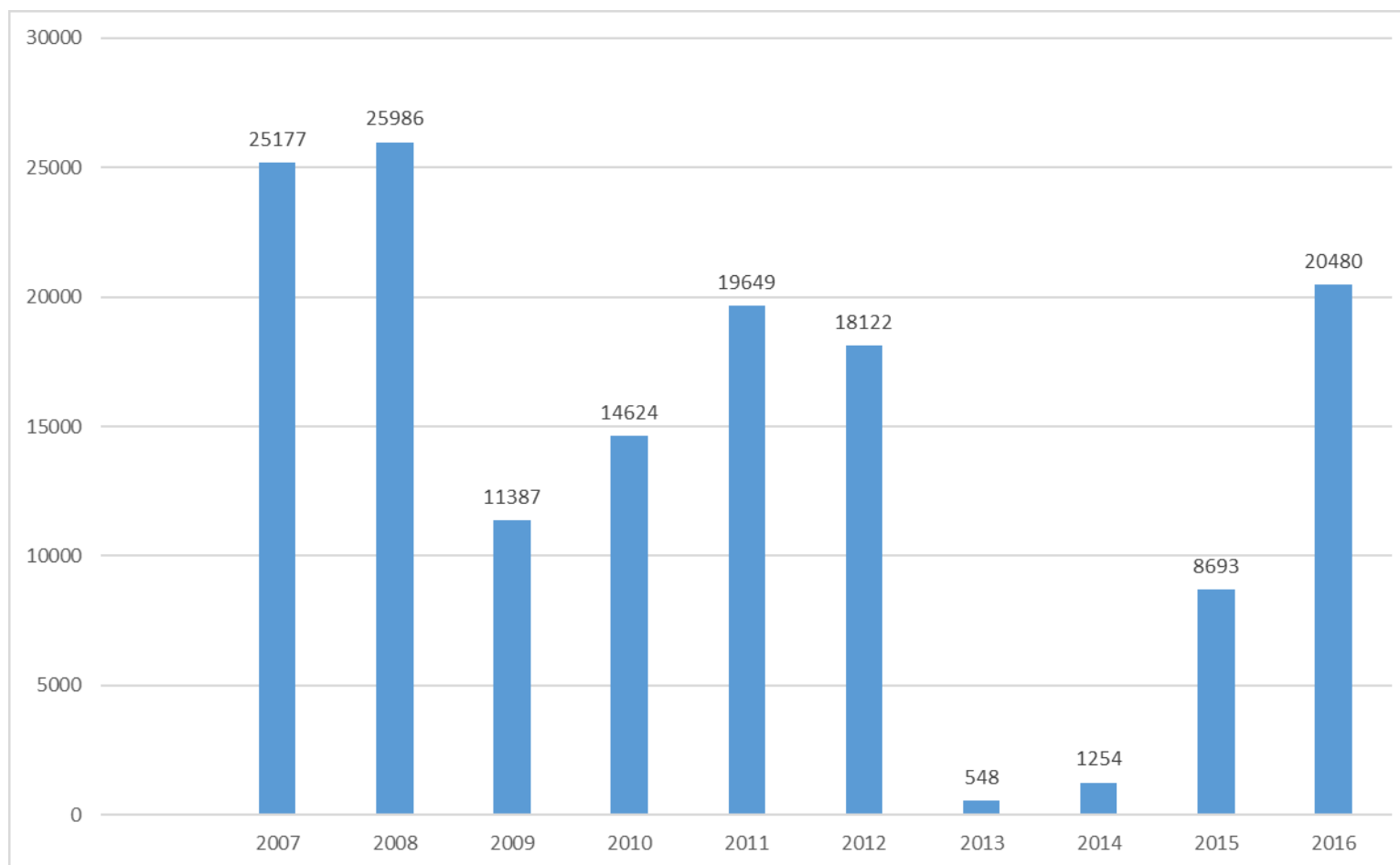
**Динаміка торгівлі послугами між Україною та КНР
2006-2016 рр.
(млн.дол.США)**

Розроблено автором на основі [35-42]

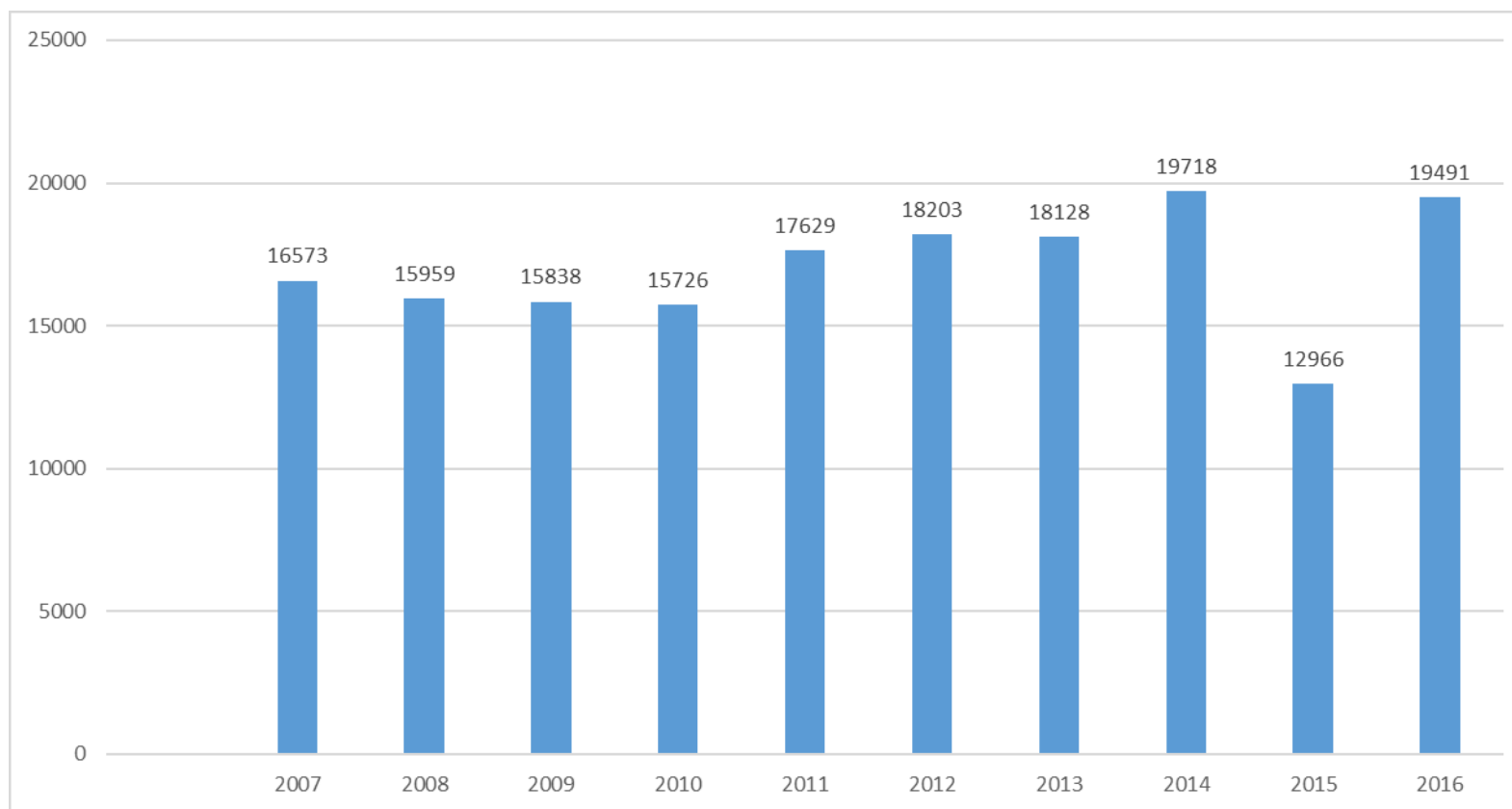

**Кількість громадян України, які відвідували КНР
2007-2016 рр.
(тис. чол)**

Розроблено автором на основі [90]

**Кількість громадян Китаю, які відвідували Україну
2007-2016 рр.
(тис. чол)**

Розроблено автором на основі [90]